॥ ਨਮੋ ਤਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ॥

ਖੁਦ੍ਦਕਨਿਕਾਯੇ

ਪੇਟਕੋਪਦੇਸਪਾਲ਼ਿ

੧. ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਕਾਸਨਪਠਮਭੂਮਿ

ਨਮੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਪਰਮਤ੍ਥਦਸ੍ਸੀਨਂ

ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਪਾਰਮਿਪ੍ਪਤ੍ਤਾਨਂ।

੧. ਦੁਵੇ ਹੇਤੂ ਦੁਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਾਵਕਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ – ਪਰਤੋ ਚ ਘੋਸੋ ਸਚ੍ਚਾਨੁਸਨ੍ਧਿ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਞ੍ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਤੋ ਘੋਸੋ? ਯਾ ਪਰਤੋ ਦੇਸਨਾ ਓਵਾਦੋ ਅਨੁਸਾਸਨੀ ਸਚ੍ਚਕਥਾ ਸਚ੍ਚਾਨੁਲੋਮੋ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਨਿਰੋਧੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਇਮੇਸਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਸਚ੍ਚਾਨਂ ਯਾ ਦੇਸਨਾ ਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਾ ਵਿਵਰਣਾ ਵਿਭਜਨਾ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਿਰਿਯਾ [ਉਤ੍ਤਾਨਿਕਿਰਿਯਾ (ਕ॰)] ਪਕਾਸਨਾ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਚ੍ਚਾਨੁਲੋਮੋ ਘੋਸੋਤਿ।

੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ?

ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਨਾਮ ਯੋ ਯਥਾਦੇਸਿਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਅਨਭਿਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ।

ਤਂਆਕਾਰੋ ਯੋਨਿਸੋ ਦ੍ਵਾਰੋ ਵਿਧਿ ਉਪਾਯੋ। ਯਥਾ ਪੁਰਿਸੋ ਸੁਕ੍ਖੇ ਕਟ੍ਠੇ ਵਿਗਤਸ੍ਨੇਹੇ ਸੁਕ੍ਖਾਯ ਉਤ੍ਤਰਾਰਣਿਯਾ ਥਲੇ ਅਭਿਮਨ੍ਥਮਾਨਂ ਭਬ੍ਬੋ ਜੋਤਿਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯ । ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ। ਯੋਨਿਸੋ ਅਗ੍ਗਿਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯ। ਏਵਮੇਵਸ੍ਸ ਯਮਿਦਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧਮਗ੍ਗਾਨਂ ਅਵਿਪਰੀਤਧਮ੍ਮਦੇਸਨਂ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ।

ਯਥਾ ਤਿਸ੍ਸੋ ਉਪਮਾ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਸ੍ਸੁਤਾ ਚ ਅਸ੍ਸੁਤਪੁਬ੍ਬਾ ਚ ਪਟਿਭਨ੍ਤਿ। ਯੋ ਹਿ ਕੋਚਿ ਕਾਮੇਸੁ ਅਵੀਤਰਾਗੋਤਿ...ਪੇ॰... ਦੁਵੇ ਉਪਮਾ ਅਯੋਨਿਸੋ ਕਾਤਬ੍ਬਾ ਪਚ੍ਛਿਮੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪਰਤੋ ਘੋਸੋ ਯੋ ਚ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ – ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ। ਪਰਤੋ ਘੋਸੇਨ ਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਪਞ੍ਞਾ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਯਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਪਞ੍ਞਾ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾਤਿ। ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਪਞ੍ਞਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਪੁਰਿਮਕਾ ਚ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਹੇਤੂ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਾਵਕਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ।

੩. ਤਤ੍ਥ ਪਰਤੋ ਘੋਸਸ੍ਸ ਸਚ੍ਚਾਨੁਸਨ੍ਧਿਸ੍ਸ ਦੇਸਿਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਅਵਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਨ ਚ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਪਰਤੋ ਘੋਸਸ੍ਸ ਸਚ੍ਚਾਨੁਸਨ੍ਧਿਸ੍ਸ ਦੇਸਿਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਵਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਏਸ ਹੇਤੁ ਏਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਏਸੋ ਉਪਾਯੋ ਸਾਵਕਸ੍ਸ ਨਿਯ੍ਯਾਨਸ੍ਸ, ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ। ਸੋਯਂ ਨ ਚ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਵਿਜਾਨਨਾਯ ਸਹ ਯੁਤ੍ਤੋ ਨਾਪਿ ਘੋਸਾਨੁਯੋਗੇਨ ਪਰਤੋ ਘੋਸਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਅਵਿਜਾਨਨ੍ਤੇਨ ਸਕ੍ਕਾ ਉਤ੍ਤਰਿਮਨੁਸ੍ਸਧਮ੍ਮਂ

ਅਲਮਰਿਯਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਅਧਿਗਨ੍ਤੁਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਨਿਬ੍ਬਾਯਿਤੁਕਾਮੇਨ ਸੁਤਮਯੇਨ ਅਤ੍ਥਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਯੇਸਨਾਯ ਅਯਂ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੀ ਭਵਤਿ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ, ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ, ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਸੋਲ਼ਸਹਾਰਾ ਨੇਤ੍ਤੀ, ਪਞ੍ਚਨਯਾ ਸਾਸਨਸ੍ਸ ਪਰਿਯੇਟ੍ਠਿ।
ਅਟ੍ਠਾਰਸਮੂਲਪਦਾ, ਕਚ੍ਚਾਯਨਗੋਤ੍ਤੁਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ॥

੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਸੋਲ਼ਸਹਾਰਾ?

ਦੇਸਨਾ ਵਿਚਯੋ ਯੁਤ੍ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਲਕ੍ਖਣੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਵੇਵਚਨੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਓਤਰਣੋ ਸੋਧਨੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ – ਇਮੇ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ।

ਤਤ੍ਥ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਦੇਸਨਾ ਵਿਚਯੋ ਯੁਤ੍ਤਿ, ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਚ ਲਕ੍ਖਣੋ [ਪਦਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਲਕ੍ਖਣਂ (ਪੀ॰)]।
ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਚ ਆਵਟ੍ਟੋ, ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ॥

ਵੇਵਚਨੋ ਚ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਓਤਰਣੋ ਚ ਸੋਧਨੋ।
ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ, ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਸੋਲ਼ਸੋ – [ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ (ਪੀ॰ ਕ॰)]।

੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ?

ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੋ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੋ ਦਿਸਾਲੋਚਨੋ ਅਙ੍ਕੁਸੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਪਠਮੋ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੋ, ਦੁਤਿਯੋ ਚ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ।
ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੋ ਨਾਮ, ਤਤਿਯੋ ਹੋਤਿ ਸੋ ਨਯੋ॥

ਦਿਸਾਲੋਚਨਮਾਹਂਸੁ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਨਯਲਞ੍ਜਕੋ।
ਪਞ੍ਚਮੋ ਅਙ੍ਕੁਸੋ ਨਾਮ [ਪਞ੍ਚਮਂ ਅਙ੍ਕੁਸਂ ਆਹੁ (ਪੀ॰ ਕ॰)], ਸਬ੍ਬੇ ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ ਗਤਾ॥

੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ?

ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਣ੍ਹਾ ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਸਮਥੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਲੋਭੋ ਅਦੋਸੋ ਅਮੋਹੋ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਅਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ। ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ।

ਕਤਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਅਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ?

ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਯਾਵ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ, ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਅਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ।

ਕਤਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ?

ਸਮਥੋ ਯਾਵ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਇਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਲੋਭੋ, ਦੋਸੋ ਤਥੇਵ ਮੋਹੋ ਚ।
ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਕਿਲੇਸਭੂਮਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ॥

ਯੇ ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਸਮਥੋ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਕੁਸਲਮੂਲਂ।
ਏਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭੂਮਿ ਨਵਪਦਾਨਿ॥

ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ ਨਵਹਿ ਪਦੇਹਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਨਵਹਿ ਚੇਵ ਅਕੁਸਲਂ।
ਏਕਕੇ ਨਵ ਮੂਲਪਦਾਨਿ, ਉਭਯਤੋ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ॥

ਇਮੇਸਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸਨ੍ਨਂ ਮੂਲਪਦਾਨਂ ਯਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ, ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ; ਯਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ, ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ। ਇਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਂ ਫਲਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਨਿਰੋਧੋ ਫਲਂ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਭਗਵਤਾ ਬਾਰਾਣਸਿਯਂ ਦੇਸਿਤਾਨਿ।

੭. ਤਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਸ੍ਸ ਅਪਰਿਮਾਣਾਨਿ ਅਕ੍ਖਰਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾਨਿ ਆਕਾਰਾਨਿ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯੋ ਨਿਦ੍ਦੇਸਾ ਦੇਸਿਤਾ ਏਤਸ੍ਸੇਵਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾਯ ਪਕਾਸਨਾਯ ਵਿਵਰਣਾਯ ਵਿਭਜਨਾਯ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਮ੍ਮਤਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਨਾਯਾਤਿ ਯਾ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਸਚ੍ਚਾਨਂ। ਇਤਿ ਏਕਮੇਕਂ ਸਚ੍ਚਂ ਅਪਰਿਮਾਣੇਹਿ ਅਕ੍ਖਰਪਦਬ੍ਯਞ੍ਜਨਆਕਾਰਨਿਰੁਤ੍ਤਿਨਿਦ੍ਦੇਸੇਹਿ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਤਞ੍ਚ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਅਤ੍ਥਪੁਥੁਤ੍ਤੇਨ ਪਨ ਅਤ੍ਥੋਵ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਪੁਥੁਤ੍ਤੇਨ।

ਯੋ ਹਿ ਕੋਚਿ ਸਮਣੋ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਵਾ ਏਵਂ ਵਦੇਯ੍ਯ ‘‘ਅਹਂ ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਾਯ ਅਞ੍ਞਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਞ੍ਞਪੇਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਤਂ ਵਾਚਾਵਤ੍ਥੁਕਮੇਵਸ੍ਸ ਪੁਚ੍ਛਿਤੋ ਚ ਨ ਸਮ੍ਪਾਯਿਸ੍ਸਤਿ। ਏਵਂ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਯਞ੍ਚ ਰਤ੍ਤਿਂ ਭਗਵਾ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ, ਯਞ੍ਚ ਰਤ੍ਤਿਂ ਅਨੁਪਾਦਾਯ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ, ਏਤ੍ਥਨ੍ਤਰੇ ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਭਗਵਤਾ ਭਾਸਿਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਗੇਯ੍ਯਂ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣਂ ਗਾਥਾ ਉਦਾਨਂ ਇਤਿਵੁਤ੍ਤਕਂ ਜਾਤਕਂ ਅਬ੍ਭੁਤਧਮ੍ਮਂ ਵੇਦਲ੍ਲਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ ਪਵਤ੍ਤਿਤਂ। ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨਂ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ, ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨਾਯ ਆਲੋਕਸਭਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਥਾਵਰਾਨਿ ਇਮਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਂ? ਜਾਤਿ ਜਰਾ ਬ੍ਯਾਧਿ ਮਰਣਂ ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਾ। ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਲਕ੍ਖਣਨਿਦ੍ਦੇਸੋ, ਪਾਤੁਭਾਵਲਕ੍ਖਣਾ ਜਾਤਿ, ਪਰਿਪਾਕਲਕ੍ਖਣਾ ਜਰਾ, ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾਲਕ੍ਖਣੋ ਬ੍ਯਾਧਿ, ਚੁਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਮਰਣਂ, ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗਵਿਪਰਿਣਾਮਪਰਿਤਾਪਨਲਕ੍ਖਣੋ ਸੋਕੋ, ਲਾਲਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣੋ ਪਰਿਦੇਵੋ, ਕਾਯਸਮ੍ਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ, ਕਿਲੇਸਪਰਿਦਹਨਲਕ੍ਖਣੋ ਉਪਾਯਾਸੋ, ਅਮਨਾਪਸਮੋਧਾਨਲਕ੍ਖਣੋ ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ, ਮਨਾਪਵਿਨਾਭਾਵਲਕ੍ਖਣੋ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ, ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਵਿਵਤ੍ਤਨਲਕ੍ਖਣੋ ਅਲਾਭੋ, ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਲਕ੍ਖਣਾ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਪਰਿਪਾਕਚੁਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਪਾਤੁਭਾਵਚੁਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਚੁਤੋਪਪਤ੍ਤਿ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮੁਦਯੋ, ਸਮੁਦਯਪਰਿਜਹਨਲਕ੍ਖਣੋ ਨਿਰੋਧੋ, ਅਨੁਸਯਸਮੁਚ੍ਛੇਦਲਕ੍ਖਣੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਬ੍ਯਾਧਿਲਕ੍ਖਣਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮੁਦਯੋ,

ਨਿਯਜਾਨਿਕਲਕ੍ਖਣੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਸਨ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣੋ ਨਿਰੋਧੋ। ਅਪ੍ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਭਾਵਨਿਰੋਧਲਕ੍ਖਣਾ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ, ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ, ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ, ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ, ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ, ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ, ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ, ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ, ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ, ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ।

੮. ਤਤ੍ਥਿਮਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ।

‘‘ਯਮੇਕਰਤ੍ਤਿੰ [ਜਾਤਕ ੧ ਵੀਸਤਿਨਿਪਾਤੇ ਅਯੋਘਰਜਾਤਕੇ] ਪਠਮੰ, ਗਬ੍ਭੇ ਵਸਤਿ ਮਾਣਵੋ।
ਅਬ੍ਭੁਟ੍ਠਿਤੋਵ ਸੋ ਯਾਤਿ, ਸ ਗਚ੍ਛੰ ਨ ਨਿਵਤ੍ਤਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਟ੍ਠਿਮਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਦਾਨੁਪਪਤ੍ਤਿਯੋ ਏਕੁਤ੍ਤਰਿਕੇ ਸੁਤ੍ਤੰ – ਅਯੰ ਜਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਜਰਾ?

ਅਚਰਿਤ੍ਵਾ [ਧ॰ ਪ॰ ੧੫੫] ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੰ, ਅਲਦ੍ਧਾ ਯੋਬ੍ਬਨੇ ਧਨੰ।
ਜਿਣ੍ਣਕੋਞ੍ਚਾਵ ਝਾਯਨ੍ਤਿ, ਖੀਣਮਚ੍ਛੇਵ ਪਲ੍ਲਲੇ॥

ਪਞ੍ਚ ਪੁਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਦੇਵੇਸੁ – ਅਯੰ ਜਰਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਬ੍ਯਾਧਿ?

ਸਾਮੰ ਤੇਨ ਕੁਤੋ ਰਾਜ, ਤੁਵਮ੍ਪਿ ਜਰਾਯਨ੍ਤਿ ਵੇਦੇਸਿ।
ਖਤ੍ਤਿਯ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਫਲੋ, ਲੋਕੋ ਨ ਹਿ ਕਮ੍ਮੰ ਪਨਯਤਿ॥

ਤਯੋ ਗਿਲਾਨਾ – ਅਯੰ ਬ੍ਯਾਧਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਮਰਣੰ?

ਯਥਾਪਿ [ਦੀਘਨਿਕਾਯੇ ਅਯੋਲਿਖਿਤਗਾਥਾ] ਕੁਮ੍ਭਕਾਰਸ੍ਸ, ਕਤੰ ਮਤ੍ਤਿਕਭਾਜਨੰ।
ਖੁਦ੍ਦਕਞ੍ਚ ਮਹਨ੍ਤਞ੍ਚ, ਯੰ ਪਕ੍ਕੰ ਯਞ੍ਚ ਆਮਕੰ।
ਸਬ੍ਬੰ ਭੇਦਨਪਰਿਯਨ੍ਤੰ, ਏਵੰ ਮਚ੍ਚਾਨ ਜੀਵਿਤੰ॥

ਮਮਾਯਿਤੇ ਪਸ੍ਸਥ ਫਨ੍ਦਮਾਨੇ [ਹਞ੍ਞਮਾਨੇ (ਪੀ) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੮੩], ਮਚ੍ਛੇਵ ਅਪ੍ਪੋਦਕੇ ਖੀਣਸੋਤੇ।
ਏਤਮ੍ਪਿ ਦਿਸ੍ਵਾ ਅਮਮੋ ਚਰੇਯ੍ਯ, ਭਵੇਸੁ ਆਸਤ੍ਤਿਮਕੁਬ੍ਬਮਾਨੋ॥

ਉਦਕਪ੍ਪਨਸੁਤ੍ਤੰ – ਇਦੰ ਮਰਣੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਕੋ?

ਇਧ ਸੋਚਤਿ ਪੇਚ੍ਚ ਸੋਚਤਿ, ਪਾਪਕਾਰੀ ਉਭਯਤ੍ਥ ਸੋਚਤਿ।
ਸੋ ਸੋਚਤਿ ਸੋ ਵਿਹਞ੍ਞਤਿ, ਦਿਸ੍ਵਾ ਕਮ੍ਮਕਿਲਿਟ੍ਠਮਤ੍ਤਨੋ [ਕਮ੍ਮਕਿਲਿਟ੍ਠੰ ਅਤ੍ਤਨੋ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੧੫]॥

ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ – ਅਯਂ ਸੋਕੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਦੇਵੋ?

ਕਾਮੇਸੁ [ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੮੦] ਗਿਦ੍ਧਾ ਪਸੁਤਾ ਪਮੂਲ੍ਹਾ, ਅਵਦਾਨਿਯਾ ਤੇ ਵਿਸਮੇ ਨਿਵਿਟ੍ਠਾ।
ਦੁਕ੍ਖੂਪਨੀਤਾ ਪਰਿਦੇਵਯਨ੍ਤਿ, ਕਿਂਸੁ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮ ਇਤੋ ਚੁਤਾਸੇ॥

ਤਿਸ੍ਸੋ ਵਿਪਤ੍ਤਿਯੋ – ਅਯਂ ਪਰਿਦੇਵੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਂ?

ਸਤਂ ਆਸਿ ਅਯੋਸਙ੍ਕੁ [ਅਯੋਸਙ੍ਕੁ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਥੇਰਗਾ॰ ੧੧੮੭], ਸਬ੍ਬੇ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਵੇਦਨਾ।
ਜਲਿਤਾ ਜਾਤਵੇਦਾਵ, ਅਚ੍ਚਿਸਙ੍ਘਸਮਾਕੁਲਾ॥

ਮਹਾ ਵਤ ਸੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ [ਪਰਿਦਾਘੋ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧੧੩] ਸਂਯੁਤ੍ਤਕੇ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਚ੍ਚਸਂਯੁਤ੍ਤੇਸੁ – ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ?

ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਹਿ ਪਰੇਤੋ [ਪਰਤੋ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੮੨੪] ਸੋ, ਕਪਣੋ ਵਿਯ ਝਾਯਤਿ।
ਸੁਤ੍ਵਾ ਪਰੇਸਂ ਨਿਗ੍ਘੋਸਂ, ਮਙ੍ਕੁ ਹੋਤਿ ਤਥਾਵਿਧੋ॥

ਦ੍ਵੇਮੇ ਤਪਨੀਯਾ ਧਮ੍ਮਾ – ਇਦਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਉਪਾਯਾਸੋ?

ਕਮ੍ਮਾਰਾਨਂ ਯਥਾ ਉਕ੍ਕਾ, ਅਨ੍ਤੋ ਡਯ੍ਹਤਿ ਨੋ ਬਹਿ।
ਏਵਂ ਡਯ੍ਹਤਿ ਮੇ ਹਦਯਂ, ਸੁਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੁਮਮ੍ਬੁਜਂ॥

ਤਯੋ ਅਗ੍ਗੀ – ਅਯਂ ਉਪਾਯਾਸੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ?

ਅਯਸਾਵ [ਧ॰ ਪ॰ ੨੪੦] ਮਲਂ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤਂ, ਤਤੁਟ੍ਠਾਯ ਤਮੇਵ ਖਾਦਤਿ।
ਏਵਂ ਅਤਿਧੋਨਚਾਰਿਨਂ, ਸਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਨਯਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ॥

ਦ੍ਵੇਮੇ ਤਥਾਗਤਂ ਅਬ੍ਭਾਚਿਕ੍ਖਨ੍ਤਿ, ਏਕੁਤ੍ਤਰਿਕੇ ਸੁਤ੍ਤਂ ਦੁਕੇਸੁ – ਅਯਂ ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ?

ਸੁਪਿਨੇਨ ਯਥਾਪਿ ਸਙ੍ਗਤਂ, ਪਟਿਬੁਦ੍ਧੋ ਪੁਰਿਸੋ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।

ਏਵਮ੍ਪਿ ਪਿਯਾਯਿਤੰ [ਮਮਾਯਿਤੰ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੮੧੩] ਜਨੰ, ਪੇਤੰ ਕਾਲਙ੍ਕਤੰ [ਕਾਲਕਤੰ (ਪੀ॰)] ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ॥

ਤੇ ਦੇਵਾ ਚਵਨਧਮ੍ਮੰ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਤੀਹਿ ਵਾਚਾਹਿ ਅਨੁਸਾਸਨ੍ਤਿ। ਅਯੰ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ।

ਯਮ੍ਪਿਚ੍ਛੰ ਨ ਲਭਤਿ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਮਾਰਧੀਤਰੋ।
ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਕਾਮਯਾਨਸ੍ਸ [ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੭੩], ਛਨ੍ਦਜਾਤਸ੍ਸ ਜਨ੍ਤੁਨੋ।
ਤੇ ਕਾਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਸਲ੍ਲਵਿਦ੍ਧੋਵ ਰੁਪ੍ਪਤਿ॥

ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਾ।

ਚਕ੍ਖੁ ਸੋਤਞ੍ਚ ਘਾਨਞ੍ਚ, ਜਿਵ੍ਹਾ ਕਾਯੋ ਤਤੋ ਮਨੰ।
ਏਤੇ ਲੋਕਾਮਿਸਾ ਘੋਰਾ, ਯਤ੍ਥ ਸਤ੍ਤਾ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ॥

ਪਞ੍ਚਿਮੇ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਖਨ੍ਧਾ – ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਜਰਾ ਚ ਮਰਣਞ੍ਚ?

ਅਪ੍ਪੰ ਵਤ ਜੀਵਿਤੰ ਇਦੰ, ਓਰੰ ਵਸ੍ਸਸਤਾਪਿ ਮੀਯਤੇ [ਮੀਯਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੮੧੦)]।
ਅਥ ਵਾਪਿ ਅਕਿਚ੍ਛੰ ਜੀਵਿਤੰ, ਅਥ ਖੋ ਸੋ ਜਰਸਾਪਿ ਮੀਯਤੇ॥

ਸੰਯੁਤ੍ਤਕੇ ਪਸੇਨਦਿਸੰਯੁਤ੍ਤਕੇ ਸੁਤ੍ਤੰ ਅਯ੍ਯਿਕਾ ਮੇ ਕਾਲਙ੍ਕਤਾ – ਅਯੰ ਜਰਾ ਚ ਮਰਣਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਚੁਤਿ ਚ ਉਪਪਤ੍ਤਿ ਚ?

‘‘ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤੰ।
ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਤੁਕਮ੍ਮਫਲੂਪਗਾ’’ਤਿ [ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੩੩)]॥ –

ਅਯੰ ਚੁਤਿ ਚ ਉਪਪਤ੍ਤਿ ਚ।

ਇਮੇਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਏਕਸਦਿਸੇਹਿ ਚ ਅਞ੍ਞੇਹਿ ਨਵਵਿਧੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਤੰ ਅਨੁਪਵਿਟ੍ਠੇਹਿ ਲਕ੍ਖਣਤੋ ਦੁਕ੍ਖੰ ਞਤ੍ਵਾ ਸਾਧਾਰਣਞ੍ਚ ਅਸਾਧਾਰਣਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਗਾਥਾਹਿ ਗਾਥਾ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਾ, ਬ੍ਯਾਕਰਣੇਹਿ ਵਾ ਬ੍ਯਾਕਰਣੰ – ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖੰ।

੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ?

ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਮਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ [ਕਾਮਪਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੩], ਸੰਯੋਜਨੇ ਵਜ੍ਜਮਪਸ੍ਸਮਾਨਾ।
ਨ ਹਿ ਜਾਤੁ ਸੰਯੋਜਨਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ, ਓਘੰ ਤਰੇਯ੍ਯੁੰ ਵਿਪੁਲੰ ਮਹਨ੍ਤੰ॥

ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਸੁਤ੍ਤੰ – ਅਯੰ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ?

ਯਮ੍ਹਿ ਨ ਮਾਯਾ ਵਸਤੀ ਨ ਮਾਨੋ,
ਯੋ ਵੀਤਲੋਭੋ ਅਮਮੋ ਨਿਰਾਸੋ,
ਪਨੁਣ੍ਣਕੋਧੋ [ਪਨੁਨ੍ਨਕੋਧੋ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੨੬] ਅਭਿਨਿਬ੍ਬੁਤਤ੍ਤੋ।
ਸੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਸੋ ਸਮਣੋ ਸ ਭਿਕ੍ਖੂ॥

ਦ੍ਵੇਮਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ, ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ; ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ – ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਮਗ੍ਗੋ?

ਏਸੇਵ ਮਗ੍ਗੋ ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ, ਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ।
ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਮਾਰਸ੍ਸੇਤਂ ਪਮੋਹਨਂ॥

ਸਤ੍ਤਿਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ – ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ?

''ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ [ਮਹਾਵ॰ ੬੦] ਹੇਤੁਪ੍ਪਭਵਾ, ਤੇਸਂ ਹੇਤੁਂ ਤਥਾਗਤੋ ਆਹ।
ਤੇਸਞ੍ਚ ਯੋ ਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂਵਾਦੀ ਮਹਾਸਮਣੋ''ਤਿ॥

ਹੇਤੁਪ੍ਪਭਵਾ ਧਮ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਹੇਤੁਸਮੁਦਯੋ, ਯਂ ਭਗਵਤੋ ਵਚਨਂ। ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਯੋ ਨਿਰੋਧੋ, ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਸਂਯੋਜਨਿਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ। ਕਿਲੇਸਾ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨਂ...ਪੇ॰... ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਂਯੋਜਨਂ – ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੇ ਸਂਯੋਜਨਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਯੇ ਚ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ – ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਾ ਸਂਯੋਜਨਿਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ – ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਜਾਤਿਯਾ ਜਰਾਯ ਬ੍ਯਾਧੀਹਿ ਮਰਣੇਹਿ ਸੋਕੇਹਿ ਪਰਿਦੇਵੇਹਿ ਯਾਵ ਉਪਾਯਾਸੇਹਿ – ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ?

ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਤਸ੍ਸ ਨ ਪਮਾਣਮਤ੍ਥਿ, ਤਂ ਹਿ ਵਾ ਨਤ੍ਥਿ ਯੇਨ ਨਂ ਪਞ੍ਞਪੇਯ੍ਯ।
ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਗਾਨਂ ਸਮੂਹਤਤ੍ਤਾ ਵਿਦੂ, ਸਿਤਾ ਵਾਦਸਤਸ੍ਸੁ [ਵਾਦਸਤਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਸਬ੍ਬੇ॥

ਸਂਯੁਤ੍ਤਕੇ ਗੋਧਿਕਸਂਯੁਤ੍ਤਂ।

ਇਮਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਯਹਿਂ ਯਹਿਂ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਤੋ ਓਤਾਰੇਤ੍ਵਾ [ਓਹਾਰੇਤ੍ਵਾ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਅਪਰਿਮਾਣੇਹਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਹਿ ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਨ ਪੁਨ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੇਨ ਤਸ੍ਸ ਏਕਮੇਕਸ੍ਸ ਅਪਰਿਮਾਣਾਨਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾਨਿ ਇਮੇਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਯਥਾਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇਹਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਪਞ੍ਚਨਿਕਾਯੇ ਅਨੁਪਵਿਟ੍ਠਾਹਿ ਗਾਥਾਹਿ ਗਾਥਾ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਾ, ਬ੍ਯਾਕਰਣੇਨ ਬ੍ਯਾਕਰਣਂ। ਇਮਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ।

ਤੇਸਂ ਇਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਯਮੇਕਰੱਤਿਂ ਪਠਮਂ, ਅਟ੍ਠ ਦਾਨੂਪਪੱਤਿਯੋ।
ਪਞ੍ਚ ਪੁਬ੍ਬਨਿਮਿੱਤਾਨਿ, ਖੀਣਮਚ੍ਛਂਵ ਪਲ੍ਲਲਂ॥

ਸਾਮਂ ਤੇਨ ਕੁਤੋ ਰਾਜ, ਤਯੋ ਦੇਵਾ ਗਿਲਾਨਕਾ।
ਯਥਾਪਿ ਕੁਮ੍ਭਕਾਰਸ੍ਸ, ਯਥਾ ਨਦਿਦਕਪ੍ਪਨਂ॥

ਇਧ ਸੋਚਤਿ ਪੇਚ੍ਚ ਸੋਚਤਿ, ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਕਾਮੇਸੁ ਗਿਦ੍ਧਾ ਪਸੁਤਾ, ਯਾਵ ਤਿਸ੍ਸੋ ਵਿਪੱਤਿਯੋ॥

ਸਤਂ ਆਸਿ [ਸਤਮਾਯੁ (ਸੀ॰), ਸਤਧਾਤੁ (ਪੀ॰)] ਅਯੋਸਙ੍ਕੁ, ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਮਹੱਤਰੋ।
ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਹਿ ਪਰੇਤੋ ਸੋ, ਤਤ੍ਥ ਤਪਨਿਯੇਹਿ ਚ॥

ਕਮ੍ਮਾਰਾਨਂ ਯਥਾ ਉਕ੍ਕਾ, ਤਯੋ ਅੱਗੀ ਪਕਾਸਿਤਾ।
ਅਯਤੋ ਮਲਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਅਬ੍ਭਕ੍ਖਾਨਂ ਤਥਾਗਤੇ॥

ਤਿਵਿਧਂ ਦੇਵਾਨੁਸਾਸਨ੍ਤਿ, ਸੁਪਿਨੇਨ ਸਙ੍ਗਮੋ ਯਥਾ।
ਤਿਸ੍ਸੋ ਚੇਵ ਮਾਰਧੀਤਾ, ਸਲ੍ਲਵਿਦ੍ਧੋਵ ਰੁਪ੍ਪਤਿ॥

ਚਕ੍ਖੁ ਸੋਤਞ੍ਚ ਘਾਨਞ੍ਚ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਪਕਾਸਿਤਾ।
ਅਪ੍ਪਂ ਵਤ ਜੀਵਿਤਂ ਇਦਂ, ਅਯਿਜਕਾ ਮੇ ਮਹੱਲ੍ਲਿਕਾ॥

ਸਬ੍ਬੇ ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਉਪਪੱਤਿ ਚੁਤਿਚਯਂ।
ਕਾਮੇਸੁ ਸੱਤਾ ਪਸੁਤਾ, ਆਸਵੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਚ॥

ਯਮ੍ਹਿ ਨ ਮਾਯਾ ਵਸਤਿ, ਦ੍ਵੇਮਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁੱਤਿਯੋ।
ਏਸੇਵ ਮੱਗੋ ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਚ ਸੁਦੇਸਿਤਾ॥

ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਤਸ੍ਸ ਨ ਪਮਾਣਮੱਤ੍ਥਿ, ਗੋਧਿਕੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ।
ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਹੇਤੁਪ੍ਪਭਵਾ, ਸਂਯੋਜਨਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ॥

ਇਮਾ ਦਸ ਤੇਸਂ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ।

੧੦. ਤਤ੍ਥਿਮਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁੱਤਾਨਿ ਯੇਸੁ ਸੁੱਤੇਸੁ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੱਚਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ ਅਨੁਲੋਮਮ੍ਪਿ ਪਟਿਲੋਮਮ੍ਪਿ ਵੋਮਿਸ੍ਸਕਮ੍ਪਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਯਂ ਆਦਿ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ ਪਮਾਦਾ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ।
ਜਪ੍ਪਾਭਿਲੇਪਨਂ [ਜਪ੍ਪਾਨੁਲੇਪਨਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੩੯] ਬ੍ਰੂਮਿ, ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯਂ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ ਚ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯਂ ਮਹਬ੍ਭਯਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸੱਚਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ। ''ਸਂਯੋਜਨਂ ਸਂਯੋਜਨਿਯਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ ਸਂਯੁੱਤਕੇ ਚਿੱਤਸਂਯੁੱਤਕੇਸੁ ਬਜਾਕਰਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਂਯੋਜਨਂ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੇ

ਸਂਯੋਜਨਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ?

ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨਭਵਤਣ੍ਹਸ੍ਸ, ਨੇਤ੍ਤਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਸ੍ਸ [ਸਨ੍ਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੫੧)] ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ।
ਵਿਕ੍ਖੀਣੋ ਜਾਤਿਸਂਸਾਰੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਦਾਨਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ॥

ਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯੋ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਉਪਚ੍ਛੇਦੋ, ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ। ਵਿਕ੍ਖੀਣੋ ਜਾਤਿਸਂਸਾਰੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਦਾਨਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋਤਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ। ਦ੍ਵੇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ; ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ?

ਕੁਮ੍ਭੂਪਮਂ [ਧ॰ ਪ॰ ੪੦] ਕਾਯਮਿਮਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ, ਨਗਰੂਪਮਂ ਚਿਤ੍ਤਮਿਦਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ।
ਯੋਧੇਥ ਮਾਰਂ ਪਞ੍ਞਾਵੁਧੇਨ, ਜਿਤਞ੍ਚ ਰਕ੍ਖੇ ਅਨਿਵੇਸਨੋ ਸਿਯਾ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਕੁਮ੍ਭੂਪਮੋ ਕਾਯੋ ਯਞ੍ਚ ਨਗਰੂਪਮਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਂ ਪਞ੍ਞਾਵੁਧੇਨ ਮਾਰਂ ਯੋਧੇਥਾਤਿ ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ, ਤਂ ਪਜਹਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਾ ਸਂਯੋਜਨਾ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਨਿਯਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਰੂਪਂ ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ?

ਯੇ ਕੇਚਿ ਸੋਕਾ ਪਰਿਦੇਵਿਤਾ ਵਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਚ [ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੦] ਲੋਕਸ੍ਮਿਮਨੇਕਰੂਪਾ।
ਪਿਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਏਤੇ, ਪਿਯੇ ਅਸਨ੍ਤੇ ਨ ਭਵਨ੍ਤਿ ਏਤੇ॥

ਯੇ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਾ, ਯਂ ਚ ਅਨੇਕਰੂਪਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਯਂ ਪੇਮਤੋ ਭਵਤਿ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਂ ਪੇਮਂ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਛਨ੍ਦਰਾਗਵਿਨਯੋ ਪਿਯਸ੍ਸ ਅਕਿਰਿਯਾ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤਿਮ੍ਬਰੁਕੋ ਪਰਿਬ੍ਬਾਜਕੋ ਪਚ੍ਛਤਿ ''ਸਯਂਕਤਂ ਪਰਂਕਤ''ਨ੍ਤਿ। ਯਥੇਸਾ ਵੀਮਂਸਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਾ ਏਤੇ ਦ੍ਵੇ ਅਨ੍ਤੇ ਅਨੁਪਗਮ੍ਮ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਯਾਵ ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਇਦਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਭਵੋ ਜਾਤਿ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਇਤਿ ਇਦਂ ਸਯਂਕਤਂ ਵੀਮਂਸੇਯਜਾਤਿ [ਵੀਮਂਸੀਯਤਿ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਯਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਇਦਂ ਏਸੋ ਸਮੁਦਯੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ ਚ ਯਾਵ ਚ ਜਰਾਮਰਣਨਿਰੋਧੋਤਿ ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ।

੧੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ?

''ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਮਦ੍ਦਕ੍ਖਿ [ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੫੭] ਯਤੋਨਿਦਾਨਂ, ਕਾਮੇਸੁ ਸੋ ਜਨ੍ਤੁ ਕਥਂ ਨਮੇਯ੍ਯ।
ਕਾਮਾ ਹਿ ਲੋਕੇ ਸਙ੍ਗਾਤਿ ਞਤ੍ਵਾ, ਤੇਸਂ ਸਤੀਮਾ ਵਿਨਯਾਯ ਸਿਕ੍ਖੇ''ਤਿ॥

ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਮਦ੍ਦੁਕ੍ਖਿ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਤੋ ਭਵਤਿ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਂ ਯਤੋ ਭਵਤਿ ਯਾਵ ਤਸ੍ਸ ਵਿਨਯਾਯ ਸਿਕ੍ਖਾ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ।

ਏਕਾਦਸਙ੍ਗੁਤ੍ਤਰੇਸੁ ਗੋਪਾਲਕੋਪਮਸੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਯਾਵ ਰੂਪਸਞ੍ਞੁਤ੍ਤਾ ਯਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਯਥਾ ਵਣਂ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦੇਤਿ ਯਞ੍ਚ ਤਿਤ੍ਥਂ ਯਥਾ ਚ ਲਭਤਿ ਧਮ੍ਮੂਪਸਞ੍ਹਿਤਂ ਉਲ਼ਾਰਂ ਪੀਤਿਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਚ ਅਤ੍ਤਭਾਵਤੋ ਚ ਵਤ੍ਥੁ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਾਵ ਆਸਾਟਿਕਂ ਹਾਰੇਤਾ [ਸਾਟੇਤਾ (ਸੀ॰ ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗੁਤ੍ਤਰਨਿਕਾਯੇ] ਹੋਤਿ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਰੂਪਸਞ੍ਞੁਤ੍ਤਾ ਆਸਾਟਕਹਰਣਂ [ਆਸਾਟਿਕਸਾਟਨਾ (ਪੀ॰)] ਵਣਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨਂ ਵੀਥਿਞ੍ਞੁਤਾ ਗੋਚਰਕੁਸਲਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਅਵਸੇਸਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤ੍ਥਿ ਹੇਤੁ ਅਤ੍ਥਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਤ੍ਥਿ ਨਿਸ੍ਸਯਾ ਸਾਵਸੇਸਦੋਹਿਤਾ ਅਨੇਕਪੂਜਾ ਚ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਪਪ੍ਚਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੀਥਿਞ੍ਞੁਤਾ ਚ ਹੇਤੁ, ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ?

ਸਤਿ ਕਾਯਗਤਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ, ਛਸੁ ਫਸ੍ਸਾਯਤਨੇਸੁ ਸਂਵੁਤੋ [ਸਂਵਰੋ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੨੫]।
ਸਤਤਂ ਭਿਕ੍ਖੁ ਸਮਾਹਿਤੋ, ਜਞ੍ਞਾ [ਜਾਨੇਯ੍ਯ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਨਿਬ੍ਬਾਨਮਤ੍ਤਨੋ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਚ ਕਾਯਗਤਾ ਸਤਿ ਯਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੇਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਾ ਚ ਕਾਯਗਤਾ ਸਤਿ ਯੋ ਚ ਸੀਲਸਂਵਰੋ ਯੋ ਚ ਸਮਾਧਿ ਯਤ੍ਥ ਯਾ ਸਤਿ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਏਵਂਵਿਹਾਰਿਨਾ ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ। ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ, ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਚਿਤ੍ਤਸਹਜਾਤਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯੋ ਚ ਸਮਥੋ ਯਾ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ?

ਆਸਾ ਚ ਪੀਹਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾ ਚ, ਅਨੇਕਧਾਤੂਸੁ ਸਰਾ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਅਞ੍ਞਾਣਮੂਲਪ੍ਪਭਵਾ ਪਜਪ੍ਪਿਤਾ, ਸਬ੍ਬਾ ਮਯਾ ਬ੍ਯਨ੍ਤਿਕਤਾ ਸਮੂਲਿਕਾ॥

ਅਞ੍ਞਾਣਮੂਲਪ੍ਪਭਵਾਤਿ ਪੁਰਿਮਕੇਹਿ ਸਮੁਦਯੋ। ਸਬ੍ਬਾ ਮਯਾ ਬ੍ਯਨ੍ਤਿਕਤਾ ਸਮੂਲਿਕਾਤਿ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਨਨੁਬੋਧਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਅਰਿਯਸ੍ਸ ਸੀਲਸ੍ਸ ਸਮਾਧਿਨੋ ਪਞ੍ਞਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਇਮੇਸਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਨਨੁਬੋਧਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧਾ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਪਟਿਵੇਧੋ ਭਵਨੇਤ੍ਤਿਯਾ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ?

ਯਾਨਿ [ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੧] ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਸਤਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣਂ।
ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ॥

ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨੀਤਿ ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਯਾ ਚ ਸਤਿ ਨਿਵਾਰਣਂ ਪਿਧਾਨਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਸਞ੍ਞੇਤਨਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਦਲ੍ਹਨੇਮਿਯਾਨਾਕਾਰੋ ਛਹਿ ਮਾਸੇਹਿ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਕਾਯਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ ਸਵਙ੍ਕਂ ਸਦੋਸਂ ਸਕਸਾਵਂ ਯਾ ਸਵਙ੍ਕਤਾ ਸਦੋਸਤਾ ਸਕਸਾਵਤਾ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਏਵਂ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ ਅਵਙ੍ਕਂ ਅਦੋਸਂ ਅਕਸਾਵਂ, ਯਾ ਅਵਙ੍ਕਤਾ ਅਦੋਸਤਾ ਅਕਸਾਵਤਾ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਏਵਂ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ?

''ਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ ਨਤ੍ਥਿ, ਚਲਿਤੇ ਅਸਤਿ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਸਤਿ ਨਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਨਤਿਯਾ ਅਸਤਿ [ਅਸਤਿਯਾ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੪] ਆਗਤਿਗਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਆਗਤਿਗਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਚੁਤੂਪਪਾਤੋ ਨ ਹੋਤਿ, ਚੁਤੂਪਪਾਤੇ ਅਸਤਿ ਨੇਵਿਧ ਨ ਹੁਰਂ ਨ ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨ। ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਨਿਸ੍ਸਯਾ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੋ ਚ ਅਨਿਸ੍ਸਯੋ, ਯਾ ਚ ਅਨਤਿ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਾ ਆਗਤਿਗਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਚੁਤੂਪਪਾਤੋ ਚ ਯੋ ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਅਨੁਪਟ੍ਠਿਤਕਾਯਗਤਾ ਸਤਿ...ਪੇ॰... ਯਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਏਕਾਰਸਉਪਨਿਸ੍ਸਯਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ ਯਾਵ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਉਪਸਮ੍ਪਦਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤਕਾਯਗਤਾਸਤਿਸ੍ਸ ਵਿਹਰਤਿ। ਸੀਲਸਂਵਰੋ ਸੋਸਾਨਿਯੋ ਹੋਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਾ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ।

੧੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ?

ਸਯਂ ਕਤੇਨ ਸਚ੍ਚੇਨ, ਤੇਨ ਅਤ੍ਤਨਾ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਾਨਗਤੋ ਵਿਤਿਣ੍ਣਕਙ੍ਖੋ।
ਵਿਭਵਞ੍ਚ ਞਤ੍ਵਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਤਾਵ ਖੀਣਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਸ ਭਿਕ੍ਖੁ॥

ਯਂ ਸਚ੍ਚੇਨ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਂ ਖੀਣਪੁਨਬ੍ਭਵੋ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਪਞ੍ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨਾਨਿ ਸਤ੍ਥਾ ਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿ ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞੂ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾ। ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦਿਸ੍ਸ ਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਜਾਯਤਿ, ਪਮੁਦਿਤਸ੍ਸ ਪੀਤਿ ਜਾਯਤਿ, ਯਾਵ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਏਵਂ ਪਞ੍ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨਾਨਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ।

ਇਮਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਇਮੇਹਿ ਸਾਧਾਰਣੇਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਯਥਾਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇਹਿ ਪਟਿਵੇਧਤੋ ਚ ਲਕ੍ਖਣਤੋ ਚ ਓਤਾਰੇਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਞਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ ਅਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤੇਨ। ਗਾਥਾਹਿ ਗਾਥਾ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਾ, ਬ੍ਯਾਕਰਣੇਹਿ ਬ੍ਯਾਕਰਣਂ। ਇਮੇ ਚ ਸਾਧਾਰਣਾ ਦਸ ਪਰਿਵਡ੍ਢਕਾ ਏਕੋ ਚ ਚਤੁਕ੍ਕੋ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਸਾਧਾਰਣੋ। ਅਯਞ੍ਚ ਪਕਿਣ੍ਣਕਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਏਕਂ ਪਞ੍ਚ ਛ ਚ ਸਵੇਕਦੇਸੋ ਸਬ੍ਬਂ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪਰਿਵਜ੍ਜਨਾ ਪੁਰਿਮਕਾ ਚ ਦਸ। ਇਮੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਪਰਿਵਡ੍ਢਕਾ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਸਬ੍ਬਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਂ ਬ੍ਯਾਕਰਣਂ ਵਾ ਗਾਥਾ ਵਿਯ। ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਪਰਿਵਡ੍ਢਕੇਹਿ ਨ ਓਤਰਿਤੁਂ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੇਨ ਪਰਿਯੇਸਿਤ੍ਵਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ।

ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਸਙ੍ਖੇਪੋ। ਸਬ੍ਬਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਤ੍ਤਹਿ ਪਦੇਹਿ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਕਤਰੇਹਿ ਸਤ੍ਤਹਿ? ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ ਚ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ ਚ, ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਸਬ੍ਬਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਨਿਸ੍ਸਯਾ – ਕਾਯੋ ਚ ਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚ । ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਕਾਯਿਕਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚੇ''ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਕਾਯਿਕਂ ਵਾ ਨ ਚੇਤਸਿਕਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਦ੍ਵੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ ਕਾਯਿਕੇਨ ਚ ਚੇਤਸਿਕੇਨ ਚ। ਤੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਂ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਯ

वਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾਯ। ਇਤਿ ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਤੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਂ। ਇਤਿ ਇਦਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਤਿवਿਧਂ। ਦੁवਿਧਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ। ਦੁवਿਧਂ ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ ਚ ਪਿਯवਿਪ੍ਪਯੋਗੋ ਚ। ਇਦਂ ਸਤ੍ਤवਿਧਂ ਦੁਕ੍ਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਤਿवਿਧੋ ਸਮੁਦਯੋ ਅਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਪਞ੍ਚਮੋ। ਕਤਮੋ ਤਿवਿਧੋ? ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਕਮ੍ਮਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਭवਸਮੁਦਯੋ ਕਮ੍ਮਂ। ਤਥਾ [ਤਤ੍ਥ (ਪੀ॰)] ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਸ੍ਸ ਹੀਨਪਣੀਤਤਾ [ਹੀਨਪਣੀਤਤਾਯ (ਪੀ॰)], ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਇਤਿ ਯਾਪਿ ਭवਗਤੀਸੁ ਹੀਨਤਾ ਚ ਪਣੀਤਤਾ ਚ, ਯਾਪਿ ਤੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ, ਯੋਪਿ ਦ੍वੀਹਿ ਮੂਲੇਹਿ ਸਮੁਦਾਨੀਤੋ ਅवਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿवੁਤਸ੍ਸ ਭवਤਣ੍ਹਾਸਂਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸवਿਞ੍ਞਾਣਕੋ ਕਾਯੋ, ਸੋਪਿ ਤੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ।

ਤਥਾ वਿਪਲ੍ਲਾਸਤੋ ਦਿਟ੍ਠਿਭवਗਨੁਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਸਤ੍ਤवਿਧਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਕੋ वਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਤੀਣਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸੀਯਤਿ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ वਿਪਲ੍ਲਾਸवਤ੍ਥੂਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਏਕੋ वਿਪਲ੍ਲਾਸੋ? ਯੋ वਿਪਰੀਤਗ੍ਗਾਹੋ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪੇਨ, ਓਤਰਣਂ ਯਥਾ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਮਿਤਿ वਿਪਰੀਤਂ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਏवਂ ਚਤ੍ਤਾਰੋ वਿਪਲ੍ਲਾਸਾ। ਅਯਮੇਕੋ वਿਪਲ੍ਲਾਸੀਯਤਿ ਸਞ੍ਞਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ वਿਪਲ੍ਲਾਸवਤ੍ਥੂਨਿ ? ਕਾਯੋ वੇਦਨਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਧਮ੍ਮਾ। ਏवਂ वਿਪਲ੍ਲਾਸਗਤਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ ਪवਡ੍ਢੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਞ੍ਞਾवਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦੋਸਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪवਡ੍ਢੇਤਿ। ਚਿਤ੍ਤवਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਲੋਭਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪवਡ੍ਢੇਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿवਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਮੋਹਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪवਡ੍ਢੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਦੋਸਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਮੂਲਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਫਲਂ – ਮਿਚ੍ਛਾवਾਚਾ ਮਿਚ੍ਛਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਆਜੀवੋ; ਲੋਭਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਮੂਲਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਫਲਂ – ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਮਿਚ੍ਛਾवਾਯਾਮੋ ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧਿ; ਮੋਹਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਮੂਲਸ੍ਸ ਦ੍वੇ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਫਲਂ – ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਮਿਚ੍ਛਾਸਤਿ ਚ। ਏवਂ ਅਕੁਸਲਂ ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਂ वਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਸਹੇਤੂ ਏਤੇਯੇव ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਅਨੂਨਾ ਅਨਧਿਕਾ ਦ੍वੀਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਰੋਧੇ ਚ ਮਗ੍ਗੇ ਚ वਿਪਲ੍ਲਾਸਮੁਪਾਦਾਯ ਪਰਤੋ [ਪਰਿਤੋ (ਪੀ॰)] ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਚਤਸ੍ਸੋ।

ਤਤ੍ਰਿਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਅवਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿवੁਤੋ ਲੋਕੋ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਂਯੋਜਨਮ੍ਪਿ।
ਸਾ ਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨਭवਤਣ੍ਹਾ, ਦ੍वੇਮਾ ਚੇव वਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ॥

ਕੁਮ੍ਭੂਪਮਂ ਕਾਯਮਿਮਂ, ਯਂ ਨ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਤਂ ਪਜਹ [ਜਹਾ (ਪੀ॰ ਕ॰)]।
ਯੇ ਕੇਚਿ ਸੋਕਪਰਿਦੇवਾ, ਤਿਮ੍ਬਰੁਕੋ ਚ ਸਯਂਕਤਂ॥

ਦੁਕ੍ਖਂ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਯਞ੍ਚ ਗੋਪਾਲਕੋਪਮਂ।
ਸਤਿ ਕਾਯਗਤਾ ਮਾਹੁ, ਸਮਥੋ ਚ वਿਪਸ੍ਸਨਾ॥

ਆਸਾ ਪਿਹਾ ਚ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾ ਚ, ਚਤੁਨ੍ਨਮਨਨੁਬੋਧਨਾ।
ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਦਲ੍ਹਂ ਨੇਮਿਯਾਨਾਕਾਰੋ॥

ਯਂ ਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ, ਅਨੁਪਟ੍ਠਿਤਕਾਯਗਤਾਸਤਿ।
ਸਯਂ ਕਤੇਨ ਸਚ੍ਚੇਨ, वਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨੇਹਿ ਚ॥

ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੇਨ ਭਾਸਿਤੇ ਪਠਮਭੂਮਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਕਾਸਨਾ ਨਾਤਂ ਜੀवਤਾ ਭਗवਤਾ ਮਾਦਿਸੇਨ ਸਮੁਦ੍ਦਨੇਨ ਤਥਾਗਤੇਨਾਤਿ।

੨. ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨਦੁਤਿਯਭੂਮਿ

੧੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਾਸਨਪ੍ਪਟ੍ਠਾਨਂ? ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਵਾਸਨਾ ਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ, ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ। ਆਣਤ੍ਤਿ, ਫਲਂ, ਉਪਾਯੋ, ਆਣਤ੍ਤਿ ਚ ਫਲਞ੍ਚ, ਫਲਞ੍ਚ ਉਪਾਯੋ ਚ, ਆਣਤ੍ਤਿ ਚ ਫਲਞ੍ਚ ਉਪਾਯੋ ਚ। ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਆਦੀਨਵੋ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ, ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚ, ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ, ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ, ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ। ਲੋਕਿਕਂ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ, ਲੋਕਿਕਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ। ਕਮ੍ਮਂ, ਵਿਪਾਕੋ, ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ। ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ, ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ, ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਞ੍ਚ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਞ੍ਚ। ਞਾਣਂ, ਞੇਯ੍ਯਂ, ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ। ਦਸ੍ਸਨਂ, ਭਾਵਨਾ, ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ। ਵਿਪਾਕਕਮ੍ਮਂ, ਨ ਵਿਪਾਕਕਮ੍ਮਂ, ਨੇਵਵਿਪਾਕਨਵਿਪਾਕਕਮ੍ਮਂ । ਸਕਵਚਨਂ, ਪਰਵਚਨਂ, ਸਕਵਚਨਞ੍ਚ ਪਰਵਚਨਞ੍ਚ। ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ। ਥਵੋ, ਸਕਵਚਨਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਪਰਵਚਨਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਕਵਚਨਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਪਰਵਚਨਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ। ਕਿਰਿਯਂ, ਫਲਂ, ਕਿਰਿਯਞ੍ਚ ਫਲਞ੍ਚ। ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ, ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ, ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ। ਇਮਾਨਿ ਛ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਨਿ।

੧੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

ਕਾਮਨ੍ਧਾ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾ, ਤਣ੍ਹਾਛਦਨਛਾਦਿਤਾ।
ਪਮਤ੍ਤਬਨ੍ਧੁਨਾ ਬਦ੍ਧਾ, ਮਚ੍ਛਾਵ ਕੁਮਿਨਾਮੁਖੇ।
ਜਰਾਮਰਣਮਨ੍ਵੇਨ੍ਤਿ, ਵਚ੍ਛੋ ਖੀਰਪਕੋਵ [ਖੀਰੂਪਕੋਵ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੪] ਮਾਤਰਂ॥

ਪਞ੍ਚਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨੀਵਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾ ਮਨੋਮਯਾ।
ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨ, ਭਾਸਤਿ ਵਾ ਕਰੋਤਿ ਵਾ।
ਤਤੋ ਨਂ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ॥

ਸਂਯੁਤ੍ਤਕੇ ਸੁਤ੍ਤਂ।

ਮਹਾਨਾਮਸ੍ਸ ਸਕ੍ਕਸ੍ਸ ਇਦਂ ਭਗਵਾ ਸਕਜਾਨਂ ਕਪਿਲਵਤ੍ਥੁਮ੍ਹਿ ਨਗਰੇ ਨਯਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਸਦ੍ਧਾਸੀਲਪਰਿਭਾਵਿਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਭਾਵਞ੍ਞੇਨ ਪਰਿਭਾਵਿਤਂ ਤਂ ਨਾਮ ਪਚ੍ਛਿਮੇ ਕਾਲੇ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ [ਉਦਾ॰ ੬੧] ਸਬ੍ਬਧਿ ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ, ਅਯਂ ਅਹਸ੍ਮੀਤਿ ਅਨਾਨੁਪਸ੍ਸੀ।
ਏਵਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਉਦਤਾਰਿ ਓਘਂ, ਅਤਿਣ੍ਣਪੁਬ੍ਬਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯ॥

ਸੀਲਾਨਿ ਨੁ ਖੋ ਭਵਨ੍ਤਿ ਕਿਮਤ੍ਥਿਯਾਨਿ ਆਨਨ੍ਦੋ ਪੁਚ੍ਛਤਿ ਸਤ੍ਥਾਰਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

''ਯਸ੍ਸ ਸੇਲੂਪਮਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਠਿਤਂ ਨਾਨੁਪਕਮ੍ਪਤਿ।
ਵਿਰਤ੍ਤਂ ਰਜਨੀਯੇਸੁ, ਕੋਪਨੇਯ੍ਯਜੇ [ਕੋਪਨੀਯੇ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੪] ਨ ਕੁਪ੍ਪਤਿ।
ਯਸ੍ਸੇਵਂ ਭਾਵਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਕੁਤੋ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ॥

ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਭਗਵਾ ਥੇਰਵ੍ਹਤਰੋ ਸੋ ਮਂ ਆਸਜ੍ਜ ਅਪ੍ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਤਿ, ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਬਜਾਕਰਣਂ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਯਸ੍ਸ ਨੂਨ ਭਗਵਾ ਕਾਯਗਤਾ ਸਤਿ ਅਭਾਵਿਤਾ ਅਸ੍ਸ ਅਬਹੁਲੀਕਤਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ।

੧੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ?

ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤਿ [ਉਦਾ॰ ੪੫], ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤਿ।
ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਰੇਥ, ਏਵਂ ਤਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤਿ॥

ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਸਂਕਿਲੇਸੋ। ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਵਾਸਨਾ। ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਤਮੋ ਯੋ ਚ ਤਮਪਰਾਯਨੋ, ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ। ਯੋ ਚ ਜੋਤਿ ਯੋ ਚ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ, ਅਯਂ ਵਾਸਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

ਨ ਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾ, ਯਦਾਯਸਂ ਦਾਰੁਜਪਬ੍ਬਜਞ੍ਚ [ਦਾਰੁਜਂ ਪਬ੍ਬਜਞ੍ਚ (ਪੀ॰) ਧ॰ ਪ॰ ੩੪੫; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੨੧]।
ਸਾਰਤ੍ਤਰਤ੍ਤਾ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ, ਪੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਾਰੇਸੁ ਚ ਯਾ ਅਪੇਕ੍ਖਾ॥

ਨ ਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾ, ਯਦਾ ਪੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਾਰੇਸੁ ਚ ਯਾ ਅਪੇਕ੍ਖਾ, ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ। ਏਤਮ੍ਪਿ ਛੇਤ੍ਵਾ ਪਰਿਬ੍ਬਜਨ੍ਤਿ ਧੀਰਾ ਅਨਪੇਕ੍ਖਿਨੋ ਸਬ੍ਬਕਾਮੇ ਪਹਾਯਾਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਯਂ ਚੇਤਯਿਤਂ ਪਕਪ੍ਪਿਤਂ ਯਾ ਚ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਹੋਤਿ। ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਦੇਹਿ ਸਂਕਿਲੇਸੋ। ਪਚ੍ਛਿਮਕੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

ਅਯਂ ਲੋਕੋ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋ, ਫਸ੍ਸਪਰੇਤੋ ਰੋਗਂ [ਰੋਦਂ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੦] ਵਦਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋ।
ਯੇਨ ਯੇਨ ਹਿ ਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ, ਤਤੋ ਤਂ ਹੋਤਿ ਅਞ੍ਞਥਾ॥

ਅਞ੍ਞਥਾਭਾਵੀ ਭਵਸਤ੍ਤੋ ਲੋਕੋ, ਭਵਪਰੇਤੋ ਭਵਮੇਵਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ।
ਯਦਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਤਂ ਭਯਂ, ਯਸ੍ਸ ਭਾਯਤਿ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ।
ਭਵਵਿਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਖੋ ਪਨਿਦਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ॥

ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਮੋਕ੍ਖਮਾਹਂਸੁ, ਸਬ੍ਬੇਤੇ ''ਅਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤਾ ਭਵਸ੍ਮਾ''ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਯੇ ਵਾ ਪਨ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਵਿਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਮਾਹਂਸੁ, ਸਬ੍ਬੇਤੇ ''ਅਨਿਸ੍ਸਟਾ ਭਵਸ੍ਮਾ''ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਉਪਧਿਂ ਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਸਮ੍ਭੋਤਿ, ਸਬ੍ਬੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਯਾ ਨਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ, ਲੋਕਮਿਮਂ ਪਸ੍ਸ,

ਪੁਥੂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਪਰੇਤਾ ਭੂਤਾ ਭੂਤਰਤਾ ਭਵਾ ਅਪਰਿਮੁਤ੍ਤਾ। ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਭਵਾ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਤਾਯ ਸਬ੍ਬੇਤੇ ਭਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਾਤਿ।

''ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ, ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੋ।
ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਪਹੀਯਤਿ, ਵਿਭਵਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ।
ਸਬ੍ਬਸੋ ਤਣ੍ਹਾਨਂ ਖਯਾ, ਅਸੇਸਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ॥

''ਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ, ਅਨੁਪਾਦਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਨ ਹੋਤਿ।
ਅਭਿਭੂਤੋ ਮਾਰੋ ਵਿਜਿਤਸਙ੍ਗਾਮੋ, ਉਪੱਚਗਾ ਸਬ੍ਬਭਵਾਨਿ ਤਾਦੀ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਲੋਕੋ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋ ਯਾਵ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਯਂ ਤਣ੍ਹਾ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

ਯਂ ਪੁਨਗ੍ਗਹਣਂ ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮਾਹਂਸੁ, ਸਬ੍ਬੇਤੇ ''ਅਵਿਮੁਤ੍ਤਾ ਭਵਸ੍ਮਾ''ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਯੇ ਵਾ ਪਨ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਵਿਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਮਾਹਂਸੁ ''ਅਨਿਸ੍ਸਟਾ ਭਵਸ੍ਮਾ''ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਅਯਂ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਕਿਲੇਸੋ, ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ, ਉਭਯਮੇਤਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ। ਯਂ ਪੁਨਗ੍ਗਹਣਂ ਭਵਵਿਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ, ਯਾਵ ਸਬ੍ਬਸੋ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਯਾ ਸਮ੍ਭਵਾ, ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ। ਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਯਾਵ ਉਪਚ੍ਚਗਾ ਸਬ੍ਬਭਵਾਨਿ ਤਾਦੀਤਿ ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਠਿਤਤ੍ਤੋ ਚ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤੀਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿ।

੧੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

''ਦਦਤੋ [ਉਦਾ॰ ੭੫; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੯੭] ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤਿ।
ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਂ, ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸਨਿਬ੍ਬੁਤੋ''ਤਿ॥

''ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀ''ਤਿ ਵਾਸਨਾ। ''ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਂ, ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸਨਿਬ੍ਬੁਤੋ''ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ।

ਸੋਤਾਨੁਗਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤੇਸੁ ਮਨਸਾਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤੇਸੁ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧੇਸੁ ਪਞ੍ਚਾਨਿਸਂਸਾ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ। ਇਧੇਕਚ੍ਚਸ੍ਸ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਧਾਤਾ ਅਪਮੁਟ੍ਠਾ ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤਾ ਮਨਸਾਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ, ਸੋ ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤੋ ਘਟੇਨ੍ਤੋ ਵਾਯਮਨ੍ਤੋ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਸੇਸਂ ਪਪ੍ਪੋਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਸੇਸਂ ਪਪ੍ਪੋਤਿ, ਗਿਲਾਨੋ ਪਪ੍ਪੋਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਗਿਲਾਨੋ ਪਪ੍ਪੋਤਿ, ਮਰਣਕਾਲਸਮਯੇ ਪਪ੍ਪੋਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਮਰਣਕਾਲਸਮਯੇ ਪਪ੍ਪੋਤਿ, ਦੇਵਭੂਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਦੇਵਭੂਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਤੇਨ ਧਮ੍ਮਰਾਗੇਨ ਤਾਯ ਧਮ੍ਮਨਨ੍ਦਿਯਾ ਪਚ੍ਚੇਕਬੋਧਿਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਯਂ ਸਮ੍ਪਰਾਯੇ ਪਚ੍ਚੇਕਬੋਧਿਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਅਯਂ ਵਾਸਨਾ। ਇਮਾਨਿ ਸੋਲ਼ਸ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸਬ੍ਬਸਾਸਨਂ ਅਤਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ। ਇਮੇਹਿ ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਨਵਵਿਧੋ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੋ ਵਿਭਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ। ਸੋ ਚ ਪਞ੍ਞਵਤੋ ਨੋ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞਸ੍ਸ, ਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨੋ ਅਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਅਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਹਾਰਿਸ੍ਸ ਪਕਤਿਯਾ ਲੋਕੇ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚਰਤਿ। ਸੋ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਤਿਵਿਧੋ – ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਕਿਲੇਸੋ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸੋ। ਤਤੋ ਸਂਕਿਲੇਸਤੋ ਉਟ੍ਠਹਨ੍ਤੋ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਤਿਟ੍ਠਹਤਿ, ਲੋਕਿਯੇਸੁ ਪਤਿਟ੍ਠਹਤੀਤਿ। ਤਤ੍ਥਾਕੁਸਲੋ ਦਿਟ੍ਠਤੋ ਸਚੇ ਤਂ ਸੀਲਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਞ੍ਚ ਪਰਾਮਸਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਸੋ ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸੋ ਹੋਤਿ। ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਏਵਂ ਹੋਤਿ ''ਇਮਿਨਾਹਂ ਸੀਲੇਨ ਵਾ ਵਤੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨ ਵਾ ਦੇਵੋ ਵਾ ਭਵਿਸ੍ਸਂ [ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ (ਪੀ॰)] ਦੇਵਞ੍ਞਤਰੋ ਵਾ''ਤਿ ਯਸ੍ਸ ਹੋਤਿ

ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਏਤਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਭਵਤਿ। ਸਚੇ ਪਨ ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੋ ਅਪਰਾਮਟ੍ਠਸ੍ਸ ਹਿ ਸੀਲਵਤੰ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤੰ ਸੀਲਵਤੋ ਯੋਨਿਸੋ ਗਹਿਤੰ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੰ ਜਨੇਤਿ ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ତਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ, ਤਞ੍ਚ ਤਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਕਾਲਙ੍ਕਤਸ੍ਸ ਵਾ ਤਮ੍ਹਿਯੇਵ ਵਾ ਪਨ ਅਪਰਾਪਰਿਯਾਯੇਨ ਵਾ, ਅਞ੍ਞੇਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਏਵੰ ਸੁਤੰ ''ਸੁਚਰਿਤੰ ਵਾਸਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸੀਲੇਸੁ ਠਿਤਸ੍ਸ ਵਿਨੀਵਰਣੰ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਤੰ ਤਤੋ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ। ਸੋ ਅਚ੍ਚਨ੍ਤਨਿਟ੍ਠੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ; ਯਦਿ ਵਾ ਸਾਸਨਨ੍ਤਰੇ, ਅਚ੍ਚਨ੍ਤੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਯਦਿ ਵਾ ਏਕਾਸਨੇ ਛ ਅਭਿਞ੍ਞੇ। ਤਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ, ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ ਨੇਯ੍ਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਦੁਵਿਧੋ – ਕੋਚਿ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਕੋਚਿ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਯ੍ਯੋਪਿ ਦੁਵਿਧੋ – ਕੋਚਿ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਕੋਚਿ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਯੋ ਚ ਨੇਯ੍ਯੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਇਮੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਅਸਮਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਇਮੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਮਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ ਚ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਤੋ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਨੇਯ੍ਯਤੋ, ਇਮੇ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਭੂਮਿਗਤਾ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਹੋਤਿ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ।

੧੭. ਤਤ੍ਥ ਚਤੁਤ੍ਥਾ ਪਨ ਪਞ੍ਚਮਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਨੇਯ੍ਯੋ ਚ, ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਟਿਲਭਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯੰ ਠਿਤੋ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਏਕਬੀਜੀ ਹੋਤਿ ਪਠਮੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਟਿਲਭਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯੰ ਠਿਤੋ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਕੋਲੰਕੋਲੋ ਚ ਹੋਤਿ ਦੁਤਿਯੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ । ਤਤ੍ਥ ਨੇਯ੍ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਟਿਲਭਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯੰ ਠਿਤੋ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮੋ ਚ ਹੋਤਿ , ਅਯੰ ਤਤਿਯੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੇ ਠਿਤਾ।

ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਏਕਬੀਜੀ ਹੋਤਿ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਕੋਲੰਕੋਲੋ ਹੋਤਿ, ਨੇਯ੍ਯੋ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮੋ ਹੋਤਿ। ਇਦੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ। ਸਚੇ ਪਨ ਤਦੁਤ੍ਤਰਿ ਵਾਯਮਤਿ, ਅਚ੍ਚਨ੍ਤਨਿਟ੍ਠੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਤੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ – ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੰ ਪਾਪੁਣਿਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਚ ਉਪਹਚ੍ਚਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਤੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ – ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਿ ਅਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਚ ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਯ੍ਯੋ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੋ ਉਦ੍ਧੰਸੋਤੋ ਅਕਨਿਟ੍ਠਗਾਮੀ ਹੋਤਿ, ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਚ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਚ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨਾਨਤ੍ਤੇਨ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਉਦ੍ਧੰਸੋਤੋ ਅਕਨਿਟ੍ਠਗਾਮੀ ਹੋਤਿ। ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਚ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨਾਨਤ੍ਤੇਨ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਉਪਹਚ੍ਚਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ। ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਨੇਯ੍ਯੋ ਉਪਹਚ੍ਚਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ। ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਹੋਤਿ, ਨੇਯ੍ਯੋ ਉਦ੍ਧੰਸੋਤੋ ਅਕਨਿਟ੍ਠਗਾਮੀ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਪਞ੍ਚ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ, ਛਟ੍ਠੋ ਸਕਦਾਗਾਮੀ, ਤਯੋ ਚ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾਤਿ ਇਮੇ ਨਵ ਸੇਕ੍ਖਾ।

ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਰਹਤ੍ਤੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੋ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਰਹਤ੍ਤੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੋ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਠਿਤਕਪ੍ਪੀ [ਠਿਤਕਪ੍ਪਿ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਪੁ॰ ਪ॰ ੧੭] ਚ ਪਟਿਵੇਧਨਭਾਵੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਚ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਸੋ ਅਰਹਤ੍ਤੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੋ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਚੇਤਨਾਭਬ੍ਬੋ ਚ ਰਕ੍ਖਣਾਭਬ੍ਬੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਰਹਤ੍ਤੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੋ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸਚੇ ਚੇਤੇਤਿ ਨ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਨੋ ਚੇ ਚੇਤੇਤਿ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀਤਿ। ਸਚੇ ਅਨੁਰਕ੍ਖਤਿ ਨ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਨੋ ਚੇ ਅਨੁਰਕ੍ਖਤਿ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਯ੍ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਭਾਵਨਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿਹਾਨਧਮ੍ਮੋ ਹੋਤਿ ਕਮ੍ਮਨਿਯਤੋ ਵਾ ਸਮਸੀਸਿ ਵਾ, ਇਮੇ ਨਵ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਇਦੰ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ। ਇਮੇਸੁ ਪੁਗ੍ਗਲੇਸੁ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਦਸਵਿਧੰ ਬਲੰ ਪਵਤ੍ਤਤਿ।

੧੮. ਕਤਮਂ ਦਸਵਿਧਂ? ਇਧ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨਂ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਤੇ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕੇ ਮਹੇਸਕ੍ਖਾ ਦੇਵਪੁਤ੍ਤਾ ਯਾਚਨਾਯ ਅਭਿਯਾਤਾ [ਅਤਿਯਾਤਾ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਹੋਨ੍ਤਿ ''ਦੇਸੇਤੁ ਸੁਗਤੋ ਧਮ੍ਮ''ਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰੇਨ ਬੁਦ੍ਧਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵੋਲੋਕੇਨ੍ਤੋ ਅਦ੍ਦਸਾਸਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਤਯੋ ਰਾਸੀਨਂ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਅਨਿਯਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਤਿਂ ਆਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਅਸਤ੍ਥਕੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਆਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ ਅਰਿਯਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਅਨਰਿਯਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਤਰਾਸਿਂ ਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਤਰਾਸਿਂ ਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਤਰਾਸਿਂ ਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਰਾਸਿਂ ਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰੇਨ ਬੁਦ੍ਧਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵੋਲੋਕੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਮੇ ਸਤੋ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਤਿ ਏਤ੍ਤਵਤਾ ਮਂ ਕੋਚਿ ਸਹਧਮ੍ਮੇਨ ਪਟਿਚੋਦਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਵੀਤਰਾਗਸ੍ਸ ਤੇ ਪਟਿਜਾਨਤੋ ਅਖੀਣਾਸਵਤਾਯ ਸਹਧਮ੍ਮੇਨ ਕੋਚਿ ਪਟਿਚੋਦਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਯਤੋ ਪਨ ਇਮਸ੍ਸ ਅਨਿਯਤਸ੍ਸ ਰਾਸਿਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ, ਸਾ ਨ ਦਿਸ੍ਸਤਿ ਤਕ੍ਕਰਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਤਥਾ ਓਵਦਿਤੋ ਯਂ ਪਨ ਮੇ ਅਨਿਯਤਰਾਸਿ ਸਾਵਕੋ ਪੁਬ੍ਬੇਨਾਪਰਂ ਵਿਸੇਸਂ ਨ ਸਚ੍ਛਿਕਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

੧੯. ਯਂ ਖੋ ਮੁਨਿ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਸ੍ਸ ਨਾਨਾਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯੋ ਦੇਵਨਾਗਯਕ੍ਖਾਨਂ ਦਮੇਤਿ ਧਮ੍ਮੇ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇਨ ਵਤ੍ਵਾ ਕਾਰਣਤੋ ਅਞ੍ਞਂ ਪਾਰਂ ਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਯਤੋ ਪਨਿਮਾ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਤੋ ਸਤ੍ਤ ਸਤ੍ਤ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯੋ ਨਾਭਿਸਮ੍ਭੁਨੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਖੋ ਪਨ ਅਭਿਸਮਗ੍ਗਰਤਾਨਂ ਸਾਵਕਾਨਂ ਤਮਤ੍ਥਮਵਿਞ੍ਞਾਪਯੇਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ । ਮਹੇਸਕ੍ਖਾ ਦੇਵਪੁਤ੍ਤਾ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਹੇ ਪੁਚ੍ਛਿਂਸੁ । ਕਾਯਿਕੇਨ ਵਾ ਮਾਨਸਿਕੇਨ ਵਾ ਪਰਿਪੀਲ਼ਿਤਸ੍ਸ ਹਤ੍ਥਕੁਣੀਤਿ ਵਾ ਪਾਦੇ ਵਾ ਖਞ੍ਜੇ ਦਨ੍ਧਸ੍ਸ [ਦਨ੍ਤਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਨ ਪਰਿਭਾਜਿਯਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਪਟਿਭਾਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਯਮ੍ਹਿ ਤਂ ਤੇਸਂ ਹੋਤਿ ਤਮ੍ਹਿ ਅਸਨ੍ਤਂ ਭਵਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਯਂ ਹਿ ਨਾਸਂ ਤੇਸਂ ਨ ਭਵਤਿ, ਤਮ੍ਹਿ ਨਾਸਂ ਤੇਸਂ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਏਵਂ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧਾਯ ਦਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ। ਮਾਰੋ ਵਾ ਇਨ੍ਦੋ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਵਾ ਤਥਾਗਤੋ ਵਾ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਵਾ ਸੋ ਵਤ ਨਾਮ ਮਾਤੁਗਾਮੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਅਸ੍ਸ ਰਾਜਾ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਇਤਿਸ੍ਸ ਏਵਰੂਪਂ ਬਲਂ ਏਵਰੂਪਂ ਞਾਣਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਠਾਨਾਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ ਪਠਮਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੀਹਿ ਰਾਸੀਹਿ ਚਤੂਹਿ ਵੇਸਾਰਜ੍ਜੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿਯਂ ਨਿਵਤ੍ਤਿਯਂ ਭਾਗਿਯਞ੍ਚ। ਕੁਸਲਂ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕੇਸੁ ਚ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ ਯਞ੍ਚ ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਾਨਂ। ਇਦਂ ਪਠਮਂ ਬਲਂ ਤਥਾਗਤੋ ਏਵਂ ਜਾਨਾਤਿ।

ਯੇਸਂ ਪਨ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ, ਨਾਯਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਗਾਮਿਨੀਯੇਵਾਯਂ ਪਟਿਪਦਾ। ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ, ਏਸਾਪਿ ਨ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ। ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯਗਾਮਿਨੀਯੇਵਾਯਂ ਪਟਿਪਦਾ ਹੋਤੁ, ਅਯਂ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਠਿਤੋ ਗਚ੍ਛਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ, ਗਚ੍ਛਤਿ ਅਪਾਯਂ, ਗਚ੍ਛਤਿ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਸ੍ਸ। ਯਂ ਯਂ ਵਾ ਪਟਿਪਦਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯ, ਅਯਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ। ਯਂ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣਂ ਯਥਾਭੂਤਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਂ ਦੁਤਿਯਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਸਾ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਨਾਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਕਾਮੇਸੁ ਕੇਚਿ ਦੁਕ੍ਕਰਕਾਰਿਯਂ ਕੇਚਿ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਸਂਸਾਰੇਨ ਸੁਦ੍ਧਿਂ ਪਚ੍ਚੇਨ੍ਤਿ ਕੇਚਿ ਅਨਜ੍ਜਾਭਾਵਨਾਤਿ। ਤੇਨ ਤੇਨ ਚਰਿਤੇਨ ਵਿਨਿਬਨ੍ਧਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਯਂ ਞਾਣਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਾਨਾਗਤਂ ਲੋਕਸ੍ਸ ਅਨੇਕਾਧਿਮੁਤ੍ਤਗਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਦਂ ਤਤਿਯਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਤਤ੍ਥ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਆਸੇਵਨ੍ਤਿ ਭਾਵੇਨ੍ਤਿ ਬਹੁਲੀਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਕਮ੍ਮੁਪਸਯਾਨਂ ਤਦਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾਨਂ। ਸਾ ਚੇਵ ਧਾਤੁ ਸਂਵਹਤਿ। ਕਤਰਾ ਪਨੇਸਾ ਧਾਤੁ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੁ ਬਲਧਾਤੁ ਕਾਚਿ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਕਾਚਿ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਞ੍ਚ ਧਾਤੁ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਅਞ੍ਞਤਰਾ ਉਤ੍ਤਰਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਤਦੇਵਟ੍ਠਾਨਂ ਮਯਾ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਅਭਿਨਿਵਿਸ੍ਸ ਵੋਹਰਨ੍ਤਿ ''ਇਦਮੇਵ ਸਚ੍ਚਂ ਮੋਘਮਞ੍ਞ''ਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਭਗਵਾ ਸਕ੍ਕਸ੍ਸ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦਸ੍ਸ ਭਾਸਿਤਂ। ਯਂ ਤਤ੍ਥ ਯਥਾਭੂਤਂ ਞਾਣਂ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਤਤ੍ਥ ਯਂਯੇਵ ਧਾਤੁ [ਯਂ ਯਦੇਵ ਧਾਤੁਂ (ਕ॰)] ਸੇਟ੍ਠਨ੍ਤਿ ਤਂ ਤਂ ਕਾਯੇਨ ਚ ਵਾਚਾਯ ਚ ਆਰਮ੍ਭਨ੍ਤਿ ਚੇਤਸਿਕੋ। ਆਰਮ੍ਭੋ ਚੇਤਨਾ ਕਮ੍ਮਂ ਕਾਯਿਕਾ ਵਾਚਸਿਕਾ ਆਰਮ੍ਭੋ ਚੇਤਸਿਕਤ੍ਤਾ ਕਮ੍ਮਨ੍ਤਰਂ ਤਥਾਗਤੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ''ਇਮਿਨਾ ਸਤ੍ਤੇਨ ਏਵਂ ਧਾਤੁਕੇਨ ਏਵਰੂਪਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਤਂ, ਤਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨਂ ਇਮਿਨਾ ਹੇਤੁਨਾ ਤਸ੍ਸ ਏਵਰੂਪੋ ਵਿਪਾਕੋ ਵਿਪਚ੍ਚਤਿ ਏਤਰਹਿ ਵਿਪਚ੍ਚਿਸ੍ਸਤਿ ਵਾ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨ''ਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਮਦ੍ਧਾਨਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ''ਅਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਏਵਂਧਾਤੁਕੋ ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ''। ਤਞ੍ਞਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਇਮਿਨਾ ਹੇਤੁਨਾ ਨ ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕੋ ਦਿਟ੍ਠੇਯੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤਿ, ਉਪਪਜ੍ਜੇ ਵਾ''ਤਿ ਅਪਰਮ੍ਹਿ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ''ਅਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਏਵਰੂਪਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰਿਸ੍ਸਤਿ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਇਮਿਨਾ ਹੇਤੁਨਾ ਤਸ੍ਸ ਏਵਰੂਪੋ ਵਿਪਾਕੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤਿ, ਇਮਿਨਾ ਹੇਤੁਨਾ ਯਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸੁਖਂ ਆਯਤਿਂ ਚ ਸੁਖਵਿਪਾਕਂ'' ...ਪੇ॰... ਇਤਿ ਅਯਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾਨਂ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਵਿਪਾਕਵੇਮਤ੍ਤਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ਉਚ੍ਚਾਵਚਾ ਹੀਨਪਣੀਤਤਾ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਞਾਣਂ ਪਞ੍ਚਮਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਤਥਾ ਸਤ੍ਤਾ ਯਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਸਮਾਦਿਯਨ੍ਤਾ ਤਤ੍ਥ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ਇਮਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਾਧਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੂਨਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਰਾਗਾਨੁਗਤੇ ਸੁਞ੍ਞਮਾਨਸ੍ਸ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਂਕਿਲਿਸ੍ਸਤਿ, ਸਚੇ ਪੁਨ ਉਤ੍ਤਰਿ ਵਾਯਾਮਤੋ ਝਾਨਵੋਦਾਨਗਤੇ ਮਾਨਸੇ ਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯਂ ਪਟਿਪਦਂ ਅਨੁਯੁਞ੍ਜਿਯਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਝਾਨਭਾਗਿਯਂਯੇਵ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨੇ ਠਿਤਸ੍ਸ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਵੋਦਾਨਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਤਿਯਞ੍ਚ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਸਾ ਪੀਤਿ ਅਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯਂ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਆਦਿਸ੍ਸ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਸਚੇ ਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਂ ਵੋਦਾਨਂ ਗਚ੍ਛਤਿਯੇਵ, ਚਤੁਤ੍ਥਸ੍ਸ ਝਾਨਸ੍ਸ ਹਾਨਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਯਤ੍ਥ ਪਜਾਯਨ੍ਤਿ ਯੇਹਿ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਂ ਵੋਦਾਨਂ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਏਵਂ ਅਜ੍ਝਾਸਯਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਯਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਵਿਮੋਕ੍ਖਝਾਨਾਨੀਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾਤਿ। ਅਟ੍ਠ ਚ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ ਤੀਣਿ ਚ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ। ਸਮਾਧੀਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮਾਧੀ – ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧੀਤਿ। ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਜ੍ਝਾਸਯਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਝਾਨਾਨਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਸਮਾਪਤ੍ਤੀਤਿ ਏਵਰੂਪੋ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ। ਏਵਂ ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ। ਮੋਹਚਰਿਤਸ੍ਸ। ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਏਵਰੂਪਂ ਵੋਦਾਨਂ ਇਤਿ ਯਂ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਅਸਾਧਾਰਣਂ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇਹਿ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਛਟ੍ਠਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਤਤ੍ਥ ਤਥਾਗਤੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ਲੋਕਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਨਾਮਂ ਲਭਨ੍ਤਿ। ਆਧਿਪਤੇਯਜਭੂਮਿਂ ਉਪਾਦਾਯ ਬਲਂ ਨਾਮਂ ਲਭਨ੍ਤਿ ਥਾਮਗਤਂ ਮਨੋ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਤਂ ਉਪਾਦਾਯ। ਵੀਰਿਯਂ ਨਾਮਂ ਲਭਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਭਧਾਤੁਂ ਉਪਾਦਾਯ। ਇਤਿਸ੍ਸ ਦੇਵ ਏਵਰੂਪਂ ਞਾਣਂ ਇਮੇਹਿ ਚ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਇਮੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾਤਿਪਿ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਂ ਅਕਾਸਿ। ਆਕਾਰਤੋ ਚ ਵੋਕਾਰਤੋ ਚ ਆਸਯਜ੍ਝਾਸਯਸ੍ਸ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਿਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾਨਂ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਰਸਤ੍ਤਾਨਂ ਪਰਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਲਵੀਰਿਯਵੇਮਤ੍ਤਤਂ ਞਾਣਂ ਸਤ੍ਤਮਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਤਤ੍ਥ ਚ ਤਥਾਗਤੋ ਲੋਕਾਦੀਸੁ ਚ ਭੂਮੀਸੁ ਸਂਯੋਜਨਾਨਞ੍ਚ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਦ੍ਵੀਹਿ ਬਲੇਹਿ ਗਤਿਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਾ ਅਤੀਤੇ ਸਂਸਾਰੇ ਏਤਰਹਿ ਚ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨਾ ਚੁਤੂਪਪਾਤਂ ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਬਲਾਨਿ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਤੋ ਅਭਿਨੀਹਿਤਾਨਿ। ਸੋ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨਂ ਦਿਬ੍ਬਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖੁਨੋ ਗੋਚਰੋ ਸੋ ਏਤਰਹਿ ਸਤਿ ਗੋਚਰੋ ਇਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਪਰੇਸਂ ਚ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਞਾਣਂ ਅਨੇਕਵਿਧਂ

ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਕਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਮਦ੍ਧਾਨਂ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਤਥਾਗਤਬਲਾਨਿ, ਅਟ੍ਠਮਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸੋ, ਨਵਮਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ।

ਪੁਨ ਚਪਰਂ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਞਾਣਂ ਵੋਦਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ਅਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਇਮਿਨਾ ਮਗ੍ਗੇਨ ਇਮਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾ ਅਨਾਸਵਂ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤੀਤਿ ਇਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਂ ਞਾਣਂ ਦਿਟ੍ਠੇਕਟ੍ਠਾਨਂ ਚਤੁਭੂਮਿਮੁਪਾਦਾਯ ਯਾਵ ਨਵਨ੍ਨਂ ਅਰਹਨ੍ਤਾਨਂ ਆਸਵਕ੍ਖਯੋ ਓਧਿਸੋ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਅਨੋਧਿਸੋ ਅਰਹਨ੍ਤਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਆਸਵੇਹਿ ਅਨਾਸਵਾ ਕਾਮਾਸਵੇਨ ਚ ਭਵਾਸਵੇਨ ਚ, ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਆਸਵੇਹਿ ਅਨਾਸਵਾ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੇਨ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੇਨ ਚ, ਇਮਾਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤੀਨਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਞਾਣਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਆਸਵਕ੍ਖਯੇ ਞਾਣਂ। ਦਸਮਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

੨੦. ਇਮੇਸੁ ਦਸਸੁ ਬਲੇਸੁ ਠਿਤੋ ਤਥਾਗਤੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਸਾਸਨਂ ਦੇਸੇਤਿ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯਂ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸੋ, ਇਮਸ੍ਸ ਅਲੋਭੋ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ। ਯੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਕਿਲੇਸੋ, ਇਮਸ੍ਸ ਅਮੋਹੋ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ। ਯੋ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸੋ, ਇਮਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ। ਕਿਂ ਨਿਦਾਨਂ? ਤੀਣਿ ਇਮਾਨਿ [ਤੀਣਿ ਹਿ ਇਮਾਨਿ (ਪੀ॰)] ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ – ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਂ ਸਬ੍ਬਞ੍ਚ ਤਦੁਪਨਿਬ੍ਬਦ੍ਧਂ ਵਾਚਾਕਮ੍ਮਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ, ਮੁਸਾਵਾਦਞ੍ਚ ਸਬ੍ਬਵਿਤਥਂ ਸਬ੍ਬਂ ਵਾਚਮਭਾਵਂ ਸਬ੍ਬਮਕ੍ਖਂ ਪਲਾਸਂ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਅਕੁਸਲਮੂਲਨ੍ਤਿ, ਸੁਚਰਿਤੇ ਸੁਚਰਿਤਂ ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯ ਚੇਤਨਾ, ਤਤ੍ਥ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ, ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਂ ਸਬ੍ਬਞ੍ਚ ਮੇਤਂ ਆਕਡ੍ਢਨਂ ਪਰਿਕਡ੍ਢਨਂ ਨਿਬ੍ਬਦ੍ਧਂ ਰੋਚਨਂ ਵਾਚਾਕਮ੍ਮਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ, ਪਿਸੁਣਵਾਚਂ ਫਰੁਸਵਾਚਂ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਞ੍ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਂ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਯੋਜੇਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਯੋ ਕੋਚਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਚਾਗੋ ਰਾਗਜੋ ਵਾ ਦੋਸਜੋ ਵਾ ਸਬ੍ਬਸੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਸਮ੍ਭੂਤੋ ਇਮਿਨਾ ਕਾਰਣੇਨ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਂ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪਂ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ।

ਯਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾ, ਸੋ ਲੋਭੋ। ਯੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ, ਸੋ ਦੋਸੋ। ਯਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਸੋ ਮੋਹੋ। ਤਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਉਪਟ੍ਠਪੇਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੁ ਗਹਿਤੇਸੁ ਤੀਸੁ ਅਕੁਸਲਮੂਲੇਸੁ ਦਸਵਿਧਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਿਵਿਧਸ੍ਸ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸਸ੍ਸ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਬਹੁਸਿਤੋ ਨਿਦ੍ਦੋਸੋ ਯਥਾ ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋਪਿ, ਤਤ੍ਥ ਅਸਿਤ੍ਤਂ ਏਤ੍ਥ ਲੋਭੋ ਉਸ੍ਸਦੋ ਤੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਤੇਸੁ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਲੋਭੋ ਪਞ੍ਞਪਿਯਤਿ। ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਂ ਮੋਹੋ ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਸਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਾ, ਰੂਪਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਗਤੋ ਰੂਪਵਨ੍ਤਂ ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਰੂਪਂ, ਰੂਪਸ੍ਮਿਂ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਦਂ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਉਚ੍ਛੇਦਂ ਵਦਤਿ ''ਤਂ ਜੀਵਂ ਤਂ ਸਰੀਰ''ਨ੍ਤਿ ਨਤ੍ਥਿਕਦਿਟ੍ਠਿ ਅਧਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਅਞ੍ਞੋ ਚ ਕਰੋਤਿ, ਅਞ੍ਞੋ ਪਟਿਸਂਵੇਦਿਯਤਿ। ਪਚ੍ਛਿਮਸਟ੍ਠਿਕਪ੍ਪਾਨਂ ਤੀਣਿ ਪਦਾਨਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਸ੍ਸਤਂ ਭਜਨ੍ਤਿ ''ਅਞ੍ਞਂ ਜੀਵਂ ਅਞ੍ਞਂ ਸਰੀਰ''ਨ੍ਤਿ ਅਕਿਰਿਯਞ੍ਚ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਮਿਚ੍ਛਤੋ ਅਹੇਤੁਕਾ ਚ ਪਤਨ੍ਤਿ ਅਨਜ੍ਝਾਭਾਵੋ ਚ ਕਮ੍ਮਾਨਂ ਸਬ੍ਬਞ੍ਚ ਮਾਨਯਿ [ਮਾਨਤਿ (ਪੀ॰)]। ਤਤ੍ਥ ''ਇਦਮੇਵ ਸਚ੍ਚਂ ਮੋਘਮਞ੍ਞ''ਨ੍ਤਿ ਸਂਸਾਰੇਨ ਸੁਦ੍ਧਿ ਆਜੀਵਕਾ ਛਲਾਸੀਤਿ ਪਞ੍ਞਪੇਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਰੂਪੇ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚਤੁਵਤ੍ਥੁਕਾ, ਏਵਂ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵੀਸਤਿਵਤ੍ਥੁਕਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਸ੍ਸਤਂ ਭਜਤਿ। ਅਞ੍ਞਾਜੀਵਕਾ ਚ ਸਸ੍ਸਤਵਾਦਿਕੇ ਚ ਸੀਲਬ੍ਬਤਂ ਭਜਨ੍ਤਿ ਪਰਾਮਸਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਦੇਵੋ ਵਾ ਦੇਵਞ੍ਞਤਰੋ ਵਾ, ਅਯਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੋ ਰੂਪਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ''ਤਂ ਜੀਵਂ ਤਂ ਸਰੀਰ''ਮਿਤਿ ਤਂ ਕਙ੍ਖਤਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ ਨਾਧਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਨਾਭਿਪ੍ਪਸੀਦਤਿ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੇ ਅਪਰਨ੍ਤੇ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤੇ...ਪੇ॰... ਇਤਿ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇਸੁ ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਯਂ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੋ।

੨੧. ਤਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਿਤਂ ਪਜਹਤਿ, ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕੋਦਿ ਕਰੋਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਆਰਭਤਿ। ਸੋ ਇਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇ ਨਿਰਤੋ ਅਨਨ੍ਤਰਿਯਂ

ਸਮਾਧਿੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਸੁਦ੍ਧੇਹਿ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚੁਯਤਾਯ ਅਨਨ੍ਤਰਿਯੰ ਸਮਾਧਿੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਸੋ ''ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਇਦੰ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ। ਤਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨੰ ਸੰਯੋਜਨਾਨੰ ਤੀਣਿ ਸੰਯੋਜਨਾਨਿ ਦਸ੍ਸਨਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨਿ ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬੰ ਪਹੀਨਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਕਤਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਭਾਵਨਾਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨਿ ਉਪਰਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਨਿ ਛ ਭਵੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤੇਸੁ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੇਸੁ ਤਨੁਕਤੇਸੁ ਛ ਭਵਾ ਪਰਿਕ੍ਖਯਾ ਮਰਿਯਾਦੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਦ੍ਵੇ ਭਵਾ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾ। ਤਸ੍ਸ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬੰ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਕੋ ਭਵੋ ਅਵਸਿਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਚ ਮਾਨਵਸੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਏਤ੍ਥ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਕਿਲੇਸਾ ਰੂਪਰਾਗੋ ਭਵਰਾਗੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੰ ਕੇਤੁਸ੍ਮਿਮਾਨਭੂਤਾ ਨਪ੍ਪਟਿਬਲਾ ਅਸ੍ਮਿਮਾਨੰ ਵਿਨਿਵਤ੍ਤੇਤੁੰ, ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਤੇ ਅਸ੍ਮਿਮਾਨਸ੍ਸ ਪਹਾਨੰ ਆਰਭਤੇ। ਖੀਣੇਸੁ ਨ ਚ ਤੇਸੁ ਇਦਮੁਤ੍ਤਰਿਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯੰ ਪਞ੍ਚਸੁ ਸੇਕ੍ਖਪੁਗ੍ਗਲੇਸੁ ਤੀਸੁ ਚ ਪਟਿਪ੍ਪਨ੍ਨਕੇਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਚ ਫਲਟ੍ਠੇਸੁ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ। ਤਦੁਤ੍ਤਰਿ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਸੁਤ੍ਤੰ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਭੂਮਿ ਨਿਪੀਲ਼ਿਯਤਿ। ਇਦਞ੍ਚ ਪਞ੍ਚਮੰ ਸੁਤ੍ਤੰ। ਤਿਣ੍ਣੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਦੇਸਿਤੰ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ। ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੰ। ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੰ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਸੇਕ੍ਖਾਨੰ। ਯੰ ਪਠਮਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਅਰਹਨ੍ਤਾਨੰ। ਸਾ ਪਨ ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ ਸਤ੍ਤਵੀਸਆਕਾਰੇ [ਸਤ੍ਤਵੀਸੰ ਆਕਾਰੇ (ਪੀ॰)] ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਤੇਸੁ ਤਸ੍ਸ ਗਤੀਨੰ ਤਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ। ਤਞ੍ਚ ਖੋ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਪਞ੍ਞਾਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਸਮ੍ਪਤਤਿ, ਯੇ ਪਞ੍ਞਾਸ ਆਕਾਰਾ ਸਾਸਨੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਿਪਿਯਨ੍ਤਾ ਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਤਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਨਿਕ੍ਖੇਪੇਨ ਠਿਤੇ ਸਙ੍ਖਿਪਿਯਤ੍ਤਾ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਕਾਰੇਸੁ ਪਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੂਸੁ ਚ ਸਾਧਾਰਣੇਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਯਾ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਸ੍ਸ ਭੂਮਿ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਿਪਿਯਨ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਪਤਨ੍ਤਿ। ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੇ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੇ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇ ਚ। ਤੇ ਸਙ੍ਖਿਪਿਯਨ੍ਤਾ ਚਤੂਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਪਤਨ੍ਤਿ। ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੇ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇ ਚ। ਤੇ ਸਙ੍ਖਿਪਿਯਮਾਨਾ ਤੀਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਪਤਨ੍ਤਿ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭਾਗਿਯੇ ਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇ ਚ। ਤੇ ਸਙ੍ਖਿਪਿਯਨ੍ਤਾ ਦ੍ਵੀਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਪਤਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੇ ਚ ਪੁਬ੍ਬਯੋਗਭਾਗਿਯੇ ਚ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤੰ ਭਗਵਤਾ ਦ੍ਵੇ ਅਤ੍ਥਵਸੇ ਸਮ੍ਪਸ੍ਸਮਾਨਾ ਤਥਾਗਤਾ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਨ੍ਤਿ ਸੁਤ੍ਤੰ ਗੇਯ੍ਯੰ...ਪੇ॰... ਸਤ੍ਤਾ ਪੁਬ੍ਬਯੋਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੇ ਅਪ੍ਪਕਸਿਰੇਨ ਮਞ੍ਞਮਾਨਾ ਵਸਿਯਨ੍ਤਿ ਪੁਬ੍ਬਯੋਗਾ ਚ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਾਨੰ ਮਞ੍ਞਮਾਨਾਧਰਾਯ। ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਞਾਵੇਮਤ੍ਤਤੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਅਟ੍ਠਵਿਧੇ ਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਖੇਪੇ, ਯਤ੍ਥ ਯਤ੍ਥ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਯੋਜੇਤ੍ਵਾ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਨ ਹਿ ਸਤਿ ਵੇਦਨਾ ਮਨੋ ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਸਕ੍ਕਾ ਯੇਨ ਕੇਨਚਿ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤੁੰ।

ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮਕਾਨੰ ਸੁਤ੍ਤਾਨੰ ਇਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਕਾਮਨ੍ਧਾ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾ, ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਚ।
ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਮਹਾਨਾਮੋ ਚ ਸਾਕਿਯੋ॥

ਉਦ੍ਧੰ ਅਧੋ ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ, ਯਞ੍ਚ ਸੀਲਕਿਮਤ੍ਥਿਯਾ।
ਯਸ੍ਸ ਸੇਲੂਪਮੰ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਉਪਤਿਸ੍ਸ ਪੁਚ੍ਛਾਦਿਕਾ॥

ਯਸ੍ਸ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿ, ਛਨ੍ਨੰ ਤਮੋਪਰਾਯਣੋ।
ਨ ਤੰ ਦਲ਼੍ਹੰ ਚੇਤਸਿਕੰ, ਅਯੰ ਲੋਕੋਤਿਆਦਿਕੰ॥

ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚੇਵ ਪੁਗ੍ਗਲਾ, ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਿਤੰ।
ਸੋਤਾਨੁਗਤਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਇਮਾ ਤੇਸੰ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ॥

੨੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਆਣਤ੍ਤਿ?

ਸਚੇ ਭਾਯਥ [ਉਦਾ॰ ੪੪] ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਸਚੇ ਵੋ ਦੁਕ੍ਖਮਪ੍ਪਿਯੰ।
ਮਾਕਤ੍ਥ ਪਾਪਕੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਆਵਿ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਰਹੋ॥

‘‘ਅਤੀਤੇ , ਰਾਧ, ਰੂਪੇ ਅਨਪੇਕ੍ਖੋ ਹੋਹੀ’’ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾ। ‘‘ਸੀਲਵਨ੍ਤੇਨ , ਆਨਨ੍ਦ, ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਸਦਾ ਕਰਣੀਯਾ ਕਿਨ੍ତਿਮੇ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਅਸ੍ਸਾ’’ਤਿ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਆਣਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਫਲੰ?

ਧਮ੍ਮੋ ਹਵੇ ਰਕ੍ਖਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿੰ, ਛਤ੍ਤੰ ਮਹਨ੍ਤੰ ਯਥ ਵਸ੍ਸਕਾਲੇ।
ਏਸਾਨਿਸੰਸੋ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਚਿਣ੍ਣੇ, ਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰੀ॥

ਇਦੰ ਫਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਉਪਾਯੋ?

‘‘ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ [ਧ॰ ਪ॰ ੨੭੯] ਅਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ, ਯਦਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਦੁਕ੍ਖੇ, ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ॥

‘‘ਸਤੂਹਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਅਪਿ ਹਿਮਵਨ੍ਤੰ ਪਬ੍ਬਤਰਾਜਾਨੰ ਚਾਲੇਯ੍ਯ, ਕੋ ਪਨ ਵਾਦੋ ਛਵੰ ਅਵਿਜ੍ਜੰ ਸਤੁਕੇਸੁ’’ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੰ ਕਾਤਬ੍ਬੰ। ਅਯੰ ਉਪਾਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਆਣਤ੍ਤਿ ਚ ਫਲਞ੍ਚ?

ਸਚੇ ਭਾਯਥ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਸਚੇ ਵੋ ਦੁਕ੍ਖਮਪ੍ਪਿਯੰ।
ਮਾਕਤ੍ਥ ਪਾਪਕੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਆਵਿ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਰਹੋ॥

ਸਚੇ ਹਿ ਪਾਪਕੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਕਰੋਥ ਵਾ ਕਰਿਸ੍ਸਥ।
ਨ ਵੋ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੋਕ੍ਖਤ੍ਥਿ, ਉਪਚ੍ਚਾਪਿ ਪਲਾਯਤੰ [ਪਲਾਯਤੋ (ਪੀ॰)]॥

ਪੁਰਿਮਿਕਾਯ ਗਾਥਾਯ ਆਣਤ੍ਤਿ ਪਚ੍ਛਿਮਿਕਾਯ ਫਲੰ। ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ ਯਾ ਚ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾ ਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾ ਯਾ ਚ ਆਣਤ੍ਤਿ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚ ਫਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਫਲਞ੍ਚ ਉਪਾਯੋ ਚ?

ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ [ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੩] ਨਰੋ ਸਪਞ੍ਞੋ, ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ ਭਾਵਯੰ।
ਆਤਾਪੀ ਨਿਪਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸੋ ਇਮੰ ਵਿਜਟਯੇ ਜਟੰ॥

ਪੁਰਿਮਿਕਾਯ ਅਡ੍ਢਗਾਥਾਯ ਉਪਾਯੋ, ਪਚ੍ਛਿਮਿਕਾਯ ਅਡ੍ਢਗਾਥਾਯ ਫਲੰ। ਨਨ੍ਦਿਯੋ [ਨਨ੍ਦਕੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਸਕ੍ਕੋ ਇਸਿਵਤ੍ਥੁਪੁਰਿਰਿਕਾਮਏਕਰਕ੍ਖੇ [ਇਸਿਵੁਤ੍ਤੁ... (ਪੀ॰)] ਸੁਤ੍ਤੰ ਮੂਲਤੋ ਉਪਾਦਾਯ ਯਾਵ ਛਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ। ਉਤ੍ਤਰਿ ਪਞ੍ਚਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ

ਯਾਚਯੋਗੋ [ਯੋ ਚ ਯੋਗੋ (ਪੀ॰)] ਕਰਣੀਯੋ, ਅਯਂ ਉਪਾਯੋ। ਅਸਹਗਤਸ੍ਸ ਕਾਮਾਸ੍ਵਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਮੁਚ੍ਚਤੀਤਿ। ਸਬ੍ਬਾਸੁ ਛਸੁ ਤੀਸੁ। ਅਯਂ ਉਪਾਯੋ ਚ ਫਲਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਆਣਤ੍ਤਿ ਚ ਫਲਞ੍ਚ ਉਪਾਯੋ ਚ?

ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਸ੍ਸੁ, ਮੋਘਰਾਜ ਸਦਾ ਸਤੋ।
ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਹਚ੍ਚ [ਊਹਚ੍ਚ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੧੨੫)], ਏਵਂ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਸਿਯਾ॥

''ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਸ੍ਸੁ, ਮੋਘਰਾਜਾ''ਤਿ ਆਣਤ੍ਤਿ। ''ਸਦਾ ਸਤੋ''ਤਿ ਉਪਾਯੋ। ''ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਹਚ੍ਚ, ਏਵਂ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਸਿਯਾ''ਤਿ ਫਲਂ। ਸਮਾਧਿਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਾਵੇਥ, ਸਮਾਹਿਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਏਵਂ ਪਸ੍ਸਂ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਜਾਤਿਯਾਪਿ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੇਹਿਪਿ ਇਧ ਤੀਣਿਪਿ''।

੨੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ?

ਕਾਮਂ ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਤਸ੍ਸ ਚੇਤਂ ਸਮਿਜ੍ਝਤਿ। ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ।

''ਧਮ੍ਮਚਰਿਯਾ ਸਮਚਰਿਯਾ ਕੁਸਲਚਰਿਯਾ ਹੇਤੁਹਿ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ, ਏਵਮਿਧੇਕਚ੍ਚੇ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ''। ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਦੀਨਵੋ?

ਕਾਮੇਸੁ ਵੇ ਹਞ੍ਞਤੇ ਸਬ੍ਬਾ ਮੁਚ੍ਚੇਵ – ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ। ਪਸੇਨਦਿਸਂਯੁਤ੍ਤਕੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਪਬ੍ਬਤੋਪਮਾ – ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ?

ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਰਿਵਜ੍ਜੇਤਿ, ਸਪ੍ਪਸ੍ਸੇਵ ਪਦਾ ਸਿਰੋ।
ਸੋਮਂ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਂ ਲੋਕੇ, ਸਤੋ ਸਮਤਿਵਤ੍ਤਤਿ॥

ਸਂਯੁਤ੍ਤਕੇ ਸੁਤ੍ਤਂ ਪਾਰਿਚ੍ਛਤ੍ਤਕੋ ਪਣ੍ਡੁਪਲਾਸੋ ਸਨ੍ਨਿਪਲਾਸੋ – ਇਦਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚ?

ਯਾਨਿ [ਜਾ॰ ੧.੨.੧੪੪ ਦੁਕਨਿਪਾਤੇ] ਕਰੋਤਿ ਪੁਰਿਸੋ, ਤਾਨਿ ਅਤ੍ਤਨਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਕਲ੍ਯਾਣਕਾਰੀ ਕਲ੍ਯਾਣਂ, ਪਾਪਕਾਰੀ ਚ ਪਾਪਕਂ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਪਾਪਕਾਰੀ ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਤਿ ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ। ਲਾਭਾਲਾਭਅਟ੍ਠਕੇਸੁ ਬ੍ਯਾਕਰਣਂ, ਤਤ੍ਥ ਅਲਾਭੋ ਅਯਸੋ ਨਿਨ੍ਦਾ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ। ਲਾਭੋ ਯਸੋ ਸੁਖਂ ਪਸਂਸਾ, ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ?

''ਸੁਖੋ ਵਿਪਾਕੋ ਪੁਞ੍ਞਾਨਂ, ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ ਚ ਇਜ੍ਝਤਿ।

ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਪਰਮੰ ਸਨ੍ਤਿੰ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਮਧਿਗਚ੍ਛਤੀ''ਤਿ॥

ਯੋ ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਪੁਞ੍ਞਾਨੰ ਯਾ ਚ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਸ੍ਸ ਇਜ੍ਝਨਾ, ਅਯੰ ਅਸ੍ਸਾਦੋ। ਯੰ ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਪਰਮੰ ਸਨ੍ਤਿੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮਧਿਗਚ੍ਛਤਿ, ਇਦੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ।

ਬਾਤ੍ਤਿੰਸਾਯ ਚੇਵ ਮਹਾਪੁਰਿਸਲਕ੍ਖਣੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਸ੍ਸ ਮਹਾਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇਯੇਵ ਗਤਿਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸਚੇ ਅਗਾਰੰ ਅਜ੍ਝਾਵਸਤਿ, ਰਾਜਾ ਹੋਤਿ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਯਾਵ ਅਭਿਵਿਜਿਨਿਤ੍ਵਾ ਅਜ੍ਝਾਵਸਤਿ ਅਯੰ ਅਸ੍ਸਾਦੋ। ਸਚੇ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਅਨਗਾਰਿਯੰ ਪਬ੍ਬਜਤਿ ਸਬ੍ਬੇਨ ਓਘੇਨ [ਓਸਧੇਨ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਅਯੰ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ?

ਆਦਾਨਸ੍ਸ [ਆਦਿਨ੍ਨਸ੍ਸ (ਕ॰)] ਭਯੰ ਞਤ੍ਵਾ, ਜਾਤਿਮਰਣਸਮ੍ਭਵੰ।
ਅਨਾਦਾਤੁੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਜਾਤਿਮਰਣਸਙ੍ਖਯਾ॥

ਪੁਰਿਮਿਕਾਯ ਅਡ੍ਢਗਾਥਾਯ ਜਾਤਿਮਰਣਸਮ੍ਭਵੋ ਆਦੀਨਵੋ। ਅਨਾਦਾਤੁੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ ਜਾਤਿਮਰਣਸਙ੍ਖਯਾਤਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ।

ਕਿਚ੍ਛੰ ਵਤਾਯੰ ਲੋਕੋ ਆਪਨ੍ਨੋ ਯਮਿਦੰ ਜਾਯਤੇ ਚ ਮੀਯਤੇ ਚ। ਯਾਵ ਕੁਦਸ੍ਸੁਨਾਮਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਪਰਤੋ ਵਾਤਿ ਏਤ੍ਥ ਯਾ ਉਪਰਿਕ੍ਖਾ, ਅਯੰ ਆਦੀਨਵੋ। ਯੋ ਗੇਧੰ ਞਤ੍ਵਾ ਅਭਿਨਿਕ੍ਖਮਤਿ ਯਾਵ ਪੁਰਾਣਕਾਯ ਰਾਜਧਾਨਿਯਾ, ਇਦੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ। ਅਯੰ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ?

ਕਾਮਾ ਹਿ ਚਿਤ੍ਰਾ ਵਿਵਿਧਾ [ਮਧੁਰਾ (ਥੇਰਗਾ॰ ੭੮੭)] ਮਨੋਰਮਾ, ਵਿਰੂਪਰੂਪੇਹਿ ਮਥੇਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤੰ।
ਤਸ੍ਮਾ ਅਹੰ [ਥੇਰਗਾ॰ ੭੮੭] ਪਬ੍ਬਜਿਤੋਮ੍ਹਿ ਰਾਜ, ਅਪਣ੍ਣਕੰ ਸਾਮਞ੍ਞਮੇਵ ਸੇਯ੍ਯੋ॥

ਯੰ ''ਕਾਮਾ ਹਿ ਚਿਤ੍ਰਾ ਵਿਵਿਧਾ ਮਨੋਰਮਾ''ਤਿ ਅਯੰ ਅਸ੍ਸਾਦੋ। ਯੰ ''ਵਿਰੂਪਰੂਪੇਹਿ ਮਥੇਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ ਅਯੰ ਆਦੀਨਵੋ। ਯੰ ਅਹੰ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤੋਮ੍ਹਿ ਰਾਜ ਅਪਣ੍ਣਕੰ ਸਾਮਞ੍ਞਮੇਵ ਸੇਯ੍ਯੋਤਿ ਇਦੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ।

ਬਲਵੰ ਬਾਲੋਪਮਸੁਤ੍ਤੰ ਯੰ ਆਸਾਯ ਵਾ ਵੇਦਨੀਯੰ ਕਮ੍ਮੰ ਗਾਹਤਿ, ਤਥਾ ਚੇਪਿ ਯੰ ਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮੰ ਅਨੁਭੋਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਅਭਾਵਿਤਕਾਯੇਨ ਚ ਯਾਵ ਪਰਿਤ੍ਤਚੇਤਸੋ ਚ ਆਦੀਨਵੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਿ। ਯੰ ਪੁਰਾਸਦਿਸੋ ਹੋਤਿ। ਭਾਵਿਤਚਿਤ੍ਤੋ ਭਾਵਿਤਕਾਯੋ ਭਾਵਿਤਪਞ੍ਞੋ ਮਹਾਨਾਮੋ ਅਪਰਿਤ੍ਤਚੇਤਸੋ, ਇਦੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ।

੨੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਲੋਕਿਕੰ ਸੁਤ੍ਤੰ?

ਨ ਹਿ ਪਾਪੰ ਕਤੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਸਜ੍ਜੁਖੀਰੰਵ ਮੁਚ੍ਚਤਿ।
ਡਹਨ੍ਤੰ ਬਾਲਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਭਸ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਨੋਵ [ਭਸ੍ਮਾਛਨ੍ਨੋਵ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੭੧] ਪਾਵਕੋ॥

ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ, ਇਦੰ ਲੋਕਿਕੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੰ ਸੁਤ੍ਤੰ?

‘‘ਯਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਮਥਙ੍ਗਤਾਨਿ [ਸਮਥੰ ਗਤਾਨਿ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੯੪], ਅਸ੍ਸਾ ਯਥਾ ਸਾਰਥਿਨਾ ਸੁਦਨ੍ਤਾ।
ਪਹੀਨਮਾਨਸ੍ਸ ਅਨਾਸਵਸ੍ਸ, ਦੇਵਾਪਿ ਤਸ੍ਸ ਪਿਹਯਨ੍ਤਿ ਤਾਦਿਨੋ’’ਤਿ॥

‘‘ਅਰਿਯਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਂ ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ ਇਦਂ ਲੋਕੁੱਤਰਂ ਸੁੱਤਂ।

ਤੱਥ ਕਤਮਂ ਲੋਕਿਕਂ ਲੋਕੁੱਤਰਞ੍ਚ ਸੁੱਤਂ?

ਸੱਤਿਯਾ ਵਿਯ ਓਮਟ੍ਠੋ, ਡਯ੍ਹਮਾਨੋਵ ਮੱਥਕੇ।
ਕਾਮਰਾਗਪ੍ਪਹਾਨਾਯ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ॥

‘‘ਸੱਤਿਯਾ ਵਿਯ ਓਮਟ੍ਠੋ, ਡਯ੍ਹਮਾਨੋਵ ਮੱਥਕੇ’’ਤਿ ਲੋਕਿਕਂ।
‘‘ਕਾਮਰਾਗਪ੍ਪਹਾਨਾਯ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ’’ਤਿ ਲੋਕੁੱਤਰਂ।

ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ ਅੱਥਿ ਛਨ੍ਦੋਤਿ ਲੋਕਿਕਂ। ਨੱਥਿ ਛਨ੍ਦੋਤਿ ਲੋਕੁੱਤਰਂ ਸੁੱਤਂ।

ਤੱਥ ਕਤਮਂ ਕਮ੍ਮਂ?

ਯੋ ਪਾਣਮਤਿਪਾਤੇਤਿ, ਮੁਸਾਵਾਦਞ੍ਚ ਭਾਸਤਿ।
ਲੋਕੇ ਅਦਿੰਨ੍ਨਂ ਆਦਿਯਤਿ [ਆਦਿਯਿ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੭੪], ਪਰਦਾਰਞ੍ਚ ਗਚ੍ਛਤਿ॥

ਸੁਰਾਮੇਰਯਪਾਨਞ੍ਚ, ਯੋ ਨਰੋ ਅਨੁਯੁਞ੍ਜਤਿ।
ਅਪ੍ਪਹਾਯ ਪਞ੍ਚ ਵੇਰਾਨਿ, ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ ਇਤਿ ਵੁੱਚਤਿ॥

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁੱਚਰਿਤਾਨਿ। ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ।

ਤੱਥ ਕਤਮੋ ਵਿਪਾਕੋ?

ਸਟ੍ਠਿਵਸ੍ਸਸਹਸ੍ਸਾਨਿ, ਯਥਾਰੂਪੀ ਵਿਪੱਚਰਗਾ॥

‘‘ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੩੫], ਛ ਫਸ੍ਸਾਯਤਨਿਕਾ ਨਾਮ ਨਿਰਯਾ। ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛ ਫਸ੍ਸਾਯਤਨਿਕਾ ਨਾਮ ਸੱਗਾ’’। ਅਯਂ ਵਿਪਾਕੋ।

ਤੱਥ ਕਤਮਂ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ?

ਅਯਸਾਵ ਮਲਂ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤਂ, ਤਤੁਟ੍ਠਾਯ ਤਮੇਵ ਖਾਦਤਿ।
ਏਵਂ ਅਤਿਧੋਨਚਾਰਿਨਂ, ਸਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਨਯਨ੍ਤਿ ਦੁੱਗਤਿਂ॥

ਅਯਸਾਵ ਮਲਂ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤਂ, ਯਾਵ ਸਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨੀਤਿ ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ। ਨਯਨ੍ਤਿ ਦੁੱਗਤਿਨ੍ਤਿ ਵਿਪਾਕੋ।

ਚਤੂਸੁ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਮਾਤਰਿ ਪਿਤਰਿ ਤਥਾਗਤੇ ਤਥਾਗਤਸਾਵਕੇ ਯਾ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪੱਤਿ, ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ। ਯਂ ਦੇਵੇਸੁ ਉਪਪੱਜਤਿ, ਅਯਂ ਵਿਪਾਕੋ। ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ।

੨੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ ਸੁਤ੍ਤੰ?

ਨੇਲङ੍ਗੋ ਸੇਤਪਚ੍ਛਾਦੋ, ਏਕਾਰੋ ਵਤ੍ਤਤੀ [ਵਤ੍ਤਤੇ (ਕ॰) ਉਦਾ॰ ੬੫] ਰਥੋ।
ਅਨੀਘੰ ਪਸ੍ਸ ਆਯਨ੍ਤੰ, ਛਿਨ੍ਨਸੋਤੰ ਅਬਨ੍ਧਨੰ।
ਯੰ ਵਾ ਚਿਤ੍ਤੰ ਸਮਣੇਸੁ, ਚਿਤ੍ਤਾਗਹਪਤਿ ਦਿਸ੍ਸਤਿ॥

ਏਵੰ ਇਮਾਯ ਗਾਥਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਅਤ੍ਥੋ।

ਗੋਪਾਲਕੋਪਮੇ ਏਕਾਦਸ ਪਦਾਨਿ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਰੂਪਞ੍ਞੂ ਹੋਤਿ। ਯਾ ਚ ਅਤਿਰੇਕਪੂਜਾਯ ਪੂਜੇਤਾ ਹੋਤੀਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਏਕਾਦਸ ਪਦਾਨਿ ਯਥਾਭਾਸਿਤਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਅਤ੍ਥੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਅਤ੍ਥੋ?

ਸੁਖੋ ਵਿਵੇਕੋ ਤੁਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਸੁਤਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਸ੍ਸਤੋ।
ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜੰ [ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝੰ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੧੧] ਸੁਖੰ ਲੋਕੇ, ਪਾਣਭੂਤੇਸੁ ਸੰਯਮੋਤਿ॥

ਸੁਖਾ ਵਿਰਾਗਤਾ ਲੋਕੇ, ਕਾਮਾਨੰ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮੋ।
ਅਸ੍ਮਿਮਾਨਸ੍ਸ ਯੋ ਵਿਨਯੋ, ਏਤੰ ਵੇ ਪਰਮੰ ਸੁਖਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ। ਅਟ੍ਠ ਮਹਾਪੁਰਿਸਵਿਤਕ੍ਕਾ। ਇਦੰ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਞ੍ਚ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਞ੍ਚ?

ਪਸਨ੍ਨਨੇਤ੍ਤੋ [ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੫੫੫] ਸੁਮੁਖੋ, ਬ੍ਰਹਾ ਉਜੁ ਪਤਾਪਵਾ।
ਮਜ੍ਝੇ ਸਮਣਸङ੍ਘਸ੍ਸ, ਆਦਿਚ੍ਚੋਵ ਵਿਰੋਚਸਿ॥

ਪਸਨ੍ਨਨੇਤ੍ਤੋ ਯਾਵ ਆਦਿਚ੍ਚੋਵ ਵਿਰੋਚਸੀਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਪਸਨ੍ਨਨੇਤ੍ਤੋ ਯੋ ਭਗਵਾ ਕਥਞ੍ਚ ਪਨ ਪਸਨ੍ਨਨੇਤ੍ਤਤਾ, ਕਥੰ ਸੁਮੁਖਤਾ, ਕਥੰ ਬ੍ਰਹਕਾਯਤਾ, ਕਥੰ ਉਜੁਕਤਾ, ਕਥੰ ਪਤਾਪਵਤਾ, ਕਥੰ ਵਿਰੋਚਤਾਤਿ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਫੇਣਪਿਣ੍ਡੋਪਮੰ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੰ ਯਥਾ ਫੇਣਪਿਣ੍ਡੋ ਏਵੰ ਰੂਪੰ ਯਥਾ ਪੁਬ੍ਬੁਲੋ ਏਵੰ ਵੇਦਨਾ ਮਾਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਪਞ੍ਚਹਿ ਉਪਮਾਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਫੇਣਪਿਣ੍ਡੋਪਮੰ ਰੂਪੰ ਸਬ੍ਬਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੰ ਯੰ ਵਾ ਚਤੂਹਿ ਆਯਤਨੇਹਿ? ਕਥੰ ਵੇਦਨਾ ਪੁਬ੍ਬੁਲੂਪਮਾ? ਕਤਰਾ ਚ ਸਾ ਵੇਦਨਾ ਸੁਖਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ? ਏਵਮੇਸਾ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ। ਏਵੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਞ੍ਚ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਞ੍ਚ।

੨੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਞਾਣੰ?

ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿੰ, ਯਾਯੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨੀ।
ਯਾਯ [ਯਾਯੰ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਇਤਿਵੁ॰ ੪੧] ਸਮ੍ਮਾ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਜਾਤਿਮਰਣਸङ੍ਖਯੰ॥

ਤੀਣਿਮਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, ਇਦੰ ਞਾਣੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਨੇਯ੍ਯੰ?

कामेसु [ਉਦਾ॰ ੬੩] ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਮਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ, ਸਂਯੋਜਨੇ ਵਜ੍ਜਮਪਸ੍ਸਮਾਨਾ।
ਨ ਹਿ ਜਾਤੁ ਸਂਯੋਜਨਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ, ਓਘਂ ਤਰੇਯ੍ਯੁਂ ਵਿਪੁਲਂ ਮਹਨ੍ਤਂ॥

ਚਤੂਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੇਵੇਸੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਉਦਾਨੇ ਕਾਪਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਅਪਣ੍ਣਕਪਸਾਦਨੀਯਂ – ਇਦਂ ਨੇਯ੍ਯਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਨੇਯ੍ਯਞ੍ਚ?

ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ, ਯਦਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਦੁਕ੍ਖੇ, ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ॥

ਯਦਾ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਞਾਣਂ। ਯੋ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੇ ਅਨਤ੍ਤਾਕਾਰੇਨ ਉਪਟ੍ਠੇਤਿ ਇਦਂ ਨੇਯ੍ਯਂ।

ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ, ਤਤ੍ਥ ਤੀਣਿ ਨੇਯ੍ਯਾਨਿ ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ, ਇਦਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਨੇਯ੍ਯਞ੍ਚ।

੨੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦਸ੍ਸਨਂ?

ਏਸੇਵ ਮਗ੍ਗੋ [ਧ॰ ਪ॰ ੨੭੪ ਧਮ੍ਮਪਦੇ] ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ, ਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ।
ਏਤਞ੍ਹਿ ਤੁਮ੍ਹੇ ਪਟਿਪਜ੍ਜਥ, ਮਾਰਸ੍ਸੇਤਂ ਪਮੋਹਨਂ॥

ਚਤੂਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਅਤ੍ਤਨਾਵ [ਅਤ੍ਤਨਾਯੇਵ (ਕ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੦੩] ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਬ੍ਯਾਕਰੇਯ੍ਯ ''ਖੀਣਨਿਰਯੋਮ੍ਹਿ ਯਾਵ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋਹਮਸ੍ਮਿ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਨਿਯਤੋ ਸਮ੍ਬੋਧਿਪਰਾਯਣੋ''ਤਿ। ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਭਾਵਨਾ?

ਯਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸੁਭਾਵਿਤਾਨਿ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ।
ਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਮਤਿ ਚ ਰੂਪਸਞ੍ਞੀ, ਸੁਮੋਹਗਤਾ ਨ ਜਾਨਾਤਿ [ਕਿਂਸੁ ਮੋਹਗਤਾਨੁ ਜਾਨਾਤਿ (ਕ॰)]॥

ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਧਮ੍ਮਪਦਾਨਿ – ਅਨਭਿਜ੍ਝਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ। ਅਯਂ ਭਾਵਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ?

ਵਚਸਾ ਮਨਸਾਥ ਕਮ੍ਮੁਨਾ ਚ, ਅਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਸਮ੍ਮਾ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ [ਵਿਦਿਤ੍ਵਾਨ (ਕ॰) ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੩੬੭] ਧਮ੍ਮਂ।
ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਦਾਭਿਪਤ੍ਥਯਾਨੋ, ਸਮ੍ਮਾ ਸੋ ਲੋਕੇ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇਯ੍ਯ॥

ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤੁਕਾਮੇਨ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਭਗਵਾ ਆਹ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ।

੨੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਧਮ੍ਮਾ?

ਯਾਨਿ ਕਰੋਤਿ ਪੁਰਿਸੋਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ। ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ। ਇਮੇ ਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਧਮ੍ਮਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਨਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਧਮ੍ਮਾ?

ਰੂਪਂ ਵੇਦਯਿਤਂ ਸਞ੍ਞਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਯਾ ਚੇਵ ਚੇਤਨਾ।
ਨੇਸੋਹਮਸ੍ਮਿ ਨ ਮੇਸੋ ਅਤ੍ਤਾ, ਇਤਿ ਦਿਟ੍ਠੋ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ॥

ਪਞ੍ਚਿਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਖਨ੍ਧਾ – ਇਮੇ ਨਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਧਮ੍ਮਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਨੇਵਵਿਪਾਕੋ ਨਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਧਮ੍ਮੋ?

''ਯੇ ਏਵਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਨਯਂ ਬੁਦ੍ਧੇਨ ਦੇਸਿਤਂ।
ਤੇ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਥੁਸਾਸਨਕਾਰਕਾ''ਤਿ॥

ਇਤਿ ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਯੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ, ਉਭਯਮੇਤਂ ਨੇਵਵਿਪਾਕੋ ਨਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮੋ। ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਫਲਾਨਿ ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਞ੍ਚ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਫਲਾਨਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਯਾਵ ਅਰਹਤ੍ਤਂ।

੨੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਕਵਚਨਂ?

ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣਂ, ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ।
ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਪਨਂ, ਏਤਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨ ਸਾਸਨਂ॥

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ। ਇਦਂ ਸਕਵਚਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਰਵਚਨਂ?

ਨਤ੍ਥਿ ਪੁਤ੍ਤਸਮਂ ਪੇਮਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਗੋਣਸਮਿਤਂ ਧਨਂ।
ਨਤ੍ਥਿ ਸੂਰਿਯਸਮਾ ਆਭਾ, ਸਮੁਦ੍ਦਪਰਮਾ ਸਰਾ॥

ਹੇਤੁਨਾ ਮਾਰਿਸਾ ਕੋਸਿਯਾ ਸੁਭਾਸਿਤੇਨ ਸਙ੍ਗਾਮਵਿਜਯੋ ਸੋਪਿ ਨਾਮ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਸਕਂ ਫਲਂ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਮਾਨੋਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਂ ਪਰਵਚਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਕਵਚਨਞ੍ਚ ਪਰਵਚਨਞ੍ਚ?

''ਯਂ ਪਤ੍ਤਂ ਯਞ੍ਚ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਂ, ਉਭਯਮੇਤਂ ਰਜਾਨੁਕਿਣ੍ਣਂ।
ਯੇ ਏਵਂਵਾਦਿਨੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਤੇਸਂ ਕਾਮੇਸੁ ਦੋਸੋ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਪਰਵਚਨਂ। ਯੇ ਚ ਖੋ ਤੇ ਉਭੋ ਅਨ੍ਤੇ ਅਨੁਪਗਮ੍ਮ ਵਟ੍ਟਂ ਤੇਸਂ ਨਤ੍ਥਿ ਪਞ੍ਞਾਪਨਾਯ। ਇਦਂ ਸਕਵਚਨਂ।

''ਨਨ੍ਦਤਿ ਪੁਤ੍ਤੇਹਿ ਪੁਤ੍ਤਿਮਾ, ਗੋਮਾ ਗੋਹਿ [ਭੋਗਿਕੋ ਭੋਗੇਹਿ (ਪੀ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੨] ਤਥੇਵ ਨਨ੍ਦਤਿ।
ਉਪਧੀ ਹਿ ਨਰਸ੍ਸ ਨਨ੍ਦਨਾ, ਨ ਹਿ ਸੋ ਨਨ੍ਦਤਿ ਯੋ ਨਿਰੂਪਧੀ''ਤਿ – ਪਰਵਚਨਂ॥

''ਸੋਚਤਿ ਪੁਤ੍ਤੇਹਿ ਪੁਤ੍ਤਿਮਾ, ਗੋਮਾ ਗੋਹਿ ਤਥੇਵ ਸੋਚਤਿ।

ਉਪਧੀ ਹਿ ਨਰਸ੍ਸ ਸੋਚਨਾ, ਨ ਹਿ ਸੋ ਸੋਚਤਿ ਯੋ ਨਿਰੂਪਧੀ''ਤਿ – ਸਕਵ਼ਚਨਂ॥

ਇਦਂ ਸਕਵ਼ਚਨਂ ਪਰਵ਼ਚਨਞ੍ਚ।

੩੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਯੇ ਕੇਚਿ ਭੂਤਾ ਭਵ਼ਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਯੇ ਵ਼ਾਪਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਪਹਾਯ ਦੇਹਂ।
ਤਂ ਸਬ੍ਬਜਾਨਿਂ ਕੁਸਲੋ ਵ਼ਿਦਿਤ੍ਵ਼ਾ, ਧਮ੍ਮੇ [ਆਤਾਪਿਯੋ (ਉਦਾ॰ ੪੨)] ਠਿਤੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਚਰੇਯ੍ਯ॥

ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਸਤ੍ਥਾਰੋ, ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਹਂ ਸੇਕ੍ਖੋ ਪਟਿਪਦੋ। ਇਦਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਯਞ੍ਚ ਕਾਮਸੁਖਂ [ਉਦਾ॰ ੧੨] ਲੋਕੇ, ਯਞ੍ਚਿਦਂ ਦਿਵ਼ਿਯਂ ਸੁਖਂ।
ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਸੁਖਸ੍ਸੇਤੇ, ਕਲਂ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿਂ॥

ਸਤ੍ਤਿਮੇ , ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ, ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ? ਦੁਦ੍ਦਸਮਨਨ੍ਤਂ ਸਚ੍ਚਂ ਦੁਦ੍ਦਸੋ ਪਟਿਵ਼ੇਧੋ ਬਾਲੇਹਿ, ਜਾਨਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਨਨ੍ਤੀਤਿ ਵ਼ਦਾਮਿ। ਦੁਦ੍ਦਸਮਨਨ੍ਤਂ ਸਚ੍ਚਂ ਦੁਦ੍ਦਸੋ ਪਟਿਵ਼ੇਧੋ ਬਾਲੇਹੀਤਿ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਜਾਨਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਨਨ੍ਤੀਤਿ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਦਾਰੁਕ੍ਖਨ੍ਧੋਪਮਂ ਗਙ੍ਗਾਯ ਤੀਰਿਯਾ ਓਰਿਮਞ੍ਚ ਤੀਰਂ ਪਾਰਿਮਞ੍ਚ ਤੀਰਂ ਥਲੇ ਵ਼ਾ [ਥਲੇਵ਼ ਚ (ਕ॰) ਸਂਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ] ਨ ਚ ਉਸ੍ਸੀਦਨਂ, ਮਜ੍ਝੇ ਚ ਨ ਸਂਸੀਦਨਂ ਮਨੁਸ੍ਸਗ੍ਗਾਹੋ ਚ ਅਮਨੁਸ੍ਸਗ੍ਗਾਹੋ ਚ ਅਨ੍ਤੋਪੂਤਿਭਾਵ਼ੋ ਚ, ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਏਵ਼ਂ ਪਨ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨਿਨ੍ਨੋ ਭਵ਼ਿਸ੍ਸਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਰਾਯਣੋਤਿ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਦਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਥਵ਼ੋ?

ਮਗ੍ਗਾਨਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਸੇਟ੍ਠੋ, ਸਚ੍ਚਾਨਂ ਚਤੁਰੋ ਪਦਾ।
ਵ਼ਿਰਾਗੋ ਸੇਟ੍ਠੋ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਦ੍ਵ਼ਿਪਦਾਨਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਮਾ॥

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਅਗ੍ਗਾਨਿ – ਬੁਦ੍ਧੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ, ਵ਼ਿਰਾਗੋ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਸਙ੍ਘੋ ਗਣਾਨਂ। ਅਯਂ ਥਵ਼ੋ।

੩੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ?

ਕਾਯੇਨ [ਧ॰ ਪ॰ ੩੬੧] ਸਂਵ਼ਰੋ ਸਾਧੁ, ਸਾਧੁ ਵ਼ਾਚਾਯ ਸਂਵ਼ਰੋ।
ਮਨਸਾ ਸਂਵ਼ਰੋ ਸਾਧੁ, ਸਾਧੁ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਸਂਵ਼ੁਤੋ।
ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਸਂਵ਼ੁਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੁਚ੍ਚਤਿ॥

ਇਦਂ ਭਗਵ਼ਤਾ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ।

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਕਰਣੀਯਾਨਿ – ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਂ ਵ਼ਚੀਸੁਚਰਿਤਂ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤਂ। ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ?

ਨਤ੍ਥਿ ਪੁਤ੍ਤਸਮੰ ਪੇਮੰ। ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਇਦੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ।

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਕਰਣੀਯਾਨਿ ਸਯੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ ਦੇਸਿਤਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ। ਇਦੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ?

> ਕਾਯੇਨ ਕੁਸਲੰ ਕਰੇ, ਅਸ੍ਸ ਕਾਯੇਨ ਸੰਵੁਤੋ।
> ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਹਿਤ੍ਵਾ, ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੰ ਚਰੇ॥

ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਠਮਪਦੇਹਿ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ ਚ ਪਦੇਨ ਅਨੁਜਾਨਾਤਿ। ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਹਿਤ੍ਵਾਤਿ ਤਤਿਯੇਨ ਪਦੇਨ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੁਨ੍ਤਿ। ਮਹਾਵਿਭਙ੍ਗੋ ਅਚਿਰਤਪਾਨਾਦੋ।

ਤਤ੍ਰਿਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

> ਸਚੇ ਭਾਯਸਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਮਾਭਿਨਨ੍ਦਿ ਅਨਾਗਤੰ।
> ਵਸ੍ਸਕਾਲੇ ਯਥਾ ਛਤ੍ਤੰ, ਕੁਸਲਾਨਿ ਕਮਣ੍ਡਕੇ॥
>
> ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ, ਸਮਾਗਤੰ ਵਿਚਾਲਯੇ।
> ਨ ਵੋ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੋਕ੍ਖਾਤ੍ਥਿ, ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ॥
>
> ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੰ ਉਪਾਦਾਯ, ਯੋ ਸੋ ਵਿਤਕ੍ਕੇਹਿ ਖਜ੍ਜਤਿ।
> ਸੁਭਾਵਿਤਤ੍ਤੋ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੇ, ਸੋ ਇਮੰ ਵਿਜਟਯੇ ਜਟੰ॥
>
> ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕੰ ਅਵੇਕ੍ਖਸ੍ਸੁ, ਸਮਾਧਿਭਾਵਿ ਭਾਵਸੇ।
> ਕਾਮੰ ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਧਮ੍ਮਚਰਿਯਾਯ ਸੁਗਤਿੰ॥
>
> ਹਞ੍ਞਤੇ ਸਬ੍ਬਾ ਮੁਚ੍ਚੇਵ, ਨਿਪ੍ਪੋਠੇਨ੍ਤੋ ਚਤੁਦ੍ਦਿਸਾ।
> ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਰਿਵਜ੍ਜੇਤਿ, ਪਾਰਿਛਤ੍ਤੋਪਮੇਵ ਚ॥
>
> ਯਾਨਿ ਕਰੋਤਿ ਪੁਰਿਸੋ, ਲੋਕਧਮ੍ਮਾ ਪਕਾਸਿਤਾ।
> ਸੁਖੋ ਵਿਪਾਕੋ ਪੁਞ੍ਞਾਨੰ, ਤਤਿਯੰ ਅਞ੍ਞੰ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥
>
> ਆਦਾਨਸ੍ਸ ਭਯੰ ਞਤ੍ਵਾ, ਜਾਯਤੇ ਜੀਯਤੇਪਿ ਚ।
> ਕਾਮਾ ਹਿ ਚਿਤ੍ਰਾ ਵਿਵਿਧਾ, ਅਥ ਲੋਣਸਲ੍ਲੋਪਮੰ॥
>
> ਨ ਹਿ ਪਾਪੰ ਕਤੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਅਗਤੀਹਿ ਚ ਗਚ੍ਛਤਿ।
> ਯਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਮਥਙ੍ਗਤਾਨਿ, ਤਥੇਵ ਪਞ੍ਚਵਾਣਿਕੋ॥

ਸਤ੍ਤੁਯਾ वਿਯ ਓਮਟ੍ਠੋ, वਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਯੋ ਪਾਣਮਤਿਪਾਤੇਤਿ, ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚ॥

ਸਟ੍ਠਿवਸ੍ਸਸਹਸ੍ਸਾਨਿ, ਖਣੰ ਲਦ੍ਧਾਨ ਦੁਲ੍ਲਭੰ।
ਅਯਸਾव ਮਲੰ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ, ਚਤੂਸੁ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਸੁ॥

ਨੇਲਙ੍ਗੋ ਸੇਤਪਚ੍ਛਾਦੋ, ਅਥ ਗੋਪਾਲਕੋਪਮੰ।
ਸੁਖੋ वਿवੇਕੋ ਤੁਟ੍ਠਸ੍ਸ, वਿਤਕ੍ਕਾ ਚ ਸੁਦੇਸਿਤਾ॥

ਫੇਣਪਿਣ੍ਡੋਪਮੰ ਰੂਪੰ, ਬ੍ਰਹਾ ਉਜੁ ਪਤਾਪवਾ।
ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿੰ, ਅਨਞ੍ਞਾ ਤੀਣਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ॥

ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਮਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ, ਅਥ वਣ੍ਣੋ ਰਹਸ੍ਸवਾ।
ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ, ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਞ੍ਚ ਦੇਸਿਤੰ॥

ਏਸੇव ਮਗ੍ਗੋ ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋਤਿ ਬਜਾਕਰੇ।
ਯਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸੁਭਾवਿਤਾਨਿ, ਅਥ ਧਮ੍ਮਪਦੇਹਿ ਚ॥

वਚਸਾ ਮਨਸਾ ਚੇव, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ।
ਯਾਨਿ ਕਰੋਤਿ ਪੁਰਿਸੋ, ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਚ॥

ਰੂਪੰ वੇਦਯਿਤੰ ਸਞ੍ਞਾ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਪਕਾਸਿਤਾ।
ਯੋ ਏवੰ ਪਟਿਪਜ੍ਜਤਿ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਚੇव ਫਲਾਨਿ ਚ॥

ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣੰ, वਿਮੋਕ੍ਖਾ ਤੰ ਹਿ ਦੇਸਿਤਾ।
ਨਤ੍ਥਿ ਪੁਤ੍ਤਸਮੰ ਪੇਮੰ, ਦੇवਾਨੰ ਅਸੁਰਾਨ ਚ॥

ਯੰ ਪਤ੍ਤੰ ਯਞ੍ਚ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਨਨ੍ਦਤਿ ਸੋਚਤਿ ਨਿਚ੍ਚੰ।
ਯੇ ਕੇਚਿ ਭੂਤਾ ਭवਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਥਾਰੋ ਚ ਪਕਾਸਿਤਾ॥

ਯਞ੍ਚ ਕਾਮਸੁਖੰ ਲੋਕੇ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਚ ਸੁਦੇਸਿਤਾ।
ਮਗ੍ਗਾਨਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਸੇਟ੍ਠੋ, ਤਯੋ ਚ ਅਗ੍ਗਪਤ੍ਤਿਯੋ॥

ਕਾਯੇਨ ਸੰवਰੋ ਸਾਧੁ, ਕਰਣੀਯਞ੍ਚ ਦੇਸਿਤੰ।
ਨਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਤਸਮੰ ਪੇਮੰ, ਅਰਿਯਾ ਤੀਣਿ ਚ ਦੇਸਿਤਾ॥

ਕਾਯੇਨ ਕੁਸਲੰ ਅਭਿਰਤੋ, वਿਨਯਞ੍ਚ ਕਾਮਸੁਖੰ ਲੋਕੇ।
ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਚ ਸੁਦੇਸਿਤਾ, ਦੁਦ੍ਦਸੰ ਅਨਤੰ ਚੇव ਪਰਾਪਰੰ ਚ।

ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ ਸਾਸਨਪ੍ਪਟ੍ਠਾਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤਿਯਭੂਮਿ ਸਮਤ੍ਤਾ।

੩. ਸੁਤ੍ਤਾਪਿਟ੍ਠਾਨਤਤਿਯਭੂਮਿ

੩੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸੁਤ੍ਤਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਲੋਭਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਦੋਸਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਮੋਹਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਅਲੋਭਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਅਦੋਸਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਅਮੋਹਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਵ਼ਾਚਾਕਮ੍ਮਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਵ਼ੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਲੋਭਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ?

> ਵ਼ਿਤਕ੍ਕਮਥਿਤਸ੍ਸ [ਵ਼ਿਤਕ੍ਕਨਿਮ੍ਮਥਿਤਸ੍ਸ (ਕ॰) ਧ॰ ਪ॰ ੩੪੯] ਜਨ੍ਤੁਨੋ, ਤਿਬ੍ਬਰਾਗਸ੍ਸ ਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ।
> ਭਿਯ੍ਯੋ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵ਼ਡ੍ਢਤਿ, ਏਸ ਖੋ ਗਾਲ਼੍ਹਂ ਕਰੋਤਿ ਬਨ੍ਧਨਂ॥

ਵ਼ਿਤਕ੍ਕਮਥਿਤਸ੍ਸਾਤਿ ਕਾਮਰਾਗੋ। ਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋਤਿ ਕਾਮਰਾਗਵ਼ਤ੍ਥੁ। ਭਿਯ੍ਯੋ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵ਼ਡ੍ਢਤੀਤਿ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ। ਏਸ ਗਾਲ਼੍ਹਂ ਕਰੋਤਿ ਬਨ੍ਧਨਨ੍ਤਿ ਰਾਗਂ, ਇਤਿ ਯੋ ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਮੂਲਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ, ਸੋ ਯੇਵ਼ਤ੍ਥ ਧਮ੍ਮੋ ਉਗ੍ਗਾਵ਼ਹਿਤਬ੍ਬੋ [ਉਗ੍ਗਾਪਯਿਤਬ੍ਬੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)]। ਨ ਭਗਵ਼ਾ ਏਕਂ ਧਮ੍ਮਂ ਆਰਬ੍ਭ ਅਞ੍ਞਂ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਵ਼ਿਤਕ੍ਕੇਤਿ ਕਾਮਵ਼ਿਤਕ੍ਕੋ ਤਮੇਵ਼ ਵ਼ਿਤਕ੍ਕਂ ਕਾਮਵ਼ਿਤਕ੍ਕੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸੀਯਤਿ। ਤਿਬ੍ਬਰਾਗਸ੍ਸਾਤਿ ਤਸ੍ਸੇਵ਼ ਵ਼ਿਤਕ੍ਕਸ੍ਸ ਵ਼ਤ੍ਥੁਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਭਿਯ੍ਯੋ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵ਼ਡ੍ਢਤੀਤਿ ਤਮੇਵ਼ ਰਾਗਂ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਏਸ ਗਾਲ਼੍ਹਂ ਕਰੋਤਿ ਬਨ੍ਧਨਨ੍ਤਿ ਤਮੇਵ਼ ਤਣ੍ਹਾਸਂਯੋਜਨਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਏਵ਼ਂ ਗਾਥਾਸੁ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਂ। ਏਵ਼ਂ ਸਵ਼ੇਯ੍ਯਾਕਰਣੇਸੁ।

ਤਤ੍ਥ ਭਗਵ਼ਾ ਏਕਂ ਧਮ੍ਮਂ ਤਿਵ਼ਿਧਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ, ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤੋ ਹੇਤੁਤੋ ਫਲਤੋ।

> ਦਦਂ ਪਿਯੋ [ਪਸ੍ਸ ਸਂਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ] ਹੋਤਿ ਭਜਨ੍ਤਿ ਨਂ ਬਹੂ, ਕਿਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਪਪ੍ਪੋਤਿ ਯਸੋ ਚ ਵ਼ਡ੍ਢਤਿ।
> ਅਮਙ੍ਕੁਭੂਤੋ ਪਰਿਸਂ ਵ਼ਿਗਾਹਤਿ, ਵ਼ਿਸਾਰਦੋ ਹੋਤਿ ਨਰੋ ਅਮਚ੍ਛਰੀ॥

ਦਦਨ੍ਤਿ ਯਂ ਯਂ ਦਾਨਂ, ਇਦਂ ਦਾਨਮਯਿਕਂ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਰਿਯਂ। ਤਤ੍ਥ ਹੇਤੁ। ਯਂ ਚੇਤਂ। ਭਜਨ੍ਤਿ ਨਂ ਬਹੂ, ਕਿਤ੍ਤਿਨ੍ਤਿ ਯੋ ਚ ਕਲ੍ਯਾਣੋ ਕਿਤ੍ਤਿਸਦ੍ਦੋ ਲੋਕੇ ਅਬ੍ਭੁਗ੍ਗਚ੍ਛਤਿ, ਯਂ ਬਹੁਕਸ੍ਸ ਜਨਸ੍ਸ ਪਿਯੋ ਭਵ਼ਤਿ ਮਨਾਪੋ ਚ। ਯਞ੍ਚ ਅਵ਼ਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੀ ਕਾਲਙ੍ਕਰੋਤਿ ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯਂ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੇਵ਼ੇਸੁ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਦਂ ਲੋਭਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ।

੩੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੋਸਾਪਿਟ੍ਠਾਨਂ?

> ਯੋ ਪਾਣਮਤਿਪਾਤੇਤਿ, ਮੁਸਾਵ਼ਾਦਞ੍ਚ ਭਾਸਤਿ।
> ਲੋਕੇ ਅਦਿਨ੍ਨਂ ਆਦਿਯਤਿ, ਪਰਦਾਰਞ੍ਚ ਗਚ੍ਛਤਿ।
> ਸੁਰਾਮੇਰਯਪਾਨਞ੍ਚ, ਯੋ ਨਰੋ ਅਨੁਯੁਞ੍ਜਤਿ [ਅਭਿਗਿਜ੍ਝਤਿ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੭੪]॥
>
> ਅਪ੍ਪਹਾਯ ਪਞ੍ਚ ਵ਼ੇਰਾਨਿ, ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ ਇਤਿ ਵ਼ੁਚ੍ਚਤਿ।
> ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਨਿਰਯਂ ਸੋਪਪਜ੍ਜਤਿ॥

ਯੋ ਪਾਣਮਤਿਪਾਤੇਤੀਤਿ ਦੁਟ੍ਠੋ ਪਾਣਮਤਿਪਾਤੇਤਿ। ਮੁਸਾਵਾਦਞ੍ਚ ਭਾਸਤੀਤਿ ਦੋਸੋਪਘਾਤਾਯ ਮੁਸਾਵਾਦਞ੍ਚ ਭਾਸਤਿ। ਸੁਰਾਮੇਰਯਪਾਨਞ੍ਚ, ਯੋ ਨਰੋ ਅਨੁਯੁਞ੍ਜਤੀਤਿ ਦੋਸੋ ਨਿਦਾਨਂ। ਯੋ ਚ ਸੁਰਾਮੇਰਯਪਾਨਂ ਅਨੁਯੁਞ੍ਜਤਿ ਯਥਾਪਰਦਾਰਵਿਹਾਰੀ [ਯਥਾਪਮੁਦਿਤਵਿਹਾਰੀ (ਕ॰)] ਅਮਿਤ੍ਤਾ ਜਨਯਨ੍ਤਿ।

ਪਞ੍ਚ ਵੇਰਾਨਿ ਅਪ੍ਪਹਾਯਾਤਿ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਭਿਕ੍ਖਾਪਦਾਨਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਦੋਸਜਾਨਂ ਸਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਤੇਨੇਵ ਦੋਸਜਨਿਤੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੋਪਿ ਧਮ੍ਮੋ ਹੇਤੁਨਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੇਨ ਫਲੇਨ ਚ।

ਤੀਣਿ ਬਾਲਸ੍ਸ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣਾਨਿ – ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਭਾਸੀ [ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਭਾਸਿਤਾ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੩] ਚ ਹੋਤਿ, ਦੁਚ੍ਚਿਨ੍ਤਿਤਚਿਨ੍ਤੀ ਚ ਦੁਕ੍ਕਟਕਮ੍ਮਕਾਰੀ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਕਾਯੇਨ ਚ ਵਾਚਾਯ ਚ ਪਰਕ੍ਕਮਤਿ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਕਟਕਮ੍ਮਕਾਰੀ। ਤਾਯਂ ਯਥਾ ਚ ਮੁਸਾਵਾਦਂ ਭਾਸਤਿ ਯਥਾ ਪੁਬ੍ਬਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ , ਇਦਮਸ੍ਸ ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਾ। ਯਞ੍ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਤਿ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਂ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਦੁਚ੍ਚਿਨ੍ਤਿਤਚਿਨ੍ਤਿਤਾ। ਯਂ ਸੋ ਇਮੇਹਿ ਤੀਹਿ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਤੀਣਿ ਤਜ੍ਜਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਾਨਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਾਨਿ ਅਨੁਭਵਤਿ, ਸੋ ਚ ਹੋਤਿ ਸਭਗ੍ਗਤੋ ਵਾ ਪਰਿਸਗ੍ਗਤੋ ਵਾ ਤਜ੍ਜਂ ਕਥਂ ਕਥਨ੍ਤਿ। ਯਦਾ ਭਵਤਿ ਸੋ ਚ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਦਸਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ, ਸੋ ਤਤੋਨਿਦਾਨਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤੀਤਿ। ਪੁਨ ਚਪਰਂ ਯਦਾ ਪਸ੍ਸਤਿ ਚੋਰਂ ਰਾਜਾਪਰਾਧਿਕਂ ਰਞ੍ਞਾ ਗਹਿਤਂ ਜੀਵਿਤਾ ਵੋਰੋਪੇਤਂ, ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਭਵਤਿ ਸਚੇ ਮਮਮ੍ਪਿ ਰਾਜਾ ਜਾਨੇਯ੍ਯ ਮਮਮ੍ਪਿ ਰਾਜਾ ਗਾਹਾਪੇਤ੍ਵਾ ਜੀਵਿਤਾ ਵੋਰੋਪੇਯ੍ਯਾਤਿ, ਸੋ ਤਤੋਨਿਦਾਨਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤਿ। ਪੁਨ ਚਪਰਂ ਬਾਲੋ ਯਦਾ ਭਵਤਿ ਆਸਨਾ ਸਮਾਰੂਲ੍ਹੋ ਯਾਵ ਯਾ ਮੇ ਗਤਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਇਤੋ ਪੇਚ੍ਚ ਪਰਂ ਮਰਣਾਤਿ ਸੋ ਤਤੋਨਿਦਾਨਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤਿ ਇਤਿ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣਂ ਹੇਤੁ। ਤੀਣਿ ਤਜ੍ਜਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਾਨਿ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਨਿਰਯੇਸੁ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਦਂ ਦੋਸਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

੩੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਮੋਹਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਸਤਞ੍ਚੇਵ ਸਹਸ੍ਸਾਨਂ, ਕਪ੍ਪਾਨਂ ਸਂਸਰਿਸ੍ਸਤਿ।
ਅਥਵਾ ਪਿ ਤਤੋ ਭਿਯ੍ਯੋ, ਗਬ੍ਭਾ ਗਬ੍ਭਂ ਗਮਿਸ੍ਸਥ॥

ਅਨੁਪਾਦਾਯ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਂ, ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਤ੍ਤਤੋ ਉਪਾਦਾਯ।
ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਠਾਨਮੇਤਂ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥

ਯੋ ਯਂ ਅਨਮਤਗ੍ਗਸਂਸਾਰਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨੋ ਜਾਯਤੇ ਚ ਮੀਯਤੇ ਚ, ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਹੇਤੁਕਾ। ਯਾਨਿਪਿ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਯੋਜਨਾਨਿ, ਤਾਨਿਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾਨਿ, ਯਂ ਅਦਸ੍ਸਨਂ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਸ੍ਸ, ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸੁਤ੍ਤੇਯੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ। ਯੋ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਤ੍ਤਤੋ ਹਰਤਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਪਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋ ਉਪਗਚ੍ਛਤਿ। ‘‘ਏਤਂ ਮਮ, ਏਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਏਸੋ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤਂ। ਏਵਂ ਸਤ੍ਥਾ ਸੁਤ੍ਤੇ ਨਯੇਨ [ਸੁਤਨਯੇਨ (ਪੀ॰)] ਧਮ੍ਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਅਸਾਧਾਰਣੇਨ ਤਂਯੇਵ ਤਤ੍ਥ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਨ ਅਞ੍ਞਂ।

ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ‘‘ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ’’ਨ੍ਤਿ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ, ਯਂ ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਜਾਨਨਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਅਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਵਿਵਿਧੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਪਰਾਮਸਤਿ ‘‘ਇਦਮੇਵ ਸਚ੍ਚਂ ਮੋਘਮਞ੍ਞ’’ਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਅਯਮ੍ਪਿ ਧਮ੍ਮੋ ਸਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਤੋ ਚ ਫਲਤੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤੋ ਚ।

ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਕੇਚਿ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਹੇਤੁ ਖਲੁ ਆਦਿਤੋਯੇਵ ਸੁਤ੍ਤੇ ਨਿਕ੍ਖਿਪਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਕਿਂ ਭਵੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਛਨ੍ਦਾਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਯਞ੍ਚ ਭਯਾਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਯਂ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਯਂ ਦੋਸਾ, ਅਯਂ ਦੋਸੋਯੇਵ । ਯਂ ਮੋਹਾ, ਅਯਂ ਮੋਹੋਯੇਵ। ਏਵਂ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਆਦਿਤੋਯੇਵ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਯਤ੍ਥ ਏਕਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਤਤ੍ਥ ਏਕਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸੀਯਤਿ। ਤਥਾ ਦ੍ਵੇ ਯਥਾ ਤੀਣਿ, ਨ ਹਿ ਆਦੀਹਿ ਅਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇ ਹੇਤੁ ਵਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ ਵਾ ਫਲਂ ਵਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਅਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਗਾਥਾ –

ਛਨ੍ਦਾ ਦੋਸਾ ਭਯਾ ਮੋਹਾ, ਯੋ ਧਮ੍ਮਂ ਅਤਿਵਤ੍ਤਤਿ।
ਨਿਹੀਯਤਿ [ਨਿਹੀਯਤੇ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੭] ਤਸ੍ਸ ਯਸੋ, ਕਾਲ਼ਪਕ੍ਖੇਵ ਚਨ੍ਦਿਮਾ॥

ਕਤ੍ਥ ਛਨ੍ਦਾ ਚ ਅਯਂ ਲੋਭੋ ਯਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਪੁਬ੍ਬੇ। ਇਦਂ ਮੋਹਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

੩੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਲੋਭਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

''ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਂ [ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸੀ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੮] ਵਿਹਰਨ੍ਤਂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸੁਸਂਵੁਤਂ।
ਭੋਜਨਮ੍ਹਿ ਚ ਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਂ, ਸਦ੍ਧਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯਂ।
ਤਂ ਵੇ ਨਪ੍ਪਸਹਤਿ ਮਾਰੋ, ਵਾਤੋ ਸੇਲਂਵ ਪਬ੍ਬਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਅਸੁਭਾਯ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ, ਅਯਂ ਕਾਮੇਸੁ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸੁਸਂਵੁਤੋ ਤਸ੍ਸੇਵ ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਂ ਮਮ ਆਯਤਨਸੋਚਿਤਂ ਅਨੁਪਾਦਾਯ। ਭੋਜਨਮ੍ਹਿ ਚ ਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਨ੍ਤਿ ਰਸਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨਂ। ਇਤਿ ਅਯਂ ਅਲੋਭੋ ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾਯ ਵਤ੍ਥੁਤੋ ਧਾਰਯਤਿ, ਸੋ ਅਲੋਭੋ ਹੇਤੁ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰਤਾਯ ਗੋਚਰਤੋ ਧਾਰਯਤਿ, ਭੋਜਨੇਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਰਤੋ ਧਾਰਯਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਤਂ ਵੇ ਨਪ੍ਪਸਹਤਿ ਮਾਰੋ, ਵਾਤੋ ਸੇਲਂ ਵ ਪਬ੍ਬਤਨ੍ਤਿ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਤਿ ਯੋਯੇਵ ਧਮ੍ਮੋ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ, ਸੋਯੇਵ ਮਜ੍ਝੇ ਚੇਵ ਅਵਸਾਨੇ ਚ।

ਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਂ ਏਕਧਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ ਅਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਾ ਪਹਾਨਾਯ, ਯਥਯਿਦਂ [ਯਦਿਦਂ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭] ਅਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਅਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਚੇਵ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਚ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਪਹੀਯਤਿ। ਇਦਂ ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ। ਯਂ ਪੁਨ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਕਾਮਰਾਗੋ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ ਰੂਪਰਾਗਂ ਅਰੂਪਰਾਗਂ, ਇਤਿ ਫਲਂ। ਇਤਿ ਅਯਮ੍ਪਿ ਚ ਧਮ੍ਮੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਤੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤੋ ਚ ਫਲਤੋ ਚ। ਇਦਂ ਅਲੋਭਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਦੋਸਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਏਕਮ੍ਪਿ ਚੇ ਪਾਣਮਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ, ਮੇਤ੍ਤਾਯਤਿ ਕੁਸਲੋ [ਕੁਸਲੀ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਇਤਿਵੁ॰ ੨੭] ਤੇਨ ਹੋਤਿ।
ਸਬ੍ਬੇ ਚ ਪਾਣੇ ਮਨਸਾਨੁਕਮ੍ਪਂ [ਅਨੁਕਮ੍ਪਮਾਨੋ (ਪੀ॰)], ਪਹੂਤਮਰਿਯੋ ਪਕਰੋਤਿ ਪੁਞ੍ਞਂ॥

ਏਕਮ੍ਪਿ ਚੇ ਪਾਣਮਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ ਮੇਤ੍ਤਾਯਤੀਤਿ ਅਯਂ ਅਦੋਸੋ। ਨਿਗ੍ਘਾਤੇਨ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਕੁਸਲੋ ਤੇਨ ਹੋਤੀਤਿ ਤੇਨ ਕੁਸਲੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਕੁਸਲੋਤਿ ਯਥਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਞ੍ਞੋ ਪਣ੍ਡਿਚ੍ਚੇਨ ਪਣ੍ਡਿਤੋ। ਪਹੂਤਮਰਿਯੋ ਪਕਰੋਤਿ ਪੁਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸਾਯੇਵ

ਵਿਪਾਕੋ ਅਯਂ ਲੋਕਿਯਸ੍ਸ, ਨ ਹਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਸ੍ਸ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਮੇਤ੍ਤਾਯਨਾ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਯਂ ਕੁਸਲੋ ਭਵਤਿ ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯਾਵ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜੋ ਭੂਮਿਯਂ ਬਹੁਪੁਞ੍ਞਂ ਪਸਵਤਿ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਤਿ ਅਦੋਸੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਤੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤੋ ਚ ਫਲਤੋ ਚ।

ਏਕਾਦਸਾਨਿਸਂਸਾ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਮੇਤ੍ਤਾਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਲੋਕਿਕਾਯ ਭੂਮਿਕਾ ਹੇਤੁ, ਯਂ ਸੁਖਂ ਆਯਤਿਂ ਮਨਾਪੋ ਹੋਤਿ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ, ਇਮੇ ਏਕਾਦਸ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯਞ੍ਚ ਅਕਤਾਵੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕਾਯੇ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਦਂ ਅਦੋਸਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

੩੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਮੋਹਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਯਾਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨੀ [ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਨੀ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਇਤਿਵੁ॰ ੪੧]।
ਯਾਯ ਸਮ੍ਮਾ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਜਾਤਿਮਰਣਸਙ੍ਖਯਂ॥

ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨੀਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਗਾਮਿਨਿਯਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਿ। ਸਮ੍ਮਾ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਜਾਤਿਮਰਣਸਙ੍ਖਯਨ੍ਤਿ ਅਮੋਹੋ। ਪਞ੍ਞਾਤਿ ਹੇਤੁ। ਯਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯੋ ਜਾਤਿਮਰਣਸਙ੍ਖਯੋ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਤਿ ਅਮੋਹੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਨਾ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੇਨ ਚ ਫਲੇਨ ਚ।

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਇਤਿਵੁ॰ ੬੨ ਤਿਕਨਿਪਾਤੇ], ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਨਭਿਸਮੇਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਸ੍ਸ ਅਭਿਸਮਯਾਯ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ, ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ , ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ। ਏਵਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਂ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ? ਇਧ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ''ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਯਾ ਚ ਮਗ੍ਗੋ, ਇਦਂ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਆਸਵਕ੍ਖਯਾ ਅਨਾਸਵੋ ਹੋਤਿ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਥਾਯਂ ਪਞ੍ਞਾ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਯਂ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ, ਯਾ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯੇਨ ਸਬ੍ਬਸੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾ ਹੇਤੁ, ਯਂ ਖਯੇ ਞਾਣਮੁਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਯਂ ਅਰਹਤ੍ਤਂ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਤਤ੍ਥ ਖੀਣਾ ਮੇ ਜਾਤਿ, ਵੁਸਿਤਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ, ਕਤਂ ਕਰਣੀਯਨ੍ਤਿ, ਇਦਂ ਖਯੇ ਞਾਣਂ। ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾਤਿ ਪਜਾਨਾਮੀਤਿ ਇਦਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਂ। ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਅਮੋਹੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਨਾ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੇਨ ਚ ਫਲੇਨ ਚ। ਇਮਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ? ਕੁਸਲਞ੍ਚ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ ਕੁਸਲਮੂਲਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕੁਸਲਮੂਲਂ? ਅਲੋਭੋ ਅਦੋਸੋ ਅਮੋਹੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕੁਸਲਂ? ਅਟ੍ਠ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਾਨਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਯਾਵ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾਨਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਯਞ੍ਚ ਅਲੋਭੋ ਤੀਣਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਂ ਵਾਯਾਮਂ ਸਮਾਧਿਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਅਦੋਸੋ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਯਂ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮੇ ਪਟ੍ਠਪੇਤਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਂ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਂ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਅਮੋਹੋ ਹੇਤੁ, ਯਂ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ ਅਵਿਪਰੀਤਦਸ੍ਸਨਮ੍ਪਿ ਚ ਅਨਭਿਲਾਪਨਂ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਇਮਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਸ੍ਸ ਯਂ ਫਲਂ, ਤਾ ਦ੍ਵੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਰਾਗਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਇਦਂ ਫਲਂ। ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਹੇਤੁਤੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤੋ ਚ ਫਲਤੋ ਚ। ਏਵਂ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਯਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਯਤ੍ਥ ਤੀਣਿ। ਅਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਗਾਥਾ।

''ਤੁਲਮਤੁਲਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਂ, ਭਵਸਙ੍ਖਾਰਮਵਸ੍ਸਜਿ ਮੁਨਿ।
ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰਤੋ ਸਮਾਹਿਤੋ, ਅਭਿਨ੍ਦਿ ਕਵਚਮਿਵਤ੍ਤਸਮ੍ਭਵ''ਨ੍ਤਿ॥

ਤੁਲਮਤੁਲਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ ਤੁਲਸਙ੍ਖਤਂ ਅਤੁਲਸਙ੍ਖਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਸਙ੍ਖਤਾ ਤੁਲਂ, ਤੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਤੁਲਿਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਤਕੋ ਕਾਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਾਦੋ। ਏਤ੍ਤਕੋ ਆਦੀਨਵੋ ਇਮਸ੍ਸ, ਇਦਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਨ੍ਤਿ ਇਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਦ੍ਵੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਅਤੁਲਂ ਨ ਚ ਸਕ੍ਕਾ ਤੁਲਯਿਤੁਂ। ਏਤ੍ਤਕਂ ਏਤਂ ਨੇਤਂ ਪਰਮਤ੍ਥੀਤਿ ਤੇਨ ਅਤੁਲਂ। ਅਥ ਪਾਪੁਣਾ ਰਤਨਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਅਚ੍ਛਰਿਯਭਾਵੇਨ ਅਤੁਲਂ। ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਚ ਅਭਿਸਮ੍ਭਵਾ ਜਾਨਨਾ ਪਸ੍ਸਨਾ, ਅਯਂ ਅਮੋਹੋ। ਯਂ ਤਤ੍ਥ ਞਾਤਾ ਓਸਿਰਣਾ ਭਵਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ, ਅਯਂ ਅਲੋਭੋ। ਯਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੁਰਤੋ ਸਮਾਹਿਤੋਤਿ ਵਿਕ੍ਖੇਪਪਟਿਸਂਹਰਣਾ, ਅਯਂ ਅਦੋਸੋ। ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ। ਤੁਲਮਤੁਲਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਅਮੋਹੋ। ਯੋ ਭਵਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਲੋਭੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧੀਨਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਯਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੁਰਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਣ੍ਡਕੋਸਂ ਸਮ੍ਭੇਦੋ, ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਸਾ ਪਵਤ੍ਤਿ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਹੇਤੁਤੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤੋ ਚ ਫਲਤੋ ਚ।

ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਏਸਾ ਪਵਤ੍ਤਿ ਚ ਨਿਵਤ੍ਤਿ ਚ ਅਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ ਨਿਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਇਮੇਹਿ ਚ ਤੀਹਿ ਸਬ੍ਬਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸੋ ਧਮ੍ਮੇ ਵਾ ਵਚਨਤੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਤਣ੍ਹਾਤਿ ਵਾ ਕੋਧੋਤਿ ਵਾ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਵਾ ਅਨੁਸਯੋਤਿ ਵਾ ਮਕ੍ਖੋਤਿ ਵਾ ਪਲਾਸੋਤਿ ਵਾ ਅਸ੍ਸਤੀਤਿ ਵਾ ਇਸ੍ਸਾਤਿ ਵਾ ਮਚ੍ਛਰਿਯਨ੍ਤਿ ਵਾ ਅਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵਾ, ਤੇਹਿ ਯੇ ਚ ਵਤ੍ਥੂਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਸ੍ਸਿਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਵਚਨਾਨਿ ਧਮ੍ਮਪਦਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਨ ਸੋ ਅਤ੍ਥਿ ਕਿਲੇਸਾ, ਯੋ ਇਮੇਸੁ ਨਵਸੁ ਪਦੇਸੁ ਸਮੋਧਾਨਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਯਂ ਕਿਲੇਸੋ, ਨ ਚ ਲੋਭੋ, ਨ ਚ ਦੋਸੋ, ਨ ਚ ਮੋਹੋ।

ਯਥਾ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਏਵਂ ਕੁਸਲਾਨਿ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਇਦਂ ਅਮੋਹਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

੩੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਕਾਯੇਨ ਕੁਸਲਂ ਕਰੇ, ਅਸ੍ਸ ਕਾਯੇਨ ਸਂਵੁਤੋ।
ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਹਿਤ੍ਵਾ, ਕਾਯੇਨ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰੇ॥

ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ [ਇਤਿਵੁ॰ ੬੯ ਸੁਚਰਿਤਸੁਤ੍ਤੇ]। ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਵੇਰਮਣੀ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਵੇਰਮਣੀ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਵੇਰਮਣੀ, ਇਦਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਾਚਾਕਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਸੁਭਾਸਿਤਂ [ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੪੫੨ ਸੁਤ੍ਤਨਿਪਾਤੇ] ਉਤ੍ਤਮਮਾਹੁ ਸਨ੍ਤੋ, ਧਮ੍ਮਂ ਭਣੇ ਨਾਧਮ੍ਮਂ ਤਂ ਦੁਤਿਯਂ।
ਪਿਯਂ ਭਣੇ ਨਾਪ੍ਪਿਯਂ ਤਂ ਤਤਿਯਂ, ਸਚ੍ਚਂ ਭਣੇ ਨਾਲਿਕਂ ਤਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ॥
ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ ਚ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਇਦਂ ਵਾਚਾਕਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਮਨੇਨ ਕੁਸਲਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਮਨਸਾ ਸਂਵੁਤੋ ਭਵੇ।
ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਹਿਤ੍ਵਾ, ਮਨਸਾ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰੇ॥

ਤੀਣਿਮਾਨਿ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤਾਨਿ, ਅਨਭਿਜ੍ਝਾ, ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ, ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਇਦਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਮਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ?

੧ਾਚਾਨੁਰਕ੍ਖੀ ਮਨਸਾ ਸੁਸਂ੧ੁਤੋ, ਕਾਯੇਨ ਚ ਨਾਕੁਸਲਂ ਕਯਿਰਾ [ਅਕੁਸਲਂ ਨ ਕਯਿਰਾ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੮੧]।
ਏਤੇ ਤਯੋ ਕਮ੍ਮਪਥੇ ੧ਿਸੋਧਯੇ, ਆਰਾਧਯੇ ਮਗ੍ਗਮਿਸਿਪ੍ਪ੧ੇਦਿਤਂ॥

ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖ੧ੇ, ਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ – ਕਾਯਕਮ੍ਮਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ, ੧ਾਚਾਕਮ੍ਮਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਮਨੋਕਮ੍ਮਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਕਾਯਕਮ੍ਮਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ? ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ੧ੇਰਮਣੀ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ੧ੇਰਮਣੀ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ੧ੇਰਮਣੀ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ੧ਚੀਕਮ੍ਮਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ? ਮੁਸਾ੧ਾਦਾ ੧ੇਰਮਣੀ...ਪੇ॰... ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪਾ ੧ੇਰਮਣੀ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਮਨੋਕਮ੍ਮਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ? ਅਨਭਿਜ੍ਝਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ। ਇਦਂ ਸਾਧਾਰਣਸੁਤ੍ਤਂ।

ਇਤਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਪਟਿ੧ਿਜ੍ਝਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਪਟਿ੧ਿਜ੍ਝਿਤ੍੧ਾ ੧ਾਚਾਯ ਕਾਯੇਨ ਚ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ।

੩੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਯਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧਾ [ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੬੦; ਥੇਰਗਾ॰ ੫੦੭ ਅਟ੍ਠਕਨਿਪਾਤੇ ਚ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਤਥਾਗਤੇ, ਅਚਲਾ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਸੀਲਞ੍ਚ ਯਸ੍ਸ ਕਲ੍ਯਾਣਂ, ਅਰਿਯਕਨ੍ਤਂ ਪਸਂਸਿਤਂ॥

ਸਙ੍ਘੇ ਪਸਾਦੋ ਯਸ੍ਸਤ੍ਥਿ, ਉਜੁਭੂਤਞ੍ਚ ਦਸ੍ਸਨਂ।
ਅਦਲਿਦ੍ਦੋਤਿ ਤਂ ਆਹੁ, ਅਮੋਘਂ ਤਸ੍ਸ ਜੀ੧ਿਤਂ॥

ਸਦ੍ਧਾ ੧ੇ ਨਨ੍ਦ੍ਰਿਕਾ ਆਰਾਧਿਕੋ, ਨੋ ਤਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧੋਤਿ।
ਸਬ੍ਬਂ ਸਿਯਾਤਿ ਭਗ੧ਨ੍ਤਂ, ਤਥਾਰੂਪੋ ਧਮ੍ਮਸਮ੍ਪਸਾਦੋ॥

ਇਦਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ੧ੀਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਆਰਮ੍ਭਥ [ਆਰਭਥ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੫] ਨਿਕ੍ਕਮਥ, ਯੁਞ੍ਜਥ ਬੁਦ੍ਧਸਾਸਨੇ।
ਧੁਨਾਥ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਸੇਨਂ, ਨਲ਼ਾਗਾਰਂ੧ ਕੁਞ੍ਜਰੋ॥

ਚਤ੍ਤਾਰੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖ੧ੇ, ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ, ਇਦਂ ੧ੀਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ॥

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਸਤੀਮਤੋ ਸਦਾ ਭਦ੍ਦਂ, ਭਦ੍ਦਮਤ੍ਥੁ ਸਤੀਮਤੋ।

ਸਤੀਮਤੋ ਸਦਾ [ਸੁਵੇ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੩੮)] ਸੇਯ੍ਯੋ, ਸਤੀਮਾ ਸੁਖਮੇਧਤਿ॥

ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਦਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਆਕਙ੍ਖਤੋ ਤੇ ਨਰਦਮ੍ਮਸਾਰਥਿ, ਦੇਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਮਨਸਾ ਵਿਚਿਨ੍ਤਿਤਂ।
ਸਬ੍ਬੇਨ ਜਞ੍ਞਾ ਕਸਿਣਾਪਿ ਪਾਣਿਨੋ, ਸਨ੍ਤਂ ਸਮਾਧਿਂ ਅਰਣਂ ਨਿਸੇਵਤੋ॥

ਤਯੋਮੇ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਾਧੀ – ਸਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਵਿਚਾਰੋ, ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੋ, ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਚਾਰੋ। ਇਦਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਨ੍ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ।

ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਞਾ – ਸੁਤਮਯੀ, ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ, ਭਾਵਨਾਮਯੀ, ਇਦਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਇਮਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ।

੩੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ?

ਅਵੀਤਰਾਗੋ [ਅ॰ ਨਿ॰ ੬.੫੪] ਕਾਮੇਸੁ, ਯਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਮੁਦੂ।
ਸਦ੍ਧਾ ਸਤਿ ਚ ਵੀਰਿਯਂ, ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ।
ਤਾਦਿਸਂ ਭਿਕ੍ਖੁਮਾਸਜ੍ਜ, ਪੁਬ੍ਬੇਵ ਉਪਹਞ੍ਞਤਿ॥

ਪਞ੍ਚਿਮਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਿਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਤੀਸੁ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਸੁਤ੍ਤਂ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਇਮਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਯਂ ਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਂ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਵਾ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਵਾ ਤੇਨ ਤੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ ਧਮ੍ਮੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਾਧਾਰਣਂ ਕੁਸਲਂ ਨਾਪਿ ਕੁਸਲਂ ਅਕੁਸਲਂ ਯਥਾ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਂ ਪਜਹਤਿ...ਪੇ॰... ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਕੁਸਲਂ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਰਿਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਹਿ ਮਮਤ੍ਤਿਕੋ [ਪਮਤ੍ਤਿਕੋ (ਪੀ॰)], ਦਦਂ ਪਿਯੋ ਨਰੋ ਇਤਿ।
ਯੋ ਪਾਣਮਤਿਪਾਤੇਤਿ, ਤੀਣਿ ਤਸ੍ਸ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣਂ॥

ਸਤਞ੍ਚੇਵ ਸਹਸ੍ਸਾਨਂ, ਯੇ ਚ ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ।
ਛਨ੍ਦਾ ਦੋਸਾ ਭਯਾ ਮੋਹਾ, ਚਤੂਹਿ ਅਗਤੀਹਿ ਚ॥

ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਂ ਵਿਹਰਨ੍ਤਂ, ਨਿਮਿਤ੍ਤੇਸੁ ਅਸੁਭਾ ਚ।
ਏਕਮ੍ਪਿ ਚੇ ਪਿਯਂ ਪਾਣਂ, ਮਿਤ੍ਤਾ ਸਚੇ ਸੁਭਾਸਿਤਾ॥

ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਅਨੁਞ੍ਞਾ ਤੀਣਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ।
ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ, ਤੁਲਮਤੁਲਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਂ॥

ਕਾਯੇਨ ਕੁਸਲਂ ਕਰੇ, ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਸੁਭਾਸਿਤਂ ਉਤ੍ਤਮਮਾਹੁ, ਸਨ੍ਤੋ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਚ॥

ਕਾਯੇਨ ਚ ਕੁਸਲਂ ਕਯਿਰਾ, ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਕਾਯਾਨੁਰਕ੍ਖੀ ਚ ਸਦਾ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਚ ਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ॥

ਯਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧਾ ਤਥਾਗਤੇ, ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇ ਚ ਦੇਸਿਤੋ।
ਆਰਮ੍ਭਥ ਨਿਕ੍ਕਮਥ, ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਤਾ॥

ਸਤੀਮਤੋ ਸਦਾ ਭਦ੍ਦਂ, ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵਨਾ।
ਆਕਙ੍ਖਤੋ ਚ ਅਨਞ੍ਞਾਣਂ, ਯੇ ਚ ਤੀਣਿ ਸਮਾਧਯੋ॥

ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਪਞ੍ਞਾ ਪਕਾਸਿਤਾ।
ਅਵੀਤਰਾਗੋ ਕਾਮੇਸੁ, ਤਥੇਵ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ॥

ਇਤਿ ਥੇਰਸ੍ਸ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨਸ੍ਸ

ਜਮ੍ਬੁਵਨਵਾਸਿਨੋ ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ

ਤਤਿਯਭੂਮਿ ਸੁਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਨਾਮ।

੪. ਸੁਤ੍ਤਵਿਚਯਚਤੁਤ੍ਥਭੂਮਿ

੪੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੁਤ੍ਤਵਿਚਯੋ?

ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸੋ ਸਾਧੁਕਂ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਤਿ। ਕਿਨ੍ਨੁ ਖੋ ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਆਰਭਿ...ਪੇ॰... ਤੇਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਸਹ ਅਧਿਸਨ੍ਨਟ੍ਠੇਹਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਉਦਾਹੁ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤੀਤਿ?

ਯਥਾ ਭਗਵਾ ਕਿਲੇਸੇ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਤਤ੍ਥ ਦੇਸੇਤਿ। ਕਿਂ ਦੇਸਿਤਂ? ਤੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਉਦਾਹੁ ਨੋ ਦੇਸਿਤਨ੍ਤਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਦਿ ਨ ਦੇਸਿਤਂ ਭਗਵਤਿ ਤੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ ਯਤ੍ਥ ਤੇ ਅਕੁਸਲਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਸਚੇ ਸਮਨ੍ਨੇਹਮਾਨੋ ਨ ਲਭਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਪਕਡ੍ਢਿਤਬ੍ਬਾ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਸੁਤ੍ਤਂ, ਯਦਿ ਕਿਲੇਸਾ ਅਪਕਡ੍ਢਿਯਨ੍ਤਾ। ਯੇ ਵਾ ਨ ਦੇਨ੍ਤਿ ਤਤ੍ਥ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਧਮ੍ਮਾ ਤਾਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਕਿਲੇਸਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਉਦਾਹੁ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ। ਯਤ੍ਤਕਾ ਪਨ ਕਿਲੇਸਾ ਦੇਸਿਤਾ। ਨ ਤਤ੍ਤਕਾ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ। ਯਤ੍ਥ ਕਿਲੇਸਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਕਿਲੇਸਾ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਨ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਅਪਕਡ੍ਢਿਤਬ੍ਬਾ, ਸਚੇ ਅਪਕਡ੍ਢਿਯਨ੍ਤਾ ਯੋਜਨਂ ਦੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਏਵਂ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਦ੍ਵੇ ਤੀਣਿ ਵਾ ਤਦੁਤ੍ਤਰਿ ਵਾ ਕਿਲੇਸਾ ਏਕੇਨ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ। ਸਚੇ ਏਵਂ ਵੀਮਂਸਿਯਨ੍ਤਾ ਯੋਜਨਂ ਦੇਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ। ਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਵਾ ਪਿਟਕਸਮ੍ਪਦਾਨੇਨ ਵਾ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ ਚ ਨਤ੍ਥੋ ਚ। ਯਂ ਵਾ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤੁਂ ਨੇਵ ਸੁਤ੍ਤਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਂ ਯਥਾ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਕਿਲੇਸਾ ਤੇ ਪਹੀਨੇਯ੍ਯਜਾਤਿ। ਤੇ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ। ਪੁਰੋ ਵਾ ਕੁਸਲੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਵਾ ਪੁਰੋ ਦੇਸਨਾ, ਅਨੂਨਾ ਅਨਧਿਕਾ ਉਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਪਠਮੋ ਉਤ੍ਤਿਲੋ ਯੇਸਮਿਦਾਨਿ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਯੇ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ ਇਮੇ ਕਿਲੇਸਾ ਇਮੇਹਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਉਦਾਹੁ ਨਪ੍ਪਹੀਯਨ੍ਤੀਤਿ ਵਿਚਿਨਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਦਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਮਾਨਾ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਗਹੇਤਬ੍ਬਾ। ਅਥ ਨ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਯੇ ਕਿਲੇਸਾ ਅਪਟਿਪਕ੍ਖਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਕਿਲੇਸਾ ਅਪਰਿਪਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ। ਯੇ ਚ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਪਟਿਪਕ੍ਖਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਅਪਕਡ੍ਢਿਤਬ੍ਬਾ । ਨ ਹਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਅਨਾਗਾਮਿਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਨਾਪਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਕੁਸਲਾ ਮੇਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲੋ ਰਾਗੋ ਨ ਤੁ ਕੁਸਲਾ ਮੇਤ੍ਤਾਤਿ ਕਾਰੇਤ੍ਵਾ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਰਾਗਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਸਮ੍ਭਵਤਿ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਉਭੋ ਕਿਲੇਸਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ। ਯੋ ਯੋ ਚ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪਦਿਸਿਯਤਿ ਕੁਸਲੋ ਵਾ ਅਕੁਸਲੋ ਵਾ ਸੋ ਅਪਕਡ੍ਢਿਤਬ੍ਬੋ। ਸਚੇ ਤੇ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਅਪਕਡ੍ਢਿਯਮਾਨੋ ਨਤ੍ਥਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ। ਦ੍ਵੇ ਵਾ ਕਿਲੇਸਾ ਏਕੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਨ ਪਹੀਨੇਯ੍ਯਜਾਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਵਾ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਹਿ ਏਕੋ ਵਾ ਕਿਲੇਸੋ ਪਹੀਯਤੀਤਿ।

ਅਥ ਵਾ ਏਵਮ੍ਪਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਮਾਨਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਂ ਵਾ ਯਥਾ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਤਤ੍ਥ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਂ ਵਾ, ਯਥਾ ਨਨੁ ਸਕ੍ਕਾ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤੁਂ, ਨ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਂ। ਕਿਲੇਸੋ ਮਂ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਦੇਸਿਤੇਸੁ ਉਭਯਤੋ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ। ਕਿਰ ਯੇ ਵਾ ਇਮੇ ਕਿਲੇਸਾ ਦੇਸਿਤਾ ਯੇ ਚ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ ਗਾਥਾਯ ਵਾ ਬ੍ਯਾਕਰਣੇਨ ਵਾ, ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਇਮੇ ਕਿਲੇਸਾ ਇਮੇਹਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਉਦਾਹੁ ਨਪ੍ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ? ਇਮੇ ਵਾ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਇਮੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਨ ਤੁ ਸਬ੍ਬੇਹਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਬ੍ਬਾਕੁਸਲਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਮੇਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲੋ ਅਕੁਸਲੋ ਚ ਰਾਗੋ ਨ ਤੁ ਕੁਸਲਾ ਮੇਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲੋ ਰਾਗੋਤਿ ਕਾਰੇਤ੍ਵਾ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਰਾਗੋ ਪਹਾਨਂ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਕਿਲੇਸੋਤਿ ਕਾਰੇਤ੍ਵਾ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਨ ਸੁਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮੋਤਿ ਕਾਰੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਂ ਕਿਲੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤਿ। ਯਂ ਤੁ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਸਂਕਿਲੇਸਪਟਿਪਕ੍ਖੋ, ਸੋ ਤੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ।

੪੧. ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲੇ ਦੇਸਿਤੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਬ੍ਯਾਕਰਣੇ ਵਾ ਸਂਕਿਲੇਸਾ ਨ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਵਾ, ਤੇ ਮਹਾਪਦੇਸੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਵਯਵੇਨ ਅਪਕਡ੍ਢਿਤਬ੍ਬਾ । ਤਤ੍ਥ ਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਦੇਸਿਤੇਹਿ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚ ਯਦਿਪਿ ਤੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਨ ਤੇ

ਕਿਲੇਸਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥਪਿ ਉਤ੍ਤਰਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਏਤੇ ਕਿਲੇਸਾ ਪਜਹਿਤਬ੍ਬਾ, ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾਤਿ? ਯੇਨ ਯੇਨ ਵਾ ਆਕਾਰੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਪਕਾਰੇਨ ਅਯਂ ਕਿਲੇਸੋ ਠਿਤੋ। ਅਤ੍ਥਿ ਹਿ ਏਕੋ ਕਿਲੇਸੋ, ਤੇਨ ਵਾ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾ ਨ ਅਞ੍ਞਥਾ ਅਞ੍ਞਥਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਯਥਾ ਦਿਟ੍ਠਿ ਰਾਗੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਚੇ ਏਵਞ੍ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਭਾਵਨਾਯ ਭੂਮਿ ਵਾ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਾਯ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਸਾਯੇਵ ਉਦ੍ਧਂਭਾਗਿਯਂ ਅਸਙ੍ਖਤਦਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਚੇਤੋਸਮਾਧਿਨਾ ਅਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਪਹੀਯਤਿ। ਏਵਂ ਸਾਤ੍ਥਂ ਸਬਜਞ੍ਜਨਂ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ। ਯੇ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਕਿਲੇਸਾ ਦਸ੍ਸਨਾਕਾਰੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਭਾਵਨਾਯ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਭਾਵਨਾਕਾਰੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਪਤਿਸੇਵਨਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਪਤਿਸੇਵਨਾਕਾਰੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਏਵਂ ਵਿਨੋਦਨਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਯਾਵ ਸਤ੍ਤ ਆਸਵਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਯਾਵਞ੍ਞਥਾ। ਅਞ੍ਞਥਾ ਹੇਸ ਧਮ੍ਮੇ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ ਅਞ੍ਞੇਨਾਕਾਰੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਸੋ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਅਞ੍ਞਥਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਯਦਿ ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਪਰਿਯੇਸਤੋ ਯੋ ਚ ਦੇਸੇਤਿ ਯੇਨ ਯੇਨਾਕਾਰੇਨ, ਸੋ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਤੇਨਾਕਾਰੇਨ ਕਿਲੇਸੋ ਪਹੀਯਤਿ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਥ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਯਦਿ ਹਿ ਤੇਨ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਵਿਹਿਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਥਾ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਥਾ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ, ਅਦ੍ਧਾ ਏਤਂ ਭਗਵਤਾ ਨ ਭਾਸਿਤਂ, ਆਯਸ੍ਮਤਾ ਵਾ ਦੁਗ੍ਗਹਿਤਂ, ਯਥਾ ਮਹਾਪਦੇਸੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਭਗਵਤਾ ਯਥਾਭੂਤਂ ਦੇਸਿਤਂ, ਯੋ ਚ ਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ ਕੁਸਲੋ ਚ ਅਕੁਸਲੋ ਚ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਨ ਹਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਨਾ ਧਮ੍ਮੋ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕੋ ਆਕਾਰੋ ਪਰਿਯੇਸਨਾਯ?

ਤਤ੍ਥ ਤਥਾਰੂਪਂ ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਂ ਸੋਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਵਤ੍ਤੋਤਿ ਇਦਂ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਸੋ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਤਿਵਿਧੋ – ਮੁਦੁ ਮਜ੍ਝੋ ਅਧਿਮਤ੍ਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਮੁਦੁਮ੍ਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇ ਮੁਦੁਧਮ੍ਮੋ ਗਹੇਤਬ੍ਬੋ, ਏਵਂ ਸਤਜੇਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਦੁਵਿਧੋ ਪਰਂਪਰਾਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ ਚ। ਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਮੁਦੁਤੇਨ ਬਜਾਧਿਮਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਅਞ੍ਞਤਰੋਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਅਞ੍ਞੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਂ ਵਾ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਵਾ ਗਚ੍ਛਤਿ । ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਏਤੇਨ ਵਾ ਕਾਰਣੇਨ ਵਾ ਹੇਤੁ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਯਥਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੇਤੁਨਾ ਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਯਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇ ਪਧਾਨਂ ਪਰਿਯੇਸਤਿ, ਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਨ ਹਿ ਮੁਦੁਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਧਿਮਤ੍ਤੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ ਅਧਿਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਸ੍ਸ ਮੁਦੁਧਮ੍ਮੋ, ਅਥ ਮੁਦੁਸ੍ਸ ਮੁਦੁ ਮਜ੍ਝਾਯ ਮਜ੍ਝੋ ਅਧਿਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਧਿਮਤ੍ਤੋ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਂ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ, ਅਥ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ। ਯਞ੍ਚ ਭਗਵਾ ਆਰਭਤਿ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤੁਂ, ਤਂਯੇਵ ਧਮ੍ਮਂ ਮਜ੍ਝਨ੍ਤਪਰਿਯੋਸਾਨਂ ਦੇਸੇਤਿ, ਯਥਾ ਸੁਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇ ਧਮ੍ਮਾ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ, ਤਂਯੇਵ ਬਹੁ ਤਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ ਗਾਥਾ ਵਾ ਬਜਾਕਰਣਂ ਖੁਦ੍ਦਕਂ ਮਹਨ੍ਤਂ ਵਾ, ਯਥਾ ਪਨ ਦੁਵਿਧਾ ਅਨੁਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵਾ ਥਪਨਾ ਚ ਦੇਸਨਾਥਪਨਾ। ਰੂਪਨ੍ਤਿਪਿ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਚ ਭਗਵਤਾ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਸਂਵਰਣਂ ਦੇਸਿਤਂ ਤਣ੍ਹਾਯ ਨਿਗ੍ਗਹਣਤ੍ਥਂ ਇਚ੍ਛਾਵ ਹੋਤਿ। ਦੇਸੇਤਿ ਯਥਾ ਗੋਪਾਲਕੋਪਮੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞੇਹਿਪਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਭਗਵਾ ਭਾਸਤਿ ਇਚ੍ਛਾਵ ਹੋਤਿ ਮਜ੍ਝਿਮਨਿਕਾਯੇ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਯਂ ਭਗਵਤੋ ਦੇਸਨਾਨੁਰੂਪਨ੍ਤਿ ਇਤਿ ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਅਞ੍ਞੇਸੁਪਿ ਵੇਯਜਾਕਰਣੇਸੁ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਨ ਹਿ ਏਕਂ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਯੁਜ੍ਜਨਂ ਤਂ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ।

੪੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ? ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ ਨ ਭਾਸਿਤਂ ਤਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁਯੇਵ ਨ੍ਦਿਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਮੇਤਂ ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾ ਅਸੁਕੇਨ ਭਾਸਿਤਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਵੀਮਂਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਇਮਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ ਖਮਂ ਭਗਵਤੋ ਉਦਾਹੁ ਨਾਨੁਞ੍ਞਾਤਂ ਖਮਂ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤੋ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ ਖਮਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪਞ੍ਚ ਨਾਨੁਞ੍ਞਾਤਂ ਖਮਂ? ਯਂ ਸਬ੍ਬਸੋ ਅਨੋਤਾਰੇਤ੍ਵਾ ਦਸਬਲੋ ਗੋਚਰਂ ਦੇਸੇਤਿ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤੋ ਨਾਨੁਞ੍ਞਾਤਂ ਖਮਂ। ਅਤ੍ਥਿਪਿ ਸੋ ਸਾਵਕੋ ਦਸਬਲਾਨਂ ਗੋਚਰਂ ਜਾਨਾਤਿ ਓਧਿਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ, ਤਂ ਪਨ ਬਲਂ ਸਬ੍ਬਸੋ ਨ ਜਾਨਾਤਿ ਅਞ੍ਞਥਾ ਨਾਮ ਸਵਨੇਨ, ਯਥਾ ਆਯਸ੍ਮਤਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੇਨ ਯੇਨ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਓਵਦਿਤੋ, ਤਸ੍ਸ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਲਵੇਮਤ੍ਤਞਾਣਂ, ਤੇਨ ਪੁਗ੍ਗਲਪਰੋ [ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਪਰੋਪਰਞ੍ਚ (ਪੀ॰)] ਪਰਞ੍ਚ ਤਂ ਅਜਾਨਨ੍ਤੋ ਸਤਿ ਉਤ੍ਤਰਿਕਰਣੀਯੇ ਉਪ੍ਪਾਦਿਤੋ, ਸੋ ਭਗਵਤਾ ਅਪਸਾਦਿਤੋ। ਯਥਾਵ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਸ੍ਸਪੋ ਭਾਗਿਨੇਯਜਂ ਓਵਦਤਿ ਅਨਨ੍ਤਰਿਯਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਟਿਹੀਰੇਨ ਅਙ੍ਗੁਲਿਯੋ ਅਦੀਪੇਤ੍ਵਾ ਯਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾਨਂ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਞਾਣਂ, ਤਸ੍ਸ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਂਵਿਜ੍ਜਤੇ, ਤੇਨ ਨਂ ਓਵਦਤਿ, ਤਂ ਭਗਵਾ ਕਰੋਤਿ।

‘‘ਸਚੇਪਿ ਦਸ ਪਜ੍ਜੋਤੇ, ਧਾਰਯਿਸ੍ਸਸਿ ਕਸ੍ਸਪ।
ਨੇਵ ਦਕ੍ਖਤਿ ਰੂਪਾਨਿ, ਚਕ੍ਖੁ ਤਸ੍ਸ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਪਿ ਚ ਖੋ ਯਥਾ ਦੂਤੋ ਰਾਜਵਚਨੇਨ ਸਤ੍ਤੁਮਨੁਸਾਸਤਿ, ਏਵਂ ਸੇਸਾਨੁਗੋ ਅਞ੍ਞਾਤਕਂ ਘੋਸਂ ਪਰੇਸਂ ਦੇਸੇਤਿ। ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਖਮਸੁਤ੍ਤਂ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ। ਅਨਨੁਞ੍ਞਾਤਖਮਂ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਕਰੋ? ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯਂ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ। ਅਞ੍ਞਂ ਆਰਾਧੇਯਜ ਅਞ੍ਞਂ ਦੇਸੇਤਿ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਚ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਅਞ੍ਞਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਹਿ ਅਨੇਕਾਕਾਰਂ ਅਤ੍ਥਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਸਾਧਨੇ ਅਤ੍ਥਂ ਵਿਵਰਤਿ। ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਅਤ੍ਥਂ ਉਦ੍ਧਂਭਾਗਿਯੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਮੁਦੁਮਜ੍ਝਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਅਧਿਮਤ੍ਤੇਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਇਤਿ ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਭੇਦਂ ਹੇਤੁਨਾ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੇਨ ਚ ਫਲੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨ ਚ ਮੁਦੁਮਜ੍ਝਾਧਿਮਤ੍ਤਤਾਯਪਿ ਚ ਅਤ੍ਥੇਨ ਚ ਬਜਞ੍ਜਨੇਨ ਚ ਯੋ ਸਮ੍ਭੇਦੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਕਰੋ। ਯੋ ਅਸਮ੍ਭੇਦੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਤ੍ਤਵਿਚਯੋ।

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਪੁਰਿਮਾਨਂ ਅਕ੍ਖਣ੍ਡਂ, ਯਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ ਵਾਸਨਾਸਦ੍ਧਿ, ਅਨੁਞ੍ਞਾ ਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਕਰੋ॥

ਥੇਰਸ੍ਸ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨਸ੍ਸ

ਸੁਤ੍ਤਵਿਚਯੋ ਨਾਮ ਚਤੁਤ੍ਥਭੂਮਿ।

੫. ਪਞ੍ਚਮਭੂਮਿ

੪੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ? ਯਤ੍ਥ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਅਕ੍ਖਰਸੋ ਭੇਦਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ। ਤਤ੍ਥ ਅਯਂ ਗਾਥਾ ਕੁਸਲਾ ਵਾ ਅਕੁਸਲਾ ਵਾ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵਾ ਸਚ੍ਚੇਕਦੇਸੋ ਵਾ। ਕਿਂ ਦੇਸਿਤਨ੍ਤਿ? ਸੁਤ੍ਤੇ ਵੀਮਂਸਾ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ। ਯਥਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਕ੍ਖੇਪੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ। ਯਾਨਿ ਚ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਪਦਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਸਤ੍ਤ ਪਦਾਨਿ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਕਾਯਿਕੇਨ ਚੇਤਸਿਕੇਨ ਦੁਕ੍ਖੇਨ, ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੇਨ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੇਨ ਚ ਤੀਹਿ ਚ ਸਙ੍ਖਤਾਹਿ। ਤਤ੍ਥ ਤੀਣਿ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਤਿਸ੍ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਤਾ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਤਾ ਚ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਤਾਤਿ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤਂ ਚ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਦੁਕ੍ਖਤਾ, ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨਂ ਤੀਸੁ ਵੇਦਨਾਭੂਮੀਸੁ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਦੁਕ੍ਖਤਾ ਤਯੋ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾਯ ਚ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਦੁਕ੍ਖਤਾਤਿ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤਂ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਾਵੇਦਨਾ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਤਾ ਇਮਮ੍ਹਿ ਇਮੇਸੁ ਨਵਪਦੇਸੁ ਪਠਮਕੇਸੁ ਸਤ੍ਤਸੁ ਪਦੇਸੁ ਸੋਲ਼ਸਸੁ ਪਦੇਸੁ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਏਕਾਦਸ ਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਲਕ੍ਖਣਂ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ। ਪਾਤੁਭਾਵਲਕ੍ਖਣਾ ਜਾਤਿਯਾ ਚ ਪਾਤੁਭਾਵਚੁਤਿਲਕ੍ਖਣੋ ਚੁਤੋਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਨ੍ਨਰਸਪਦਾਨਿ ਕਤ੍ਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਏਵਂ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਸਤ੍ਤਸੁ ਦਸਸੁ ਪਦੇਸੁ ਸਞ੍ਞਾਸ ਤਿਵਿਧੇ ਚ ਸਾਸਨਪ੍ਪਟ੍ਠਾਨੇ ਅਟ੍ਠਾਰਸਵਿਧੇਸੁ ਚ ਸੁਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਦਸਵਿਧੇਸੁ ਚ ਸੁਤ੍ਤਵਿਧੇਯਜੇਸੁ ਸੋਲ਼ਸਵਿਧੇਸੁ ਚ ਹਾਰੇਸੁ ਏਕਵੀਸਤਿਵਿਧਾਯ ਚ ਪਵਿਚਯਵੀਮਂਸਾਯਾਤਿ ਇਦਂ ਦੇਸਿਤਂ। ਯਥਾਭੂਤਞ੍ਚ ਦੇਸਿਤਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ।

੪੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ?

ਪਦਂ ਪਞ੍ਹਾ ਚ ਪੁਚ੍ਛਾ ਚ, ਕਿਂ ਪੁਬ੍ਬਂ ਕਿਞ੍ਚ ਪਚ੍ਛਿਮਂ।
ਅਨੁਗੀਤਿ ਸਾ ਚ ਵਿਚਯੋ, ਹਾਰੋ ਵਿਚਯੋਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ॥

ਪਦਨ੍ਤਿ ਪਠਮਂ ਪਦਂ। ਤਸ੍ਸ ਕੋ ਅਤ੍ਥੋ? ਯਂ ਭਗਵਾ ਪੁਟ੍ਠੋ ਆਯਸ੍ਮਤਾ ਅਜਿਤੇਨ ਤਂ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ, ਕਤਿਪਦਾਨਿ ਪੁਟ੍ਠਾਨਿ ਯਥਾਕਿਂ ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋਤਿ ਗਾਥਾ, ਇਮਾਨਿ ਕਤਿਪਦਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਇਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾਯ ਪੁਚ੍ਛਾ। ਯਤ੍ਤਕੇਹਿ ਪਦੇਹਿ ਭਗਵਤਾ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਇਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਚ ਯਾ ਪਦਾਨਂ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਦਨ੍ਤਿ।

ਪਞ੍ਹਾਤਿ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ। ਕਤਿ ਪਞ੍ਹਾ? ਏਕੋ ਵਾ ਦ੍ਵੇ ਵਾ ਤਦੁਤ੍ਤਰਿ ਵਾ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ, ਅਤ੍ਥਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਹੋਤਿ, ਸਮ੍ਬਹੁਲਾਨਿਪਿ ਪਦਾਨਿ ਏਕਮੇਵਤ੍ਥਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਅਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤੀਨਿ ਤਂ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਨ ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋਵ ਹੋਤਿ। ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋਤਿ ਲੋਕਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਸੀਤਿ ਤਂਯੇਵ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਕਿਂਸੁ ਤਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯਨ੍ਤਿ ਤਂਯੇਵ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਏਵਂ ਅਤ੍ਥਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ ਹੋਤਿ, ਸੋ ਪਞ੍ਹੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਏਕਂਸਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਾਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ ਠਪਨਿਯੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖੁ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਏਕਂਸਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ, ਯਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ, ਸਿਯਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਨ ਚਕ੍ਖੁ, ਯਾਨਿਪਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਚ ਨ ਚਕ੍ਖੁ, ਤਾਨਿਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਨ ਚਕ੍ਖੁਯੇਵ, ਅਯਂ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ, ਯਂ ਚਕ੍ਖੁ ਤਂ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਨੇਤਿ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਾਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ, ਤਂ ਚਕ੍ਖੁ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਠਪਨਿਯੋ। ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਚਕ੍ਖੁਨਾਤਿ ਠਪਨਿਯੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਇਦਂ ਪਞ੍ਹਂ ਭਗਵਾ ਕਿਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤੋ, ਲੋਕਸ੍ਸ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਪੁਚ੍ਛਿਤੋ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਤਿਵਿਧੋ ਹਿ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਜਪ੍ਪਾਤਿ ਤਣ੍ਹਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਮਹਬ੍ਭਯਨ੍ਤਿ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਸੋਤਂ ਨਾਮ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੋ ਵਿਪਾਕੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤੀਤਿ ਭਗਵਾ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ, ਚਤੂਹਿ ਯੋ ਪਦੇਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋਤਿ...ਪੇ॰... ਏਵਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੪੫. ਤਦੁਤ੍ਤਰਿ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਸਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸੋਤਾਤਿ ਗਾਥਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਤਿ ਤਂ ਭਗਵਾ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ।

ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਸਤਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣਂ।
ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ॥

ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਇਦਂ ਪਦਨ੍ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤੋ, ਤਸ੍ਸ ਸਂਕਿਲਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਵੋਦਾਨਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤੋ, ਸੋਤਾਨਿ ਛ ਤਣ੍ਹਾਕਾਯਾ ਬਹੁਲਾਧਿਵਚਨੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬੇਹਿ ਆਯਤਨੇਹਿ। ਤਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਕੇਨ ਨਿਵਾਰਿਯਨ੍ਤੀਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਪਹਾਨਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਕੇਨ ਸੋਤਾ ਪਿਧੀਯਰੇਤਿ ਅਨੁਸਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਛਸੁ ਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਸਤਿਯਾ ਦੇਸੇਤਿ, ਯੋ ਹਿ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤਿਦੋਵਾਰਿਕੇ ਚ ਤਸ੍ਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਗੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਗੁਤ੍ਤੇਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਯਾ ਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਸਾ ਸਾ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਸੋਤਾਨਂ ਤਸ੍ਸਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਯੋ ਲੋਕੋ ਨਿਵੁਤੋ ਅਚ੍ਚਨ੍ਤਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤਿ। ਏਵਂ ਸੋਤਾਨਿ ਪਿਹਿਤਾਨਿਪਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਤਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ ਪੁਚ੍ਛਤਿ।

ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਸਤਿ ਚ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਖੋ ਤਸ੍ਸ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪੁਟ੍ਠਮਾਗਮ੍ਮ ਕਤ੍ਥੇਤਂ ਉਪਸਮ੍ਮਤਿ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਭਗਵਾ ਏਕੇਨ ਪਦੇਨ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ।

ਯਮੇਤਂ ਪਞ੍ਹਂ ਅਪੁਚ੍ਛਿ [ਪੁਚ੍ਛਸੇ ਪਞ੍ਹਂ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੩], ਅਜਿਤ ਤਂ ਵਦਾਮਿ ਤੇ...ਪੇ॰...।
ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇਨ, ਏਤ੍ਥੇਤਂ ਉਪਸਮ੍ਮਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਪਞ੍ਹੇਨ ਕਿਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ? ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਤਂ ਭਗਵਾ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯਾ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਠਮੇਨ ਪਞ੍ਹੇਨ ਸਂਕਿਲੇਸਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਦੁਤਿਯੇਨ ਪਞ੍ਹੇਨ ਵੋਦਾਨਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਤਤਿਯੇਨ ਪਞ੍ਹੇਨ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ ਪਞ੍ਹੇਨ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਤਿ ਤਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਤਿ।

ਯੇ ਚ ਸਙ੍ਖਾਤਧਮ੍ਮਾਸੇ, ਯੇ ਚ ਸੇਖਾ [ਸੇਕ੍ਖਾ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੪] ਪੁਥੂ ਇਧ।
ਤੇਸਂ ਮੇ ਨਿਪਕੋ ਇਰਿਯਂ, ਪੁਟ੍ਠੋ ਪਬ੍ਰੂਹਿ ਮਾਰਿਸ॥

ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਕਤਿ ਚ ਪਨ ਤੇ ਪਞ੍ਹੇ ਸਙ੍ਖਾਤਧਮ੍ਮਾ ਚ ਅਰਹਨ੍ਤਾ ਸੇਕ੍ਖਾ ਚ? ਕਿਂ ਪੁਬ੍ਬਂ ਕਿਞ੍ਚ ਪਚ੍ਛਿਮਨ੍ਤਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਰਂ ਪਠਮਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਕਤਰਂ ਪਚ੍ਛਾ? ਅਰਹਨ੍ਤਂ ਪਠਮਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮੇ ਤਤ੍ਥ ਕੇਨ ਪਦੇਨ ਸਙ੍ਖਾਤਧਮ੍ਮਾਤਿ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਗਹਿਤਾ, ਪੁਥੂਤਿ ਸੇਕ੍ਖਾ ਗਹਿਤਾ। ਤੇਸਂ ਮੇ ਨਿਪਕੋਤਿ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਂ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਅਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਚ ਪਞ੍ਹੇਸੁ ਪੁਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਂ ਭਗਵਾ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਨ ਤਥਾ ਪੁਟ੍ਠਂ, ਪਠਮਂ ਪੁਟ੍ਠਂ, ਤਂ ਪਚ੍ਛਾ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਯਂ ਪਚ੍ਛਾ ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ ਪਠਮਂ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਕਿਞ੍ਚ ਇਦਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ ਵਿਸੁਦ੍ਧਾਨਂ ਵਿਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਕਾ ਇਰਿਯਾਤਿ ਇਦਂ ਪੁਚ੍ਛਿ, ਤਂ ਕਾਮੇਸੁ ਨਾਭਿਗਿਜ੍ਝੇਯ। ਮਨਸਾਨਾਵਿਲੋ ਸਿਯਾਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਵਿਤਕ੍ਕੇਨ ਚ ਭਗਵਾ ਨਿਵਾਰੇਤਿ, ਦ੍ਵੇ ਪਨ ਵਿਤਕ੍ਕਅਨਾਵਿਲਤਾਯ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਯਥਾ ਨੀਵਰਣੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ। ਕੁਸਲਾ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੇਸੂਤਿ ਅਰਹਨ੍ਤਂ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ।

ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਤਰਤਿ ਓਘਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ। ਚਤ੍ਤਾਰੋਯੇਵ ਪਞ੍ਹਾ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ, ਨ ਹਿ ਏਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਬਜਞ੍ਜਨਂ [ਯਥਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਵਜ੍ਜਂ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਯਥਾ ਪਠਮਂ ਅਜਿਤਪਞ੍ਹੇਸੁ, ਤਸ੍ਸ ਨ ਏਕਂਸੇਨ ਬਹੂਨਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾਨਿ, ਬਹੁਕਾ ਪਞ੍ਹਾ, ਏਕੋਵ ਨ ਚਾਪਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤੋ, ਯਥਾ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਜਿਤੋਪਞ੍ਹੇ, ਯਂ ਏਤ੍ਥ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਰਿਯੇਸਨਾਪਦਬਨ੍ਧੇਨ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾਯੋ ਏਵਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਰਿਯੇਸਤਿ। ਯੋ ਪੁਨ ਏਤ੍ਥ ਯਂ ਏਵਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ ਤਤ੍ਥ ਅਯਮਾਕਾਰੋ ਪੁਚ੍ਛਨਾਯਂ ਅਨ੍ਤੋਜਟਾ ਬਹਿਜਟਾਤਿ

ਗਾਥਾ [ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੯] ਪੁਚ੍ਛਿਤਵਿਸਜ੍ਜਨਾਯ ਮਗ੍ਗਿਤਬ੍ਬਾ। ਕਥੰ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ? ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਨਰੋ ਸਪਞ੍ਞੋਤਿ ਗਾਥਾ। ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾਯ ਸਮਥਾ, ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਤਤ੍ਥ ਏਵਂ ਅਨੁਮੀਯਤਿ, ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮਥੇਨ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਇਮੇ ਅਨ੍ਤੋਜਟਾ ਬਹਿਜਟਾ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਸਜ੍ਜਨੰ ਸਮਥੇਨ ਰਾਗੋ ਪਹੀਯਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਵਤ੍ਥੁਕੋ ਰਾਗੋ ਅਨ੍ਤੋਜਟਾ, ਬਾਹਿਰਵਤ੍ਥੁਕੋ ਰਾਗੋ ਬਹਿਜਟਾ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਵਤ੍ਥੁਕਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ, ਅਯਂ ਅਨ੍ਤੋਜਟਾ। ਏਕਸਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਚ ਬਾਹਿਰਵਤ੍ਥੁਕਾਨਿ ਬਹਿਜਟਾ, ਯਾ ਹਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਵਤ੍ਥੁਕਾ ਯਾ ਦਿਟ੍ਠਿਭਾਗਿਯੇਨ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਯਂ ਜਟਾ। ਤਥਾ ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਯਾ ਕਾਚਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਵਤ੍ਥੁਕਾ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ, ਅਯਂ ਅਨ੍ਤੋਜਟਾ। ਯਾ ਕਾਚਿ ਬਾਹਿਰਵਤ੍ਥੁਕਾ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ, ਅਯਂ ਬਹਿਜਟਾ।

ਯਥਾ ਦੇਵਤਾ ਭਗਵਨ੍ਤੰ ਪੁਚ੍ਛਤਿ ''ਚਤੁਚਕ੍ਕੰ ਨਵਦ੍ਵਾਰ''ਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾ [ਸੰਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ]। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ ''ਛੇਤ੍ਵਾ ਨਦ੍ਧਿੰ ਵਰਤ੍ਤੰ ਚਾ''ਤਿ ਗਾਥਾ, ਇਦੰ ਭਗਵਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿੰ ਪਟਿਪਦੰ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਇਮਾਯ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾਯ ਭਗਵਾ ਅਨੁਮੀਯਤਿ ਕਿਲੇਸੇ ਏਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮਾਯ ਗਾਥਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੇਨ। ਤੰ ਹਿ ਚਤੁਚਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਾ ਹਤ੍ਥਪਾਦਾ। ਨਵਦ੍ਵਾਰਨ੍ਤਿ ਨਵ ਵਣਮੁਖਾਨਿ। ਯਥਾ ਚਤੁਚਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਉਪਾਦਾਨਾ, ਉਪਾਦਾਨਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ, ਉਪਾਦਾਨਨਿਰੋਧਾ ਭਵਨਿਰੋਧੋ। ਨਵਦ੍ਵਾਰਨ੍ਤਿ ਨਵ ਮਾਨਵਿਧਾ, ਮਾਨਜਾਤਿਕਾਯ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖੰ ਸੇਯਜੇਨਮ੍ਹਿ ਪਰਸੋ ਤੀਣਿ ਤਿਕਾਨਿ ਪੁਣ੍ਣੰ। ਤਿਕੇਨ ਸੰਯੁਤ੍ਤੰ ਹਿ ਪਞ੍ਚਕਾਮਗੁਣਿਕੋ ਰਾਗੋ। ਤਤ੍ਥ ਨਦ੍ਧੀਤਿ ਤਣ੍ਹਾ ਵਿਸਜ੍ਜੀਯਤਿ। ਵਰਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਮਾਨੰ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ, ਇਚ੍ਛਾ ਲੋਭੋ ਚ ਪਾਪਕੋਤਿ ਪਞ੍ਚਕਾਮਗੁਣਿਕੋ ਰਾਗੋ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਸਮਲੋਭੋ ਪਾਪਕੋਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਯਤਿ ਸਮੂਲਤਣ੍ਹਨ੍ਤਿ। ਅਞ੍ਞਾਣਮੂਲਕਾ ਤਣ੍ਹਾਤਿ ਅਞ੍ਞਾਣਮੂਲਕਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਪਹਾਨੰ। ਯੇ ਚ ਪੁਨ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਕੇਚਿ ਚਤੁਚਕ੍ਕਯੋਗੇਨ ਤੇਨੇਵ ਕਾਰਣੇਨ ਚ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਸੰਸਾਰਗਾਮਿਨੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤ੍ਥਾਯੰ ਗਾਥਾ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਚ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾਯ ਸਮੇਤਿ [ਸਮੰਤਿ (ਪੀ॰)]। ਯੰ ਯਦਿ ਸਨ੍ਤੇਨ ਅਥ ਸਹ ਬਜਾਕਰਣੇਨ ਅਨੁਗੀਤਿਯੰ ਚ ਸੋ ਵਿਚਯੋਤਿ ਭਗਵਾ ਯਤ੍ਤਕਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਨਿਕ੍ਖਿਪਤਿ, ਤਤ੍ਤਕੇਹਿ ਅਨੁਗਾਯਤਿ।

੪੬. ਅਟ੍ਠਹਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦੂਤੇਯ੍ਯੰ ਗਨ੍ਤੁਮਰਹਤਿ [ਕਾਤੁਮਰਹਤਿ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੮.੧੬]। ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਨਿ। ਛਹਿ ਪਦੇਹਿ ਭਗਵਾ ਅਨੁਗਾਯਤਿ।

> ''ਯੋ ਵੇ ਨ ਬ੍ਯਥਤਿ [ਬ੍ਯਾਥਤਿ (ਕ॰)] ਪਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਸੰ ਉਗ੍ਗਵਾਦਿਨਿੰ।
> ਨ ਚ ਹਾਪੇਤਿ ਵਚਨੰ, ਨ ਚ ਛਾਦੇਤਿ ਸਾਸਨੰ॥
>
> ''ਅਸਨ੍ਦਿਦ੍ਧਿੰ ਚ ਭਣਤਿ, ਪੁਚ੍ਛਿਤੋ ਨ ਚ ਕੁਪ੍ਪਤਿ।
> ਸ ਵੇ ਤਾਦਿਸਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਦੂਤੇਯ੍ਯੰ ਗਨ੍ਤੁਮਰਹਤੀ''ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ ਪਨ ਭਗਵਾ ਯਤ੍ਤਕਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਨਿਕ੍ਖਿਪਤਿ, ਤਤ੍ਤਕੇਹਿ ਅਨੁਗਾਯਤਿ। ਸਤ੍ਤਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤੋ ਪਿਯੋ ਗਰੁਭਾਵਨੀਯੋਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ, ਇਦੰ ਭਗਵਾ ਸਤ੍ਤਹਿ ਪਦੇਹਿ ਅਨੁਗਾਯਤਿ। ਇਤਿ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤਵਾ ਅਨੁਗਾਯਤਿ, ਅਪ੍ਪਤਰਕਥੰ ਪਦੰ ਵਾ ਨਿਕ੍ਖੇਪੋ, ਬਹੁਸ੍ਸੁਤਵਾ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਨਿਕ੍ਖੇਪੋ, ਅਪ੍ਪਤਰਿਕਾ ਅਨੁਗੀਤਿਯਾ ਬਹੁਤਰਿਕਾ ਅਨੁਗਾਯਤਿ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤੇ ਅਨੁਗੀਤਿ ਚ ਵਿਚਯੋ, ਅਯੰ ਵਿਚਯੋ ਨਾਮ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ?

> ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਹਾਰਾਨੰ, ਯਾ ਭੂਮੀ ਯੋ ਚ ਗੋਚਰੋ ਤੇਸੰ।
> ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਿ ਪਰਿਕ੍ਖਾ, ਹਾਰੋ ਯੁਤ੍ਤੀਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ॥

ਹਾਰਾਨਂ ਸੋਲ਼ਸਨ੍ਨਂ ਯਥਾ ਦੇਸਨਾ ਯਥਾ ਵਿਚਯੋ ਯੋ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਯਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਅਯਂ ਪੁਚ੍ਛਾ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤੀਤਿ ਯਾ ਤਤ੍ਥ ਵੀਮਂਸਾ, ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਯਥਾ ਹਿ ਸਹੇਤੂ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਤ੍ਤਾ ਸਂਕਿਲਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਹੇਤੁ ਅਤ੍ਥਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਸਂਕਿਲੇਸਾਯ, ਸਹੇਤੂ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਤ੍ਤਾ ਵਿਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਹੇਤੁ ਅਤ੍ਥਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ। ਸੀਲਵਤਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਨ ਵੇਯਜਾਕਰਣਿਯਾ ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਉਪ੍ਪਾਦੇਯਜ...ਪੇ॰... ਅਬਜਾਕਰਣਂ ਕਤ੍ਤਬ੍ਬਂ, ਅਯਂ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ ਮਗ੍ਗੋ। ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਹੇਤੁ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ। ਸਪ੍ਪੁਰਿਸਸਂਸੇਵੋ ਯੋ ਚ ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ ਚ, ਅਯਂ ਉਪਾਦਾਪਚ੍ਚਯਤਾ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਂ ਪੋਰਾਣਕਮ੍ਮਂ ਅਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯਾਯ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਿ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਇਤਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਇਦਂ ਲੋਕਿਕਂ ਸੀਲਂ।

ਯਂ ਪਨ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਸੀਲਂ, ਤਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਚ੍ਚਯੋ – ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ – ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਹੇਤੁ। ਪਞ੍ਞਾਯ ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨਿਯਾ, ਯਂ ਸੀਲਂ ਜਾਯਤਿ। ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਸੀਲਂ ਤੇਨਾਯਂ ਹੇਤੁ ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਂ ਪੁਨ ਸਮਾਧਿਨੋ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਚ ਪੀਤਿ ਚ ਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਂ ਸੁਖਂ ਹੇਤੁ ਤੇਨ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਂ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਾ। ਤਸ੍ਸ ਪਰਤੋਘੋਸੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ, ਇਤਿ ਇਮੇ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਸਹੇਤੂ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਏਵਂ ਸਤ੍ਤ ਪਞ੍ਞਾ। ਸਤ੍ਤਬਜਾਕਰਣੀਸੁ ਚ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ। ਸੋ ਚਤੂਸੁ ਮਹਾਪਦੇਸੇਸੁ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ?

> ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਜਿਨੋ, ਤਸ੍ਸ ਚ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।
> ਇਤਿ ਯਾਵ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾ, ਏਸੋ ਹਾਰੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ॥

ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਕਾਮਗੁਣਾ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯੇਸਂ ਕੇਸਞ੍ਚਿ ਕਾਮਰਾਗੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤਿ ਵਾ, ਏਤੇਸੁ ਯੇਪਿ ਪਞ੍ਚਸੁ ਰੂਪੇਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰ ਏਤੇਹਿ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ। ਵੁਚ੍ਚਤੇ, ਤੇਨ ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਾ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਭਵਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਚੁਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਏਕਸਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਦਿਟ੍ਠਿਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਾਮਧਾਤੁ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਰੂਪਧਾਤੁ ਅਰੂਪਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਬਜਾਪਾਦਸਞ੍ਞਾ ਬਜਾਪਾਦਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਤਾ ਸਮ੍ਮੋਹਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਵ ਆਘਾਤਵਤ੍ਥੂਨਿ ਬਜਾਪਾਦਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਵਵਿਧਂ ਮਾਨਂ [ਨਵਮਾਨਂ ਵਿਧਮਾਨਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਮਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਰਾਗਾਨੁਸਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਪਟਿਘਾਨੁਸਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਮੁਸਾਵਾਦੋ ਚ ਲੋਭਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਚ ਪਿਸੁਣਵਾਚਾ ਚ ਫਰੁਸਵਾਚਾ ਚ ਬਜਾਪਾਦਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਞ੍ਚ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੋ ਚ ਮੋਹਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਭਵਂ ਭੋਗਞ੍ਚ ਵੋਕਾਰੋ ਅਹਂਕਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਬਾਹਿਰਾਨਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੋ ਮਮਂਕਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਾਯਸ੍ਸ ਸਙ੍ਕਂ [ਕਾਯਵਙ੍ਕਂ (ਪੀ॰)] ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਾਯਿਕਦੋਸੋ ਦੋਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਾਯਿਕਕਾਸਾਵੋ ਲੋਭਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯੋ ਯੋ ਵਾ ਪਨ ਧਮ੍ਮੋ ਯੇਨ ਯੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਾ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਾ ਅਨੁਸਯਨੇਨ ਵਾ, ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਤਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤੇਨ ਸਾਰਮ੍ਮਣੇਨ ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਯਥਾ ਮਨੁਸ੍ਸੋ ਪੁਰਿਮਸ੍ਸ ਪਦਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਅਲਭਨ੍ਤੋ ਦੁਤਿਯਂ ਪਦਂ ਉਦ੍ਧਰਤਿ, ਸੋ ਪਚ੍ਛਾਨੁਪਦਂ ਸਂਹਰਤਿ। ਯਦਿ ਪਨ ਯੋ ਨ ਦੁਤਿਯਪਦਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਲਭਤਿ, ਅਪਰਂ ਪਦਂ ਉਦ੍ਧਰਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਯੋ ਚੇਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਭਵਤਿ। ਏਵਂ ਧਮ੍ਮੋ ਕੁਸਲੋ ਵਾ ਅਕੁਸਲੋ ਵਾ ਅਬਜਾਕਤੋ ਵਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਅਲਭਨ੍ਤੋ ਨ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਯਥਾ ਪਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋਨਿਲਾਭੋ [ਯੋਨਿਸੋ ਲਾਭੋ (ਪੀ॰)], ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ।

੪੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ?

> ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਏਕਧਮ੍ਮੇ, ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਤੇਨ।
> ਸਬ੍ਬੇ ਭਵਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਸੋ ਹਾਰੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਨਾਮ॥

ਯੇਸਞ੍ਚ ਸੁਸਮਾਰਦ੍ਧਾ, ਨਿਚ੍ਚਂ ਕਾਯਗਤਾਸਤੀਤਿ ਗਾਥਾਯ ਵੁਤ੍ਤਾਯ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾਗਤਾ ਚਿਤ੍ਤਗਤਾ ਧਮ੍ਮਗਤਾ ਚ ਸਤਿ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਏਕੇਨ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਨ। ਨ ਹਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਨਾਨਾਸੁ ਗਤੀਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਕਾਯਗਤਾਸਤਿਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾਯ ਵੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾਗਤਾ ਚਿਤ੍ਤਧਮ੍ਮਗਤਾ ਚ। ਨ ਹਿ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿਯਾ ਭਾਵਿਤਾਯ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਤਸ੍ਸਦਿਸੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਚ ਭਵਨ੍ਤਿ।

ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨਂ, ਏਤਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨ ਸਾਸਨਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾ ਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਰੂਪਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਇਦਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਤਤੋ ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨਾ ਯਂ ਯਂ ਓਦਪੇਤਿ, ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯੇਨ ਓਦਪੇਤਿ, ਸੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਤੋ ਓਦਪਨਾ, ਸੋ ਨਿਰੋਧੋ। ਚਕ੍ਖੁਂ ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਰੂਪੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਤਤ੍ਥ ਸਹਜਾਤਾ ਵੇਦਨਾ ਸਞ੍ਞਾ ਚੇਤਨਾ ਫਸ੍ਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਏਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਉਪ੍ਪਾਦਲਕ੍ਖਣੇਨ। ਯੋ ਚ ਰੂਪੇ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਵੇਦਨਾਯ ਸੋ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣੇਸੁਪਿ ਸੋ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ। ਇਤਿ ਯੇ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇਸਂ ਏਕਮ੍ਹਿ ਧਮ੍ਮੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੇ ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ?

> ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ ਚ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾ ਦੇਸਨਾਯ ਚ।
> ਸੁਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸਨ੍ਧਿ, ਏਸੋ ਹਾਰੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ॥

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ, ਸਾ ਕਥਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ [ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ (ਪੀ॰ ਕ॰)]? ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ ਏਕਾਦਸਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਖਿਪ੍ਪਂ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਮਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਅਤ੍ਥਕੁਸਲੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਧਮ੍ਮਕੁਸਲੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਕੁਸਲੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਇਤ੍ਥਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਪੁਰਿਸਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਚ, ਵਿਪੁਰਿਸਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਚ, ਅਤੀਤਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਚ, ਅਨਾਗਤਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਚ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਚ। ਏਕਾਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨ ਕੁਸਲੋ ਨਾਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨ ਕੁਸਲੋ। ਕਿਮ੍ਹਿ ਦੇਸਿਤਂ, ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ। ਇਤ੍ਥਾਧਿਵਚਨੇਨ ਪੁਰਿਸਾਧਿਵਚਨੇਨ ਵਿਪੁਰਿਸਾਧਿਵਚਨੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਯਥਾਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ। ਤਂ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਕੋਸਲ੍ਲਤੋ ਯੋ ਯਂ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੁਨਿਰੁਤ੍ਤਿਦੁਨ੍ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਤਂ ਅਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਇਦਂ ਏਵਂ ਨਿਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਮ੍ਪਿ ਨ ਨਿਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਕੋਸਲ੍ਲਂ।

੪੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲਂ? ਯਥਾਦੇਸਿਤਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਸ੍ਸ ਵਾਰਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਇਮੇਨ ਭਗਵਤਾ ਦੇਸਿਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਕਿਂ ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ ਅਮਤਂ ਪਦਂ, ਪਮਾਦੋ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਪਦਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾ। ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਅਸੀਤਿਮੇਵ ਆਕਙ੍ਖਨ੍ਤਿ ਤੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

> ਯੋਗਸ੍ਸ ਕਾਲਂ ਨ ਨਿਵਤ੍ਤਤਿ ਯਾ ਚ, ਸੋ ਨ ਤਤ੍ਥ ਪਾਪਿਨ੍ਤੁਵੇ ਭਵਨ੍ਤਿ।
> ਵੇਦਨਾਮਗ੍ਗਇਸਿਨਾ [ਵੇਦਨਾਮਗ੍ਗਂ ਇਸਿਨਾ (ਪੀ॰)] ਪਵੇਦਿਤਂ, ਧੁਤਰਜਾਸਵਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੋਕ੍ਖਾਤਾ॥

ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਦੁਕ੍ਖੇ ਨਾਸ੍ਸਾਦਕਾ [ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਸਾਧਕਾ (ਪੀ॰)], ਤੇ ਵੀਰਿਯਮਾਰਭਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾਤਿ। ਅਯਂ ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਇਤਿ ਗਾਥਾਯ ਵਾ ਬ੍ਯਾਕਰਣੇਨ ਵਾ ਦੇਸਿਤੇ ਇਮਿਨਾ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਸਾਧਕਾ, ਯੋ

ਏਵਂ ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਸੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦੇਸਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸਨ੍ਧਿ? ਯਂ ਗਾਥਾਯਂ ਵਾ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਵਾ ਪਦਾਨਿ ਅਸੀਤਿ ਤਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਵਾ ਏਵਮੇਤਿ ਤਸ੍ਸਾ ਗਾਥਾਯ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਯਾਨਿ ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਯਾਨਿ ਚ ਪਚ੍ਛਿਮਕਾਨਿ , ਤਾਨਿ ਸਮੋਸਾਰੇਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਏਵਂ ਸੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਸਨ੍ਧਿ ਞਾਯਤਿ। ਯਾ ਏਕਾ ਸਮਾਰਦ੍ਧਾ ਗਾਥਾ ਦ੍ਵੇ ਤੀਣਿ ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਮੇਕਦੇਸੇ ਭਾਸਿਤਾਨਂ ਅਭਾਸਿਤਾਹਿ ਗਾਥਾਹਿ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਅਤ੍ਥੋ ਭਵਤਿ ਤਦੁਪਧਾਰਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਂਵ ਸਬ੍ਬਾ [ਯਂ ਵਤ੍ਤੁਬ੍ਬਂ (ਪੀ॰)] ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਰਿਯੇਸਮਾਨਸ੍ਸ ਪਰਿਯੇਸਨਾ ਕਙ੍ਖਾ, ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਨਂ ਅਪਰੇ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਸਨ੍ਧਿ। ਕੋਸਲ੍ਲਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਤੋ ਨਿਦਾਨਕੋਸਲ੍ਲਂ। ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਕੋਸਲ੍ਲਂ। ਦੇਸਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲਂ। ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਸਨ੍ਧਿਕੋਸਲ੍ਲਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਸ੍ਸ ਗਾਥਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਾ ਨਿਦਾਨਂ ਵਾ। ਉਪਲਬ੍ਭਿਤੁਂ ਨ ਅਤ੍ਥੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ ਵੁਤ੍ਤਤੋ ਨਿਦਾਨਕੋਸਲ੍ਲਂ ਅਤ੍ਥਕੋਸਲ੍ਲਂ ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਦੇਹਿ ਅਤ੍ਥੋ ਪਰਿਯੇਸਿਯਨ੍ਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਰਿਯਿਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ। ਅਥ ਚ ਸਬ੍ਬੋ ਵੁਤ੍ਤਤੋ ਵਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਵਾ ਯੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਸਨ੍ਧਿ ਚ ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ ਏਸੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਏਵਂ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੇਨ ਦੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ।

੫੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ?

ਏਕਮ੍ਹਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ, ਪਰਿਯੇਸਤਿ ਸੇਸਕਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।
ਆਵਟ੍ਟਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ, ਆਵਟ੍ਟੋ ਨਾਮ ਸੋ ਹਾਰੋ॥

ਯਥਾ ਕਿਂ ਉਨ੍ਨਲਾਨਂ ਪਮਤ੍ਤਾਨਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾਯੋ। ਯਂ ਪਮਾਦੋ, ਇਦਂ ਕਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ? ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਓਸਗ੍ਗਸ੍ਸ। ਕੁਸਲਧਮ੍ਮੋਸਗ੍ਗੋ ਪਨ ਕਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ? ਅਕੁਸਲਧਮ੍ਮਪਟਿਸੇਵਨਾਯ। ਕਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਕੁਸਲਧਮ੍ਮਪਟਿਸੇਵਨਾਯ? ਕਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁਪਟਿਸੇਵਨਾਯ? ਇਤਿ ਪਮਾਦੇਨ ਮੋਹਪਕ੍ਖਿਯਾ ਦਿਟ੍ਠਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਛਨ੍ਦਰਾਗਪਕ੍ਖਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਤਣ੍ਹਾ ਕਾਮਾਸਵੋ ਚ ਭਵਾਸਵੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤੇ ਅਤ੍ਥੀਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚੇਤਸਿਕੇਸੁ ਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਅਜ੍ਝਾਵਹਨੇਨ ਕਾਮਾਸਵੋ, ਉਪਪਤ੍ਤੀਸੁ ਆਸਤ੍ਤਿ ਭਵਾਸਵੋ। ਤਤ੍ਥ ਰੂਪਕਾਯੋ ਕਾਮਾਸਵਸ੍ਸ ਭਵਾਸਵਸ੍ਸ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਾਮਕਾਯੋ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵਸ੍ਸ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵਸ੍ਸ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਅਲ੍ਲਿਯਨਾਯ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੁਵਾਹਨਂ ਕਾਮਾਸਵਸ੍ਸ ਲਕ੍ਖਣਂ। ਪਤ੍ਥਨਗਨ੍ਥਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਣਂ ਭਵਾਸਵਸ੍ਸ ਲਕ੍ਖਣਂ, ਅਭਿਨਿਵੇਸੋ ਚ ਪਰਾਮਾਸੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵਸ੍ਸ ਲਕ੍ਖਣਂ। ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧੋ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵਸ੍ਸ ਲਕ੍ਖਣਂ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ। ਕਾਮਾਸਵੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ, ਭਵਾਸਵੋ ਭਵੁਪਾਦਾਨਂ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ, ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਚਿਤ੍ਤੇ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਸੋ ਚਿਤ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਪਹੀਯਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਸੋ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਪਹੀਯਤਿ। ਭਵਾਸਵੋ ਆਸਤ੍ਤਿਯਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਸੋ ਵੇਦਨਾਸੁ ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਪਹੀਯਤਿ। ਕਾਮਾਸਵੋ ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਸੋ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਪਹੀਯਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਦੁਕ੍ਖਮਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਭਜਤਿ। ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ, ਸਤ੍ਤਕਿਲੇਸੋਪਚਾਰੋ ਤੇਨ ਸਮੁਦਯਂ ਭਜਤਿ। ਚਿਤ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਨਿਰੋਧਂ ਭਜਤਿ। ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਮਗ੍ਗਂ ਭਜਤਿ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਚਤੂਸੁ ਚ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਤਸ੍ਸੇਵ ਸਬ੍ਬੇ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਪਠਮਂ ਉਨ੍ਨਲਾਨਂ ਪਮਤ੍ਤਾਨਂ ਤੇਸਂ ਵਡ੍ਢਨ੍ਤਿ ਆਸਵਾ। ਜਾਨਤੋ ਹਿ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਨਿਰੋਧੋ ਮਗ੍ਗੋ ਹਿ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਏਵਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਾਵ ਤਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਗਤਿ ਤਤੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਅਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਯੇਸਤਿ ਤੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਹਾਰੇਨ ਆਵਟ੍ਟਤਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ। ਏਵਂ ਸੁਕ੍ਕਾਪਿ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਕੁਸਲਧਮ੍ਮੇ ਆਗਮਿਸ੍ਸ।

ਤਤ੍ਥ ਆਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਹਾਰਸ੍ਸ ਅਯਂ ਭੂਮਿ ਸਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਨਾ ਚ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਞਾਣਾਨਿ ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਪ੍ਪਾਦਾਯਗਾਮਿਨੀ ਚ ਪਟਿਪਦਾ ਸਕ੍ਕਾਯਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ।

੫੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ? ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ। ਯਥਾ ਕਿਂ ਆਗਨ੍ਤੁਵਾ ਚ ਪੁਨ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਹੋਤਿ, ਨੋ ਵਾਗਤਂ ਨ ਪਰਿਭਾਸਤਿ [ਨੋ ਵਾ ਨ ਪਰਿਭਾਸਤਿ (ਪੀ॰), ਨ ਤਾਵਾਯਂ ਪਰਿਭਾਸਿ (ਕ॰)] ਪਰਿਪੁਚ੍ਛਤਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਅਤਿਯਨਂ ਏਕਸ੍ਸ ਕਿਞ੍ਚਿ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ। ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਾ ਹੋਤੀਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ?

ਵੇਵਚਨੇਹਿ ਅਨੇਕੇਹਿ, ਏਕਂ ਧਮ੍ਮਂ ਪਕਾਸਿਤਂ।
ਸੁਤ੍ਤੇ ਯੋ ਜਾਨਾਤਿ ਸੁਤ੍ਤਵਿਦੂ, ਵੇਵਚਨੋ ਨਾਮ ਸੋ ਹਾਰੋ॥

ਯਥਾ ਆਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਏਕਮ੍ਹਿ ਵਤ੍ਥੁਮ੍ਹਿ ਵੇਵਚਨੇਨ ਨਾਨਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਭਗਵਤਾ ਪਸਂਸਿਤੋ ''ਮਹਾਪਞ੍ਞੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਹਾਸਪਞ੍ਞੋ ਜਵਨਪਞ੍ਞੋ''ਤਿ ਇਦਂ ਪਞ੍ਞਾਯ ਵੇਵਚਨਂ। ਯਥਾ ਚ ਮਗ੍ਗਵਿਭਙ੍ਗੋ ਨਿਯਜਾਨਨ੍ਤੋ ਏਕਮੇਕਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਂ ਵੇਵਚਨੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ। ਏਵਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਵੇਵਚਨਾ। ਏਕਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਤਦੇਵ ਸਨ੍ਤਂ ਤੇਸੁ ਤੇਸੁ ਜਨਪਦੇਸੁ ਤੇਨ ਤੇਨ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ। ਨ ਹਿ ਅਨੇਨ ਤਦੇਵਪਿ ਆਲਪਿਯਨ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਂ ਭਜਤਿ। ਸਬ੍ਬਕਾਮਜਹਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋਤਿ ਕਾਮਾ ਆਲਪਿਤਾ। ਯਸ੍ਸ ਨਿਤ੍ਥਿਣ੍ਣੋ ਸਙ੍ਕੋਤਿ ਤੇਯੇਵ ਕਾਮੇ ਸਙ੍ਕਾਤਿ ਆਲਪਤਿ। ਸੁਣਮਾਨਸ੍ਸ ਪੁਰੇਤਰਂ ਰਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਤੇਯੇਵ ਕਾਮੇ ਰਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਆਲਪਤਿ। ਏਵਂ ਸੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਯਤਿ ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਯੇਟ੍ਠਿ ''ਕਤਮਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਇਦਂ ਨਾਮਂ ਕਤਮਸ੍ਸ ਇਦਂ ਵੇਵਚਨ''ਨ੍ਤਿ। ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੂ ਹਿ ਯੇਸਂ ਯੇਸਂ ਯਾ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਹੋਤਿ, ਯਥਾਗਾਮਿ ਤੇਨ ਤੇਨ ਦੇਸੇਤੀਤਿ ਤਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ।

੫੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ? ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੀਤਿ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਯਾ ਸਮੁਦਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ ਅਤ੍ਥਿ ਛਨ੍ਦੋ ਅਤ੍ਥਿ ਰਾਗੋ ਯਾਵ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਭਵਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ ਨਤ੍ਥਿ ਛਨ੍ਦੋ...ਪੇ॰... ਸਮੁਗ੍ਘਾਤਿ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਤਸ੍ਸ ਕਾਮਾਸਵਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਵਾਸਵਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤੀਤਿ ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਤਣ੍ਹਾ ਯਸ੍ਸ ਪੁਰਕ੍ਖਤਾ ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਤਿ ਗਾਥਾ ਮਨਾਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਏਵਂ ਪਨ ਮਨਾਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਭਗਵਾ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਨ ਹਿ ਤਣ੍ਹਾ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋਤਿ ਕਾਰੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਸਮੁਦਯੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਯਥਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਂ ਨਾਧਿਵਾਸੇਤਿ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਪਜਹਤੀਤਿ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਾਨਞ੍ਚ ਯਞ੍ਚਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਭਵਤਿ, ਸੋ ਚੇਵ ਧਮ੍ਮੋ ਤਤ੍ਥ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਦਵਸਿਟ੍ਠਾ ਧਮ੍ਮਾ ਤਸ੍ਸਾਨੁਵਤ੍ਤਕਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਾ ਦੁਵਿਧਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ – ਪਰਾਧੀਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ ਸਾਧੀਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ। ਕਤਮਾ ਸਾਧੀਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਸਮਾਧਿਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੫], ਭਾਵੇਥ, ਸਮਾਹਿਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯਂ ਸਾਧੀਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਪਰਾਧੀਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ, ਸਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸੀਲਸ੍ਸ ਚ, ਯਥਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਭਾਵੇਥ। ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਮੁਦੂਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤਾਨਿ ਚਤੁਪਰਾਧੀਨਾਨਿ, ਤੀਣਿ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇਤਿ ਪਰਾਧੀਨਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਰਾਧੀਨਾਤਿ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਅਪਰਾਧੀਨਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਸੁ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਇਤਿ ਸਕੇ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ ਸਕੇ ਖੇਤ੍ਤੁਸਾਧੀਨੋ

ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਸੋ ਚ ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਞਾਪੇਤਬ੍ਬੋ। ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖਾ ਨਿਘਾਤੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਏਤ੍ਥਾਯਂ ਅਨੇਕਾਕਾਰਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਪਵ੍ਵਤ੍ਤੋਤਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ।

੫੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ? ਛਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਓਤਾਰੇਤਬ੍ਬਂ। ਕਤਮੇਸੁ ਛਸੁ? ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਧਾਤੂਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸਚ੍ਚੇਸੁ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਸੁ। ਨਤ੍ਥਿ ਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਵਾ ਗਾਥਾ ਵਾ ਬ੍ਯਾਕਰਣਂ ਵਾ। ਇਮੇਸੁ ਛਨ੍ਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿਂ ਨ ਸਨ੍ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਏਸ ਸਬ੍ਬਾ ਦੇਸਨਾ ਯਾ ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਵਾ ਧਾਤੁਯੋ ਵਾ ਆਯਤਨਾਨਿ ਵਾ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਵਾ, ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾਯੋ ਤਸ੍ਸ ਸੁਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਸੋਮਨਸ੍ਸੋ ਸਵਿਚਾਰੋ, ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਦੋਮਨਸ੍ਸੋ ਸਵਿਚਾਰੋ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਉਪੇਕ੍ਖੋ ਸਵਿਚਾਰੋ। ਯਂ ਪੁਨ ਤਤ੍ਥ ਵੇਦਯਿਤਂ ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ, ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਤਤ੍ਥ ਕਾਯੋ ਪਮਤ੍ਤਂ ਸਉਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਞ੍ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੋ ਦ੍ਵਿਧਾ ਚ ਭਵਙ੍ਗੋਤਰਣਂ ਕਮ੍ਮਂ ਤੀਣਿ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਿ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਾ ਅਪੁਞ੍ਞਾ ਵਾ ਆਨੇਞ੍ਜਾ ਵਾ ਹੇਤੁ ਸਬ੍ਬਸਰਾਗਸ੍ਸ ਨੋ ਵੀਤਰਾਗਸ੍ਸ, ਦੋਸਸ੍ਸ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਨਿ ਚ ਅਵੀਤਰਾਗੋ ਚੇਤੇਤਿ ਚ ਪਕਪ੍ਪੇਤਿ ਚ, ਵੀਤਰਾਗੋ ਪਨ ਚੇਤੇਤਿ ਚ ਨੋ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ, ਯਂ ਉਣ੍ਹਂ ਵਜਿਰਂ ਕਟ੍ਠੇ ਵਾ ਰੁਕ੍ਖੇ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਵਾ ਪਤਨ੍ਤਂ ਭਿਨ੍ਦਤਿ ਚ ਡਹਤਿ ਚ, ਏਵਂ ਸਰਾਗਚੇਤਨਾ ਚੇਤੇਤਿ ਚ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ ਚ। ਯਥਾ ਸਤਂ ਵਜਿਰਂ ਨ ਭਿਨ੍ਦਤਿ ਨ ਚ ਡਹਤਿ, ਏਵਂ ਵੀਤਰਾਗਚੇਤਨਾ ਚੇਤੇਤਿ ਨ ਚ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਏਕੋ ਖਨ੍ਧੋ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਰੀਰਂ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ।

ਤਤ੍ਥ ਧਾਤੂਨਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਰੂਪੀ ਦਸ ਧਾਤੁਯੋ, ਤਾਸੁ ਦੇਸਿਯਮਾਨਾਸੁ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਯੇਪਿ ਚ ਛ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾ ਮਨੋਧਾਤੁਸਤ੍ਤਮਾ, ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਪਨ ਧਮ੍ਮਸਮੋਸਰਣਾ, ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਹੇਤੁਨਾ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੇਨ ਚ ਫਲੇਨ ਚ ਕਿਚ੍ਚੇਨ ਚ ਵੇਵਚਨੇਨ ਚ ਯੇਨ ਯੇਨ ਉਪਲਬ੍ਭਤਿ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਯਦਿ ਵਾ ਕੁਸਲਾ ਯਦਿ ਵਾ ਅਕੁਸਲਾ ਯਦਿ ਵਾ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ ਯਦਿ ਵਾ ਅਸਙ੍ਖਤਾ। ਦ੍ਵਾਦਸਨ੍ਨਂ ਆਯਤਨਾਨਂ ਦਸ ਆਯਤਨਾਨਿ ਰੂਪਾਨਿ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਮਨਾਯਤਨਞ੍ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ ਨਾਨਾਧਮ੍ਮਸਮੋਸਰਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਯੇ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਚ ਓਤਾਰੇਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਤਥਾ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਾਯੇਵ ਹਿ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਤਦੇਵ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ ਅਨੂਨਂ ਅਨਧਿਕਂ।

ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਅਤ੍ਥਿ ਤਿਵਿਧੋ, ਅਤ੍ਥਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ, ਅਤ੍ਥਿ ਦੁਵਿਧੋ। ਤਤ੍ਥ ਤਿਵਿਧੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਹੇਤੁਫਲਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪਾਦਾਨਂ ਚ ਅਯਂ ਹੇਤੁ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਚ ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਯੋ ਭਵੋ ਅਯਂ ਵਿਪਾਕੋ, ਯਾ ਜਾਤਿ ਮਰਣਂ ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ।

ਕਥਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਹੇਤੁ ਪਚ੍ਚਯੋ ਵਿਪਾਕੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ ਚ? ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾਸਙ੍ਖਾਰਾ ਚ ਉਪਾਦਾਨਂ ਚ – ਅਯਂ ਹੇਤੁ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਨਾਮਰੂਪਂ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਥਾ ਉਪਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਚ – ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯੋ ਭਵੋ ਅਯਂ ਵਿਪਾਕੋ। ਯਾ ਜਾਤਿ ਯਾ ਚ ਜਰਾਮਰਣਂ – ਅਯਂ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ।

ਕਥਂ ਦੁਵਿਧੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ? ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪਾਦਾਨਂ – ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਭਵੋ ਜਾਤਿ ਮਰਣਞ੍ਚ – ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਂ ਪਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ ਇਮਾਨਿ ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਯੇਨ ਆਕਾਰੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ।

ਤਥਾ ਬਾਵੀਸਤਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਦ੍ਵਾਦਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਯੇਨ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਤੋ ਪੁਰਿਸੋ ਪੁਰਿਸਕਾਨਂ ਤਂ ਏਵਂ ਕਾਤਬ੍ਬਤਾ। ਅਥ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਾਰਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ

ਅਹੰਕਾਰੋ ਤੰ ਯਸਾ ਸਾਰਤ੍ਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਪਰਿਯੇਸਤਿ, ਅਯੰ ਮਮੰਕਾਰੋ ਏਵੰ ਇਤ੍ਥੀ, ਤਤ੍ਥ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸਾਨੁਵਤ੍ਤੁਕਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਲੋਭਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਮੂਲੇ ਪਵਡ੍ਢੇਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਅਯਮਧਿਪ੍ਪਾਯੋ ਨ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਵਤ੍ਤਤਿ। ਦੋਸੋ ਚ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਪਵਡ੍ਢਤਿ। ਸਚੇ ਪਨ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਭਾਵੇਤਿ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਅਨੁਵਤ੍ਤੁਕਾਮਾ ਭਵਤਿ। ਅਮੋਹੋ ਚ ਕੁਸਲਮੂਲੰ ਪਵਡ੍ਢਤਿ। ਇਤਿ ਸਤ੍ਤ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁਮੁਪਾਦਾਯ ਅਨਨ੍ਵੇਮਾਨਿ ਅਵਮਾਨਿ ਸਬ੍ਬਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਯਾਵ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, ਅਯੰ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ। ਦਸਨ੍ਨੰ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੰ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਭਵਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਸਤ੍ਤ ਪਞ੍ਚਤ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਤਤ੍ਥ ਯੇਨ ਯੇਨ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਯੁਤ੍ਤੰ ਵਾ ਗਾਥਾਯ ਓਤਾਰੇਤੁੰ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਏਵੰ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਧਾਤੂਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਸਚ੍ਚੇਸੁ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਸੁ ਅਯੰ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ।

੫੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਯੋ ਗਾਥਾ ਏਕੇਨ ਆਰਮ੍ਭੋ ਭਾਸਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਭਾਸਿਤਾਯ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾਸੁ ਭਾਸਿਤਾਸੁ ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਕਿੰ ਕਾਰਣੰ? ਨ ਹਿ ਤਾਵ ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਭਾਸਿਤੋ, ਸੋ ਅਭਾਸਿਤੋ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤੁੰ। ਯਥਾ ਕਿੰ ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ ਅਮਤੰ ਪਦਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾ ਅਯਮੇਕਾ ਗਾਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਕਿੰ ਕਾਰਣੰ, ਅਤ੍ਥਿਕ੍ਖਾਤਾਵ ਇਮਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਭਸ੍ਸ ਅਨਭਾਸਿਤੰ?

> ਏਵੰ [ਏਤੰ (ਪੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੨] ਵਿਸੇਸਤੋ ਞਤ੍ਵਾ, ਅਪ੍ਪਮਾਦਮ੍ਹਿ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
> ਅਪ੍ਪਮਾਦੇ ਪਮੋਦਨ੍ਤਿ, ਅਰਿਯਾਨੰ ਗੋਚਰੇ ਰਤਾਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਭਾਸਿਤੰ। ਇਮਿਸ੍ਸਾਪਿ ਗਾਥਾਯ ਭਾਸਿਤਾਯ ਅਤ੍ਥੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਕਿੰ ਕਾਰਣੰ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਅਵਸਿਟ੍ਠੰ? ਤੇ ਝਾਯਿਨੋ [ਧ॰ ਪ॰ ੨੩] ਸਾਤਤਿਕਾ, ਨਿਚ੍ਚੰ ਦਲ੍ਹਪਰਕ੍ਕਮਾਤਿ ਗਾਥਾ, ਏਵੰ ਇਮਾ ਗਾਥਾਯੋ ਉਪਧਾਰਿਤਾ ਯਦਾ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਅਤ੍ਥੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਏਵੰ ਅਸ੍ਸੁਤਪੁਬ੍ਬੇਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਬਜਾਕਰਣੇਸੁ ਵਾ ਏਕੁਦ੍ਦੇਸੋ ਭਾਸਿਤੋ। ਯਾ ਵੀਮੰਸਾ ਤੁਲਨਾ ਇਦੰ ਅਤ੍ਥਿ ਕਿਚ੍ਚੰ, ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਭਾਸਿਤੰ ਤਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ ਵਾ ਨ ਵਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਵੀਮੰਸਾ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ।

੫੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ਏਕਤ੍ਤਤਾ ਚ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਿਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ ਕਿਚ੍ਚਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ। ਸਾ ਏਕਤ੍ਤਤਾ ਚ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਚ ਯਥਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਏਕਵੇਵਚਨੇਨ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਪਜਾਨਾਤੀਤਿ ਪਞ੍ਞਾ, ਸਾ ਚ ਆਧਿਪਤੇਯਜਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਯੰ ਅਨੋਮਤ੍ਤਿਯਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਤੰ ਅਨੋਮਤ੍ਤਿਯਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾਬਲੰ। ਤਨੁਭੂਤਾ ਗੋਚਰਤ੍ਤਵਸਾ ਸੇਵਸਤਿ ਤੀਸੁ ਰਤਨੇਸੁ ਅਨੁਸ੍ਸਤਿ ਬੁਦ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਤਿ ਸਙ੍ਘਾਨੁਸ੍ਸਤਿ ਅਵਿਪਰੀਤਾਨੁਸ੍ਸਰਣਤਾਯ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਪਵਿਚਯੇਨ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ ਅਭਿਨੀਹਾਰਤੋ ਅਭਿਞ੍ਞਾਤਿ। ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਮਗ੍ਗਾ ਕਾ ਵਤ੍ਥ ਅਵਿਕੋਪਨਤਾਯ ਏਕਤ੍ਤਾ, ਯਥਾ ਉਣ੍ਹੇਨ ਸੰਸਟ੍ਠੰ ਉਣ੍ਹੋਦਕੰ, ਸੀਤੇਨ ਸੰਸਟ੍ਠੰ ਸੀਤੋਦਕੰ ਖਾਰੋਦਕੰ ਗੁਲ੍ਹੋਦਕਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਏਕਤ੍ਤਤਾ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਚ।

ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਨ ਧਮ੍ਮੋ ਨਾਨਾਧਮ੍ਮਸਙ੍ਘਤੋ ਏਕਤੋ ਯਥਾਰੂਪੰ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਾਰੇਤਬ੍ਬਾ, ਤਞ੍ਞ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਆਪੋ ਤੇਜੋ ਵਾਯੋਧਾਤੂਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਏਵੰ ਸਬ੍ਬਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ, ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਆਪੋ ਤੇਜੋ ਵਾਯੋਧਾਤੂਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਪਥਵੀਧਾਤੂਤਿ ਲਕ੍ਖਣਤੋ ਏਕਤ੍ਤਤਾ, ਸੰਕਿਣ੍ਣਵਤ੍ਥੁਤੋ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਯੰ ਕਿਞ੍ਚਿ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣੰ, ਸਬ੍ਬੰ ਤੰ ਪਥਵੀਧਾਤੂਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਕੇਸਾ ਲੋਮਾ ਨਖਾ ਦਨ੍ਤਾ ਛਵਿ ਚਮ੍ਮਨ੍ਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਏਵੰ ਸਬ੍ਬੰ ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤੰ। ਸਦ੍ਦਾ ਗਨ੍ਧਾ ਰਸਾ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਨ ਧਮ੍ਮੋ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਅਞ੍ਞੋ ਨਾਮੰ ਲਭਤਿ। ਯਥਾ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਵਸਞ੍ਞਾ ਵਿਨੀਲਕਸਞ੍ਞਾ ਉਦ੍ਧੁਮਾਤਕਸਞ੍ਞਾ, ਅਯੰ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ, ਯਾ ਏਕਤ੍ਤਤਾ ਆਰਮ੍ਮਣਤੋ ਵੇਮਤ੍ਤਤੋ, ਸਾ ਏਵੰ ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਨਾਸੁ ਆਦੀਨਵੰ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤੋ ਤਥਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਸਾਯੇਵ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਤਤ੍ਥ ਸਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਚਿਤ੍ਤੇ

ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞੰ ਪਜਹਤੋ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚ ਚਿਤ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ। (ਇਤਿ) [( ) ਨਤ੍ਥਿ ਪੀ॰ ਪੋਤ੍ਥਕੇ] ਯੋ ਕੋਚਿ ਞਾਣਪਚਾਰੋ ਸਬ੍ਬਸੋ ਪਞ੍ਞਾਯ ਗੋਚਰੋ ਪਞ੍ਞਾ, ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ, ਯਥਾ ਕਾਮਰਾਗੋ ਭਵਰਾਗੋ ਦਿਟ੍ਠਿਰਾਗੋਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਤਣ੍ਹਾਯ। ਇਤਿ ਯਂ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਚ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਚ ਞਾਣੰ ਵੀਮਂਸਨਾ ਤੁਲਨਾ। ਅਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ।

੫੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਹਾਰੋ? ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਂ ਵੋਦਾਨਞ੍ਚ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ, ਯਂ ਤਦੁਭਯਂ ਪਰਿਯੇਟ੍ਠਿ, ਸ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਹਾਰੋ। ਇਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਹੇਤੁਕਾਨਂ ਹੇਤੁ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਿਂ ਨਾਨਾਕਰਣੰ, ਹੇਤੁਸ੍ਸ ਚ ਪਚ੍ਚਯਸ੍ਸ ਚ? ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ, ਪਰਭਾਵੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਪਰਭਾਵਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੇਤੁਪਿ, ਸਭਾਵਸ੍ਸ ਹੇਤੁਯਾ ਪਰਭਾਵਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਅਵੁਤ੍ਤੋ ਹੇਤੁ, ਵੁਤ੍ਤੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੋ ਹੇਤੁ, ਬਾਹਿਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ, ਪਰਭਾਵੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕੋ ਹੇਤੁ, ਪਟਿਗ੍ਗਾਹਕੋ [ਪਰਿਗ੍ਗਾਹਕੋ (ਕ॰)] ਪਚ੍ਚਯੋ। ਨੇਵਾਸਿਕੋ ਹੇਤੁ, ਆਗਨ੍ਤੁਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਸਾਧਾਰਣੋ ਹੇਤੁ, ਸਾਧਾਰਣੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਏਕੋਯੇਵ ਹੇਤੁ, ਅਪਰਾਪਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਹੇਤੁਸ੍ਸ ਉਪਕਰਣੰ ਸਮੁਦਾਨੇਤਬ੍ਬੋ। ਸਮੁਦਾਨਂ ਹੇਤੁ, ਤਤ੍ਥ ਦੁਵਿਧੋ ਹੇਤੁ। ਦੁਵਿਧੋ ਪਚ੍ਚਯੋ – ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਪਰਮ੍ਪਰਪਚ੍ਚਯੋ ਚ। ਹੇਤੁਪਿ ਦੁਵਿਧੋ – ਸਮਨਨ੍ਤਰਹੇਤੁ ਚ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਮ੍ਪਰਪਚ੍ਚਯੋ? ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਰਮ੍ਪਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਦਿ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ ਭਵਤਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋਪਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਨਨ੍ਤਰਂ ਕਿਂ ਕਾਰਣੰ ਪਰਮ੍ਪਰਪਚ੍ਚਯੋ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ ਸਮੁਦ੍ਦਾਨਿਤੋ, ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁ? ਵਿਜਾਨਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁਤਾਯ ਹੇਤੁ, ਅਞ੍ਞਾਕਾਰੋ ਸਮਨਨ੍ਤਰਹੇਤੁਤਾਯ ਹੇਤੁ। ਯਸ੍ਸ ਹਿ ਯਂ ਸਮਨਨ੍ਤਰਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁਪਿ ਜਾਤਿਨਿਰੋਧਾ ਬਹਿ ਆਕਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਆਕਾਰਨਿਰੋਧਾ ਦਣ੍ਡਨਿਰੋਧੋ, ਦਣ੍ਡਨਿਰੋਧਾ ਖਣ੍ਡਨਿਰੋਧੋ। ਏਵਂ ਹੇਤੁਪਿ ਦ੍ਵਿਧਾ ਸੋ ਤਾਹਿ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੋ।

ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਯਥਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯੋ ਤਸ੍ਸ ਪੁਨ ਕਿਂਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ। ਸੋ ਕਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ, ਇਤਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਚ ਤਸ੍ਸ ਕੋ ਹੇਤੁ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੇਵ । ਤਥਾ ਹਿ ਪੁਰਿਮਾ ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਪੁਰਿਮਾ ਹੇਤੁ ਪਚ੍ਛਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਾਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚਤੂਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਅਭਿਸਨ੍ਨਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਤਿਟ੍ਠਾਨਪਚ੍ਚਯਤਾਯ।

੫੭. ਕਥਂ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ? ਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਂ, ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਪਞ੍ਞਾਯ ਗੋਚਰਂ ਹਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਿਪਚ੍ਚਯਟ੍ਠਿਕਾ ਅਦ੍ਧਾਭੂਮਿਕਾਰਮਹਤ੍ਤਸ੍ਸ [ਲਦ੍ਧਾ ਭੂਮਿਕਰਮਹਤ੍ਤਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਹਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ ਚਤੂਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਪਞ੍ਞਾ ਪਹੀਯਤਿ। ਕਤਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ? ਅਨੁਸਯੋ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਂ ਉਪਾਦਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਅਨੁਸਯੋ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਜਾਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਿਤਾ ਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ ਸਂਯੁਤ੍ਤਾ ਉਪਾਦਿਯਤਿ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ। ਏਵਂ ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਿਵਿਧਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਭੂਮਿਗਤਾ ਨਾਸਞ੍ਞਤ੍ਥ ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੇਨ ਵਿਨੀਤਤ੍ਤਾਯਾਤਿ [ਵਿਨਿਭਤ੍ਤਾਯ (ਪੀ॰), ਵਿਨਿਭਤ੍ਤਤਾਯ (ਕ॰)] ਤੇ ਥਾਮਗਤਾ ਅਪਤਿਵਿਨੀਤਾਤਿਪਿ ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਏਵਂ ਸਹੇਤੁਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਟ੍ਠੇਨ ਅਤ੍ਥਿ ਮੇਵ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਕੁਸਲਂ ਅਕੁਸਲਂ ਕੁਸਲੋ ਚ ਅਕੁਸਲੋ ਚ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬੋ, ਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਾ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਵਚਨੀਯਂ ਅਵਚਨੀਯਂ ਵਚਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਚਨੀਯਞ੍ਚ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬਂ, ਭਵਅਪੇਵਿਰਿਤ੍ਤਾ, ਸਬ੍ਬਸੁਤ੍ਤਂ ਪਰਿਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦਸ ਤਥਾਗਤਬਲਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵੇਸਾਰਜ੍ਜਾਨਿ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਅਨਞ੍ਞਾਕਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਯੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਹ ਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮਨਨ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਯਂ ਸਮਨਨ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਛਿਮਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪੁਰਿਮਚਿਤ੍ਤਂ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਤੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਹੇਤੁ ਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਉਪਾਦਾਨਂ ਅਨੋਕਾਸਕਤਾ ਞਾਣੰ

ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਯਾ ਤਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਮਾਦਾ ਧਾਤੁ ਅਭਿਜ੍ਝਾਭਿਸਨ੍ਨਿਤਾ ਤਹਿਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ‘‘ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ’’ਨ੍ਤਿ ‘‘ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ’’ਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਰਤ੍ਤਾ ਦੁਟ੍ਠਾ ਮੂਲ੍ਹਸ੍ਸ ਚੇਤਨਾ ਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੇਨ ਬ੍ਯਾਪਾਦਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੇਨ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਵਤ੍ਥੁਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ , ਯਂ ਵਿਪਰੀਤਚਿਤ੍ਤੋ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਅਯਂ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਯਾ ਵਿਪਰੀਤਸਞ੍ਞਾ ਉਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਅਯਂ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਯਂ ਵਿਪਰੀਤਦਿਟ੍ਠਿ ਅਭਿਨਿਵਿਸਤਿ ਅਯਂ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਅਟ੍ਠ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਵਡ੍ਢਨ੍ਤਿ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚ ਵਿਜ੍ਜਞ੍ਚ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਨ੍ਤੇ ਅਕੁਸਲਾਨਾਤਰਿਤਰੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਚ ਮਹਤਾ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਦਿਤਾ ਪੋਨੋਭਵਿਕਾ [ਪੋਨੋਬ੍ਭਵਿਕਾ (ਕ॰)] ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਏਵਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਚ।

੫੮. ਕਥਂ ਅਭਿਸਨ੍ਨਨਾਕਾਰੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ? ਸਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਭਿਸਨ੍ਨੇਤਿ ਪਰਿਪ੍ਫਰਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਲਂ ਵਾ ਪਦੁਮਂ ਵਾ ਤਂ ਉਦਕੇ ਵਡ੍ਢਂ ਅਸ੍ਸ, ਸੀਤੇਨ ਵਾਰਿਨਾ ਅਭਿਸਨ੍ਨਂ ਪਰਿਸਨ੍ਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਏਵਂ ਅਭਿਸਨ੍ਨਨਟ੍ਠੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਕਥਂ ਪਤਿਟ੍ਠਹਨਟ੍ਠੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ? ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਂ ਆਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਲਂ ਵਾ ਪਦੁਮਂ ਵਾ ਪਥਵਿਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਥਵਿਂ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਏਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਂ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਪਤਿਟ੍ਠਹਨਟ੍ਠੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਪੁਨ ਰਾਗਸਹਗਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕੇਨ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਮ੍ਹਿ ਭਵੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਤਂ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ [ਕਾਮਸ੍ਸ (ਪੀ॰)] ਸਬ੍ਬਂ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਂ ਅਞ੍ਞਾਣਵਸੇਨ ਪੋਨੋਭਵਿਕਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਏਵਮ੍ਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਤ੍ਥਿ। ਪੁਨ ਪਞ੍ਚਸੁ ਯੇ ਚ ਸੇਕ੍ਖਾ ਪੁਗ੍ਗਲਾ, ਯੇ ਚ ਅਸਞ੍ਞਿਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਾ, ਯੇ ਚ ਭਵਗਤਾ, ਯੇ ਚ ਅਨ੍ਤੋਗਤਾਯੇਵ ਸਂਸੇਦਜਾ, ਯੇ ਚ ਵਾ ਪਨ ਅਞ੍ਞੋ ਹਿ ਕੋਚਿ ਅਨਾਗਾਮਿਭੂਤਾ ਨ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ ਨ ਚ ਪਤ੍ਥੇਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਕਿਂ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਪੁਨ ਰਾਗਾ ਅਤ੍ਥਿ ਤੇਸਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਚਿਤ੍ਤਮਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿਯੇਵ ਅਵਿਪਕ੍ਕਵਿਪਾਕਸਮੂਹਤਾ ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਪਚ੍ਚਯਾ ਤੇਸਂ ਪੁਨ ਚ ਗਤੋ ਭਵਤਿ। ਏਵਮ੍ਪਿ ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਪੁਨ ਸਾ ਤੇ ਨ ਉਪਾਦਾਨਾ ਨਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਤ੍ਥਿ, ਪੁਨ ਤੇਸਂ ਸਤ੍ਤ ਅਨੁਸਯਾ ਅਸਮੂਹਤਾ ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਂ ਭਵਤਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਂ। ਏਵਮ੍ਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਪੁਨ ਸਾ ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਕਮ੍ਮਂ ਆਚਯਗਾਮਿ ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਸੇਨ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਿਯਤਿ ਤਣ੍ਹਾਵਸੇਨ ਚ ਅਲ੍ਲੀਯਤਿ ਅਞ੍ਞਾਣਵਸੇਨ ਚ ਤਤ੍ਥ ਆਦੀਨਵਮ੍ਪਿ ਨ ਜਾਨਾਤਿ। ਤਦੇਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਬੀਜਂ ਭਵਤਿ, ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾਸਿਨੇਹੋ ਭਵਤਿ। ਸਾਯੇਵ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਮ੍ਮੋਹੇਤਿ। ਏਵਮ੍ਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ। ਇਤਿ ਇਮੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਹੇਤੁ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਭਿਚ੍ਛੇਦੋ ਅਯਂ ਤਤ੍ਥ ਤਤਿਯਂ ਬਲਂ [ਫਲਂ (ਪੀ॰)] ਨਿਵਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਯੋ ਅਵੇਚ੍ਛੇਦੋ ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤਨਟ੍ਠੇਨ ਅਯਂ ਅਨੁਸਯੋ। ਯਥਾ ਪਟਾਕਂ ਵਾ ਸਾਟਕਂ ਵਾ ਦ੍ਵੇ ਜਨਾ ਪੀਲ੍ਹੇਸੁ ਚ ਏਕਾ ਵਾ ਬਲਂ ਵਾ ਅਸ੍ਸ ਨਿਵਾਟਸ੍ਸੇਸੁ, ਨ ਪਨ ਪੀਲ੍ਹੇਸੁ ਸੋਸੇਯ੍ਯ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਿਨੇਹਾ ਆਪੋਧਾਤੁ ਅਨੁਪੁਲ੍ਲਨਾ ਸੋਸੇਤਬ੍ਬਾ। ਉਣ੍ਹਧਾਤੁਮਾਗਮ੍ਮ ਸਚੇ ਪੁਨ ਤਂ ਆਕਾਸੇ ਨਿਕ੍ਖਿਪੇਯ੍ਯ ਤਂ ਉਸ੍ਸਾਵੇਨ ਯੇਭੁਯ੍ਯਤਰਂ ਸਿਨੇਹਮਾਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਨ ਹਿ ਅਨਾਗਮ੍ਮ ਤੇਜੋਧਾਤੁਂ ਪਰਿਸੇਸਂ ਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯ। ਏਵਮੇਵ ਭਵਗ੍ਗਪਰਮਾਪਿ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਨ ਅਨੁਰੂਪਸ੍ਸ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤਿ। ਤੇ ਹਿ ਆਲਯਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਤਣ੍ਹਾਯ ਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸੋ ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਨੁਸਯੋ ਚ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਪਲਿਬੋਧੋ, ਇਦਂ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਥਾਭੂਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧੋ ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਆਸਵੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਞ੍ਞਾਣਬੀਜਂ ਭਵਤਿ। ਯਂ ਬੀਜਂ ਸੋ ਹੇਤੁ ਨ ਸਮੁਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤਿ, ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧੇਹਤਿ। ਪਟਿਸਨ੍ਧਹਨ੍ਤੋ ਨ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯੋਨਹਤਿ, ਪਰਿਯੋਨਦ੍ਧਚਿਤ੍ਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਾਤਿ, ਇਤਿ ਸਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਸਾਸਵਤ੍ਥੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਤ੍ਥੋ, ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੋ,

ਅਵਚ੍ਛੇਦਤ੍ਥੋ, ਅਨਿਵਤ੍ਤਿਅਤ੍ਥੋ, ਫਲਤ੍ਥੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਅਤ੍ਥੋ, ਪੁਨਬ੍ਭਵਤ੍ਥੋ, ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤਤ੍ਥੋ, ਅਨੁਸਯਤ੍ਥੋ, ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਤ੍ਥੋ, ਅਪਟਿਵੇਧਨਤ੍ਥੋ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਖੇਤ੍ਤੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ ਭਵਤਿ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਨਾਮ ਹਾਰੋ।

੫੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ? ਉਗ੍ਘਟਿਤਮ੍ਹਿ ਤਮ੍ਹਿ ਸਨ੍ਤੇਵ ਚ ਨੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੰ ਪਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ। ਵਿਤ੍ਥਾਰਵਿਧੰ ਚਿਤ੍ਤਵ੍ਵਾ ਅਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ। ਤਤ੍ਥ ਨਾਮਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਉਪਘਟਕਾ [ਉਗ੍ਘਟਕਾ (ਪੀ॰)] ਵਤ੍ਥਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਵੇਵਚਨੰ ਵਤ੍ਥਭੂਤੋ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ। ਯਥਾ ਕਿੰ, ਯਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨੰ ਵਤ੍ਤੋ [ਨਿਵਤ੍ਤੋ (ਪੀ॰)] ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਅਯੰ ਉਪਘਟਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ਕਿਞ੍ਚਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਰੂਪਰਾਗੰ ਵਾ ਨਾਮਵਨ੍ਨੁਪਹਾਤਬ੍ਬੰ [ਨਾਮਮਨੁਪਹਾਤਬ੍ਬੰ (ਕ॰)]। ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਾ ਓਪਮ੍ਮੇਨ ਪਞ੍ਞਾਪੇਤਬ੍ਬਾ, ਅਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨੋ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਮਤ੍ਤਿਕੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਯੋ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਣ੍ਹਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ ਇਮੇ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਤਤ੍ਥ ਨਿਸ੍ਸਿਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਇਦੰ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣੰ, ਇਦੰ ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਭਾਸਿਤੇ ਅਵਸਿਟ੍ਠੰ ਪਰੋਪਯਤਿ।

ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੪] ਚਲਿਤੰ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਤਸ੍ਸ ਏਵੰ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਪਹਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾਯ ਭੂਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਸਰਾਗਟ੍ਠਾਨਿਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਤੰ ਤੰ ਧਮ੍ਮੰ ਉਪੇਚ੍ਚ ਅਞ੍ਞੰ ਧਮ੍ਮੰ ਧਾਵਤਿ ਮਕ੍ਕਟੋਪਮਤਾਯ, ਅਥ ਖ੍ਵਸ੍ਸ ਪਰਿਤ੍ਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਰਾਗਟ੍ਠਾਨਿਯੇਸੁ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਨਤ੍ਥਿ ਕੁਤੋ ਤਤੋ ਚਲਨਾ, ਅਧਿਮਤ੍ਤੇਸੁ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਿਵੇਸ੍ਸਯਤਿ ਤੰ ਅਪਤਿਟ੍ਠਿਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਨਾਹਾਰੰ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧਾ ਨਾਮਰੂਪਨਿਰੋਧੋ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਨਿਰੋਧੋ। ਅਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਵਸੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਚਲਿਤੰ ਸਪਰਿਗ੍ਗਹੋ, ਤਸ੍ਮਿੰ ਚਲਿਤੇ ਅਸਤਿ ਯੋ ਪਰਿਕਿਲੇਸੋਪਚਾਰੋ ਤਿਵਿਧੋ ਅਗ੍ਗਿ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਭਵਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਚਲਿਤੇ ਅਸਨ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯੋ ਸੁਖੰ ਵੇਦੇਤਿ, ਸੁਖਿਨੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ਸਮਾਧਿਯਤਿ। ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਤਮਿਤਿ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਭਵਤਿ। ਸੋ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯਾ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਨੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਉਪਪਤ੍ਤਿਸ੍ਸ ਆਗਤਿਗਤਿਯਾ ਅਸਨ੍ਤਿਯਾ ਨੇਵਿਧ ਨ ਹੁਰੰ ਨ ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨ। ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾਤਿ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਇਦਮਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮਜ੍ਝੇ ਸਮਾਰੋਪਿਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੰ ਚ ਯੋਗੋ ਨ ਚ ਏਤੰ ਤਸ੍ਸ ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਭਾਸਿਤਸ੍ਸ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਅਤ੍ਥੰ ਵਿਭਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ। ਨ ਚ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇਨ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੋ ਯੇ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮਾਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਾ ਨਾਞ੍ਞੇ। ਏਵੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੇ, ਅਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ। ਇਮੇ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ।

ਸੁਵੀਰਸ੍ਸ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨਸ੍ਸ ਜਮ੍ਬੁਵਨਵਾਸਿਨੋ ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ

ਪਞ੍ਚਮਾ ਭੂਮਿ।

੬. ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥਸਮੁਚ੍ਚਯਭੂਮਿ

੬੦. ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨਂ ਸਾਸਨਂ ਤਿਵਿਧੇਨ ਸਙ੍ਗਹਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਧਾਤੂਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਦਸ ਰੂਪਆਯਤਨਾਨਿ ਚਕ੍ਖੁ ਰੂਪਾ ਚ ਯਾਵ ਕਾਯੋ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾ ਚ, ਅਯਂ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤਤ੍ਥ ਛ ਵੇਦਨਾਕਾਯਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਵੇਦਨਾ ਯਾਵ ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਵੇਦਨਾ, ਅਯਂ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤਤ੍ਥ ਛ ਸਞ੍ਞਾਕਾਯਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਰੂਪਸਞ੍ਞਾ ਯਾਵ ਧਮ੍ਮਸਞ੍ਞਾ ਇਮੇ ਛ ਸਞ੍ਞਾਕਾਯਾ, ਅਯਂ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤਤ੍ਥ ਛ ਚੇਤਨਾਕਾਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਰੂਪਸਞ੍ਚੇਤਨਾ ਯਾਵ ਧਮ੍ਮਸਞ੍ਚੇਤਨਾ ਇਮੇ ਛ ਚੇਤਨਾਕਾਯਾ, ਅਯਂ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤਤ੍ਥ ਛ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਯਾਵ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਇਮੇ ਛ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾ, ਅਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਇਮੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ।

ਤੇਸਂ ਕਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ? ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਏਸਾ ਏਤੇਸਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਖਨ੍ਧਟ੍ਠੋ? ਸਮੂਹਟ੍ਠੋ ਖਨ੍ਧਟ੍ਠੋ, ਪੁਞ੍ਜਟ੍ਠੋ ਖਨ੍ਧਟ੍ਠੋ, ਰਾਸਟ੍ਠੋ ਖਨ੍ਧਟ੍ਠੋ। ਤਂ ਯਥਾ ਦਬ੍ਬਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਦਾਰੁਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਅਗ੍ਗਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਉਦਕਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਾਯੁਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਇਤਿ ਏਵਂ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਗਹੋਵ ਏਵਂ ਖਨ੍ਧਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਰੂਪਧਾਤੁ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ…ਪੇ॰… ਮਨੋਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਏਤਾਯੋ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ। ਤਾਸਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਏਸਾ ਏਤਾਸਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾ। ਤਤ੍ਥ ਕੋ ਧਾਤੁਅਟ੍ਠੋ? ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਅਵਯਵਟ੍ਠੋ ਧਾਤੁਅਟ੍ਠੋ। ਅਵਯਵੋਤਿ ਚਕ੍ਖੁ ਨੋ ਪਸਾਦੋ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ। ਏਵਂ ਪਞ੍ਚਸੁ ਧਾਤੂਸੁ ਪੁਨ ਰਾਗਵਵਚ੍ਛੇਦਟ੍ਠੋ ਧਾਤੁਅਟ੍ਠੋ। ਵਵਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ ਹਿ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ। ਏਵਂ ਪਞ੍ਚਸੁ ਪੁਨਰਾਹ ਏਕਨ੍ਤਿਪਕਤਜਟ੍ਠੇਨ ਧਾਤੁਅਟ੍ਠੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੇ। ਤਂ ਯਥਾ, ਪਕਤਿਯਾ ਅਯਂ ਪੁਰਿਸੋ ਪਿਤ੍ਤਿਕੋ ਸੇਮ੍ਹਿਕੋ ਵਾਤਿਕੋ ਸਨ੍ਨਿਪਾਤਿਕੋਤਿ ਏਵਂ ਪਕਤਿਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਦਸਨ੍ਨਂ ਪਿਯਾ ਚ ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ…ਪੇ॰… ਵਿਸਭਾਗਟ੍ਠੋ ਧਾਤੁਅਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਾਨਿ ਕਤਮਾਨਿ? ਛ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਿ ਛ ਬਾਹਿਰਾਨਿ। ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਯਾਵ ਮਨਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਂ, ਰੂਪਾਯਤਨਂ ਯਾਵ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਬਾਹਿਰਂ। ਏਤਾਨਿ ਦ੍ਵਾਦਸ ਆਯਤਨਾਨਿ। ਏਤੇਸਂ ਕਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ? ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ, ਏਸਾ ਏਤੇਸਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾ। ਅਪਿ ਚ ਦ੍ਵਿਧਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ ਚ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ ਨਾਮ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ, ਏਸਾ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ। ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾ ਪਨ ਛਨ੍ਦਰਾਗਪ੍ਪਹਾਨਾ, ਏਸਾ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਯਤਨਟ੍ਠੋ? ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਆਕਾਰਟ੍ਠੋ ਆਯਤਨਟ੍ਠੋ। ਯਥਾ ਸੁਵਣ੍ਣਾਕਰੋ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣਾਕਰੋ, ਯਥਾ ਦ੍ਵੀਹਿ ਤੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਤੇ ਤੇ ਗਾਵਾ ਉਤ੍ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਏਤੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਗਾਵਾ ਉਤ੍ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ ਕਮ੍ਮਕਿਲੇਸਾ ਦੁਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾ ਚ। ਪੁਨਰਾਹ ਆਯਦਾਨਟ੍ਠੋ ਆਯਤਨਟ੍ਠੋ। ਯਥਾ ਰਞ੍ਞੋ ਆਯਦਾਨੇਹਿ ਆਯੋ ਭਵਤਿ, ਏਵਂ ਆਯਦਾਨਟ੍ਠੋ ਆਯਤਨਟ੍ਠੋ।

੬੧. ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਨਿਰੋਧੋ ਮਗ੍ਗੋ ਚ। ਦੁਕ੍ਖਂ ਯਥਾ ਸਮਾਸੇਨ ਧਮ੍ਮਾਚਰਿਯਂ ਮਾਨਸਞ੍ਚ, ਸਮੁਦਯੋ ਸਮਾਸੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਚ, ਨਿਰੋਧੋ ਸਮਾਸੇਨ ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਚ, ਮਗ੍ਗੋ ਸਮਾਸੇਨ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਕਤਮੇ? ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਯਾਵ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਏਵਮੇਤੇ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨਂ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਸਾਵਕਾਨਂ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ, ਸੋ ਮਗ੍ਗੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ? ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਤਿ, ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ…ਪੇ॰… ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਂ…ਪੇ॰… ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ…ਪੇ॰… ਬਲਾਨਿ…ਪੇ॰… ਤਤ੍ਥ ਕੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ? ਇਨ੍ਦਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ, ਆਧਿਪਤੇਯਜਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ, ਪਸਾਦਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ, ਅਸਾਧਾਰਣਂ ਕਸ੍ਸ ਕਿਰਿਯਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ ਅਨਵਪਰਿਯਟ੍ਠੋ ਬਲਟ੍ਠੋ, ਥਾਮਟ੍ਠੋ ਬਲਟ੍ਠੋ, ਉਪਾਦਾਯਟ੍ਠੋ ਬਲਟ੍ਠੋ, ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਟ੍ਠੋ ਬਲਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ? ਸਤਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ ਯਾਵ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ? ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਯਾਵ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋਤਿ ਖਨ੍ਧੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ, ਅਯਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ, ਅਯਂ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਏਵਂ ਤਾਯੋ ਤਿਸ੍ਸੋ ਸਿਕ੍ਖਾ। ਏਵਂ ਤੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਦਸ ਪਦਾਨਿ...ਪੇ॰...।

ਤਤ੍ਥ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਠਿਤੋ ਦੋਸਂ ਅਕੁਸਲਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਦੋਸਾਨੁਸਯਂ ਸਮੂਹਨਤਿ, ਦੋਸਸਲ੍ਲਂ ਉਦ੍ਧਰਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਕਾਮਧਾਤੁਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤਿ। ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਠਿਤੋ ਲੋਭਂ ਅਕੁਸਲਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਰਾਗਾਨੁਸਯਂ ਸਮੂਹਨਤਿ, ਲੋਭਸਲ੍ਲਂ ਉਦ੍ਧਰਤਿ, ਸੁਖਵੇਦਨਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਰੂਪਧਾਤੁਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤਿ। ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਠਿਤੋ ਮੋਹਂ ਅਕੁਸਲਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯਂ ਸਮੂਹਨਤਿ, ਮੋਹਸਲ੍ਲਂ ਦਿਟ੍ਠਿਸਲ੍ਲਞ੍ਚ ਉਦ੍ਧਰਤਿ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਅਰੂਪਧਾਤੁਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤਿ। ਇਤਿ ਤੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਲ੍ਲਾਨਿ ਉਦ੍ਧਰਤਿ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਤੇਧਾਤੁਕਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤਿ।

੬੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ? ਯਂ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਅਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਯਥਾ ਸੋ ਪਾਣਸਜ੍ਜੇਸੁ ਕਥਂਕਥਾ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ? ਛ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾ ਵੇਦਨਾ ਸਞ੍ਞਾ ਚੇਤਨਾ ਫਸ੍ਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਇਦਂ ਨਾਮਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਰੂਪਂ? ਚਾਤੁਮਹਾਭੂਤਿਕਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਮਹਾਭੂਤਾਨਂ ਉਪਾਦਾਯਰੂਪਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਕਞ੍ਚ ਨਾਮਂ ਇਦਞ੍ਚ ਰੂਪਂ ਤਦੁਭਯਂ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਛਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਛ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ, ਚਕ੍ਖੁ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਂ ਆਯਤਨਂ ਯਾਵ ਮਨੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਂ ਆਯਤਨਂ। ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਛ ਫਸ੍ਸਕਾਯਾ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ ਯਾਵ ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਫਸ੍ਸੋ। ਛ ਵੇਦਨਾਕਾਯਾ ਵੇਦਨਾ। ਤਣ੍ਹਾਤਿ ਛ ਤਣ੍ਹਾਕਾਯਾ ਤਣ੍ਹਾ। ਉਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਉਪਾਦਾਨਂ। ਭਵੋਤਿ ਤਯੋ ਭਵਾ ਕਾਮਭਵੋ ਰੂਪਭਵੋ ਅਰੂਪਭਵੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਜਾਤਿ? ਯਾ ਪਠਮਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਠਮਂ ਧਾਤੂਨਂ ਪਠਮਂ ਆਯਤਨਾਨਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਜਾਤਿ ਸਞ੍ਜਾਤਿ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਾਤੁਭਾਵੋ, ਅਯਂ ਜਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਜਰਾ? ਜਰਾ ਨਾਮ ਯਂ ਤਂ ਖਣ੍ਡਿਚ੍ਚਂ ਪਾਲਿਚ੍ਚਂ ਵਲਿਤ੍ਤਚਤਾ ਪਵਿਵਿਤ੍ਤੁਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਮਹਾਭੂਤਾਨਂ ਵਿਵਣ੍ਣਤਂ ਭਗ੍ਗੋ ਤਂ ਜਰਾ ਹੀਯਨਾ ਪਹੀਯਨਾ ਆਯੁਨੋ ਹਾਨਿ ਸਂਹਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਪਰਿਭੇਦੋ ਉਪਨਾਹੋ ਪਰਿਪਾਕੋ, ਅਯਂ ਜਰਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਮਰਣਂ? ਮਰਣਂ ਨਾਮ ਯਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਚੁਤਿ ਚਵਨਤਾ ਮਰਣਂ ਕਾਲਙ੍ਕਿਰਿਯਾ ਉਦ੍ਧੁਮਾਤਕਾਨਂ ਭੇਦੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਉਪਚ੍ਛੇਦੋ, ਇਦਂ ਮਰਣਂ। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਿਕਾ ਚ ਜਰਾ ਇਦਞ੍ਚ ਮਰਣਂ ਤਦੁਭਯਂ ਜਰਾਮਰਣਂ।

ਤਤ੍ਥ ਅਨ੍ਧਕਾਰਤਿਮਿਸਾ ਯਥਾਭੂਤਂ ਅਪ੍ਪਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਹ। ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਲਕ੍ਖਣਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਉਪਚਯਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਰੋਪਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਤੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਤ੍ਥੁ ਸਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਤਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਨੇਕਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਲਕ੍ਖਣਂ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਤਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਵਤ੍ਥਾਪਨਲਕ੍ਖਣਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ, ਤਂ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ । ਸਨ੍ਨਿਪਾਤਲਕ੍ਖਣੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਸੋ ਵੇਦਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਾ ਵੇਦਨਾ, ਸਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਸਾ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਆਦਾਨਪਰਿਹਨਨਲਕ੍ਖਣਂ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਤਂ ਭਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ । ਨਾਨਾਗਤਿਵਿਕ੍ਖੇਪਲਕ੍ਖਣੋ ਭਵੋ, ਸੋ ਜਾਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਾਤੁਭਾਵਲਕ੍ਖਣਾ ਜਾਤਿ, ਸਾ ਜਰਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਉਪਨਯਪਰਿਪਾਕਲਕ੍ਖਣਾ ਜਰਾ, ਸਾ ਮਰਣਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਆਯੁਕ੍ਖਯਜੀਵਿਤਉਪਰੋਧਲਕ੍ਖਣਂ ਮਰਣਂ, ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਾਯਸਮ੍ਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਤਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ, ਤਂ ਸੋਕਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੋਚਨਲਕ੍ਖਣੋ ਸੋਕੋ, ਸੋ ਪਰਿਦੇਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਚੀਨਿਚ੍ਛਾਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਪਰਿਦੇਵੋ, ਸੋ ਉਪਾਯਾਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯੇ ਆਯਾਸਾ ਤੇ ਉਪਾਯਾਸਾ।

ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੋ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਸਙ੍ਗਹੰ ਸਮੋਸਰਣੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ? ਦ੍ਵੇ ਮੂਲਕਿਲੇਸਾ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਮੂਲਕਿਲੇਸਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਚ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋ ਚ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ [ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੯] – ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ।

੬੩. ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਨਾਮ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਯਥਾਭੂਤੰ ਅਞ੍ਞਾਣੰ, ਅਯੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਨਾਮ ਯੋ ਭਵੇਸੁ ਭਵਰਾਗੋ ਸਾਰਾਗੋ ਇਚ੍ਛਾ ਮੁਚ੍ਛਾ ਪਤ੍ਥਨਾ ਨਨ੍ਦੀ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨੰ ਅਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ, ਅਯੰ ਭਵਤਣ੍ਹਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ?

ਲੋਭੋ ਨਾਮ ਸੋ ਤੇਸੁ ਤੇਸੁ ਪਰਵਤ੍ਥੂਸੁ ਪਰਦਬ੍ਬੇਸੁ ਪਰਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਪਰਸਾਪਤੇਯ੍ਯੇਸੁ ਪਰਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੇਸੁ ਲੋਭੋ ਲੁਬ੍ਭਨਾ ਇਚ੍ਛਾ ਮੁਚ੍ਛਾ ਪਤ੍ਥਨਾ ਨਨ੍ਦੀ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨੰ ਅਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ, ਅਯੰ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ। ਕਸ੍ਸੇਤੰ ਮੂਲੰ? ਲੋਭੋ ਲੋਭਜਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਾਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਚੀਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਮਨੋਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਚ, ਤਥਾ ਯਥਾ ਤੰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨੰ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਮੂਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ?

ਸੋ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਆਘਾਤੋ ਅਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਪਦੋਸੋ ਅਨਤ੍ਥਕਾਮਤਾ ਚੇਤਸੋ ਪਟਿਘਾਤੋ, ਅਯੰ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ।

ਕਸ੍ਸੇਤੰ ਮੂਲੰ?

ਦੋਸਜਸ੍ਸ ਕਾਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਚੀਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਮਨੋਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਮੂਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ?

ਯੰ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਅਨਭਿਸਮਯੋ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਗ੍ਗਾਹੋ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧੋ ਮੋਹੋ ਮੁਯ੍ਹਨਾ ਸਮ੍ਮੋਹੋ ਸਮ੍ਮੁਯ੍ਹਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਮੋ ਅਨ੍ਧਕਾਰੋ ਆਵਰਣੰ ਨੀਵਰਣੰ ਛਦਨੰ ਅਚ੍ਛਦਨੰ [ਅਵੇਚ੍ਛਦਨੰ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਅਪਸਚ੍ਛਾਗਮਨੰ ਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ, ਅਯੰ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ।

ਕਸ੍ਸੇਤੰ ਮੂਲੰ?

ਮੋਹਜਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਾਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਚੀਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਮਨੋਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਚ ਤੰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਮੂਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾ, ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨੰ ਵਤ੍ਥੁ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬੰ। ਯੰ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੰ ਸਿਯਾ, ਤੰ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬੰ। ਤਤ੍ਥ ਏਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਤੀਣਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਵਤ੍ਥੂਨਿ। ਕਤਮੋ ਏਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚ, ਯੇਨ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਿਤੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ?

''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ, ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ, ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ, ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ, ਅਯੰ ਏਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ।

ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਵਤ੍ਥੂਨਿ?

ਕਾਯੋ ਵੇਦਨਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਧਮ੍ਮਾ ਚ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਵਤ੍ਥੂਨਿ।

ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਿ?

ਸਞ੍ਞਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਮਨਾਪਿਕੇ ਵਤ੍ਥੁਮ੍ਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਤ੍ਥੇ ਵਣ੍ਣਾਯਤਨੇ ਵਾ ਯੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਗ੍ਗਾਹੋ, ਅਯਂ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਰੀਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਮ੍ਹਿ ਸਤਿ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਰੀਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਤਮ੍ਹਿ ਰੂਪੇ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਯਾ ਖਨ੍ਤਿ ਰੁਚਿ ਉਪੇਕ੍ਖਨਾ ਨਿਚ੍ਛਯੋ ਦਿਟ੍ਠਿ ਨਿਦਸ੍ਸਨਂ ਸਨ੍ਤੀਰਣਾ, ਅਯਂ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਵਤ੍ਥੁਭੇਦੇਨ ਕਾਯੇਸੁ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਤਯੋ ਕਾਯੇ ਤਯੋ ਵੇਦਨਾਯ ਤਯੋ ਚਿਤ੍ਤੇ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮੇ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਆਯਤਨੂਪਚਯਤੋ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸਞ੍ਞਾਸਮਙ੍ਗਿਸ੍ਸ ਰੂਪੇਸੁ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਯਾਵ ਮਨੋ ਸਞ੍ਞਾਸਮਙ੍ਗਿਸ੍ਸ, ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਛ ਦ੍ਵਾਦਸਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਆਰਮ੍ਮਣਨਾਨਤ੍ਤਤੋ ਹਿ ਅਪਰਿਮਿਤਸਙ੍ਖੇਯਜਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ [ਅਤ੍ਤਾਨਂ (ਕ॰)] ਅਪਰਿਮਿਤਮਸਙ੍ਖੇਯਜਾ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਹੀਨੁਕ੍ਕਟ੍ਠਮਜ੍ਝਿਮਤਾਯ।

੬੪. ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੂਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਯੋ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸੋ ਕਾਯੋ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੁ। ਯੋ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੁ। ਯੋ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੁ। ਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੁ। ਇਤਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੂਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਯੇ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਭਵਤਿ। ਏਵਂ ਵੇਦਨਾਸੁ... ਪੇ॰... ਚਿਤ੍ਤੇ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚ ਅਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਭਵਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਂ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤਨਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇ ਦੇਸੇਤਿ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਤੋ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਏਵਂ ਵੇਦਨਾਸੁ, ਚਿਤ੍ਤੇ, ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚ ਕਾਤਬ੍ਬਂ।

ਤਤ੍ਥ ਅਨ੍ਧਕਾਰਤਿਮਿਸਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਪਿਯਰੂਪਸਾਤਰੂਪਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਤ੍ਤਾਸਯਵਞ੍ਛਨਾਲਕ੍ਖਣੋ ਲੋਭੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਧ ਵਿਵਾਦਲਕ੍ਖਣੋ ਦੋਸੋ, ਤਸ੍ਸ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਤ੍ਥੁਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣੋ ਮੋਹੋ, ਤਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਙ੍ਖਤਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਵਿਨਾਸਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਾਸਵਫਸ੍ਸੋਪਗਮਨਲਕ੍ਖਣਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਮਮਙ੍ਕਾਰੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਉਪਗਮਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ , ਤਸ੍ਸਾ ਅਹਙ੍ਕਾਰੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਣ੍ਣਸਙ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਅਸਂਵਰੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਏਤੇਹਿ ਨਵਹਿ ਪਦੇਹਿ ਉਦ੍ਦਿਟ੍ਠੇਹਿ ਸਬ੍ਬੋ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਭਵਤਿ, ਸੋ ਚ ਖੋ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤੇਨ ਸਕ੍ਕਾ ਜਾਨਿਤੁਂ ਨੋ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸੁਤੇਨ, ਪਞ੍ਞਵਤਾ ਨੋ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੇਨ, ਯੁਤ੍ਤੇਨ ਨੋ ਅਯੁਤ੍ਤੇਨ।

ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਸਙ੍ਗਹੋ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ? ਸਮਥੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਲੋਭੋ ਅਦੋਸੋ ਅਮੋਹੋ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਥੋ? ਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਠਿਤਿ ਸਣ੍ਠਿਤਿ ਅਵਟ੍ਠਿਤਿ ਠਾਨਂ ਪਟ੍ਠਾਨਂ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਧਾਨਂ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਵੂਪਸਮੋ ਮਾਨਸੋ ਏਕਗ੍ਗਂ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਅਯਂ ਸਮਥੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ? ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵਾ ਧਾਤੂਸੁ ਵਾ ਆਯਤਨੇਸੁ ਵਾ ਨਾਮਰੂਪੇਸੁ ਵਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਸੁ ਵਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਦੁਕ੍ਖੇਸੁ ਵਾ ਸਮੁਦਯੇਸੁ ਵਾ ਨਿਰੋਧੇ ਵਾ ਮਗ੍ਗੇ ਵਾ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲੇਸੁ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਾਵਜ੍ਜਅਨਵਜ੍ਜੇਸੁ ਵਾ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕੇਸੁ ਵਾ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬੇਸੁ ਵਾ ਸੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਵਿਚਯੋ ਪਵਿਚਯੋ ਵੀਮਂਸਾ

ਪਰवੀਮਂਸਾ ਗਾਹਨਾ ਅਗ੍ਗਾਹਨਾ ਪਰਿਗ੍ਗਾਹਨਾ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਪਰਿਚਿਤਨਾ ਤੁਲਨਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ ਞਾਣਂ वਿਜ੍ਜਾ वਾ ਚਕ੍ਖੁ ਬੁਦ੍ਧਿ ਮੇਧਾ ਪਞ੍ਞਾ ਓਭਾਸੋ ਆਲੋਕੋ ਆਭਾ ਪਭਾ ਖਗ੍ਗੋ ਨਾਰਾਚੋ [ਨਾਰਜ੍ਜੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਧਮ੍ਮवਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਂ, ਅਯਂ वਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਤੇਨੇਸਾ वਿਪਸ੍ਸਨਾ ਇਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ वਿवਿਧਾ वਾ ਏਸਾ वਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਏਸਾ वਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ। ਦ੍वਿਧਾ ਚੇਸਾ ਹਿ वਿਪਸ੍ਸਨਾ ਧਮ੍ਮवਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ, ਦ੍वਿਧਾ ਇਮਾਯ ਪਸ੍ਸਤਿ ਸੁਭਞ੍ਚ ਅਸੁਭਞ੍ਚ ਕਣ੍ਹਞ੍ਚ ਸੁਕ੍ਕਞ੍ਚ ਸੇवਿਤਬ੍ਬਞ੍ਚ ਅਸੇवਿਤਬ੍ਬਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ वਿਪਾਕਞ੍ਚ ਬਨ੍ਧਞ੍ਚ वਿਮੋਕ੍ਖਞ੍ਚ ਆਚਯਞ੍ਚ ਅਪਚਯਞ੍ਚ ਪवਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਨਿवਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਸਂਕਿਲੇਸਞ੍ਚ वੋਦਾਨਞ੍ਚ, ਏवਂ वਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ। ਅਥ वਾ वਿਇਤਿ ਉਪਸਗ੍ਗੋ ਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਤਸ੍ਮਾ वਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ वੁਚ੍ਚਤੇ, ਅਯਂ वਿਪਸ੍ਸਨਾ।

੯੫. ਤਤ੍ਥ ਦ੍वੇ ਰੋਗਾ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅवਿਜ੍ਜਾ ਚ ਭवਤਣ੍ਹਾ ਚ, ਏਤੇਸਂ ਦ੍वਿਨ੍ਨਂ ਰੋਗਾਨਂ ਨਿਘਾਤਾਯ ਭਗवਤਾ ਦ੍वੇ ਭੇਸਜ੍ਜਾਨਿ वੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸਮਥੋ ਚ वਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍वੇ ਭੇਸਜ੍ਜਾਨਿ ਪਟਿਸੇवੇਨ੍ਤੋ ਦ੍वੇ ਅਰੋਗੇ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤਿ ਰਾਗवਿਰਾਗਂ ਚੇਤੋवਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਅवਿਜ੍ਜਾवਿਰਾਗਞ੍ਚ ਪਞ੍ਞਾवਿਮੁਤ੍ਤਿਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਰੋਗਸ੍ਸ ਸਮਥੋ ਭੇਸਜ੍ਜਂ, ਰਾਗवਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋवਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਰੋਗਂ। ਅवਿਜ੍ਜਾਰੋਗਸ੍ਸ वਿਪਸ੍ਸਨਾਭੇਸਜ੍ਜਂ ਅवਿਜ੍ਜਾवਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾवਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਰੋਗਂ। ਏवਞ੍ਹਿ ਭਗवਾ ਚਾਹ, ''ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ [ਪਸ੍ਸ ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੫੨] ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ, ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਅवਿਜ੍ਜਾ ਚ ਭवਤਣ੍ਹਾ ਚ, ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾवੇਤਬ੍ਬਾ ਸਮਥੋ ਚ वਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ, ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ वਿਜ੍ਜਾ ਚ वਿਮੁਤ੍ਤਿ ਚਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਥਂ ਭਾवੇਨ੍ਤੋ ਰੂਪਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਰੂਪਂ ਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਤਣ੍ਹਂ ਪਜਹਤਿ, ਤਣ੍ਹਂ ਪਜਹਨ੍ਤੋ ਰਾਗवਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋवਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤਿ, वਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾवੇਨ੍ਤੋ ਨਾਮਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਨਾਮਂ ਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਅवਿਜ੍ਜਂ ਪਜਹਤਿ, ਅवਿਜ੍ਜਂ ਪਜਹਨ੍ਤੋ ਅवਿਜ੍ਜਾवਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾवਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤਿ। ਯਦਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾ ਭवਨ੍ਤਿ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ, ਤਥਾਸ੍ਸ ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹੀਨਾ ਭवਨ੍ਤਿ ਅवਿਜ੍ਜਾ ਚ ਭवਤਣ੍ਹਾ ਚ। ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾवਿਤਾ ਭवਨ੍ਤਿ ਸਮਥੋ ਚ वਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ, ਦ੍वੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ ਭवਨ੍ਤਿ वਿਜ੍ਜਾ ਚ वਿਮੁਤ੍ਤਿ ਚ। ਏਤ੍ਤਾवਤਾ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਤਕਿਚ੍ਚੋ ਭवਤਿ। ਏਸਾ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਤਸ੍ਸ ਆਯੁਪਰਿਯਾਦਾਨਾ ਜੀवਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਉਪਰੋਧਾ ਇਦਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਅਞ੍ਞਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਇਮੇਸਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਧਾਤੁਆਯਤਨਾਨਂ ਨਿਰੋਧੋ वੂਪਸਮੋ ਅਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨਾਨਂ ਅਪ੍ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਅਪਾਤੁਭਾवੋ, ਅਯਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ? ਯਂਧਾਤੁਕੋ ਅਲੋਭੋ ਅਲੁਬ੍ਭਨਾ ਅਲੁਬ੍ਭਿਤਤ੍ਤਂ ਅਨਿਚ੍ਛਾ ਅਪਤ੍ਥਨਾ ਅਕਨ੍ਤਾ ਅਨਜ੍ਝੋਸਾਨਂ। ਅਯਂ ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਕਸ੍ਸੇਤਂ ਮੂਲਂ? ਅਲੋਭਜਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਾਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ वਚੀਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਮਨੋਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਮੂਲਂ। ਅਥ वਾ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਕੁਸਲਨ੍ਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ, ਸੋ ਤਿਣ੍ਣਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਂ ਮੂਲਂ। ਕਤਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾवਾਯਾਮਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਚ ਇਮੇਸਂ ਮੂਲਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਕੁਸਲਮੂਲਨ੍ਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ? ਯਾ ਸਤ੍ਤੇਸੁ वਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ वਾ ਅਨਘਾਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਘਾਤੋ ਅਬ੍ਯਾਪਤ੍ਤਿ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਅਦੋਸੋ ਮੇਤ੍ਤਾ ਮੇਤ੍ਤਾਯਨਾ ਅਤ੍ਥਕਾਮਤਾ ਹਿਤਕਾਮਤਾ ਚੇਤਸੋ ਪਸਾਦੋ, ਅਯਂ ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਕਸ੍ਸੇਤਂ ਮੂਲਂ? ਅਦੋਸਜਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਾਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ वਚੀਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਮਨੋਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਮੂਲਂ। ਅਥ वਾ ਤਿਣ੍ਣਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਂ ਮੂਲਂ। ਕਤਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ? ਸਮ੍ਮਾवਾਚਾਯ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀवਸ੍ਸ ਚ ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਂ ਮੂਲਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਕੁਸਲਮੂਲਨ੍ਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ? ਯਂ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਯਥਾਭੂਤਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਅਭਿਸਮਯੋ ਸਮ੍ਮਾ ਚ ਪਚ੍ਚਾਗਮੋ ਪਟਿवੇਧੋ ਅਮੋਹੋ ਅਸਮ੍ਮੁਯ੍ਹਨਾ ਅਸਮ੍ਮੋਹੋ वਿਜ੍ਜਾਪਕਾਸੋ ਆਲੋਕੋ ਅਨਾवਰਣਂ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਅਯਂ ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਕਸ੍ਸੇਤਂ ਮੂਲਂ? ਅਮੋਹਜਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਾਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ वਚੀਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਮਨੋਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਮੂਲਂ। ਅਥ

ਵਾ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨੰ ਏਤੰ ਮੂਲੰ। ਕਤਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ? ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਯਾ ਚ ਇਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨੰ ਮੂਲੰ, ਤਸ੍ਮਾ ਕੁਸਲਮੂਲਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਵੰ ਇਮੇਸੰ ਤੀਹਿ ਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੋ।

੬੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ? ‘‘ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਧਮ੍ਮਿਨੋ’’ਤਿ ਚ ਯਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਜਾਨਨਾ ਵਵਤ੍ਥਪਨਾ ਉਗ੍ਗਾਹੋ, ਅਯੰ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਕੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ? ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ ਭਾਵਿਤਾਯ ਬਹੁਲੀਕਤਾਯ ਅਟ੍ਠਸੁ ਲੋਕਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਾਨੁਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਅਯਮਸ੍ਸਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ? ‘‘ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦੁਕ੍ਖਾ’’ਤਿ ਯਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਜਾਨਨਾ ਵਵਤ੍ਥਪਨਾ ਉਗ੍ਗਾਹੋ, ਅਯੰ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਕੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ? ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾਯ ਭਾਵਿਤਾਯ ਬਹੁਲੀਕਤਾਯ ਆਲਸ੍ਸੇ ਸੰਪਮਾਦੇ ਵਿਮੁਯੇ ਚ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਾਨੁਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਅਯਮਸ੍ਸਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ? ‘‘ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਯਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਜਾਨਨਾ ਵਵਤ੍ਥਪਨਾ ਉਗ੍ਗਾਹੋ, ਅਯੰ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਕੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ, ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ ਭਾਵਿਤਾਯ ਬਹੁਲੀਕਤਾਯ ਅਹਙ੍ਕਾਰੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਾਨੁਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਨ੍ਧਤਿ, ਮਮਙ੍ਕਾਰੋ ਨ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਅਯਮਸ੍ਸਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ? ‘‘ਸਤ੍ਤ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਸੁਭਾ’’ਤਿ ਯਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਜਾਨਨਾ ਵਵਤ੍ਥਪਨਾ ਉਗ੍ਗਾਹੋ, ਅਯੰ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਕੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ? ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾਯ ਭਾਵਿਤਾਯ ਬਹੁਲੀਕਤਾਯ ਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਾਨੁਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਨ੍ਧਤਿ ਨ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਹਤਿ, ਅਯਮਸ੍ਸਾ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਖਨ੍ਧਾਨੰ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਭਗਵਤਾ ਦੇਸਿਤਾ, ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਤੰ, ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਤੰ, ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਤੰ, ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਥੇਨ ਤਣ੍ਹੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਅਦੋਸੇਨ ਦੋਸੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਅਮੋਹੇਨ ਮੋਹੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾਯ ਸੁਖਸਞ੍ਞੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ, ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾਯ ਸੁਭਸਞ੍ਞੰ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ।

ਚਿਤ੍ਤਵਿਕ੍ਖੇਪਪਟਿਸੰਹਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮਥੋ, ਤਸ੍ਸ ਝਾਨਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੰ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਸਬ੍ਬਨੇਯ੍ਯੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਚ੍ਛਾਪਟਿਸੰਹਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਅਲੋਭੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਵੇਰਮਣੀ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਲਕ੍ਖਣੋ ਅਦੋਸੋ, ਤਸ੍ਸ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਵੇਰਮਣੀ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਵਤ੍ਥੁਅਪ੍ਪਟਿਹਤਲਕ੍ਖਣੋ ਅਮੋਹੋ, ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਸਙ੍ਖਤਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਵਿਨਾਸਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਸਾਸਵਫਸ੍ਸਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਵੇਦਨਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਅਨੁਪਗਮਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਧਮ੍ਮਸਞ੍ਞਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਵਿਨੀਲਕਵਿਪੁਬ੍ਬਕਉਦ੍ਧੁਮਾਤਕਸਮੁਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਮੇਸੁ ਨਵਸੁ ਪਦੇਸੁ ਉਪਦਿਟ੍ਠੇਸੁ ਸਬ੍ਬੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਉਪਦਿਟ੍ਠੋ ਭਵਤਿ, ਸੋ ਚ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤੇਨ ਸਕ੍ਕਾ ਜਾਨਿਤੁੰ ਨੋ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸੁਤੇਨ, ਪਞ੍ਞਵਤਾ ਨੋ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੇਨ, ਯੁਤ੍ਤੇਨ ਨੋ ਅਯੁਤ੍ਤੇਨਾਤਿ।

੬੭. ਤਤ੍ਥ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਧਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਪਰਾਪਰੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਣਾਮੇਨ੍ਤੋ ਸਤਿਮਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ, ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਸੁਖਸ੍ਸਾਦਾਧਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਇਰਿਯਾਪਥਸ੍ਸ ਅਗਤਿਮਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ, ਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨੇਸੁ ਅਤ੍ਤਾਧਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਾਨਾਧਾਤੁਅਨੇਕਧਾਤੁਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਮਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ, ਵਣ੍ਣਸਣ੍ਠਾਨਾਭਿਰਤਸ੍ਸ ਕਾਯੇ ਸੁਭਾਧਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਵਿਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ।

ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਲਕ੍ਖਣਾ ਸਦ੍ਧਾ, ਸਦ੍ਦੂਹਨਾ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਏਵਞ੍ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ [ਪਸ੍ਸ ਸਂਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ] ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਹਿਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਚਤੂਸੁ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗੇਸੁ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ।

ਸੂਰਾਅਪਟਿਕ੍ਖੇਪਨਲਕ੍ਖਣਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਰਮ੍ਭੋ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਸ੍ਸ ਅਤੀਤਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ [ਪਸ੍ਸ ਸਂਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ] ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਹਿਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਚਤੂਸੁ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਸੁ।

ਸਤਿ ਸਰਣਲਕ੍ਖਣਾ, ਅਸਮ੍ਮੋਹਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਤਸ੍ਸ ਅਤੀਤਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਹਿਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ।

ਏਕਗ੍ਗਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਤਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਣਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਹਿਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਚਤੂਸੁ ਝਾਨੇਸੁ।

ਪਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਭੂਤਤ੍ਥਸਨ੍ਤੀਰਣਾ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਤਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ [ਪਸ੍ਸ ਸਂਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ] ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਹਿਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ।

ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਕ੍ਕਾਨਿ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੧] ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ ਚਕ੍ਕਂ, ਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਚਕ੍ਕਂ, ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਂ ਚਕ੍ਕਂ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਕਤਪੁਞ੍ਞਤਾ ਚਕ੍ਕਂ। ਤਤ੍ਥ ਅਰਿਯਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਲਕ੍ਖਣੋ ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ, ਸੋ ਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਰਿਯਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਲਕ੍ਖਣੋ ਸਪ੍ਪੁਰਿਸ੍ਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ, ਸੋ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਂ, ਤਂ ਪੁਞ੍ਞਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕੁਸਲਧਮ੍ਮੋਪਚਯਲਕ੍ਖਣਂ ਪੁਞ੍ਞਂ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਏਕਾਦਸਸੀਲਮੂਲਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਭਵਤਿ...ਪੇ॰... ਸੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ''ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾ''ਤਿ ਪਜਾਨਨਾ। ਤਤ੍ਥ ਵੇਰਮਣਿਲਕ੍ਖਣਂ ਸੀਲਂ, ਤਂ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਨ ਅਤ੍ਤਾਨੁਵਾਦਲਕ੍ਖਣੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ, ਸੋ ਪਾਮੋਜ੍ਜਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਭਿਪ੍ਪਮੋਦਨਲਕ੍ਖਣਂ ਪਾਮੋਜ੍ਜਂ, ਤਂ ਪੀਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਤ੍ਤਮਨਲਕ੍ਖਣਾ ਪੀਤਿ , ਸਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਮ੍ਮਨਿਯਲਕ੍ਖਣਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਸਾ ਸੁਖਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਲਕ੍ਖਣਂ ਸੁਖਂ, ਤਂ ਸਮਾਧਿਨੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਨਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮਾਧਿ, ਸੋ ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਵਿਪਰੀਤਸਨ੍ਤੀਰਣਲਕ੍ਖਣਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਸਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਅਨਾਲਯਨਲਕ੍ਖਣਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ, ਸਾ ਵਿਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਸਂਕਿਲੇਸਲਕ੍ਖਣੋ ਵਿਰਾਗੋ, ਸੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਕੁਸਲਧਮ੍ਮਵਿਵੇਕਲਕ੍ਖਣਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਸਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਨੋ ਵੋਦਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

੬੮. ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਰਿਯਭੂਮਿਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਏਸਾ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਸੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਇਦਂ ਤਨੁਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਾਨਂ। ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲਞ੍ਚ ਸਞ੍ਞਂ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਞ੍ਚ ਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਅਯਂ ਕਤਾਭੂਮਿ। ਅਰਹਤ੍ਤਞ੍ਚ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨੀਤਿ ਕੋ ਵਚਨਤ੍ਥੋ, ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਸਾਮਞ੍ਞਂ, ਤਸ੍ਸੇਤਾਨਿ ਫਲਾਨਿ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਕਿਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮਞ੍ਞਫਲਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੇ? ਬ੍ਰਹ੍ਮਞ੍ਞਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਤਸ੍ਸ ਤਾਨਿ ਫਲਾਨੀਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਞ੍ਞਫਲਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੇ।

ਤਤ੍ਥ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਕਥਂ ਹੋਤਿ? ਸਹ ਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਚ, ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਪਹਾਨਾ ਪਰਿਕ੍ਖਯਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਹੋਤਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਯਾਵ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ? ਅਸ੍ਸੁਤਵਾ ਬਾਲੋ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਯਾਵ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇ ਅਕੋਵਿਦੋ, ਸੋ ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤੁਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਮਿੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ, ਸੋ ਇਮੇਸੁ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਤ੍ਤੁਗ੍ਗਾਹੋ ਵਾ ਅਤ੍ਤੁਨਿਯਗ੍ਗਾਹੋ ਵਾ ਏਸੋਹਮਸ੍ਮਿ ਏਕਸ੍ਮਿੰ ਵਸਵਤ੍ਤਿਕੋ [ਅਵਤ੍ਤਿਤੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਅਨੁਗ੍ਗਹੋ ਅਨੁਸਯਨ੍ਤੋ ਅਙ੍ਗਮਙ੍ਗਾਨਿ ਪਰਤਿ। ਯਾ ਤਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਖਨ੍ਤਿ ਰੁਚਿ ਪੇਕ੍ਖਨਾ ਆਕਾਰਪਰਿਵਿਤਕ੍ਕੋ ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਜ੍ਝਾਯਨਾ ਅਭਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਾ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋ ਉਚ੍ਛੇਦੰ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਕਤਮਾਯੋ ਪਞ੍ਚ? ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤੁਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਤੁਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਇਮਾਯੋ ਪਞ੍ਚ ਉਚ੍ਛੇਦੰ ਭਜਨ੍ਤਿ, ਅਵਸੇਸਾਯੋ ਪਨ੍ਨਰਸ ਸਸ੍ਸਤੰ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਪਹਾਨਾ ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਪਹਾਨਾ ਉਚ੍ਛੇਦੰ ਸਸ੍ਸਤਞ੍ਚ ਨ ਭਜਤਿ। ਇਤਿ ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤਪ੍ਪਹਾਨਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤੰ ਭਵਤਿ, ਅਞ੍ਞਾ ਵਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਯ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਕਥੰ ਪਨ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਨ ਭਵਤਿ? ਇਧ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਸੁਤਵਾ ਹੋਤਿ, ਸਬ੍ਬੋ ਸੁਕ੍ਕਪਕ੍ਖੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ, ਯਾਵ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਕੋਵਿਦੋ ਰੂਪੰ ਅਨਤ੍ਤੁਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ...ਪੇ॰... ਏਵਮਸ੍ਸ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਨ ਭਵਤਿ।

ਕਥੰ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਨ ਭਵਤਿ? ਇਧ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਬੁਦ੍ਧੇ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ, ਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਸੀਦਤਿ, ਇਤਿਪਿ ਸੋ ਭਗਵਾਤਿ ਸਬ੍ਬੰ। ਧਮ੍ਮੇ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ ਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ ਸਬ੍ਬੰ। ਯਾਵ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯੋ ਵਿਰਾਗੋ ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ, ਇਮਿਨਾ ਦੁਤਿਯੇਨ ਆਕਙ੍ਖਿਯੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ। ਸਙ੍ਘੇ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ...ਪੇ॰... ਯਾਵ ਪੂਜਾ ਦੇਵਾਨਞ੍ਚ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਞ੍ਚਾਤਿ, ਇਮਿਨਾ ਤਤਿਯੇਨ ਆਕਙ੍ਖਿਯੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ।

ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ ਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ ਅਧਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਸੀਦਤਿ। ਤਣ੍ਹਾ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋਤਿ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ ਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋਤਿ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ ਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ। ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾਤਿ ਨ ਕਙ੍ਖਤਿ ਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਤਿ ਅਧਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਸੀਦਤਿ। ਯਾਵ ਬੁਦ੍ਧੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਵਾ ਸਙ੍ਘੇ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖੇ ਵਾ ਸਮੁਦਯੇ ਵਾ ਨਿਰੋਧੇ ਵਾ ਮਗ੍ਗੇ ਵਾ ਕਙ੍ਖਾਯਨਾ ਵਿਮਤਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਦ੍ਵੇਧਾਪਥਾ ਆਸਪ੍ਪਨਾ [ਅਪ੍ਪਨਾ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਧ॰ ਸ॰ ੧੦੦੮ ਨਿਕ੍ਖੇਪਕਣ੍ਡੇ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ] ਪਰਿਸਪ੍ਪਨਾ ਅਨਵਟ੍ਠਾਨੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਗਮਨੰ [ਅਨਿਟ੍ਠਾਗਮਨੰ (ਕ॰)] ਅਨੇਕੰਸੋ ਅਨੇਕੰਸਿਕਤਾ, ਤੇ ਤਸ੍ਸ ਪਹੀਨਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਪਣ੍ਣਾ ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨਮੂਲਾ ਤਾਲਾਵਤ੍ਥੁਕਤਾ ਅਨਭਾਵੰਕਤਾ ਆਯਤਿੰ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਧਮ੍ਮਾ।

੬੯. ਤਤ੍ਥ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਦ੍ਵਿਧਾ – ਸੀਲਸ੍ਸ ਵਾ ਸੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਵਾ। ਤਤ੍ਥ ਸੀਲਸ੍ਸ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਇਮਿਨਾਹੰ ਸੀਲੇਨ ਵਾ ਵਤੇਨ ਵਾ ਤਪੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨ ਵਾ ਦੇਵੋ ਵਾ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਦੇਵਞ੍ਞਤਰੋ ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਕਪੋਤਪਾਦਾਹਿ ਅਚ੍ਛਰਾਹਿ ਸਦ੍ਧਿੰ ਕੀਲਿਸ੍ਸਾਮਿ ਰਮਿਸ੍ਸਾਮਿ ਪਰਿਚਰਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ। ਯਥਾਭੂਤਦਸ੍ਸਨਨ੍ਤਿ ਰੁਚਿਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਰਾਗੋ ਰਾਗਪਰਿਵਤ੍ਤੁਕਾ ਦਿਟ੍ਠਿਰੂਪਨਾ ਪਸ੍ਸਨਾ ਅਸਨ੍ਤੁਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ? ਇਧੇਕਚ੍ਚੋ ਸੀਲੰ ਪਰਾਮਸਤਿ, ਸੀਲੇਨ ਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਸੀਲੇਨ ਨੀਯਤਿ, ਸੀਲੇਨ ਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਸੁਖੰ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਤਿ, ਦੁਕ੍ਖੰ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਤਿ, ਸੁਖਦੁਕ੍ਖੰ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਤਿ ਅਨੁਪਾਪੁਣਾਤਿ ਉਪਰਿਮੇਨ। ਤਦੁਭਯੰ ਸੀਲਵਤੰ ਪਰਾਮਸਤਿ ਤਦੁਭਯੇਨ ਸੀਲਵਤੇਨ ਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ ਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਨੀਯਨ੍ਤਿ, ਸੁਖੰ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ, ਦੁਕ੍ਖੰ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ, ਸੁਖਦੁਕ੍ਖੰ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਪਾਪੁਣਨ੍ਤੀਤਿ ਅਵਿਸੁਚਿਕਰੰ ਧਮ੍ਮੰ ਅਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕਰੰ ਧਮ੍ਮੰ ਵਿਸੁਚਿਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਤੋ ਪਚ੍ਚਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਸ੍ਸ ਯਾ ਤਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਖਨ੍ਤਿ ਰੁਚਿ ਮੁਤ੍ਤਿ ਪੇਕ੍ਖਨਾ ਆਕਾਰਪਰਿਵਿਤਕ੍ਕੋ ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਜ੍ਝਾਯਨਾ ਪਸ੍ਸਨਾ, ਅਯੰ ਸੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ। ਏਤੇ ਉਭੋ ਪਰਾਮਾਸਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਪਹੀਨਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਯਾਵ ਆਯਤਿੰ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਧਮ੍ਮਾ, ਸੋ ਸੀਲਵਾ ਭਵਤਿ ਅਰਿਯਕਨ੍ਤੇਹਿ ਸੀਲੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਕ੍ਖਣ੍ਡੇਹਿ ਯਾਵ ਉਪਸਮਸੰਵਤ੍ਤਨਿਕੇਹਿ। ਇਮੇਸੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਸੰਯੋਜਨਾਨੰ ਪਹਾਨਾ ਸੁਤਵਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਭਵਤਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ, ਸਬ੍ਬੰ।

ਸਹਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਾ, ਇਤਿ ਕੋ ਵਚਨਤ੍ਥੋ? ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਭਿਸਮਯਾ, ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੋ ਪਹਾਨਾਭਿਸਮਯੋ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੋ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਸਮੁਦਯਂ ਪਹਾਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੋ, ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਭਿਸਮਯੋ, ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੋ, ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੋ। ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਕਥਂ ਅਭਿਸਮੇਤਿ? ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪਨਿਬਨ੍ਧੇਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਉਪਨਿਬਨ੍ਧੋ, ਅਯਂ ਸਮਥੋ। ਯਾ ਪਰਿਯੋਗਾਹਨਾ, ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤੋ ਯੋ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਆਲਯੋ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਉਪਗਮਨਂ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਾ ਇਚ੍ਛਾ ਮੁਚ੍ਛਾ ਪਣਿਧਿ ਪਤ੍ਥਨਾ ਪਹੀਯਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਆਲਯੋ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਉਪਗਮਨਂ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ ਇਚ੍ਛਾ ਮੁਚ੍ਛਾ ਪਣਿਧਿ ਪਤ੍ਥਨਾ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯਂ ਤਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ, ਸੋ ਨਿਰੋਧੋ ਸਮਥੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਮਗ੍ਗੋ, ਏਵਂ ਤੇਸਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਂ ਏਕਕਾਲੇ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਏਕਚਿਤ੍ਤੇ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਅਭਿਸਮਯੋ ਭਵਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਸਹਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤੀ''ਤਿ।

੧੦. ਤਤ੍ਥ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਏਕਕਾਲੇ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਏਕਚਿਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਯਾਵ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਾ? ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੋ, ਯਾਵ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੋ। ਏਵਂ ਦਿਟ੍ਠਨ੍ਤੋ ਯਥਾ ਨਾਵਾ ਜਲਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਪਾਰਿਮਂ ਤੀਰਂ ਪਾਪੇਤਿ, ਓਰਿਮਂ ਤੀਰਂ ਜਹਤਿ, ਭਾਰਂ ਵਹਤਿ, ਸੋਤਂ ਛਿਨ੍ਦਤਿ; ਏਵਮੇਵ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਏਕਕਾਲੇ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਏਕਚਿਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ , ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਯਾਵ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ। ਯਥਾ ਵਾ ਸੂਰਿਯੋ ਉਦਯਨ੍ਤੋ ਏਕਕਾਲੇ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਧਮਤਿ, ਆਲੋਕਂ ਪਾਤੁਕਰੋਤਿ, ਰੂਪਂ ਨਿਦਸ੍ਸੀਯਤਿ, ਸੀਤਂ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ; ਏਵਮੇਵ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਏਕਕਾਲੇ...ਪੇ॰... ਯਥਾ ਪਦੀਪੋ ਜਲਨ੍ਤੋ ਏਕਕਾਲੇ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਧਮਤਿ, ਆਲੋਕਂ ਪਾਤੁਕਰੋਤਿ, ਰੂਪਂ ਨਿਦਸ੍ਸੀਯਤਿ, ਉਪਾਦਾਨਂ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ; ਏਵਮੇਵ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਏਕਕਾਲੇ...ਪੇ॰...।

ਯਦਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਭਵਤਿ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਨਿਯਤੋ ਯਾਵ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ, ਅਯਂ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੇ ਠਿਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾਨਂ ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਪਹਾਨਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਹੋਤਿ। ਸਕਦਾਗਾਮਿ ਪਰਿਨਿਟ੍ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਸਕਿਦੇਵ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ, ਅਯਂ ਤਨੁਭੂਮਿ।

ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲਞ੍ਚ ਯੋ ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲੇ ਠਿਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦੇ ਸਾਨੁਸਯੇ ਅਨਵਸੇਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦੇਸੁ ਅਨਵਸੇਸਂ ਪਹੀਨੇਸੁ ਪਞ੍ਚੋਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਨਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ, ਇਮੇਸਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਪਹਾਨਾ [ਪਹਾਨਾਯ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਹੋਤਿ ਅਨਾਗਾਮੀ ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਅਨਾਵਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮੋ ਤਸ੍ਮਾ ਲੋਕਾ, ਅਯਂ ਵੀਤਰਾਗਭੂਮਿ।

ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਞ੍ਚ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੇ ਠਿਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਪਞ੍ਚ ਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਜਹਤਿ ਰੂਪਰਾਗਅਰੂਪਰਾਗਮਾਨਉਦ੍ਧਚ੍ਚਅਵਿਜ੍ਜਞ੍ਚ। ਇਮੇਸਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਪਹਾਨਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਅਰਹਾ ਭਵਤਿ, ਖੀਣਾਸਵੋ ਵੁਸਿਤਵਾ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾ [ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਭਵਸਂਯੋਜਨੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਸਦਤ੍ਥੋ, ਅਯਂ ਕਤਾਭੂਮਿ।

ਅਰਹਨ੍ਤੋਵ ਅਯਂ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਤਸ੍ਸ ਆਯੁਕ੍ਖਯਾ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਰੋਧਾ ਇਦਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਅਞ੍ਞਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯੋ ਇਮਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋ ਵੂਪਸਮੋ, ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਚ ਅਪਾਤੁਭਾਵੋ, ਅਯਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯੋ। ਇਤਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਕਿਲੇਸਵਵਤ੍ਥਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਪਹਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਭੂਮਿਯੋ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਫਲਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯੋ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਏਵਮਿਮੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬਬੋਧਿ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਯੋਗੋ ਕਰਣੀਯੋ।

੭੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਯੋ ਨਵ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ? ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਚਤਸ੍ਸੋ ਚ ਅਰੂਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਕਤਮਾਨਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, [ਪਸ੍ਸ ਦੀਘਨਿਕਾਯੇ] ਭਿਕ੍ਖੁ ਵਿਵਿਚ੍ਚੇਵ ਕਾਮੇਹੀਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਰੂਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ? ਵਿਰਾਗਿਨੋ ਵਤ ਵਤ੍ਥਬ੍ਬੋ, ਯਾਵ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾ। ਇਮਾਯੋ ਨਵ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ? ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ। ਕਤਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ? ਪਞ੍ਚਹਿ ਨੀਵਰਣੇਹਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾਨਿ? ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ? ਯੋ ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਛਨ੍ਦੋਰਾਗੋ ਪੇਮਂ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ ਇਚ੍ਛਾ ਮੁਚ੍ਛਾ ਪਤ੍ਥਨਾ ਅਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ ਅਨੁਸਯੋ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਯਂ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦਨੀਵਰਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਨੀਵਰਣਂ? ਯੋ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਚ ਆਘਾਤੋ...ਪੇ॰... ਯਥਾ ਦੋਸੇ ਤਥਾ ਨਿਓਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਯਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਨੀਵਰਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਮਿਦ੍ਧਂ? ਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਜਲ਼ਤਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਗਰੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਕਮ੍ਮਨੀਯਤਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਕ੍ਖੇਪੋ ਨਿਦ੍ਦਾਯਨਾ ਪਚਲਿਕਤਾ ਪਚਲਾਯਨਾ ਪਚਲਾਯਨਂ, ਇਦਂ ਮਿਦ੍ਧਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਥਿਨਂ [ਥੀਨਂ (ਪੀ॰)]? ਯਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਥਿਨਤਾ ਜਲ਼ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਗਰੁਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਇਦਂ ਥਿਨਂ। ਇਤਿ ਇਦਞ੍ਚ ਥਿਨਂ ਪੁਰਿਮਕਞ੍ਚ ਮਿਦ੍ਧਂ ਤਦੁਭਯਂ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਨੀਵਰਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ? ਯੋ ਅਵੂਪਸਮੋ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਇਦਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ? ਯੋ ਚੇਤਸੋ ਵਿਲੇਖੋ ਅਲਞ੍ਚਨਾ ਵਿਲਞ੍ਚਨਾ ਹਦਯਲੇਖੋ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ, ਇਦਂ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ। ਇਤਿ ਇਦਞ੍ਚ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਪੁਰਿਮਕਞ੍ਚ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ ਤਦੁਭਯਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਨੀਵਰਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਨੀਵਰਣਂ? ਯੋ ਬੁਦ੍ਧੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਵਾ ਸਙ੍ਘੇ ਵਾ...ਪੇ॰... ਅਯਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ। ਅਪਿ ਚ ਖੋ ਪਨ ਪਞ੍ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਯੋ ਸਮਨਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ ਦੇਸਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ ਸਮਾਪਤ੍ਤ੍ਯਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ ਮਗ੍ਗਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ ਸਗ੍ਗਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ, ਇਮਾਯੋ ਪਞ੍ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਯੋ । ਇਧ ਪਨ ਸਮਾਪਤ੍ਤ੍ਯਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਨੀਵਰਣਾਨੀਤਿ ਕੋ ਵਚਨਤ੍ਥੋ, ਕੁਤੋ ਨਿਵਾਰਯਨ੍ਤੀਤਿ? ਸਬ੍ਬਤੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖਿਕਾ ਨਿਵਾਰਯਨ੍ਤਿ। ਕਥਂ [ਕਿਂ ਕਂ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਨਿਵਾਰਯਨ੍ਤਿ? ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਅਸੁਭਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਮੇਤ੍ਤਾਯ [ਮੇਤ੍ਤਤੋ (ਪੀ॰)] ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਥਿਨਂ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਮਿਦ੍ਧਂ ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ ਸਮਥਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਞ੍ਞਾਤੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਅਲੋਭਤੋ ਕੁਸਲਮੂਲਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਅਦੋਸਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਸਮਾਧਿਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਹਿ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਅਮੋਹਤੋ ਕੁਸਲਮੂਲਤੋ ਨਿਵਾਰਯਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਤਯੋ ਵਿਹਾਰਾ ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰੋ ਅਰਿਯਵਿਹਾਰੋ। ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਨਿ, ਅਰਿਯਵਿਹਾਰੋ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਞ੍ਚ ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਂ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰਂ ਨਿਵਾਰਯਤਿ, ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਚ ਅਰਿਯਵਿਹਾਰਂ ਨਿਵਾਰਯਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਞ੍ਚ ਸਮਥਂ ਨਿਵਾਰਯਨ੍ਤਿ, ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਨਿਵਾਰਯਨ੍ਤਿ, ਅਤੋ ਨੀਵਰਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੇ। ਇਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ।

ਕਤਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ? ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰੇਹਿ ਪੀਤਿਯਾ ਸੁਖੇਨ ਚ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾਯ ਚ। ਇਮੇਸਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਅਙ੍ਗਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਪਟਿਲਾਭਸਮਨ੍ਨਾਗਮੋ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਪਟਿਲਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਅਙ੍ਗਾਨਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਵਿਹਰਤੀਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤੀਤਿ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਵਿਹਾਰੇਨ।

ਤਤ੍ਥ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਚਤੁਰਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਪੀਤਿਸੁਖੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾਯ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਪਸਾਦਨੇਨ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਙ੍ਗਾਨਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਵਿਹਰਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਸਤਿਯਾ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੇ ਸੁਖੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾਯ ਉਪੇਕ੍ਖਾਯ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਾਨਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਵਿਹਰਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਚਤੁਰਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾਯ ਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਚ, ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ। ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਙ੍ਗਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਪਟਿਲਾਭੋ ਸਮਨ੍ਨਾਗਮੋ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਪਟਿਲਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਵਿਹਾਰੇਨ ਵਿਹਰਤੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਨਿਚ੍ਚਟ੍ਠੋ? ਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੋ ਅਨਿਚ੍ਚਟ੍ਠੋ ਪਭਙ੍ਗਟ੍ਠੋ ਸਮ੍ਪਾਪਨਟ੍ਠੋ ਵਿਵੇਕਟ੍ਠੋ ਅਨਿਚ੍ਚਟ੍ਠੋ, ਅਯਂ ਅਨਿਚ੍ਚਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੁਕ੍ਖਟ੍ਠੋ? ਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੋ ਦੁਕ੍ਖਟ੍ਠੋ ਸਮ੍ਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੋ ਸਂਵੇਗਟ੍ਠੋ ਬਜਾਧਿਨਟ੍ਠੋ, ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੁਞ੍ਞਟ੍ਠੋ? ਅਨੁਪਲਿਤ੍ਤੋ ਸੁਞ੍ਞਟ੍ਠੋ, ਅਸਮ੍ਭਾਜਨਟ੍ਠੋ ਗਤਪਟ੍ਠੋ [ਅਪ੍ਪਟ੍ਠੋ (ਪੀ॰)] ਵਿਵਟ੍ਟਟ੍ਠੋ, ਅਯਂ ਸੁਞ੍ਞਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਨਤ੍ਤਟ੍ਠੋ? ਅਨਿਸ੍ਸਰਿਯਟ੍ਠੋ ਅਨਤ੍ਤਟ੍ਠੋ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠੋ, ਅਕਾਮਕਾਰਿਟ੍ਠੋ ਪਰਿਵਿਦਟ੍ਠੋ, ਅਯਂ ਅਨਤ੍ਤਟ੍ਠੋਤਿ।

ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥਸਮੁਚ੍ਚਯੋ ਨਾਮ ਸਂਵਤ੍ਤਿਸਨ੍ਨਿਕਾ ਪੇਟਕਭੂਮਿ ਸਮਤ੍ਤਾ।

੭. ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਭੂਮਿ

੧੨. ਝਾਨਂ ਵਿਰਾਗੋ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਾਨਿ ਦੁਵਿਧਾਨਿ; ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਿ ਚ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਿ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਿ ਬਾਹਿਰਕਾਨਿ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੇਨ ਛ ਪੁਗ੍ਗਲਮੂਲਾਨਿ ਤੇਸਂ ਨਿਕ੍ਖਿਪੇਤ੍ਵਾ ਰਾਗਚਰਿਤੋ, ਦੋਸਚਰਿਤੋ, ਮੋਹਚਰਿਤੋ, ਰਾਗਦੋਸਚਰਿਤੋ, ਰਾਗਮੋਹਚਰਿਤੋ, ਦੋਸਮੋਹਚਰਿਤੋ, ਸਮਭਾਗਚਰਿਤੋ, ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਾਨਂ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਤੇਸਂ ਪਟਿਘਾਤਾਯ ਯਥਾ ਅਸਮਤ੍ਥੋ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਲੋਭੇਨ ਅਕੁਸਲਮੂਲੇਨ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਚ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਞ੍ਚ ਉਪ੍ਪਿਲਵਤਂ ਅਲੋਭੇਨ ਕੁਸਲਮੂਲੇਨ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਞ੍ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਚ ਮੋਹਪਕ੍ਖੋ, ਤਂ ਅਮੋਹੇਨ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਦੋਸੋ ਚ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਞ੍ਚ ਦੋਸਪਕ੍ਖੋ, ਤਂ ਅਦੋਸੇਨ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਦੋਸਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਮੋਹਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਅਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਵਿਵਿਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ ਕਾਮੇਹਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਦੋਸਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਅਮੋਹਸ੍ਸ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਚ ਵਿਵਿਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ ਪਾਪਕੇਹਿ ਅਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ, ਸਵਿਤਕ੍ਕਂ ਸਵਿਚਾਰਂ ਵਿਵੇਕਜਂ ਪੀਤਿਸੁਖਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ।

ਵਿਤਕ੍ਕਾਤਿ ਤਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕਾ – ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਤਤ੍ਥ ਪਠਮਾਭਿਨਿਪਾਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਪਟਿਲਦ੍ਧਸ੍ਸ ਵਿਚਰਣਂ ਵਿਚਾਰੋ। ਯਥਾ ਪੁਰਿਸੋ ਦੂਰਤੋ ਪੁਰਿਸਂ ਪਸ੍ਸਤਿ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਂ, ਨ ਚ ਤਾਵ ਜਾਨਾਤਿ ਏਸੋ ਇਤ੍ਥੀਤਿ ਵਾ ਪੁਰਿਸੋਤਿ ਵਾ ਯਦਾ ਤੁ ਪਟਿਲਭਤਿ ਇਤ੍ਥੀਤਿ ਵਾ ਪੁਰਿਸੋਤਿ ਵਾ ਏਵਂ ਵਣ੍ਣੋਤਿ ਵਾ ਏਵਂ ਸਣ੍ਠਾਨੋਤਿ ਵਾ ਇਮੇ ਵਿਤਕ੍ਕਯਨ੍ਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਅਯਂ ਸੀਲਵਾ ਉਦਾਹੁ ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ ਅਡ੍ਢੋ ਵਾ ਦੁਗ੍ਗਤੋਤਿ ਵਾ। ਏਵਂ ਵਿਚਾਰੋ ਵਿਤਕ੍ਕੇ ਅਪ੍ਪੇਤਿ, ਵਿਚਾਰੋ ਚਰਿਯਤਿ ਚ ਅਨੁਵਤ੍ਤਤਿ ਚ। ਯਥਾ ਪਕ੍ਖੀ ਪੁਬ੍ਬਂ ਆਯੂਹਤਿ ਪਚ੍ਛਾ ਨਾਯੂਹਤਿ ਯਥਾ ਆਯੂਹਨਾ ਏਵਂ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਯਥਾ ਪਕ੍ਖਾਨਂ ਪਸਾਰਣਂ ਏਵਂ ਵਿਚਾਰੋ ਅਨੁਪਾਲਤਿ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ ਵਿਚਰਤਿ ਵਿਚਾਰੇਤਿ। ਵਿਤਕ੍ਕਯਤਿ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ, ਅਨੁਵਿਚਰਤਿ ਵਿਚਾਰੇਤਿ। ਕਾਮਸਞ੍ਞਾਯ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਸਞ੍ਞਾਯ ਵਿਹਿਂਸਸਞ੍ਞਾਯ ਚ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਵਿਚਾਰੋ। ਵਿਤਕ੍ਕਾਨਂ ਕਮ੍ਮਂ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਅਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਵਿਚਾਰਾਨਂ ਕਮ੍ਮਂ ਜੇਟ੍ਠਾਨਂ ਸਂਵਾਰਣਾ। ਯਥਾ ਪਲਿਕੋ ਤੁਣ੍ਹਿਕੋ ਸਜ੍ਝਾਯਂ ਕਰੋਤਿ ਏਵਂ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਯਥਾ ਤਂਯੇਵ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਏਵਂ ਵਿਚਾਰੋ। ਯਥਾ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾ ਏਵਂ ਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਯਥਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਏਵਂ ਵਿਚਾਰੋ। ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਞ੍ਚ ਪਟਿਭਾਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਞ੍ਚ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਞ੍ਚ ਵਿਚਾਰੋ। ਕਲ੍ਲਿਤਾ ਕੋਸਲ੍ਲਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਅਭਿਨੀਹਾਰਕੋਸਲ੍ਲਂ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਚਾਰੋ । ਇਦਂ ਕੁਸਲਂ ਇਦਂ ਅਕੁਸਲਂ ਇਦਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਂ ਇਦਂ ਪਹਾਤਬ੍ਬਂ ਇਦਂ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਯਥਾ ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਚ ਏਵਂ ਵਿਚਾਰੋ। ਇਮੇਸੁ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰੇਸੁ ਠਿਤਸ੍ਸ ਦੁਵਿਧਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ; ਦੁਵਿਧਂ ਸੁਖਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ। ਇਤਿ ਵਿਤਕ੍ਕਜਨਿਤਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਸੁਖਂ ਪੀਤਿ ਕਾਯਿਕਂ ਸੁਖਂ ਕਾਯਿਕੋਯੇਵ। ਯਾ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਕਗ੍ਗਤਾ, ਅਯਂ ਸਮਾਧਿ। ਇਤਿ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਵਿਪ੍ਪਹੀਨਂ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ।

ਤੇਸਂਯੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾਨਂ ਅਭਿਕ੍ਖਣਂ ਆਸੇਵਨਾਯ ਤਸ੍ਸ ਤਪ੍ਪੋਣਮਾਨਸਂ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ ਖਾਯਨ੍ਤਿ। ਯਞ੍ਚ ਪੀਤਿਸੁਖਞ੍ਚ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਞ੍ਚ ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ ਭਵਤਿ। ਅਪਿ ਚ ਸਮਾਧਿਜਾ ਪੀਤਿ ਰਤਿ ਚ ਜਾਯਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਵਿਚਾਰਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਤੇਸਂ ਵੂਪਸਮਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਚੇਤੋ ਸਮ੍ਪਸੀਦਤਿ। ਯੇ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਰਿਤਬ੍ਬਾ। ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਦਰਣਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਸਂ ਵੂਪਸਮਾ ਏਕੋਦਿਭਾਵਂ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਂ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਏਕੋਦਿਭਾਵੇਨ ਪੀਤਿ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਯਾ ਪੀਤਿ, ਤਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਯਂ ਸੁਖਂ, ਤਂ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ, ਅਯਂ ਸਮਾਧਿ। ਤਂ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਚਤੁਰਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ। ਸੋ ਪੀਤਿਯਾ ਵਿਰਾਗਾ ਯਾਤਿ ਓਜਹਿ ਜਲ੍ਲਸਹਗਤਂ।

੭੩. ਤਤ੍ਥ ਸੋਮਨਸ੍ਸਚਿਤ੍ਤੁਮੁਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਚ ਸੋ ਤੰ ਵਿਚਿਨਨ੍ਤੋ ਉਪੇਕ੍ਖਮੇਵ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ। ਸੋ ਪੀਤਿਯਾ ਵਿਰਾਗਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਪੀਤਿਯਾ ਸੁਖਮਾਨਿਤੰ, ਤੰ ਕਾਯੇਨ ਪਟਿਸੰਵੇਦੇਤਿ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਵਿਹਰਤਿ। ਯੇਨ ਸਤਿਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੇਨ ਉਪੇਕ੍ਖਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਇਦੰ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਚਤੁਰਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੰ।

ਤਥਾ ਕਾਯਿਕਸ੍ਸ ਸੁਖਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਦੁਤਿਯੇ ਝਾਨੇ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਸੋ ਸੁਖਸ੍ਸ ਚ ਪਹਾਨਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਪਹਾਨਾ ਪੁਬ੍ਬੇਵ ਸੋਮਨਸ੍ਸਦੋਮਨਸ੍ਸਾਨੰ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖੰ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ । ਤਤ੍ਥ ਚਤੂਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਪਸਾਦਾ ਹੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਚ। ਤੇਸੰ ਨਿਰੋਧਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੰ ਹੋਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਚ ਅਸਤਿ ਹੋਤਿ, ਤੇਸੰ ਨਿਰੋਧਾ ਸਤਿਮਾ ਹੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੰ, ਤੇਸੰ ਨਿਰੋਧਾ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੰ ਹੋਤਿ, ਇਤਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਯ ਚ ਸਞ੍ਞਾ, ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਚ ਇਦੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਚ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਸ੍ਸ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ; ਯੋ ਦੋਸਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ; ਯੋ ਮੋਹਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਸ੍ਸ ਅਸਤਿ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਤਤਿਯੇ ਝਾਨੇ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਚ ਅਨੁਨਯੋ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਦੁਤਿਯੇ ਚ ਪਟਿਘੰ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਮੋਹਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਦੁਤਿਯੇ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੰ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਤਤਿਯੇ ਝਾਨੇ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਚ ਅਸਤਿ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਤੇਸੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਵੋਦਾਨੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ ਅਨੁਨਯੋ ਚ ਪਟਿਘਞ੍ਚ, ਤੇਨ ਹਾਨਭਾਗਿਯੰ [ਪਹਾਨਭਾਗਿਯੰ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਝਾਨੰ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਮੋਹਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਨੁਨਯਤ੍ਤੁੰ ਚ ਆਦੀਨਵੰ ਦਸ੍ਸਿਤਾ, ਤੰ ਤਸ੍ਸ ਹਾਨਭਾਗਿਯੰ ਝਾਨੰ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਦੋਸਮੋਹਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਪਟਿਘੋ ਚ ਅਸਤਿ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵੰ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਤੇਨ ਤਸ੍ਸ ਹਾਨਭਾਗਿਯੰ ਝਾਨੰ ਹੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਸਮਭਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯੰ ਝਾਨੰ ਹੋਤਿ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਸਤ੍ਤਸੁ ਪੁਗ੍ਗਲੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਚਤੂਸੁ ਚ ਸਮਾਧੀਸੁ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਨਾ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ, ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿਨਾ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿਨਾ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿਨਾ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ। ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ, ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਆਨਾਪਾਨਸ੍ਸਤਿਯਾ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ। ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਬ੍ਯਾਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਤੰ ਤੰ ਵੂਪਸਮੇਨ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਹੋਤਿ, ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾਨੰ ਵੂਪਸਮੇਨ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੰ ਵੂਪਸਮੇਨ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਵੂਪਸਮੇਨ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨਞ੍ਚ। ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ, ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ, ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਸਙ੍ਖੇਪਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਤਤ੍ਥ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਨੁਵਤ੍ਤਨਕਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ, ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਆਸਵਕ੍ਖਯੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਸੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ। ਯੋ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਸੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ। ਯੋ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਸੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ। ਯੋ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਸੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਗਤੋ।

ਪਕਿਣ੍ਣਕਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

੭੪. ਯਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ, ਤੇਸੰ ਝਾਨਾਨੰ ਇਮਾਨਿ ਅਙ੍ਗਾਨਿ, ਤੇਸੰ ਅਙ੍ਗਾਨੰ ਸਮੂਹੋ [ਸਮ੍ਮੋਹੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਅਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗਾ, ਅਯੰ ਝਾਨਭੂਮਿ ਕੋ ਵਿਸੇਸੋਤਿ ਅਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸੋ। ਇਮੇ ਸਮ੍ਭਾਰਾ ਤੇਹਿ ਅਯੰ ਸਮੁਦਾਗਮੋ, ਤਸ੍ਸ ਸਮੁਦਾਗਮਸ੍ਸ ਅਯੰ ਉਪਨਿਸਾ, ਤਾਯ

ਉਪਨਿਸਾਯ ਅਯਂ ਭਾਵਨਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਭਾਵਨਾਯ ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ। ਤੇਨ ਅਯਂ ਪਰਿਹਾਨਿ। ਕਸ੍ਸ ਪਰਿਹਾਨੀਤਿ ਤਦੁਪਗਜ੍ਝਾਯਿਨੋ [ਤਦੁਪਕਜ੍ਝਾਯਿਨੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)]। ਤਂ ਯਥਾ ਭਣਿਤਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਅਯਂ ਵਿਸੇਸੋ। ਤੇਨ ਵਿਸੇਸੇਨ ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਸੋ ਕਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਅਞ੍ਞਾਨਿਯਾ ਞਾਯਿਨੋ, ਤਸ੍ਸਾ ਅਞ੍ਞਾਨਿਯਾ ਞਾਯਿਨੋ, ਇਦਂ ਕਲ੍ਲਿਤਾ ਕੋਸਲ੍ਲੇ ਠਿਤਜ੍ਝਾਨਂ ਅਨੋਮਦ੍ਦਿਯਤਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਞਾਨਬਲਂ, ਞਾਨਬਲੇ ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਯਂ ਪਾਰਮਿਪ੍ਪਤ੍ਤਸ੍ਸ ਇਮਾਨਿ ਞਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਅਨਾਵਿਲਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਪਠਮੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਭਾਵੀ। ਸੋ ਪੀਤਿ ਤਦਨੁਸਾਰਿਤ੍ਤਾਵ ਪਠਮੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ ਤਸ੍ਸਙ੍ਗਨੋ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਤਦਭਿਸਨ੍ਨਿਤਾਯ ਚ। ਪੀਤਿ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਧਮ੍ਮਤਾ ਖੋ ਪਨ ਤਥਾ ਪਵਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਹਗਤਂ ਞਾਨਙ੍ਗਧਮ੍ਮਂ ਸਸੁਖਤਾਯ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਪਸਾਦੋ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ ਮਨੋਸਮ੍ਪਸਾਦਨਤਾਯ ਤਦਭਿਸਨ੍ਨਿਤਾਯ ਚ। ਪੀਤਿ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਪਸਾਦਨਂ ਸਮਾਯਿਤਾ [ਸਮਾਧਿਕਾ (ਪੀ॰)] ਪੀਤਿ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ, ਚੇਤਸੋ ਏਕੋਦਿਭਾਵੋ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਫਸ੍ਸਤਾ ਤਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ, ਸੁਖਂ ਤਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਚ। ਚੇਤਸੋ ਏਕੋਦਿਭਾਵੋ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ, ਅਭਿਨਿਸਾਭੂਮਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ। ਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ ਚ ਅਨੇਕਜ੍ਝਾਭੂਮੀਸੁ ਞਾਨਙ੍ਗਸਮਾਯੁਤ੍ਤਾ ਪੀਤਿ ਚੇਤਸੋ ਏਕੋਦਿਭਾਵੋ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਙ੍ਗਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਞਾਨਭੂਮਿ? ਸਵਿਤਕ੍ਕੇ ਸਵਿਚਾਰੇ ਵਿਵੇਕਾ ਅਨੁਗਤਾ ਪਠਮੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਅਵਿਤਕ੍ਕੇ ਅਵਿਚਾਰੇ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਪਸਾਦਨਂ ਜਨਿਤਂ ਪੀਤਿਮਨੁਗਤਾ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਸੁਖਸਾਤਸਮੋਹਿਤਾ ਸਪ੍ਪੀਤਿਕਾ ਤਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਤਸ੍ਸ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਸਹਗਤਾ ਅਭਿਨੀਹਾਰਸਹਗਤਾ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਅਪ੍ਪਮਾਣਸਹਗਤਾ ਸਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਠਮੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਅਭਿਭੂਮਿਆਯਤਨਸਹਗਤਾ ਰੂਪਸਞ੍ਞੀਸੁ ਦੁਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਵਿਮੋਕ੍ਖਸਹਗਤਾਨਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖੇਸੁ ਤਤਿਯੇ ਞਾਨੇ ਞਾਨਭੂਮਿ। ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਹਗਤਾ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਮ੍ਮਾ ਚਤੁਤ੍ਥਸ੍ਸ ਞਾਨਸ੍ਸ ਭੂਮਿ।

੭੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਞਾਨਵਿਸੇਸਾ? ਵਿਵਿਚ੍ਚੇਵ ਕਾਮੇਹਿ ਵਿਵਿਚ੍ਚ ਪਾਪਕੇਹਿ ਅਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਸਹਗਤਾ ਕਾਮਧਾਤੁਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਤਾਪਿ, ਅਯਂ ਞਾਨਵਿਸੇਸੋ। ਅਵਿਤਕ੍ਕਾ ਚੇਵ ਅਵਿਚਾਰਾ ਚ ਸਪ੍ਪੀਤਿਕਾਯ ਸਤਿਸਹਗਤਾਯ ਪੀਤਿਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਞਾਨਵਿਸੇਸੋ। ਅਵਿਤਕ੍ਕਾਯ ਭੂਮਿਯਾ ਅਵਿਚਾਰੇਯੇਵ ਸਤਿ ਅਨੁਗਤਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ। ਤਦਨੁਧਮ੍ਮਤਾਯ ਚ ਸਤਿ ਸਣ੍ਡਹਤਿ [ਸਨ੍ਤਹਤਿ (ਪੀ॰)]। ਤਞ੍ਚ ਭੂਮਿਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ, ਅਯਂ ਞਾਨਵਿਸੇਸੋ। ਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ, ਤਞ੍ਚ ਭੂਮਿਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ, ਅਯਂ ਞਾਨਵਿਸੇਸੋ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਸਹਗਤਾਯ ਭੂਮਿਯਂ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ, ਤਞ੍ਚ ਭੂਮਿਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ, ਅਯਂ ਞਾਨਵਿਸੇਸੋ।

ਞਾਨਸਮ੍ਭਾਰਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਮ੍ਭਾਰੋ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਵਿਨੋਦਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯਤਾ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਮ੍ਭਾਰੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕਪਟਿਵਿਨੋਦਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯਤਾ। ਅਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਮ੍ਭਾਰੋ ਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕਪਟਿਵਿਨੋਦਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯਤਾ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰਤਾ ਅਪ੍ਪਿਚ੍ਛਤਾ ਸਮ੍ਭਾਰੋ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਾਜੀਵੋ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨਂ ਸਮ੍ਭਾਰੋ ਅਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਹਾਰਿਤਾ। ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਭਾਰੋ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਪਜ੍ਜਨਤਾ। ਫਲਸਮ੍ਭਾਰੋ ਞਾਨਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤਾਯ ਞਾਨਸਮੁਦਾਗਮੋ। ਕੁਸਲਹੇਤੁ ਯਂ ਞਾਨਂ ਸਮੁਦਯਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਕੋ ਚ [ਕੋਚਿ (ਕ॰)] ਨ ਕੁਤੋਚਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਆਲਮ੍ਬਨਿਰੋਧਸਮਾਧਿ ਸਨ੍ਤੋ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਵੀਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਾ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਹਾਨਾਯ ਤੇ ਚ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜਤਾਯ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਂ ਪਨ ਸਨ੍ਧਾਯ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਪਰਿਦਾਹਨਾਯ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਞਾਣਸਮੁਦਾਗਮੋ।

੭੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਉਪਨਿਸਾ? ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਤਾ ਞਾਨਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸਾ। ਕਲ੍ਯਾਣਸਮ੍ਪਵਙ੍ਕਤਾ ਞਾਨਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸਾ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰਤਾ ਞਾਨਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸਾ। ਅਸਨ੍ਤੁਟ੍ਠਿਤਾ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਨਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸਾ। ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਂ ਞਾਨਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸਾ। ਸਂਵੇਜਨਿਯੇ ਠਾਨੇ ਸਂਵਿਗ੍ਗਸ੍ਸ ਯੋਨਿਸੋ ਪਧਾਨਂ। ਅਯਂ ਞਾਨੋਪਨਿਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਭਾਵਨਾ? ਮੇਤ੍ਤਾਸੇਵਨਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕਭਾਵਨਾ। ਕਰੁਣਾਸੇਵਨਾ ਅਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕਭਾਵਨਾ। ਮੁਦਿਤਾਭਾਵਨਾ ਪੀਤਿਸੁਖਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਾ ਕਾਰਿਤਾ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਭਾਵਨਾ ਪਸ੍ਸਵਤਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਭਾਵਨਾ ਅਪਸ੍ਸਵਤਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਚ ਅਜ੍ਝੁਪੇਕ੍ਖਾ ਚ, ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾ ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਭਵਸਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਭਵਸਨ੍ਧਾਨੰ, ਸਾ ਛਬ੍ਬਿਧਾ ਭਾਵਨਾ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਅਨੁਟ੍ਠਿਤਾ ਵਤ੍ਥੁਕਤਾ ਯਾਨੀਕਤਾ ਪਰਿਚਿਤਾ ਸੁਸਮਾਰਦ੍ਧਾ। ਅਯੰ ਭਾਵਨਾ।

ਏਵੰ ਭਾਵਯਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਯੰ ਆਦੀਨਵੋ। ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਏਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਅਸ੍ਸੁਤੋ ਸਾਸਵੋ। ਸਚੇ ਏਸ ਧਮ੍ਮੋ ਅਯੰ ਸੀਲੋ ਆਸਨ੍ਨਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚ ਏਸ ਧਮ੍ਮੋ ਕਾਮੋ ਪਤਿਚਾਰੋ ਪਤਿਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨੰ ਚ ਸਬ੍ਬੋਲ਼ਾਰਿਕੋ ਏਸ ਧਮ੍ਮੋ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤੰ ਖੋਭੇਨ੍ਤਿ, ਕਾਯੋ ਚੇਤ੍ਥ ਕਿਲਮਤਿ, ਕਾਯਮ੍ਹਿ ਚੇਤ੍ਥ ਕਿਲਨ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਹਞ੍ਞਤਿ। ਅਨਭਿਨੀਹਾਰਕ੍ਖਮੋਵ ਅਭਿਞ੍ਞਾਨੰ ਇਮੇ ਆਦੀਨਵਾ ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ।

ਦੁਤਿਯੇ ਝਾਨੇ ਇਮੇ ਆਦੀਨਵਾ ਪੀਤਿਫਰਣਸਹਗਤੋ ਚ ਏਸੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਨ ਸਮੁਦਾਚਾਰਸ੍ਸੇਤਿ ਚਿਤ੍ਤੰ। ਅਸੋਧਯੰ ਉਪਗਮੋ ਚੇਸ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪਗਮਿਪਰਿਸ੍ਸਯੋ [ਉਪਗਮਿਪਰਿਚਯੋ (ਪੀ॰)] ਦੋਮਨਸ੍ਸਪਚ੍ਚੁਟ੍ਠਿਕੋ ਚੇਸ ਧਮ੍ਮੋ। ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਯੁਤ੍ਤੀਨੰ ਪੀਤਿ ਪਰਜ੍ਜਤੋ ਚੇਸ ਧਮ੍ਮੋ ਦੁਕ੍ਕਰੰ ਹੋਤਿ, ਅਵਤ੍ਤੁਸਨ੍ਤਾਸਭੂਮਿਪਰਿਵਜ੍ਜਯਨ੍ਤੋ ਚਤੂਸੁ ਦੁਕ੍ਖਤਾਸੁ ਏਸ ਧਮ੍ਮੋ ਅਨੁਵਿਦ੍ਧਾਪਨਸਦ੍ਧਾਯ [ਅਨੁਵਿਦ੍ਧਾ ਪਸ੍ਸਤਿਯਾ (ਪੀ॰)] ਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਨ ਪਲਿਬੋਧਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਅਭਿਞ੍ਞਾਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਰੋਗਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ, ਇਮੇ ਆਦੀਨਵਾ ਦੁਤਿਯੇ ਝਾਨੇ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਆਦੀਨਵਾ ਤਤਿਯੇ ਝਾਨੇ? ਉਪੇਕ੍ਖਾਸੁਖਸਹਗਤਾਯ ਤਤ੍ਥ ਸਾਤਾਵੀਨੰ ਪਞ੍ਞਨ੍ਨੰ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸੁਖੰ ਪਰਿਵਤ੍ਤਿਤੋ ਏਸ ਧਮ੍ਮੋ ਤੇਨ ਨਿਚ੍ਚੁਸਞ੍ਞਿਤਾਨਞ੍ਚ ਯੰ ਹੋਤਿ। ਦੁਕ੍ਖੋਪਨਿਯੰ ਸੁਖੰ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖੋਭਤੰ ਉਪਾਦਾਯ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾਯ ਗਤੋ ਸਵਤਿ। ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾਨੁਕਤਞ੍ਚ ਉਪਾਦਾਯ ਅਨਭਿਹਾਰਕ੍ਖਮੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਸੁ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਚੇਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਤੀਸੁ ਝਾਨਸਮਾਪਤ੍ਤੀਸੁ ਚਤੂਹਿ ਚ ਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਅਨੁਵਿਦ੍ਧਾਨੰ ਸਾ ਭਯਾ ਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਪਲਿਬੋਧਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ ਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਚ ਇਮੇ ਆਦੀਨਵਾ ਤਤਿਯੇ ਝਾਨੇ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਆਦੀਨਵਾ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਝਾਨੇ? ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕਾ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕਾ ਏਤਿਸ੍ਸਾ ਚ ਭੂਮਿਯੰ ਸਾਤਾਨੰ ਬਾਲਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨੰ ਅਨੇਕਵਿਧਾਨਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ ਸੁਖੁਮੇਹਿ ਚ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਹਿ ਅਨੁਵਿਧਾਨਿ ਏਤਾਨਿ ਝਾਨਾਨਿ ਸਦਾ ਅਨੁਦਯਮੇਤ੍ਤਾਝਾਨਕਲਾਨੁਦਨੁਕਲਾਯ ਸਾਧਾਰਣਾ, ਦੁਕ੍ਕਰਾ ਚ ਸਬ੍ਬੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਸਮ੍ਭਾਰਾ ਸਮੁਦਾਗਤਾਨਿ ਚ ਏਤਾਨਿ ਝਾਨਾਨਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਸਮੁਦਾਗਤਾ ਚ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਸਮਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਸਮੁਗ੍ਗਹਿਤਨਿਮਿਤ੍ਤਾ ਚ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ। ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ ਚ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਉਪਾਦਿਯਨ੍ਤਿ ਨਿਰੁਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ ਚ, ਏਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਝਾਨਾਨਿ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਨ ਝਾਨਨਿਮਿਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਵੋਕਿਰਤਿ। ਅਪ੍ਪਟਿਲਦ੍ਧਪੁਬ੍ਬਾ ਚ ਝਾਯੀਵਸੇਨ ਚ ਭਵਤਿ [ਝਾਯੀ ਚ ਵਸੇਨ ਚ ਭਵਤਿ (ਪੀ॰ ਕ॰)]। ਇਮੇਹਿ ਆਦੀਨਵੇਹਿ ਅਯੰ ਝਾਨਪਰਿਹਾਨਿ।

੭੭. ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ ਅਵਸੇਸਸਞ੍ਞਿਨੋ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਤੋ ਪਰਿਹਾਯਤਿ। ਆਨੇਞ੍ਜਸਞ੍ਞਿਨੋ ਅਸਞ੍ਞਾਯਤਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ, ਤਞ੍ਚ ਭੂਮਿੰ ਨ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਸੋ ਤਤੋ ਪਰਿਹਾਯਤਿ। ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਸਞ੍ਞਾ ਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ, ਤਞ੍ਚ ਭੂਮਿੰ ਨ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਸੋ ਤਤੋ ਪਰਿਹਾਯਤਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਸਹਗਤਾ। ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ...ਪੇ॰... ਯਾਵ ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਕਾਮਸਞ੍ਞਾਸਹਗਤਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ। ਸਕਸ੍ਸ [ਸਾ ਤਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਪਰਿਹਾਯਤਿ, ਕਲਙ੍ਕਜ੍ਝਾਨੇ ਕਲਙ੍ਕੰ ਝਾਯਤਿ, ਪਰਿਸਮਨ੍ਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਭਿਨ੍ਨੁਨ੍ਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਨ ਸਜ੍ਝਾਯਤਿ, ਆਯੂਹਨ੍ਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਚ ਨਿਪਰਿਚਿਤੋ ਝਾਯਤਿ। ਅਤਿਵਿਧਾਵਨ੍ਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਅਤਿਮਞ੍ਞਨ੍ਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਪ੍ਪਟਿਸਮ੍ਭਾਰੇ ਝਾਯਤਿ, ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ

ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਅਜਾਨਨ੍ਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਨੀਵਰਣਾਭਿਭੂਤੋ ਝਾਯਤਿ, ਅਸ੍ਸਾਪਤ੍ਤਿਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਝਾਨਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਕਾਮਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੰ ਪਹਾਨੰ ਝਾਨਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਕਾਮਰਾਗਹੇਤੂਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਉਦਯਨ੍ਤਿ, ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ ਏਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਝਾਨਾਨਿ ਉਪਰਿਮਾ ਸੁਖੁਪੇਕ੍ਖਾ ਕਾਮਕਮ੍ਮਕਿਲੇਸਾਨੰ ਪਹਾਨੰ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਏਵੰ ਖੋ ਪੁਨ ਝਾਨਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਮਹਾਸੰਵਾਸਮਪ੍ਪੀਲਿਤੇ ਲੋਕਸੰਨਿਵਾਸੇ ਅਸਮ੍ਬੋਧੋਕਾਸਾ ਵਿਗਮੇਸ੍ਸਮਿਦੰ ਝਾਨਪ੍ਪਹਾਨਾ। ਅਯੰ ਪਲਿਰੋਧਮਪ੍ਪਲਿਰੋਧਲੋਕਸਨ੍ਨਿਵਾਸੇ ਏਸਨਿਧਮਿਦੰ ਝਾਨੰ ਅਨਮਤਗ੍ਗਸੰਸਾਰਸਮਾਪਨ੍ਨਾਨੰ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਸੰਸਾਰਪ੍ਪਹਾਨਨਾ ਆਨਿਸੰਸੋ, ਯਮਿਦੰ ਝਾਨਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਅਝਾਨਿਯਝਾਯਿਨੋ ਭਵਤਿ। ਅਝਾਨਿਯਝਾਨਿਯਝਾਯੀਹਿ ਅਪਰਾਮਸਨ੍ਤੋ ਅਝਾਨਿਯਝਾਯਿਤੰ ਝਾਯਤਿ, ਯਾਨਿ ਕਲਙ੍ਕਜ੍ਝਾਯਿਨੋ ਪਦਾਨਿ, ਤਾਨਿ ਅਨੁਧਿਤਾਨਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ।

੧੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ? ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨਵਿਸੇਸਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨਨ੍ਤਰਿਕਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵੁਟ੍ਠਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨੇ ਸਭਾਵਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨੇ ਆਦੀਨਵਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨੇ ਨਿਸ੍ਸਰਣਕੋਸਲ੍ਲੰ ਝਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨਫਲੇਨ ਉਪਾਦਾਯ ਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਝਾਨਫਲੇਨ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਫਲੇ ਅਪਰਿਹਾਨਧਮ੍ਮਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਝਾਨੇ ਚ ਕੀਲ਼ਿਤਾਪਿ ਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯੰ ਝਾਨੰ ਪਟਿਲਬ੍ਭਤਿ। ਇਦੰ ਪਨਸ੍ਸਾਤਿ ਭਵਹਾਰਿਤਾ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਾਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹੋ ਅਨਭਿਨੀਹਾਰਬਲੰ, ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਸੁ ਗਤਿਸਹਿਤਾ ਸਮਥਬਲੇਨ ਅਸੰਸੀਦਨਞ੍ਚ ਝਾਨੇ ਮਗ੍ਗਫਲੰ ਸਮਥੰ ਪਵਤ੍ਤੇ ਸਮਾਧਿਨੋ ਉਪੇਕ੍ਖਾਪਲਿਪੁਬ੍ਬਾਪਰਨਿਮਿਤ੍ਤਾਸਯੋ ਪਗ੍ਗਾਹਿਨੋ [ਮਗ੍ਗਾਹਿਨੋ (ਪੀ॰)] ਸਤਿਬਲੰ ਤੰ ਪਵਤ੍ਤਿਤਾਨਞ੍ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨੰ ਸਮਞ੍ਞਾਬਲੇ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਝਾਨਪਾਰਮਿਤਾ? ਸੁਪਾਰਮਿਤਾ ਮੇਤ੍ਤਾ ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਮਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾਤਿ [ਉਦਾ॰ ੬੩ ਉਦਾਨੇ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ] ਯਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਦੇਸਨਾਯ ਵੋਹਾਰੇਨ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਵਿਚਯੇਨ ਹਾਰੇਨ ਯੇ ਸੰਯੋਜਨੀਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵਜ੍ਜੰ ਨ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਓਘੰ ਤਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਨ ਤਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ ਚ ਵਿਚਯੋ ਚ ਇਦੰ ਨੁ ਕਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਾ, ਤੰ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਸੰਯੋਜਨੇ ਵਜ੍ਜਮਪਸ੍ਸਮਾਨਾਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਨ ਹਿ ਜਾਤੁ ਸੰਯੋਜਨਸਙ੍ਗਸਤ੍ਤਾ ਓਘੰ ਤਰੇਯ੍ਯੁੰ ਵਿਪੁਲੰ ਮਹਨ੍ਤਨ੍ਤਿ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਕਾਮਾ ਦ੍ਵਿਧਾ – ਵਤ੍ਥੁਕਾਮਾ ਚ ਕਿਲੇਸਕਾਮਾ ਚ, ਤਤ੍ਥ ਕਿਲੇਸਕਾਮਾ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਯ ਯੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਰੂਪਤਣ੍ਹਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਲਕ੍ਖਣੇਨ ਹਾਰੇਨ, ਸੰਯੋਜਨੇ ਵਜ੍ਜਮਪਸ੍ਸਮਾਨਾਤਿ ਸੰਯੋਜਨਸ੍ਸ। ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਤਸ੍ਸ ਕਿੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ? ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦ੍ਵੇ ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ – ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਇਤਿ ਸੁਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਗਹਿਤਾਯ ਤਯੋਪਿ ਵੇਦਨਾ ਗਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਗਹਿਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਗਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਰੂਪਸਦ੍ਦਗਨ੍ਧਰਸਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾ ਗਹਿਤਾ, ਵਤ੍ਥੁਕਾਮੇਸੁ ਗਹਿਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਛ ਬਾਹਿਰਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਗਹਿਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਬਾਹਿਰੇਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਯੋ ਸਤੋ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ, ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਓਲ਼ਾਰਿਕਮ੍ਹਿ ਕਿਲੇਸੇ ਅਜ੍ਝਾਵਸਿਤੋ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸੇਸੁ ਯੋ ਨ ਤਤੋ ਸੁਖੁਮਤਰੇਸੁ ਨ ਵੀਤਰਾਗੋ ਭਵਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਬਾਹਿਰਸੰਯੋਜਨੰ ਮਮਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਸੰਯੋਜਨੰ ਅਹਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਓਘੰ ਤਰਿਤੁਕਾਮਾ ਤੇ ਸੰਯੋਜਨੀਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਯੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤਾ ਯੇਨ ਚ ਸਤ੍ਤਾ ਯੇਸਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਾ ਅਯੰ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਆਕਾਰੋ ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਹਾਰਭਾਗਿਯੋ।

੧੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਚ? ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸਸ੍ਸ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸਸ੍ਸ ਤਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਹੀਨਪ੍ਪਣੀਤਕਾਰਿਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਚਤੁਨ੍ਨਞ੍ਚ ਉਪਾਦਾਨਾਨੰ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਹੀਨਪ੍ਪਣੀਤਕਾਰਿਯਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਯਥਾ ਮਾਤੁਯਾ ਵਾ ਪਿਤੁਨੋ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਸ ਵਾ ਪੁਨ ਉਲ਼ਾਰਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਭਯੰ ਦੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਞ੍ਞੋ ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਟਿਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ ਕਾਯੇਨ ਵਾ ਵਾਚਾਯ ਵਾ। ਤਤ੍ਥ ਸੋ ਬਜਾਪਾਦਮੁਪਾਦਾਯ ਤੇਸੰ ਉਲ਼ਾਰਾਨੰ ਰਕ੍ਖਾਵਰਣਗੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨੁਪਾਲਯਨ੍ਤੋ ਯੋ ਉਲ਼ਾਰਾਨੰ ਅਭਯੰ ਦੇਤਿ। ਤੇਸੰ ਅਭਯੇ ਦਿਨ੍ਨੇ ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਟਿਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ। ਤਤ੍ਥ ਸੋ ਬਜਾਪਾਦੰ ਉਪਾਦਾਯਨ੍ਤੋ ਦੋਸਜੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ। ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਅਸਾਧੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਨੀਵਰਣੰ ਯੰ ਤੇਸੰ ਅਭਯੰ ਦਕ੍ਖਿਣਤੋ ਸਞ੍ਞੰ ਇਦੰ ਪਣੀਤੰ ਕਾਰਣੰ ਮਯਾ ਪੁਨ ਤਤ੍ਥ ਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਅਯੰ ਬਜਾਪਾਦੋ ਹੀਨਗਮਿਵਕਮ੍ਮੰ ਲੋਭੋ ਮੋਹੋ ਚ ਇਮਾਨਿ ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਵਚਨਾਨਿ ਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਤੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਯੋ ਸੋ ਉਪਾਦਾਨੋ ਇਤ੍ਥੀ ਵਾ ਪੁਰਿਸੋ ਵਾ ਤੇਸੰ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨੰ ਤੇਯੇਵ ਉਪਾਦਾਨੋ ਸਮੁਦਯੋ ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਸੋਯੇਵ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੇਸੁ ਯੇ ਨ ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਇਤਿਸ੍ਸਾ ਕਾਮਧਾਤੁਯਾ ਨਿਕ੍ਖਮਿਤੁਕਾਮਤਾ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ। ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਅਨਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਸੋਧੇਤਿ ਤਸ੍ਸ ਧਾਵਰਾ ਵਾ, ਅਯਂ ਅਬਜਾਪਾਦਚ੍ਛਨ੍ਦੋ। ਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਹਿਂਸਤਿ, ਅਯਂ ਵਿਹਿਂਸਾਛਨ੍ਦੋ। ਇਤਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਾਭਿਨੀਹਤਾ ਤਯੋ ਛਨ੍ਦਾ – ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਅਬਜਾਪਾਦਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਅਵਿਹਿਂਸਾਛਨ੍ਦੋ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਅਲੋਭੋ; ਅਬਜਾਪਾਦਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਅਦੋਸੋ; ਅਵਿਹਿਂਸਾਛਨ੍ਦੋ ਅਮੋਹੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਅਟ੍ਠਸੁ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤੇਸੁ ਪਰਹਿਤਾਨਿ, ਤੇਸਂਯੇਵ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਉਪਾਦਾਨਾਨਂ ਨਿਰੋਧਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਸਚੇ ਵਾ ਪੁਨ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੇਯਜ ਕਣ੍ਹਂ ਵਾ ਸੁਕ੍ਕਂ ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ ਅਕਣ੍ਹਂ ਅਸੁਕ੍ਕਂ ਕਮ੍ਮਕ੍ਖਯਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਤਿਣ੍ਣਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਂ ਨਿਰੋਧੋ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਸੋਯੇਵ ਮਗ੍ਗੋ ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਪਦਾਨਿ ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ।

ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਯੇ ਸੇਕ੍ਖਾ, ਤੇ ਏਕੇਨੇਵਾਕਾਰੇਨ ਸਤ੍ਤਾ। ਯੇ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ, ਤੇ ਦ੍ਵੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਸਤ੍ਤਾ, ਤਸ੍ਸਾਯਂ ਪਞ੍ਹੋ ਵਿਭਜ੍ਜਬਜਾਕਰਣੀਯੋ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੋ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਪਟਿਸੇਵਨਾਯ, ਨੋ ਚ ਖੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸੇ ਸਤ੍ਤੋ ਯੋ ਹਿ ਅਪਚਯਾਯ ਪਦਹਤਿ, ਨ ਉਪਚਯਾਯ। ਸੇਕ੍ਖੋ ਹਿ ਕਿਲੇਸਵਸੇਨ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ। ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਪਨ ਕਿਲੇਸਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਯ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਚਤੁਓਘਂ ਤਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਵਿਭਜ੍ਜਬਜਾਕਰਣੀਯੋ, ਅਯਂ ਵਿਭਤ੍ਤਿ।

੮੦. ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋਤਿ ਕਾਮੇ ਯੇ ਨੇਵ ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਨ ਚ ਸਂਯੋਜਨੇਹਿ ਸਂਯੁਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਓਘਂ ਤਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਵਿਪੁਲਂ ਮਹਨ੍ਤਂ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ।

ਵੇਵਚਨਨ੍ਤਿ ਯੋ ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤੋ ਯੋ ਚ ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਨਂ ਗੁਣੇ, ਤਤ੍ਥ ਵਿਸੋ ਸਤ੍ਤੋ। ਯੇਪਿ ਕਾਮਾਨਂ ਆਹਾਰਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤਤ੍ਥ ਵਿਸੋ ਸਤ੍ਤੋ। ਤਤ੍ਰਿਮਂ ਕਾਮਾਨਂ ਵੇਵਚਨਂ ਪਾਕੋ ਰਜੋ ਸਲ੍ਲਂ ਗਣ੍ਡੋ ਈਤਿ ਉਪਦ੍ਦਵੋਤਿ। ਯਾਨਿ ਵਾ ਪਨ ਅਞ੍ਞਾਨਿ ਵੇਵਚਨਾਨਿ ਤਤ੍ਥ ਵਿਸੋ ਸਤ੍ਤੋਤਿ ਵੇਵਚਨਂ। ਸਤ੍ਤੋ ਬਨ੍ਧੋ ਮੁਚ੍ਛਿਤੋ ਗਧਿਤੋ ਅਜ੍ਝੋਸਿਤੋ ਕਾਮੇ ਅਜ੍ਝਾਪਨ੍ਨਾ ਪਰਿਮੁਤ੍ਤੋ ਤਬ੍ਬਹੁਲਵਿਹਾਰੀਤਿ। ਯਾਨਿ ਵਾ ਪਨ ਅਞ੍ਞਾਨਿ ਵੇਵਚਨਾਨਿ, ਅਯਂ ਵੇਵਚਨੋ ਨਾਮ। ਕਾਮਪ੍ਪਚਾਰਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਕਿਲੇਸਗੋਚਰਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵੇਵਚਨਂ। ਸਤ੍ਤੋ ਤਬ੍ਬਹੁਲਵਿਹਾਰੀਤਿ ਯਾਨਿ ਵਾ ਪਨ ਅਞ੍ਞਾਨਿ। ਇਮੇ ਕਾਮਪ੍ਪਚਾਰਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਕਿਲੇਸਗੋਚਰ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਬੀਜਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਂਯੋਜਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਉਪਾਦਾਨਂ ਹੇਤੁਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਪੁਥੁਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ।

ਓਤਰਣੋਤਿ ਇਮਾਯ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ। ਯੇ ਕਿਲੇਸਾ ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਚ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨੇਸੁ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋਤਰਣੋ।

ਸੋਧਨੋਤਿ ਏਤ੍ਤਕੋ। ਏਸੇਵ ਆਰਮ੍ਭੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋਤਿ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤ੍ਥਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਅਤ੍ਥਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ। ਯੇ ਸਞ੍ਞਾ ਬਾਹਿਰੋ ਕਾਮੇ, ਤੇ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਓਘਂ ਤਰੇਯ੍ਯੁਂ। ਵਿਪੁਲਂ ਮਹਨ੍ਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਤਸ੍ਸ ਕੋ ਹੇਤੁ ਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ? ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਯੋਨਿਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਰਾਗਾਨੁਸਯੋ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਯਂ ਹੇਤੁ, ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਯੇ ਕਾਮੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਸੁਗਤਾ ਸੁਰੂਪਾਤਿ ਅਯਂ ਕਾਮਧਾਤੁਯਾ ਛਨ੍ਦੋ ਰਾਗੋ ਤੇ ਅਪੁਞ੍ਞਮਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਤੇ ਕਿਂ ਪਚ੍ਚਯਾ? ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਚ੍ਚਯਾ। ਤੇ ਕਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ? ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ। ਇਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ

ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਂ ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਮਹਤੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ ਏਕਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਗਤਂ। ਪਞ੍ਚਨੀਵਰਣਿਕਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਕਾਤਬ੍ਬਂ।

੮੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ ਨਾਮ? ਯਾ ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਯੋ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਯਞ੍ਚ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ, ਅਯਂ ਤਣ੍ਹਾ। ਯਞ੍ਚ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ, ਯਞ੍ਚ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਯਾ ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ, ਅਯਂ ਦਿਟ੍ਠਿ। ਯਾ ਪਨ ਕਾਯਸ੍ਸ ਅਕਮ੍ਮਨਿਯਤਾ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤਂ ਮਿਦ੍ਧਂ ਨੋ ਤੁ ਸਭਾਵਕਿਲੇਸਤਾਯ ਕਿਲੇਸੋ, ਇਤਿ ਯਾ ਚ ਚਿਤ੍ਤਸਲ੍ਲੀਯਨਾ ਯਾ ਚ ਕਾਯਾਕਮ੍ਮਨਿਯਤਾ, ਅਯਂ ਪਕ੍ਖੋਪਕਿਲੇਸੋ ਨ ਤੁ ਸਭਾਵਕਿਲੇਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਨੁਪਚਿਤ੍ਤਂ ਕਿਲਮਥੋ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਾਨੁਪਚਿਤ੍ਤਂ ਥਿਨਂ ਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਲੀਯਨਾ, ਇਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਸਭਾਵਕਿਲੇਸਾ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਨੀਵਰਣਪਕ੍ਖੋਪਕਿਲੇਸੋ। ਯਥਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਸਭਾਵਆਸਵਤਾਯ ਆਸਵਾ ਨੋ ਤੁ ਚਿਤ੍ਤਸਾਸਵਤਾਯ ਆਸਵਾ। ਸਭਾਵਤਾਯ ਆਸਵਾ। ਪਕ੍ਖੇ ਆਸਵਤਾਯ ਆਸਵਾ। ਅਥ ਪਨਾਹ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਂ ਯੇਨ ਤੇ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵਾ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵਾ ਆਸਵਾ, ਤੇਯੇਵ ਏਤੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ਸਾਸਵਾ ਵਾ ਅਨਾਸਵਾ ਵਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ। ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਰੂਪਤਣ੍ਹਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾ। ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਗਤਂ ਸਾਸਵਾ ਅਭਿਜ੍ਝਿਤਸ੍ਸ ਮੇਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਿਯ ਯੋ ਅਨਤ੍ਥਂ ਚਰਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਅਚਰਿ ਚਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ। ਏਵਂ ਨਵ ਆਘਾਤਵਤ੍ਥੂਨਿ ਕਤ੍ਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਕਿਲੇਸੋ ਯੋ ਪਰਿਦਾਹੋ ਕਾਯਕਿਲਮਥੋ ਅਕਮ੍ਮਨਿਯਤਾ ਮਿਦ੍ਧਂ। ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਪਟਿਘਾਤੇਨ ਖਿਯਨਾ, ਇਦਂ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ। ਤਤ੍ਥ ਅਧਿਕਰਣਅਵੂਪਸਮੋ, ਇਦਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ। ਯਂ ਕਿਂ ਕਸਥਮੀਤਿ [ਕਰਥਮੀਤਿ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਇਦਂ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ। ਯਂ ਯਥਾ ਇਦਂ ਸਨ੍ਤੀਰਣਂ, ਅਯਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਤ੍ਥਿ, ਇਦਂ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਆਵਰਣਂ ਨੀਵਰਣਂ ਛਦਨਂ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੋ ਚ ਅਤ੍ਥਿ, ਇਦਂ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਕਾਮਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਾਮਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਅਨੁਸਯਸਂਯੋਜਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਬ੍ਯਾਪਾਦਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਟਿਘਸਂਯੋਜਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਮਾਨਸਂਯੋਜਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਯੋਜਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ? ਕਾਮਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਸਂਯੋਜਨੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

੮੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਯੇ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ ਞਾਣਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ। ਯਂ ਫਲਂ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦਸ੍ਸ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ; ਬ੍ਯਾਪਾਦਸ੍ਸ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ; ਤਿਣ੍ਣਂ ਨੀਵਰਣਾਨਂ ਅਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ। ਇਤਿ ਇਮੇ ਤਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕਾ। ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਭਜਤਿ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਭਜਤਿ। ਅਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਭਜਤਿ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ। ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਨੀਵਰਣਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤਿ। ਯਂ ਨੀਵਰਣਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਅਯਂ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ? ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਦਸ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਯਦਪਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਾਰਜ੍ਜਤਿ , ਤਦਪਿ ਨੀਵਰਣਂ। ਯਦਪਿ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਸਾਰਜ੍ਜਤਿ, ਤਦਪਿ ਨੀਵਰਣਂ, ਏਵਂ ਯਾਵ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਇਮੇ ਦਸ ਨੀਵਰਣਾ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾ ਕਿਲੇਸਾ ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਸਂਯੋਜਨਞ੍ਚ ਬਹਿਦ੍ਧਾਸਂਯੋਜਨਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਹਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ, ਮਮਨ੍ਤਿ ਬਹਿਦ੍ਧਾ। ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ, ਏਕਸਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਬਹਿਦ੍ਧਾ। ਯੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਰੂਪੇਸੁ ਅਵੀਤਰਾਗੋ ਭਵਤਿ ਅਵੀਤਚ੍ਛਨ੍ਦੋ। ਏਵਂ ਯਾਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ, ਅਯਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਤਣ੍ਹਾ। ਯਂ ਛਸੁ ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਤੀਸੁ ਚ ਭਵੇਸੁ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ, ਅਯਂ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਤਣ੍ਹਾ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ

ਸਂਯੋਜਨੀਯਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾ। ਤਤ੍ਥ ਸਂਯੋਜਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਯਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਚ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਂ ਸਂਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੋ? ਸਂਯੋਜਨਨ੍ਤਿ ਨ ਏਤਂ ਏਕਂਸੇਨ। ਮਾਨਸਂਯੋਜਨਂ ਦਿਟ੍ਠਿਭਾਗਿਯਨ੍ਤਿ ਨ ਤਂ ਏਕਂਸੇਨ ਅਦਿਟ੍ਠਮਾਨਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯਮਾਨਂ ਨ ਪਜਹਤਿ। ਯੋ ਪਞ੍ਚ ਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯੋ ਮਾਨੋ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਪਕ੍ਖੇ ਸਿਯਾ। ਨ ਤੁ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਂ ਸਂਯੋਜਨਂ ਤਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤੀਤਿ। ਯੋ ਚ ਅਹਂਕਾਰੋ ਨ ਪਵਿਦ੍ਧੋਯਂ ਪਨਸ੍ਸ ਏਵਂ ਹੋਤਿ। ਕਦਾਸੁ ਨਾਮਾਹਂ ਤਂ ਸਨ੍ਤਂ ਆਯਤਨਂ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਾਮਿ, ਯਂ ਅਰਿਯਾ ਸਨ੍ਤਂ ਆਯਤਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ, ਅਯਂ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਨ ਚ ਤਂ ਨੀਵਰਣਂ। ਅਤ੍ਥਿ ਪਨ ਅਰਹਤੋ ਕਾਯਕਿਲੇਸਮਿਦ੍ਧਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਤਿ ਨ ਚ ਤਂ ਨੀਵਰਣਂ ਤਸ੍ਸ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਨੀਵਰਣਨ੍ਤਿ। ਨ ਏਕਂਸੇਨ। ਅਯਂ ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੋ।

ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋਤਿ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਿਕੇਨ ਞਾਨੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਤੇਸਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਨੀਵਰਣੋ ਅਸੁਕਸ੍ਸ ਪਹੀਨਾਤਿ ਨ ਅਞ੍ਞਾਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਂ, ਪਰਮਤ੍ਥਮਜ੍ਝਤ੍ਤਂ, ਅਯਂ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ? ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਪੇਮਂ ਨਿਕਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਵਚਨਂ। ਨੀਵਰਣਂ ਛਦਨਂ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੋ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਵੇਵਚਨਂ।

ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਕਿਚ੍ਚਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ [ਪਚ੍ਚਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ (ਕ॰)] ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਵਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਏਤੇ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਵਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਮੂਲਾ ਨੀਵਰਣਾ। ਯਾ ਤਣ੍ਹਾ ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਤੇ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਆਯਤਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ, ਧਾਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਯਥਾ ਆਰਬ੍ਭ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਭਾਸਿਤੋ ਇਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਪਦੇਹਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਚ ਨ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਕਾਮਾਤਿ ਨ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਅਥ ਖਲੁ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਅਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦਸ੍ਸ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਸੁਭਾਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੋ; ਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਹੇਤੁ। ਬ੍ਯਾਪਾਦਸ੍ਸ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਆਘਾਤਵਤ੍ਥੂਨਿ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ; ਪਟਿਘਾਨੁਸਯੋ ਹੇਤੁ। ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਸ੍ਸ ਪਟਿਸਂਹਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ; ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਕਿਲਮਥਾ ਚਲਨਾ ਤਞ੍ਚ ਹੇਤੁ। ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਸ੍ਸ ਰਜਨੀਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਿਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦਿਯਾਕਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਤਾਵ ਅਪਰਿਪੁਣ੍ਣਞ੍ਚ ਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯੋ; ਕਾਮਸਞ੍ਞਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਅਨੁਸਯੋ ਚ ਹੇਤੁ। ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਯ ਨਵ ਮਾਨਵਿਧਾ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਮਾਨਾਨੁਸਯੋ, ਸੋਵ ਪਚ੍ਚਯੋ; ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਨੁਸਯੋ ਹੇਤੁ। ਏਤੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ? ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋਪਿ ਏਤੇ ਆਸਵਾ ਗਣ੍ਡਾਪਿ [ਤਣ੍ਹਾਪਿ (ਪੀ॰)] ਏਤੇ ਸਲ੍ਲਾਪਿ ਏਤੇ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਏਤੇ। ਤੇਸੁ ਏਵ ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ।

ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਸਂਕਿਲੇਸਿਕਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੮੩. ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਗਾਥਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਕੋ ਅਤ੍ਥੋ ਖਨ੍ਧਵવਤ੍ਥਾਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਦੇਸੇਤਿ, ਧਾਤੁਵવਤ੍ਥਾਨੇਨ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਂ, ਆਯਤਨਵવਤ੍ਥਾਨੇਨ ਮਨਾਯਤਨਂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵવਤ੍ਥਾਨੇਨ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਸ੍ਸ ਕਿਂ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ ਛ ਧਮ੍ਮਾ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਦੇਸਿਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਮਨੋ ਤੇਸਂ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ, ਯਥਾਪਿ ਬਲਸ੍ਸ ਰਾਜਾ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੋ, ਏਵਮੇਵ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ। ਤਤ੍ਥ ਤਿਵਿਧਾਨਂ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਨਂ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ ਅਵਿਹਿਂਸਾਛਨ੍ਦੇਨ। ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ। ਅਦੋਸਸ੍ਸ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ। ਅਮੋਹਸ੍ਸ ਅਵਿਹਿਂਸਾਛਨ੍ਦੇਨ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ। ਤਤ੍ਥ **ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾ**ਤਿ ਮਨਸਾ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਸ੍ਸਟਾ ਮਨੇਨ ਵਾ ਨਿਮ੍ਮਿਤਾ। ਮਨੋਵ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸੇਟ੍ਠੋਤਿ ਮਨੋਵ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸੇਟ੍ਠਜੇਟ੍ਠੋਤਿ ਮਨੋਵ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਆਧਿਪਚ੍ਚਂ ਕਰੋਤੀਤਿ ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾ। **ਮਨੋਜ**ਵਾਤਿ ਯਤ੍ਥ ਮਨੋ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ ਮਨੋਜਵਾ। ਯਥਾ ਵਾਤੋ ਸੀਘਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਅਞ੍ਞੋ ਵਾ ਕੋਚਿ ਸੀਘਂ ਗਾਮਕੋ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਵਾਤਜਵੋਤਿ ਪਕ੍ਖਿਗਾਮਿਕੋਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨੇਨ ਸਮ੍ਪਜਾਯਮਾਨਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ ਮਨੋਜਵਾਤਿ। ਤੇ ਤਿਵਿਧਾ ਛਨ੍ਦਸਮੁਦਾਨਿਤਾ ਅਨਾਵਿਲਤਾ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ। ਸਤ੍ਤਵਿਧਾ ਚ ਕਾਯਿਕਂ ਸੁਚਰਿਤਂ ਵਾਚਸਿਕਂ ਸੁਚਰਿਤਂ, ਤੇ ਦਸ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ। ਤਤ੍ਥ **ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾ**ਤਿ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ। **ਭਾਸਤਿ** ਵਾਤਿ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ। **ਕਰੋਤਿ** ਵਾਤਿ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ। ਇਮੇਹਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਦਸ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ ਪਰਮਾਪਿ ਸਨ੍ਤਾ ਸੀਲਵਤਾ ਪਰਮਾ। ਸੋ ਭਵਤਿ ਵਿਵਤ੍ਤਿਯਂ ਨ ਲੋਕਨਿਯਜਾਨਾਯ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਭਵਤਿ। ਅਯਂ ਦੇਸਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ? ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਸਮ੍ਮਤ੍ਤਾਨਿ। ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

ਯੁਤ੍ਤੀਤਿ ਦਸਨ੍ਨਂ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾਨਂ ਯੋ ਵਿਪਾਕੋ, ਸੋ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਸ੍ਸਙ੍ਗਮਾਨੋ। **ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ**ਤਿ ਅਨੁਗਚ੍ਛਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸਨ੍ਨਂ ਮਨੋਪਵਿਚਾਰਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸਬ੍ਬਕੁਸਲਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। **ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾ**ਤਿ ਯੋ ਚੇਤਸੋ ਪਸਾਦੋ, ਇਦਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। **ਭਾਸਤਿ** ਵਾਤਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਯ। **ਕਰੋਤਿ** ਵਾਤਿ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਸ੍ਸ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਲਕ੍ਖਣੋਤਿ ਇਤਿ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਵੇਦਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਪਿ ਏਤੇ, ਸਞ੍ਞਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਪਿ ਏਤੇ, ਸਙ੍ਖਾਰਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਪਿ ਏਤੇ। ਯੇ ਕੇਚਿ ਧਮ੍ਮਾ ਸਹਜਾਤਾ ਸਬ੍ਬੇ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਏਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ। **ਤਤੋ ਨਂ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀ**ਤਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਮਪਿ ਨਂ ਅਨ੍ਵੇਤਿ ਯਂ ਸੁਸੁਖਚ੍ਛਾਯਾ ਤਦਾਪਿ ਨਂ ਸੁਖਂ ਤਦਪਿ ਅਨ੍ਵੇਤਿ।

੮੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਤਿ ਨ ਇਦਂ ਏਕਾਦਿਵਚਨਂ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਾ? ਸਬ੍ਬੇ ਯੇਵ ਇਮੇ ਛਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾ, ਇਮਮ੍ਹਿ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਸੁਖੇਨ ਅਤ੍ਥਿਕਾ, ਤੇ ਮਨਂ ਪਸਾਦੇਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਂ ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਤ੍ਥੋ ਪੁਬ੍ਬੇਯੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ।

ਯਾਨਿ ਹਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਤਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਨਿਸਂਸਮਤ੍ਤਾ ਹੇਤੁ, ਅਯਂ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਦਸ ਠਾਨਾਨਿ ਦੇਸਨਾਹੇਤੂਨਿ ਦੇਸਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸਨਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਮਞ੍ਞੇ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਸਹ ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਅਙ੍ਗੇਨ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਹੀਯਤਿ, ਅਯਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਭੂਮਿਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯਂ ਤੇਸਂ ਪਹਾਨਾ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ।

ਵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ –

ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾ ਮਨੋਮਯਾ।
ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨ, ਭਾਸਤਿ ਵਾ ਕਰੋਤਿ ਵਾ।
ਤਤੋ ਨੰ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀਤਿ॥

ਤੰ ਨ ਏਕੰਸੇਨ ਸਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਪਨ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਸ੍ਸ ਸਕਸਤ੍ਥੇ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਸਾਦੇਤਿ, ਤੇਨ ਚ ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਭਾਸਤਿ ਬ੍ਯਾਕਰੋਤਿ ਨ ਤੰ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤਿ ਨ ਛਾਯਾਵ ਅਨੁਗਾਮਿਨੀ, ਦੁਕ੍ਖਮੇਵ ਤੰ ਅਨ੍ਵੇਤਿ। ਯਥਾ ਵਹਨ੍ਤੰ ਚਕ੍ਕੰ ਪਦਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਇਦੰ ਤੰ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੰ। ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਕਾਯਕਮ੍ਮੰ ਵਚੀਕਮ੍ਮੰ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯਨ੍ਤਿ ਸਮਗ੍ਗਤੇ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੰ ਮਿਚ੍ਛਗ੍ਗਤੇ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੰ, ਅਯੰ ਵਿਭਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ? ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਯੰ ਮਨਸਾ ਪਦੁਟ੍ਠੇਨ ਭਾਸਤਿ ਵਾ ਕਰੋਤਿ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸਾਨੁਗਾਮਿਨੀ, ਏਤਾਨਿਯੇਵ ਦ੍ਵੇ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਭਾਸਿਤਾਨਿ ਏਸ ਏਵ ਚ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ। ਵੇਵਚਨਨ੍ਤਿ ਯਦਿਦੰ ਮਨੋਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ।

ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਅਯੰ ਮਨੋ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾਤਿ ਵਿਸਿਟ੍ਠਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਮਨੋਜਵਾਤਿ ਸਹਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾਤਿ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾਤਿ ਅਨਾਵਿਲਸਙ੍ਕਪ੍ਪਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ । ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾਤਿ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਾਨੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਭਾਸਤਿ ਵਾਤਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਕਰੋਤਿ ਵਾਤਿ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਤਤੋ ਨੰ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਝਾਨਸਮਾਧਾਨੰ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ। ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਮੇਤ੍ਤਾ ਚ ਮੁਦੁਤਾ ਚ ਝਾਨੇਸੁ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਤਤਿਯਞ੍ਚ। ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੋ। ਧਾਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਆਯਤਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨੰ। ਯੰ ਕੁਸਲੰ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਮੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ ਸੁਖਵੇਦਨਾ ਮਨੋਪਵਿਚਾਰੇਸੁ ਸੋਮਨਸ੍ਸਵਿਚਾਰੋ ਛਤ੍ਤਿੰਸੇਸੁ ਪਠਮਪਦੇਸੁ ਛ ਸੋਮਨਸ੍ਸਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸ੍ਸਿਤਾ। ਇਤਿ ਅਯੰ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਯੰ ਅਤ੍ਥੰ ਆਰਬ੍ਭ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਭਾਸਿਤੰ। ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਆਰਬ੍ਭ ਸੁਤ੍ਤੰ। ਅਯੰ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ।

੮੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਵੇਵਚਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਨ ਏਕਤ੍ਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਏਕਤੋ ਨ ਵੇਵਚਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾਤਿ ਸੋ ਪਸਾਦੋ ਦ੍ਵਿਧੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਞ੍ਚ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਾਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਓਕਪ੍ਪਨਤੋ। ਸੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਪਸਾਦੋ ਦ੍ਵਿਧੋ। ਸਮੁਗ੍ਘਾਤਪਸਾਦੋ ਚ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਪਸਾਦੋ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੰ। ਵਿਘਾਤੋ ਨ ਮੂਲਪਸਾਦੋ ਜਾਤਮੂਲਮ੍ਪਿ ਵਾ। ਪਸਾਦੋ ਸਬ੍ਯਾਪਾਦੰ ਵਿਘਾਤੇਨ। ਤਤੋ ਨੰ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਸੁਖੰ ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ ਅਪ੍ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋਪਿ ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋਪਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸੁਖਮ੍ਪਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸੁਖਮ੍ਪਿ ਪੀਤਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਮ੍ਪਿ ਚੇਤਸਿਕੰ ਸੁਖੰ । ਯਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯੋ ਸੁਖੰ ਵੇਦੇਤਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਕਾਯਿਕੰ ਸੁਖੰ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਚ ਚੇਤਸਿਕੰ ਸੁਖੰ। ਯਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯੋ ਸੁਖੰ ਵੇਦੇਸਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਤਞ੍ਚ ਸੁਖਪਦਟ੍ਠਾਨੰ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੰ ਤੰ ਅਪਰਾਮਟ੍ਠੰ ਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ। ਅਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਅਪ੍ਪਨਾ ਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਤਿ ਨ ਚਾਯੰ ਵਾ ਪਤ੍ਤਭੂਤੋ ਅਨ੍ਵੇਤਿ। ਤਦਿਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦ੍ਵੀਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬੰ। ਹੇਤੁਨਾ ਚ ਯੋ ਪਸਨ੍ਨਮਾਨਸੋ ਵਿਪਾਕੇਨ ਚ ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੋ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਭਗਵਾ ਪਞ੍ਚਸਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘੇਨ ਨਗਰੰ ਪਵਿਸਤਿ ਰਾਜਗਹੰ। ਤਤ੍ਥ ਮਨੁਸ੍ਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਭਗਵਨ੍ਤੰ ਪਰਿਵਿਸਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਪਸਾਦੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਕੁਸਲਮੂਲਪੁਬ੍ਬਯੋਗਾਵਚਰੋਪਿ। ਸੋ ਅਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਅਕ੍ਖਾਤਿ, ਇਦੰ ਵਾਚੰ ਭਾਸਤਿ ਲਾਭਾ ਤੇਸੰ, ਯੇਸੰ ਨਿਵੇਸਨੰ ਭਗਵਾ ਪਵਿਸਤਿ, ਅਮ੍ਹਾਕਮ੍ਪਿ ਯਦਿ ਭਵੇਯ੍ਯ ਮਯਮ੍ਪਿ ਭਗਵਤੋ ਸੰਪਸਾਦੰ ਲਚ੍ਛਮ੍ਹਾਤਿ। ਯੇਨ ਭਗਵਾ ਤੇਨਞ੍ਜਲਿੰ ਪਣਾਮੇਤ੍ਵਾ ''ਨਮੋ ਭਗਵਤੋ ਨਮੋ ਭਗਵਤੋ''ਤਿ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਮਾਨੋ ਏਕਮਨ੍ਤੇ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਤਦਨਨ੍ਤਰੇ ਭਗਵਾ ਇਮੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਅਭਾਸਿਤ੍ਥ ''ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ

ਧਮ੍ਮਾ’’ਤਿ। ਸਬ੍ਬਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਤਥਾ ਯਂ ਪਰੇਸਂ ਭਾਸਤਿ ਇਦਂ ਵਾਚਾਕਮ੍ਮਂ। ਯਂ ਅਞ੍ਜਲਿਂ ਪਣਾਮੇਤਿ, ਇਦਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ। ਯੋ ਮਨੋਪਸਾਦੋ, ਇਦਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਪਰੇਸਂ ਪਕਾਸੇਤਿ ਭਾਸਤਿ ਵਣ੍ਣਂ। ਯੇਸਂ ਭਗਵਾ ਨਿਵੇਸਨਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ। ਸਬ੍ਬਂ ਤਸ੍ਸ ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਯਂ ਭਗਵਤਿ ਮੇਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ । ਯਂ ਅਞ੍ਜਲਿਂ ਪਣਾਮੇਤਿ ਮਾਨਞ੍ਚ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਤਤ੍ਥਸ੍ਸ ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਯਂ ਉਲ਼ਾਰਪਞ੍ਞਂ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸਪ੍ਪਹਾਨਂ। ਯਂ ਤਥਾਯੇਵ ਸਂਵਰੋ ਹੋਤਿ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸਪ੍ਪਹਾਨਂ। ਯਂ ਮਨਸ੍ਸ ਪਸਾਦਨਂ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸਪ੍ਪਹਾਨਨ੍ਤਿ ਅਕੁਸਲਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ ਪਹਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਯੋ ਅਨਾਵਿਲਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਂ ਕਿਲੇਸੇਹਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ ਇਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਾ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ ਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਸਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਵਤ੍ਤਂ ਅਯਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਤਿ। ਯਮ੍ਪਿ ਭਗਵਤੋ ਗੁਣੇ ਮਨਸਿ ਕਰੋਤਿ, ਅਯਮਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਤਿਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਂ ਹੇਤੁ, ਅਯਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਵਾਚਾ ਪਞ੍ਞਾ ਹੇਤੁ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਨਾਮ ਹੇਤੁ ਵਾ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਉਪਚਯੋ ਹੇਤੁਕਾ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ।

੯੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ? ਮਨਸਾਯੇਵ ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਸਤੋਯੇਵੇਤ੍ਥ ਪਸਨ੍ਨੋ ਅਪਿ ਚ ਚਿਤ੍ਤਵੋਦਾਨਾ ਸਤ੍ਤਾ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀਤਿ ਤੇਨ ਸਤ੍ਤਾ ਚਿਤ੍ਤਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਚੇਤਨਾਪਿ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਭੂਤਾ ਭਵਨ੍ਤੀਤਿ ਪਟਿਘਾ ਅਯਂ ਚੇਤਨਾਨਂ ਪਸਾਦੇਨ ਕਾਯੋ ਚਸ੍ਸ ਪਸਾਦੋ , ਸੋ ਚ ਆਰਭਤਿ ਪਸਾਦੇਨ ਪਸਨ੍ਨੋ ਸਞ੍ਞਾਨਨ੍ਤਿ ਚਸ੍ਸ ਅਵਿਪਰੀਤਾ, ਸੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧੋ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਾ, ਕਾਯਪਸ੍ਸਮ੍ਭਨਾਯੇਵਾ ਪਸਾਦੋ ਚਿਤ੍ਤਸਿਤੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬਂਯੇਵ ਪਸਨ੍ਨਂ। ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨਾ। ਏਵਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਪਸਾਦੋ। ਤਤੋ ਨਂ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਕਤਮਂ ਭਗਵਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ? ਨ ਹਿ ਅਤ੍ਤਸਚ੍ਚਂ ਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕੋ ਅਨ੍ਵੇਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਉਪਾਯੋ ਅਨੁਗਚ੍ਛਤਿ ਯਦਾ ਸਿਤਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋਪਿ ਅਨ੍ਵੇਤਿ। ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ।

ਮਹਾਨਾਮ ਸਕ੍ਕਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਂ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੧੭]। ਤਸ੍ਮਿਂ ਚੇ ਸਮਯੇ ਅਸ੍ਸਤੋ ਅਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਕਾਲਂ ਕਰੇਯ੍ਯ ਕਾਮੇ ਭਵਤਿ। ਅਸ੍ਸਤੋ ਅਭਿਸਮਾਹਾਰੋ ਯੋ ਮਾ ਭਾਯਿ, ਮਹਾਨਾਮ, ਯਂ ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦੀਘਰਤ੍ਤਂ ਸਦ੍ਧਾਪਰਿਭਾਵਿਤਂ ਸੀਲਪਰਿਭਾਵਿਤਂ ਸੁਤਚਾਗਪਰਿਭਾਵਿਤਨ੍ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਚਾਗੇਨ ਚ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਕਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ? ਯਾ ਸਦ੍ਧਾ, ਸਾ ਚੇਤਸੋ ਪਸਾਦੋ। ਯਾ ਅਨਾਵਿਲਸਙ੍ਕਪ੍ਪਿਤਾ, ਸਾ ਸਦ੍ਧਾ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਾ? ਅਨਾਵਿਲਲਕ੍ਖਣਾ। ਅਨਾਵਿਲਲਕ੍ਖਣਾ ਹਿ ਸਦ੍ਧਾ। ਅਪਰੇ ਆਹੁ ਗੁਣਪਰਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਟ੍ਠਾਗਮਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਯਞ੍ਚ ਅਪਰੇ ਵਾ ਵਚਨਪਟਿਗ੍ਗਹਲਕ੍ਖਣਾ ਸਦ੍ਧਾ। ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਯਦਿ ਏਵਂ ਓਕਪ੍ਪੇਤਿ ‘‘ਨਾਹਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਜਾਨਾਮੀਤਿ ਏਸਾ ਅਹਂ ਤਤ੍ਥ ਅਨੁਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਅਨਞ੍ਞਤਾ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਸਦ੍ਧਾਤਿ। ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ ਏਕਸਟ੍ਠਿਯਾ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਂ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ। ਤੇਨ ਚ ਪਦਿਟ੍ਠਂ ਭਵਤਿ ਯਥਾ ਗਮ੍ਭੀਰੇ ਉਦਪਾਨੇ ਉਦਕਂ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਸ੍ਸਤਿ ਨ ਚ ਕਾਯੇਨ ਅਭਿਸਮ੍ਭੁਨਾਤਿ। ਏਵਮਸ੍ਸ ਅਰਿਯਾ ਨਿਜ੍ਝਾਨਕ੍ਖਨ੍ਤਿਯਾ ਦਿਟ੍ਠਿ ਭਵਤਿ, ਨ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਤਾ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਦ੍ਧਾ। ਸਾ ਚ ਲੋਕਿਕਾ। ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ ਖਮਤਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਤਸ੍ਸ ਵੀਸਤਿ ਚਾਤਿ ਕੋ ਸਕ੍ਕਾਯਾਧੀਨਾ ਨ ਨਿਵੇਸੋ। ਨ ਏਤਂ ਏਕਨ੍ਤਿ ਨਯਸਞ੍ਞਾ ਯਥਾਭੂਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਤੁ ਖਲੁ ਮੁਦੂਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਦਸ੍ਸਨਮਗ੍ਗੇਨ ਪਹੀਨਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਦਿਟ੍ਠੇਕਟ੍ਠਾ ਚ ਕਿਲੇਸਾ, ਅਯਂ ਸਦ੍ਧਾ।

ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਙ੍ਗਮਦੁਕ੍ਖਾਯਂ ਭੂਮਿਯਂ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਭੂਮਿਯਂ ਸੇਕ੍ਖਸੀਲਂ ਅਰਿਯਾ ਧਾਰਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਭੂਮਿਯਂ ਮੁਦੁਪਞ੍ਞਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਭੂਮਿਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਅਨਤ੍ਥਿਕਤਾ, ਅਯਂ ਚਾਗੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਦ੍ਧਾ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਤਿਕੇਨ [ਤੇਨ (ਕ॰)] ਭਿਯ੍ਯੋ ਮਨੇਨ ਸਾ ਹਿਸ੍ਸ ਵਿਪਰੀਤਾ ਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਾ, ਸਾ ਨਯਨਉਪਧੀਸੁ ਪਮਤ੍ਤਾ ਸਮਾਦਿਨ੍ਨਾ। ਤਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਯੋ ਕਾਮਂ ਪਰਿਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਇਤਿ ਸਨ੍ਤਾਪਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ ਨ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਸੀਲੇਨ ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸੀਲਂ ਪਰਿਭਾਵਯਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਧਾ ਸੀਲਂ ਚਾਗੋ ਚ ਪਞ੍ਞਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਾਯ ਓਘਂ ਤਰਤਿ। ਯਂ ਸੀਲਂ, ਅਯਂ ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ। ਯੋ ਚਾਗੋ, ਇਦਂ ਪਞ੍ਞਾਯ ਕਮ੍ਮਂ। ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਇਦਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਂ

ਤੀਸੁ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇਸੁ। ਯਂ ਸੀਲਂ, ਤਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ। ਯੋ ਚਾਗੋ, ਸੋ ਚਤੂਸੁ ਝਾਨੇਸੁ। ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਸਾ ਸਚ੍ਚੇਸੁ, ਸਤਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ। ਤਸ੍ਸ ਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਭਤਿ, ਭਦ੍ਦਿਕੋ ਅਭਿਸਮ੍ਪਰਾਯੋ। ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਸ੍ਸਤਿਕਸ੍ਸ ਸੀਲਂ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨ ਕਾਯਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਸ੍ਸਤਿਤਾਯ ਤਾਨਿ ਵਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤਂ ਵਾ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਂ ਭਵਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਤਿਕਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਾ ਸੀਲਂ ਚਾਗੋ ਪਞ੍ਞਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ। ਯਾ ਸਦ੍ਧਾ ਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾ, ਇਦਂ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤਂ। ਯਂ ਸੀਲਂ, ਇਦਂ ਕਾਯਿਕਂ ਵਾਚਸਿਕਂ ਸੁਚਰਿਤਂ। ਯੋ ਚਾਗੋ, ਇਦਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਅਲੋਭੋ ਸੁਚਰਿਤਂ। ਇਤਿ ਚਿਤ੍ਤੇ ਗਹਿਤੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਗਹਿਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਇਮੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸੁਚਰਿਤਂ ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ।

੮੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ? ਯਾ ਚ ਸਦ੍ਧਾ ਯਞ੍ਚ ਸੀਲਂ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਕਰੋਤਿ? ਯਾ ਸਦ੍ਧਾ ਤਾਯ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ ਮਤ੍ਤੇਨਪਿ ਹਤ੍ਥਿਨਾ ਸਮਾਗਤਾ, ਅਸ੍ਸ ਭੋ ਕੁਕ੍ਕੁਰਾ ਸਬ੍ਬਂ ਸੀਲੇਨ ਨਪ੍ਪਟਿਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਯੇਨ ਵਾ ਵਾਚਾਯ ਵਾ ਠਾਨਂ ਵਿਸਾਰਦੋ ਭਵਤੀਤਿ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੀ ਪਞ੍ਞਾ ਯਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਵਤ੍ਤਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਅਖਣ੍ਡਸ੍ਸ ਸੀਲਂ ਯਂ ਨ ਪਚ੍ਛਿ ਤਸ੍ਸਂ ਮੋਹਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤਂ ਵਾ, ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ। ਧਮ੍ਮਵਾਦਿਨੋ ਭਦ੍ਦਿਕਾਰਾਤਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ਯਮਿਦਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦੀਘਰਤ੍ਤਂ ਪਰਿਭਾਵਿਤਂ ਸਦ੍ਧਾਯ ਸੀਲੇਨ ਚਾਗੇਨ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਮਾਧਿਨਾ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਾ ਸਦ੍ਧਾ ਅਸ੍ਸ ਅਨਾਵਿਲਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਤਂ ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤੀਣਿ ਚ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦਾ ਯਂ ਸੀਲਂ, ਤਂ ਅਰਿਯਕਨ੍ਤਂ, ਤਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਸਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਮੇ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਇਦਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕੋਦਿਭੂਤਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਦ੍ਧਾ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਚਾਗੋ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਞਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਦ੍ਧਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੀਲਞ੍ਚ ਚਾਗੋ ਚ ਸਮਥਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਦ੍ਧਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਰਾਗਾਯ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੀਲਞ੍ਚ ਚਾਗੋ ਚ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ? ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਦ੍ਧਾਸਤਿਭਾਵਿਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਸਦ੍ਧਾਯ ਭਣਿਤਾਯ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਸਤ੍ਤ ਧਨਾਨਿ ਭਣਿਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਧਾਧਨਂ...ਪੇ॰... ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਯਂ ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦੀਘਰਤ੍ਤਂ ਪਰਿਭਾਵਿਤਂ ਪਚ੍ਛਿਮਕੇ ਕਾਲੇ ਨ ਤਦਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਞ੍ਞਾਪਿ ਤਦਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਨੀ ਭਵਤਿ। ਯੇਪਿ ਤਜ੍ਜਾਤਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇਪਿ ਤਦਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਨੋ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਰੂਪਸਞ੍ਞਾ ਰੂਪਸਞ੍ਚੇਤਨਾਨੁਪਸ੍ਸਨਮਨਸਿਕਾਰੋ ਏਵਂ ਛਨ੍ਨਂ ਆਯਤਨਾਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯੇ, ਅਯਂ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਭਦ੍ਦਿਕਂ ਭਤਿਂ ਆਕਙ੍ਖੇਯ੍ਯ ਭਦ੍ਦਿਕਞ੍ਚ ਅਭਿਸਮ੍ਪਰਾਯਂ, ਤੇ ਸਦ੍ਧਂ ਸੀਲਂ ਚਾਗਂ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ ਮਨਸਿ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਯੇ ਚਞ੍ਞੇਪਿ ਸਤ੍ਤਾ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮੁਖਂ ਨ ਪਟਿਯੁਜ੍ਝਨ੍ਤੇ, ਇਮਂ ਧਮ੍ਮਂ ਸੋਤਾ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਤੋ ਕਾਲਂ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ, ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

੮੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ? ਇਦਮ੍ਪਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸਦ੍ਧਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਞ੍ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਞ੍ਚ ਹਨਨ੍ਤਿ। ਸੀਲਞ੍ਚ ਚਾਗੋ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਦੋਸਞ੍ਚ ਹਨਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਮੂਲਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਵਤ੍ਤੇਤਿ ਅਪ੍ਪਹੀਨਭੂਮਿਯਞ੍ਚ ਦ੍ਵਿਮੂਲਾਨਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਦ੍ਵੇ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ। ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਮੂਲਾਨਂ ਪਹਾਨਂ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਮਗ੍ਗੋ ਚ। ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ? ਯਂ ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਦ੍ਧਾਪਰਿਭਾਵਿਤਂ...ਪੇ॰... ਸਚੇ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸਪਿ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਭਤਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਏਕਂਸੇਨ ਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਂ ਦਿਟ੍ਠੇਯੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਪਾਕਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚੇਸ੍ਸਤਿ, ਅਪਰਮ੍ਹਿ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ਯਂ ਵਾ ਅਤੀਤਂ

ਵਿਪਾਕਾਯ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤੰ, ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾਨਿ ਚੇਤਾਨਿ, ਯੇ ਯਥਾ ਮਹਾਕਮ੍ਮਵਿਭਙ੍ਗੇ ''ਤੇਨਾਯੰ ਵਿਭਜ੍ਜਬਜਾਕਰਣਿਯੋ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਨੋ ਯਾ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਭਤੀ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ? ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੰ ਦੁਸ੍ਸੀਲਜੰ ਯੰ ਮਚ੍ਛੇਰੰ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੰ ਚ [ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞਿਯੰ (ਕ॰)] ਯਞ੍ਞ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਪਹੀਨਾ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਅਯੰ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਵੇਵਚਨੰ? ਯੰ ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਪਰਿਭਾਵਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣੰ...ਪੇ॰... ਯੰ ਸਦ੍ਧਾਬਲੰ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, ਯੰ ਸੀਲੰ ਤੰ ਸੁਚਰਿਤੰ, ਸੰਯਮੋ ਨਿਯਮੋ ਦਮੋ ਖਨ੍ਧਤਾ ਇਮਾਨਿ ਤਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨਾਨਿ। ਯੋ ਚਾਗੋ ਸੋ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਅਲੋਭੋ ਵੋਸਗ੍ਗੋ ਚਾਗੋਯਿਟ੍ਠਾਨੰ। ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ ਸਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਞਪ੍ਪਭਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਞ੍ਞਾਬਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਯੰ ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਬੀਜੰ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਪਰਿਭਾਵਨਾ ਵਾਸਨਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਸਦ੍ਧਾ ਪਸਾਦਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਸੀਲੰ ਸੁਚਰਿਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਚਾਗੋ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ। ਪਞ੍ਞਾ ਵੀਮੰਸਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸਦ੍ਧਾ ਸੀਲੰ ਚਾਗੋ ਪਞ੍ਞਵਤੋ ਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਯੰ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਤੰ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਧਾਤੂਸੁ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਆਯਤਨੇਸੁ ਮਨਾਯਤਨੰ। ਯੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ...ਪੇ॰... ਧਾਤੂਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਇਦੰ ਭਗਵਤੋ ਭਾਸਿਤੰ ਮਹਾਨਾਮੇਨ ਸਕ੍ਕੇਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤੇਨ ਸਬ੍ਬੰ ਤੰ ਨਿਯੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ? ਇਦੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ ਅਕੁਸਲੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤੇਹਿ ਅਪਰਿਭਾਵਿਤੇਹਿ ਪਰਿਭਾਵਿਤਨ੍ਤਿ ਯਾਨਿ ਪੁਨ ਪਰਿਭਾਵਿਤਾਨਿ ਅਞ੍ਞੇਸਮ੍ਪਿ ਤਤ੍ਥ ਉਪਾਦਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ ਸਬ੍ਬੇਪਿਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਭਤੀਤਿ ਕਾਮਭੋਗਿਨੋ ਤੇਵ ਰੂਪਧਾਤੁ ਅਰੂਪਧਾਤੁ ਮਨੁਸ੍ਸਾਤਿ ਸਬ੍ਬਾ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਭਤਿ ਤਦੇਵ ਕਥਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ, ਅਯੰ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਆਧਿਪਤੇਯਜਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਮਨਸਿਕਾਰੋ। ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸਦ੍ਧਾਯ ਲੋਕਿਕਾ ਪਞ੍ਞਾ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯੋਨਿਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸੀਲਸ੍ਸ ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਞ੍ਚ ਹੇਤੁ। ਚਾਗਸ੍ਸ ਅਲੋਭੋ ਹੇਤੁ। ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਚ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋ। ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਤੋ ਚ ਘੋਸੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਞ੍ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ਯੰ ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਪਰਿਭਾਵਿਤਨ੍ਤਿ ਚੇਤਸਿਕਾਪਿ। ਏਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਭਾਵਿਤਾ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਤੇ ਭਤਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਕੋ ਅਭਿਸਮ੍ਪਰਾਯੋ। ਇਤਿ ਯੇ ਕੇਚਿ ਮਨੁਸ੍ਸਕਾ ਉਪਭੋਗਪਰਿਭੋਗਾ ਸਬ੍ਬੇ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਭਤਿਯੇਵ, ਅਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨੋ।

੮੯. ਉਦ੍ਧੰ ਅਧੋ ਸਬ੍ਬਧਿ ਵੀਤਰਾਗੋਤਿ ਗਾਥਾ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੧ ਉਦਾਨੇ]। ਤਤ੍ਥ ਕਿੰ ਉਦ੍ਧੰ ਨਾਮ? ਯੰ ਇਤੋ ਉਦ੍ਧੰ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਅਨਾਗਾਮੀ, ਇਦੰ ਉਦ੍ਧੰ। ਅਧੋ ਨਾਮ ਯਮਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਤੀਤੰ, ਇਦਮਵੋਚ ਅਪਦਾਨਤਨ੍ਤਿ ਉਦ੍ਧੰ। ਤਤ੍ਥ ਅਤੀਤੇਨ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਕਪ੍ਪਿਕਾਨੰ ਅਪਰਨ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿ ਕੇਸਞ੍ਚਿ, ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿੰ ਯੰ [ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਯੰ (ਕ॰)] ਵੁਤ੍ਤਕਪ੍ਪਿਕਾਨੰ ਇਮਾ ਚੇਵ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਚ। ਤਤ੍ਥਾਯੰ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਇਮਾਨਿ ਪਨ੍ਨਰਸ ਪਦਾਨਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਸਸ੍ਸਤੰ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਰੂਪਵਨ੍ਤੰ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਮੇ ਰੂਪੰ, ਰੂਪੰ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਯਦੁਚ੍ਚਤੇ ਪਞ੍ਞੰ ਪਰਿਦਹਨ੍ਤਿ। ਯਾ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿ ਸਾ ਪਞ੍ਚਸਤਾਨਿ ਉਚ੍ਛੇਦੰ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਤੇ ''ਤੰ ਜੀਵੰ ਤੰ ਸਰੀਰ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਰੂਪੰ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਤਥਾਰੂਪਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਉਚ੍ਛੇਦੇਨ ਚ ਸਸ੍ਸਤੇਨ ਚ। ਏਵੰ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵੀਸਤਿਵਤ੍ਥੁਕਾਯ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਨ੍ਨਰਸ ਪਦਾਨਿ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੰ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਞ੍ਚ ਪਦਾਨਿ ਅਪਰਨ੍ਤੰ ਭਜਨ੍ਤਿ

ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ‘‘ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀ’’ਤਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਰੂਪਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਉਚ੍ਛੇਦਵਾਦੀ ਰੂਪਵਨ੍ਤਞ੍ਚ ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਚ ਰੂਪਂ, ਰੂਪਸ੍ਮਿਂ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਸੋ ਪਸ੍ਸਤਿ ਚਾਤਿ ਇਤਿ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿ ਚ, ਅਤ੍ਤਤੋ ਪਟਿਸ੍ਸਰਤਿ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਤੋ ਚ ਪਟਿਸ੍ਸਰਤਿ। ‘‘ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀ’’ਤਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵਾ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਯੋ ਤੀਸੁ ਅਦ੍ਧਾਸੁ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੇ ਚ ਅਪਰਨ੍ਤੇ ਚ ਤੇਨ ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ ਸਬ੍ਬਧਿ ਵੀਤਰਾਗੋ ‘‘ਅਹਮਸ੍ਮੀ’’ਤਿ ਨ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਇਮਿਨਾ ਦ੍ਵਾਰੇਨ ਇਮਿਨਾ ਪਯੋਗੇਨ ਇਮਿਨਾ ਉਪਾਯੇਨ ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ ਚ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਸੋ ਅਰਿਯੋ ਪਯੋਗੋ ਅਨਭਾਵਂਗਤੇਨ ਸਂਸਾਰੇਨ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਤਿ ਯੋ ਕੋਚਿ ਅਰਿਯੋ ਪਯੋਗੋ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯ ਮੁਦੂਨਿ ਵਾ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਮਜ੍ਝਾਨਿ ਅਧਿਮਤ੍ਤਾਨਿ ਵਾ ਸਬ੍ਬਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਅਹਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ ਕਾਮੋਘੋ ਭਵੋਘੋ ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ ਚ ਓਧਿਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਦੇਸਨਾਹਾਰੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੇਨ ਚ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ। ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯੇਨ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਅਯਂ ਦੇਸਨਾ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ‘‘ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀ’’ਤਿ ਅਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਤੀਣਿ ਦਸ੍ਸਨਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਜਹਤਿ। ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਯੁਤ੍ਤਿ? ਤਿਵਿਧਾ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਕੋਚਿ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਕੋਚਿ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਕੋਚਿ ਨੇਯ੍ਯੋ। ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਚ ਤਤੋ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਤਤੋ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਨੇਯ੍ਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਤਾਯ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਮਾਗਮ੍ਮ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਏਕਬੀਜਕੋ ਭਵਤਿ। ਅਯਂ ਪਠਮੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ। ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਮੁਦੂਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਮਾਗਮ੍ਮ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਕੋਲਂਕੋਲੋ ਚ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਦੁਤਿਯੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਯ੍ਯੋ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਮਾਗਮ੍ਮ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮੋ ਚ ਭਵਤਿ। ਅਯਂ ਤਤਿਯੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ।

ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ ਮੁਦੁਮਜ੍ਝਾਧਿਮਤ੍ਤੇਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਮੁਦੁਮਜ੍ਝਾਧਿਮਤ੍ਤਂ ਭੂਮਿਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੇਯ੍ਯ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਹਾਨੇਨ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਪਜਹਤਿ। ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ? ਤਤ੍ਥ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਸਬ੍ਬਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਕ੍ਕਾਯੋ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਾਮਰੂਪਂ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪੀਨਿ ਰੂਪਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਅਹਂਕਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਦ੍ਵੀਸੁ ਦਿਟ੍ਠੀਸੁ ਪਹੀਨਾਸੁ ਤਤ੍ਥ ਏਕਾ ਦਿਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਉਦ੍ਧਂ ਚ ਅਧੋ ਚ ਵੀਤਰਾਗੋ ਸਬ੍ਬਰਜਨੀਯੇਸੁ ਵੀਤਰਾਗੋ ਹੋਤਿ। ਤਜ੍ਜਾ ਪਰਭੂਮਿਯਂ, ਇਦਂ ਪਚ੍ਚਯਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਸਬ੍ਬਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਂ ਆਮਸਤਿ। ਅਯਂ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

੯੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਸਤ੍ਤਾ ਯੇ ਨਾਭਿਰਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਵਾਯਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਯਂ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ? ਯਾਨਿਮਾਨਿ ਮੁਦੂਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤਾਨਿ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਸਮੂਹਨਨ੍ਤਿ ਅਭਿਜ੍ਝਾਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ ਭਾਵਨਾਕਾਰੇਨ ਸੇਕ੍ਖਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਬਲਂ ਸਦ੍ਧਾ, ਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਿ ਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨ ਬਲਂ ਸਦ੍ਧਾ, ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਆਰਭਿਤਤ੍ਤਾ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਗ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਅਚ੍ਚਨ੍ਤਂ ਨਿਟ੍ਠਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ ਸਂਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨਂ। ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ ਆਯਤਿਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਧਮ੍ਮੋ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ? ‘‘ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀ’’ਤਿ ਯੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਚ ਖੋ ਅਧਿਮਤ੍ਤੇਨ ਲੋਕਿਕਾ ਯਂ ਭੂਮਿਯਂ ਨ ਤੁ ਅਰਿਯੇਨ ਪਯੋਗੇਨ ਸੋ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਪਜਹਤਿ। ਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤਜ੍ਜਾਯ ਭੂਮਿਯਾ ਅਧਿਮਤ੍ਤਾਯ। ਤਤ੍ਥ ਤਜ੍ਜਾਯ ਭੂਮਿਯਂ ਪਞ੍ਚਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ

ਅਧਿਮਤ੍ਤੁਤੰ ਪਟਿਲਭਤਿ ਸੀਲੇਨ ਵਤੇਨ ਬਾਹੁਸ੍ਸਚ੍ਚੇਨ ਸਮਾਧਿਨਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸੁਖੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਤ੍ਤੇ ਪਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀ ਅਧਿਮਾਨੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਏਤਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਵਤ੍ਥੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯੰ ਭਗਵਾ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਭਾਸਤਿ। ਸੀਲਵਾ ਵਤਮਤ੍ਤੇਨਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਅਪ੍ਪਤ੍ਤੇ ਪਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀ ਤਸ੍ਸ ਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਸੋ ਸਾਮਿਸੋ ਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤੋ ਪਨ ਸੋ ਕਾਪੁਰਿਸਾ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ। ਆਮਿਸੰ ਯਞ੍ਚ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਮਾਗਮ੍ਮ ਲੋਕਿਕਾ ਅਨਰਿਯੰ ਤੇਨ ਸਮਾਧਿ ਹੋਤਿ ਅਨਰਿਯੋ ਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤੋ। ਯੋ ਪਨ ਅਰਿਯਾਕਾਰੇਨ ਯਥਾਭੂਤੰ ਨ ਜਾਨਾਤਿ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ [ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ (ਪੀ॰)], ਸੋ ਅਧਿਗਮਨੰ ਪਜਹਤਿ ਯੋ ਅਰਿਯੇਨ ਸਮਾਧਿਨਾ ਅਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤੇਨ ਨਿਰਾਮਿਸੇਨ ਨੀਯਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਅਕਾਪੁਰਿਸਾ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਯੋ ਤੇਹਿ ਸੇਵਿਤੋ ਸਮਾਧਿ, ਸੋ ਅਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਕੰ ਵਿਭਜ੍ਜਬਜਾਕਰਣੀਯੰ ''ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀ''ਤਿ ਅਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਤਥਾ ਪਾਤੇਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ? ਇਮਾਯ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯਾ ਕਿਲੇਸਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਤੇਹਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਪਿ ਭਗਵਤਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ ਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਵੇਵਚਨੰ? ਯਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਅਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਅਯੰ ਭੂਮਿ। ਯੇ ਕਿਲੇਸਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਤੇ ਅਪ੍ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਅਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਪਿ ਭਗਵਤਾ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿ ਚ, ਸਾ ਪਰਿਯਨ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿ ਚ। ਯਾ ਅਪਰਿਯਨ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿ ਚ, ਸਾ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਚ। ਯਾ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿ, ਸਾ ਨਤ੍ਥਿਕਾ ਦਿਟ੍ਠਿ। ਯਾ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ, ਸਾ ਅਕਿਰਿਯਦਿਟ੍ਠਿ। ਇਦੰ ਵੇਵਚਨੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਤਣ੍ਹਾ ਸੰਯੋਜਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਮਗ੍ਗੋ ਪਟਿਲਾਭਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਪਟਿਲਾਭਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਸਕ੍ਕਾਯੋ ਦੁਕ੍ਖੰ ਦਸ੍ਸਨਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ। ਸਮੁਦਯੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤਾਨਿ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨੇਸੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਯਞ੍ਹਿ ਆਰਬ੍ਭ ਭਗਵਤਾ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਭਾਸਿਤੰ, ਸੋ ਆਰਬ੍ਭ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਹੇਤੁ ਬੀਜੰ। ਤੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਨਿਵਤ੍ਤਿਨਯੋ ਨ ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ ਸਬ੍ਬਭਵੇ, ਯੇ ਚ ਸਬ੍ਬਭਵਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਪਰਭਣ੍ਡਪਚ੍ਚਯੋ ਇਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਪਰਤੋ ਚ ਘੋਸੋ ਯੋਨਿਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ । ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਏਸਾ ਹੇਤੁ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਭਵਤਿ, ਯਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ [ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ (ਪੀ॰)], ਅਯੰ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ''ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀ''ਤਿ ਅਸਮਨੁਪਸ੍ਸੀ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਰੋਗਤੋ...ਪੇ॰... ਪਨ੍ਨਰਸ ਪਦਾਨਿ। ਸੀਲਾਨਿ ਭਗਵਾ ਕਿਮਤ੍ਥਿਯਾਨਿ ਕਿਮਾਨਿਸੰਸਾਨਿ। ਸੀਲਾਨਿ, ਆਨਨ੍ਦ, ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਤ੍ਥਾਨਿ ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਦੁਵਿਧੋ ਅਤ੍ਥੋ – ਪੁਰਿਸਤ੍ਥੋ ਚ ਵਚਨਤ੍ਥੋ ਚ।

੯੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਰਿਸਤ੍ਥੋ? ਯਾਯੰ ਨ ਪਚ੍ਛਾਨੁਤਾਪਿਤਾ ਅਯੰ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ, ਅਯੰ ਪੁਰਿਸਤ੍ਥੋ। ਯਥਾ ਕੋਚਿ ਬ੍ਰੂਹਯਤਿ ਇਮਤ੍ਥਮਾਸੇਵਤਿ ਸੋ ਭਣੇਯਜ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਮਮੇਤ੍ਥ ਅਧੀਨੰ ਤਸ੍ਸਤ੍ਥਾਯ ਇਦੰ ਕਿਰਿਯੰ ਆਰਭਾਮੀਤਿ। ਅਯੰ ਪੁਰਿਸਤ੍ਥੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਚਨਤ੍ਥੋ? ਸੀਲਾਨਿ ਕਾਯਿਕੰ ਵਾ ਵਾਚਸਿਕੰ ਵਾ ਸੁਚਰਿਤੰ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸੀਲਸ੍ਸ ਵਤਸ੍ਸ ਚ ਭਾਸੋਯੇਵ। ਅਨਞ੍ਞਾ ਸੁਗਤਕਮ੍ਮਤਾ ਸੁਚਰਿਤੰ ਅਯੰ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ। ਏਵੰ ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤੀਤਿ ਏਕਮੇਕਸ੍ਮਿਂ ਪਦੇ ਦ੍ਵੇ ਅਤ੍ਥਾ – ਪੁਰਿਸਤ੍ਥੋ ਚ ਵਚਨਤ੍ਥੋ ਚ, ਯਥਾ ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਏਵੰ ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦ੍ਵੇ ਦ੍ਵੇ ਅਤ੍ਥਾ। ਅਯੰ ਹਿ ਪਰਮਤ੍ਥੋ ਉਤ੍ਤਮਤ੍ਥੋ ਚ। ਯੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਚ੍ਛਿਕੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਯੰ ਸਕੰ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬੰ ਭਵਤਿ, ਸੋ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਤਸ੍ਸ [ਸਤਸ੍ਸ (ਕ॰)] ਕਤ੍ਥੋਤਿ। ਅਯੰ ਪੁਨ ਵੇਵਚਨੰ ਸਮ੍ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਮਿਨਾ ਨਿਯੁਤ੍ਤਤ੍ਥਮਭਿਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ ਵਚਨਤ੍ਥੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਅਤ੍ਥੰ ਸਾਵਕੋ ਅਭਿਕਙ੍ਖਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਯੋ ਪਟਿਲਾਭੋ, ਅਯੰ ਪੁਰਿਸਤ੍ਥੋ। ਯੰ ਯੰ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯਾ ਅਤ੍ਥਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਅਯੰ ਅਤ੍ਥੋ, ਤਤ੍ਥ ਸੀਲਾਨੰ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਅਤ੍ਥੋਪਿ

ਆਨਿਸੰਸੋਪਿ। ਏਸੋ ਚ ਆਨਿਸੰਸੋ ਯੰ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਨ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਯਥਾ ਤੰ ਭਗਵਤਾ ਏਸਾਨਿਸੰਸੋ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਚਿਣ੍ਣੇ ਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰੀ, ਅਯੰ ਅਤ੍ਥੋ।

ਯੰ ਪੁਰਿਸੋ ਭਾਵਨਾਭੂਮਿਯੰ ਸੀਲਾਨਿ ਆਰਬ੍ਭ ਸੀਲੇਨ ਸੰਯੁਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ ਏਵੰ ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਤਥਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਅਨੁਸਯਵਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ, ਤਞ੍ਚ ਸੀਲੰ ਅਯੰ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਪਾਮੋਜ੍ਜਪੀਤਿਪਸ੍ਸਦ੍ਧੀਤਿ ਚ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯੰ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯੰ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਸੀਲੰ ਸਮਾਧਿ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਤਥਾ ਸੀਲੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ ਯੰ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਤੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਸੋ ਸੀਲੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਵਾਯਮਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਪਹਾਨਾਯ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਭਿਯ੍ਯੋਭਾਵਾਯ ਇਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ , ਇਦੰ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, ਤੰ ਚਤੂਸੁ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਸੁ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ। ਤਥਾ ਯੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਵਾਯਮਤਿ, ਇਦੰ ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ। ਯੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ, ਇਦੰ ਦੁਤਿਯੰ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾਨਿ ਚਤੂਸੁ ਝਾਨੇਸੁ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਥਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੁ ਚ ਅਧਿਕਾ [ਆਦਿਕਾ (ਪੀ॰)], ਤਯੋ ਚ ਵਿਤਕ੍ਕਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਚ। ਸਾਧਾਰਣਭੂਤਾ। ਯਾ ਪਿਯਾਯਮਾਨਸ੍ਸ ਪਾਮੋਜ੍ਜੇਨ ਇਦੰ ਕਾਯਿਕੰ ਸੁਖੰ ਆਨਿਤੰ ਅਨਿਯਮੀਤਿਪੇਮੇਨ, ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖੰ। ਯੋ ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪੋ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿ। ਇਦੰ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਿਕੰ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ। ਯਾ ਚੇਤਸਿਕਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਸਵਿਤਕ੍ਕੰ ਸਵਿਚਾਰੰ ਵਿਰੋਧਨੰ, ਯੋ ਕਿਲੇਸੋ ਚ ਪਰਿਦਾਹੋ, ਸੋ ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਨਿਰੁਦ੍ਧੋ। ਤਥਾ ਯਾ ਚ ਕਿਲੇਸਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਯਾ ਚ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾਨੰ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਉਭਯੇਪਿ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾਯੰ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਯਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਸੁਖੰ ਸੁਖਾਯਨਾ, ਇਦੰ ਪੀਤਿਸੁਖਿਨੋ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ। ਯੋਪਿ ਏਕੋਦਿਭਾਵੋ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਤੇਨ ਏਕੋਦਿਭਾਵੇਨ ਯੰ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੰ ਸਮ੍ਪਸਾਦਨੰ, ਇਦੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨਙ੍ਗੰ। ਇਤਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਞ੍ਚ ਸਮ੍ਪਸਾਦੋ ਚੇਤਸੋ ਚ ਏਕੋਦਿਭਾਵੋ ਪੀਤਿ ਚ ਸੁਖਞ੍ਚ, ਇਦੰ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਚਤੁਰਙ੍ਗਿਕੰ। ਯੋ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯੋ ਸੁਖੰ ਵੇਦੇਤਿ, ਤੇਨ ਅਧਿਮਤ੍ਤੇਨ ਸੁਖੇਨ ਫਰਿਤ੍ਵਾ ਸੁਖੰ ਚੇਤਸਿਕੰ ਯੰ, ਸੋ ਪੀਤਿਵੀਤਰਾਗੋ ਏਵੰ ਤਸ੍ਸ ਪੀਤਿਵੀਤਰਾਗਤਾਯ ਉਪੇਕ੍ਖੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਸੋ ਪੀਤਿਯਾ ਚ ਵਿਰਾਗਾ ਉਪੇਕ੍ਖੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਸੁਖਞ੍ਚ ਪਟਿਸੰਵੇਦੇਤਿ। ਸਤਿ ਚ ਸਮ੍ਮਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਸਚੇ ਸਤਿ ਏਕਗ੍ਗਤਾ ਇਦੰ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਿਕੰ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ। ਯੰ ਸੁਖਿਨੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ਸਮਾਧਿਯਤਿ, ਅਯੰ ਏਕਗ੍ਗਤਾਯ ਪਰਾਵਿਧਾਨਭਾਗਿਯਾ, ਪਠਮੇ ਝਾਨੇ ਅਤ੍ਥਿ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਨੋ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ ਸਬ੍ਬੰ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਯਥਾ ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਝਾਨੇ, ਤਥਾ ਯਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਪਸ੍ਸਮ੍ਭਯੰ ਸਤਿਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੰ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਚ, ਇਦੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ।

੯੨. ਯਥਾ ਸਮਾਧਿ ਦਸ੍ਸਯਿਤਬ੍ਬੰ, ਤਥਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਤੰ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਯੰ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਸਾ ਪਜਾਨਨਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਅਸੁਭਤੋ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਚ, ਯਦਾਰਮ੍ਮਣੰ ਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ, ਯੰ ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਤਥਾ ਯੰ ਕਾਮਾਸਵਸ੍ਸ ਪਹਾਨੰ ਭਵਾਸਵਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵਸ੍ਸ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵਸ੍ਸ, ਅਯੰ ਨਿਰੋਧੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨਭੂਮਿਯੰ ਆਸਵਸਮੁਦਯੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਯਥਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਯਥਾਯੰ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯੰ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤੀਤਿ, ਇਦੰ ਤਨੁਕਞ੍ਚ। ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦੰ ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲਞ੍ਚ ਯੰ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ, ਅਯੰ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਭਾਵਨਾਭੂਮਿ ਚ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਞ੍ਚ। ਯੰ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਅਯੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਰਹਤ੍ਤਞ੍ਚ। ਇਮੇ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਾ ਚ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਾ ਤਞ੍ਚ ਉਪਰਿ ਯਾਵ ਸਮਾਧਿ, ਏਵੰ ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਯੰ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਸੀਲਪਾਰਿਪੂਰਿਮੁਪਾਦਾਯ ਚਾਗਸੰਹਿਤੇਨ ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਿਕਾਨਞ੍ਚ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੰ ਅਨਾਵਿਲਮਨਾ, ਇਦੰ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਯੰ ਪੁਨ ਇਮਾਯ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਤੀਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਦਿਟ੍ਠੇਗਮਨਕਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਕਿਲੇਸਪਹਾਨੇਨ ਚ ਸੇਕ੍ਖਸੀਲੰ, ਇਦੰ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗਾਨਿ ਫਲਾਨਿ। ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸੋਪਨਿਯਾਹਾਰੀਨਿ ਸਬ੍ਬਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਯੰ ਝਾਨੰ ਪਟਿਲਭਨੰ ਵੀਰਿਯਗਹਿਤੰਯੇਵ ਞਾਣੰ ਪਟਿਸ੍ਸਰਤੋ, ਅਯੰ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਯੋ ਸਮਾਧਿ

ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਨਿਮਿਤ੍ਤਾਭਾਸੋ ਅਨੋਮਗਤਿਤਾਯ ਯਥਾਕਾਮੋ, ਅਯਂ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ, ਯਂ ਤਥਾਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯਂ ਭਾਵਨਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

ਇਮਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਬੁਜ੍ਝਕਾਰਧਿਕਂ ਬੁਜ੍ਝਿਤਬ੍ਬਂ। ਯੇਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਤਂ ਬੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗਾਨਿ ਬੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ। ਤਥਾ ਆਦਿਤੋ ਯਾਵ ਸੀਲਂ ਵਤਂ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ, ਕਿਸ੍ਸ ਸੀਲਾਨਿ ਪਾਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਭਿਯਜੋਭਾਵਾਯ, ਇਦਂ ਵੀਰਿਯਂ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਬੁਜ੍ਝਿਤਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਵੀਰਿਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਇਮਿਨਾ ਵੀਰਿਯੇਨ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਆਦਿਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਪਾਮੋਜ੍ਜਞ੍ਚ ਯਾ ਪੁਨ ਪੀਤਿ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਪਾਮੋਜ੍ਜਪਚ੍ਚਯਾ, ਅਯਂ ਪੀਤਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਯਂ ਪੀਤਿਮਨਸ੍ਸ ਕਾਯੋ ਪਸ੍ਸਮ੍ਭਤਿ। ਅਯਂ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਤੇਨ ਕਾਯਿਕਸੁਖਮਾਨਿਤਂ ਯਂ ਸੁਖਿਨੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮਾਧਿਯਤਿ, ਅਯਂ ਸਮਾਧਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਯਂ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਯਂ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਯਾ ਸੀਲਮੁਪਾਦਾਯ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਂ ਉਪਾਦਾਯਾਨੁਲੋਮਤਾ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯਨਾ ਪੀਤਿਭਾਗਿਯਾਨਞ੍ਚ ਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯਾਨਞ੍ਚ ਅਪਿਲਾਪਨਤਾ ਸਹਗਤਾ ਹੋਤਿ ਅਨਵਮਗ੍ਗੋ, ਅਯਂ ਸਤਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ। ਯਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਅਚ੍ਚਾਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯਂ ਕਰੋਤਿ। ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਭੂਮੀਤਿ ਕਤਾ ਅਭਿਪਤ੍ਥਿਤਂ ਪੇਸੇਤਿ। ਕੋਸਜ੍ਜਭੂਮੀਤਿ ਗਰਹਿਤੋ ਰਹਿਤੇਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਬੁਜ੍ਝਤਿ ਯਂ ਚਕ੍ਖੁਸਮਥਪਥਂ, ਸਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਤਿ। ਤੇਨ ਸਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਤਸ੍ਸ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੇ। ਏਸੋ ਸੁਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

੯੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਅਸ੍ਮਿਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾਯ ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਮਿਨਿਕਿਮਤ੍ਥਸ੍ਸਮੀਤਿ ਦ੍ਵੇ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਾ ਦ੍ਵੇ ਪਦਾਨਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾਨਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਦ੍ਵੇ ਅਭਿਞ੍ਞਂ ਦ੍ਵੀਹਿ ਚੇਵ ਪਦੇਹਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਕਿਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਧਿਕਂ ਕਾਯਭੂਮਿਂ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਤਥਾ ਹਿ ਪਤਿਟ੍ਠਾ ਚ ਅਸੇਕ੍ਖੇ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਯੁਤ੍ਤਿ? ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਭਵਤਿ ਕਿਂ ਨਿਚ੍ਛਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਵਿਰਾਗੋ ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ? ਵੀਰਿਯਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਞਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵੀਰਿਯਂ ਅਦੋਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਮਾਧਿ ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਞਾ ਅਮੋਹਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਯ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਸ੍ਸ। ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਯ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਨੋ। ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਯਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਸੀਲਮੇਵ ਹਿ ਸੇਲੋਪਮਤਾ ਯਥਾ ਸੇਲੋ ਸਬ੍ਬਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕੇਹਿ ਅਕਰਣੀਯੋ ਏਵਂ ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸੇਹਿ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ, ਅਯਂ ਅਮੋਹੋ। ਵਿਰਤ੍ਤਂ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੪ ਉਦਾਨਪਾਲ਼ਿਯਂ] ਰਜਨੀਯੇਸੂਤਿ ਅਯਂ ਅਲੋਭੋ। ਕੋਪਨੇਯ੍ਯੇ ਨ ਕੁਪ੍ਪਤੀਤਿ ਅਯਂ ਅਦੋਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਞਾ ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ, ਅਲੋਭੋ ਅਲੋਭੋਯੇਵ, ਅਦੋਸੋ ਅਦੋਸੋਯੇਵ। ਇਮੇਹਿ ਤੀਹਿ ਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਯਂ ਠਿਤੋ ਅਸੇਕ੍ਖਮਗ੍ਗਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਕਮ੍ਮਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਸਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਰਸਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਇਮੇ ਦਸ ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਧਮ੍ਮਾ। ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੇਨ ਮਗ੍ਗੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਭਾਵਨਾਪਿ ਲਬ੍ਭਤਿ। ਸੀਲਭਾਵਨਾ ਕਾਯਭਾਵਨਾ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੇਨ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੇਨ ਚ ਕਾਯੋ ਭਾਵਿਤੋ। ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਯ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੇਨ ਚ ਸੀਲਂ ਭਾਵਿਤਂ। ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਨਾ ਚ ਚਿਤ੍ਤਂ ਭਾਵਿਤਂ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵਿਤਾ। ਇਮਾਯ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾਯ ਭਾਵਨਾਯ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ। ਚਿਤ੍ਤਂ ਭਾਵਨਾਯ ਸਮਥੋ, ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵਨਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਞਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਹਾਨੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇਹਿ ਅਮਿਸ੍ਸੀਕਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵਨਾਯ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਂਯੇਵ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਏਵਂ ਯਸ੍ਸ ਸੁਭਾਵਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕੁਤੋ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀਤਿ। ਅਪਿ ਚ ਖੋ ਪਨ ਤਸ੍ਸ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਅਬਜਾਪਾਦਧਾਤੁ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਨ ਸੋ ਪੇਤਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨੋ ਤਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਪਹਾਰਂ ਦੇਤਿ, ਸਙ੍ਖਾਵਿਤਕ੍ਕਿਤੇ ਸਰੀਰੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਵੇਦਿਯਤਿ, ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

੯੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਦਸ ਅਸੇਕ੍ਖਾ ਅਰਹਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾ ਵਿਭਾਵਨਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ਸੇਲੋਪਮਤਾ ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਵੇਦਨੀਯਸੁਖਦੁਕ੍ਖੋਪਗਤਾ, ਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਨਿਰੂਪੰ ਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਾਨੰ ਵੂਪਗਤਾ ਕਾਯਤੋ ਵੇਦਯਿਤਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ତਿਤੋ ਦੁਕ੍ਖੰ ਨ ਵੇਦਿਯਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਯੁਤ੍ਤਿ, ਯਸ੍ਸੇਵੰ ਭਾਵਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਕੁਤੋ ਤੰ [ਨੰ (ਕ॰)] ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀਤਿ। ਤੀਸੁ ਭਾਵਨਾਸੁ ਦੁਕ੍ਖੰ ਨਕ੍ਖਮਤਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾਯ ਚ। ਨਿਰੋਧਭਾਵਨਾਯ ਚ ਆਨਨ੍ਤਰਿਕਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾਯ ਚ। ਇਤਿ ਯਸ੍ਸੇਵੰ ਭਾਵਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਸਮਾਧਿ ਫਲਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਯਸ੍ਸੇਵੰ ਭਾਵਿਤੰ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੪ ਉਦਾਨਪਾਲ਼ਿਯੰ] ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਭਾਵਿਤਾਨਿ ਯਥਾ ਪਠਮੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਪਞ੍ਚਾ ਸੀਲੰ ਕਾਯੋ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਸੀਲਮ੍ਪਿ ਸੁਭਾਵਿਤੰ ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਨਾਨੁਪਕਮ੍ਪਤੀਤਿ ਵੇਦਨਾਪਿ ਤਥਾ ਸਞ੍ਞਾਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਪਿ। ਕੁਤੋ ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀਤਿ ਸੁਖਮ੍ਪਿ ਨਾਨੁਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਮ੍ਪਿ ਨਾਗਤਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਅਧਿਕਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਏਵਰੂਪਾਹਿ ਸਮਾਪਤ੍ਤੀਹਿ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਯੇ ਚ ਅਪ੍ਪਸਨ੍ਨਾ, ਤੇ ਹਿ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪਸਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਪੀਤਿਪਾਮੋਜ੍ਜੰ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਯੰ ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਆਵਟ੍ਟੋਤਿ ਨਤ੍ਥਿ ਆਵਟ੍ਟਨਸ੍ਸ ਭੂਮਿ।

ਵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ ਯਸ੍ਸੇਵੰ ਭਾਵਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਕੁਤੋ ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀਤਿ ਦੁਵਿਧੋ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ – ਦੁਕ੍ਖਹੇਤੁਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਚ ਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਚ। ਕੋ ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਹੇਤੁ? ਯਤੋ ਦੁਕ੍ਖੰ ਆਗਚ੍ਛਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸੇਸਧਮ੍ਮਾਨੰ ਸੀਲੰ ਹੇਤੁ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ, ਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਕਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯੇ ਧਮ੍ਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਬੋਧਗਮਨੀਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੇਨ ਛਨ੍ਦਿਕਾ, ਤੇ ਸੀਲਪਾਰਿਪੂਰੀ ਭਵਨ੍ਤਿ ਪਾਮੋਜ੍ਜਛਨ੍ਦਿਕਾ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੀਪਾਰਿਪੂਰੀ, ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ...ਪੇ॰... ਅਯੰ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ? ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ। ਯੋ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ, ਅਯੰ ਨਿਰੋਧੋ। ਯੇਨ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਤਿ, ਸੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਯੰ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਤਿ, ਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ। ਯੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨਾ ਮਗ੍ਗੇਨ ਪਹੀਯਤਿ, ਸਮੁਦਯੋਯੰ ਵੁਤ੍ਤੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵਿਭਤ੍ਤਿ? ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋਤਿ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੰ, ਪਰਾਮਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨਤ੍ਥਿ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਯਾਵ ਦੋਸਕਤੰ ਕਾਯੇਨ ਵਾ ਵਾਚਾਯ ਵਾ ਅਕੁਸਲੰ ਆਰਭਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਿਪਿਸ੍ਸ ਏਵੰ ਹੋਤਿ ''ਸੁਕਤਮੇਤੰ ਸੁਚਰਿਤਮੇਤੰ ਨੋ ਚਸ੍ਸ ਤੇਨ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੇਨ ਪਾਮੋਜ੍ਜੰ ਜਾਯਤਿ ਯਾਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ''ਤਿ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੰ, ਅਯੰ ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ? ਇਮੇਹਿ ਸਤ੍ਤਹਿ ਉਪਨਿਸਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਹਿ ਏਕਾਦਸ ਉਪਨਿਸਾ ਵਿਭਤ੍ਤਿਯੰ ਪਜਹਾਨੰ ਪਜਹਨ੍ਤਿ, ਅਯੰ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵੇਵਚਨਾ? ਇਮੇਸੰ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾਨੰ ਬਲਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਵਿਮੋਕ੍ਖਸਮਾਧਿਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨੰ ਇਮਾਨਿ ਵੇਵਚਨਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋਤਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ, ਨਿਸਜ੍ਜਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ ਏਵੰ ਦਸ ਅਙ੍ਗਾਨਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਇਦੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਸੁਤ੍ਤੰ ਪਞ੍ਚਸੁ ਓਤਿਣ੍ਣੰ ਯਥਾ ਯੰ ਪਠਮੰ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ ਏਵਮਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਿਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋਤਿ ਨ ਤਾਵ ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਿਨੋ ਪਾਮੋਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਨ ਤਾਵ ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ ਯਾਨਿ ਏਕਾਦਸ ਪਦਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ ਯਦਾ ਤਦਾ ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ, ਅਯਂ ਸੋਧਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ? ਸੀਲਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੁਂ ਏਵਂ ਦਸ ਪਦਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਆਨਿਸਂਸੋ, ਤੇ ਚ ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਞ੍ਚ ਹੇਤੁ, ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸੁਖਂ ਹੇਤੁ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਯੇਨ ਞਾਨਸਹਜਾਤਿ ਚ ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਞਾਨਞ੍ਞਾ ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ ਕਾਮੇਸੁ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਸਮਾਧਿਨੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੇ ਆਨਿਸਂਸਦਸ੍ਸਾਵਿਤਾ ਹੇਤੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਸਮਾਰੋਪਨਾ? ਯਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਸੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯਂ ਸੀਲਂ, ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਪਧਾਨਾ। ਯਂ ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪਟਿਪਤ੍ਤਿ, ਸੋ ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸਂਵਰੋ।

੯੫. ਯਸ੍ਸ ਸੇਲੋਪਮਂ ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੪ ਉਦਾਨੇ], ਸੇਲੋਪਮਨ੍ਤਿ ਉਪਮਾ ਯਥਾ ਸੇਲੋ ਵਾਤੇਨ ਨ ਕਮ੍ਪਤਿ ਨ ਉਣ੍ਹੇਨ ਨ ਸੀਤੇਨ ਸਂਕਮ੍ਪਤਿ। ਯਥਾ ਅਨੇਕਾ ਅਚੇਤਨਾ, ਤੇ ਉਣ੍ਹੇਨ ਮਿਲਾਯਨ੍ਤਿ, ਸੀਤੇਨ ਅਵਸੁਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਵਾਤੇਨ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਨ ਏਵਂ ਸੇਲੋ ਵਿਰਤ੍ਤੁਂ ਰਜਨੀਯੇਸੁ ਦੋਸਨੀਯੇ ਨ ਦੁਸ੍ਸਤੀਤਿ ਕਾਰਣਂ ਦੋਸਨੀਯੇ ਦੋਮਨਸ੍ਸਨ੍ਤੁਂ, ਨ ਦੁਟ੍ਠੇਨ ਵਾ ਕਮ੍ਪਤਿ ਉਣ੍ਹੇਨ ਵਾ, ਸੋ ਮਿਲਾਯਤਿ ਸੀਤੇਨ ਵਾ ਅਵਸੁਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਂ ਚਿਤ੍ਤੁਂ ਰਾਗੇਨ ਨਾਨੁਸ੍ਸਤਿ ਸੀਤੇਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਵਿਰਤ੍ਤੁਂ ਰਜਨੀਯੇਸੁ ਦੋਸਨੀਯੇ ਨ ਦੁਸ੍ਸਤਿ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਦੋਸਨੀਯੇ ਪਨਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਨ ਦੁਸ੍ਸਤਿ, ਅਦੁਟ੍ਠਂ ਤਂ ਨ ਕੋਸਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਕੁਪ੍ਪਨੀਯੇ ਨ ਕੁਪ੍ਪਤਿ, ਯਸ੍ਸੇਵਂ ਭਾਵਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤੁਂ ਕੁਤੋ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਚ ਕੁਤੋ ਏਵਰੂਪਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਂ ਆਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ।

ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾਤਿ ਕੁਤੋ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਸੁਖਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਅਯਂ ਨਤ੍ਥਿ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਾ ਅਯਂ ਅਤ੍ਥਿ। ਪੁਨ ਏਵਮਾਹਂਸੁ ਤਂ ਖਣਂ ਤਂ ਮੁਹੁਤ੍ਤੁਂ ਉਭਯਮੇਵ ਅਵੇਦਯਿਤਂ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਂ ਯਞ੍ਚ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਂ ਯਞ੍ਚ ਤਂ ਖਣਂ ਤਂ ਮੁਹੁਤ੍ਤੁਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਂ ਯਞ੍ਚ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਂ ਚ ਅਵੇਦਯਿਤਂ। ਸੁਖਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਅਨਾਵਤ੍ਤਿਕਨ੍ਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ? ਯਸ੍ਸੇਵਂ ਭਾਵਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤੁਂ ਵਾ ਭਾਵਿਤਂ ਸੁਭਾਵਿਤਂ ਅਨੁਟ੍ਠਿਤਂ ਵਤ੍ਥੁਕਤਂ ਸੁਸਮਾਰਦ੍ਧਂ। ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਮਨੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਚਿਤ੍ਤੁਂ ਮਨੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵੂਪਸਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੁਂ। ਸਮਾਧਿ ਅਸੇਕ੍ਖਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ। ਦੁਕ੍ਖਂ ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੁਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਚਿਤ੍ਤੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਓਤਰਣੋ, ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਯ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਧਾਤੂਸੁ ਓਤਰਣੋ। ਮਨਾਯਤਨੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੇ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਮਨਾਯਤਨਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ। ਤਥਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇ। ਅਯਂ ਓਤਰਣੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਸੁਦ੍ਧੋਯੇਵ ਆਰਮ੍ਭੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ? ਛਲ਼ਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਭਾਵਨਾ ਏਕਤ੍ਤਾਯਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਛਟ੍ਠਿਤੇਨ ਕਾਯੋ ਏਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਹੇਤੁ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਤਪ੍ਪੋਣਤਾ ਚ ਯਂ ਅਸਮਾਹਿਤਭੂਮਿਯਂ ਚ ਵਿਸੇਸਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਭਾਵਿਤਤ੍ਤਾ ਚਿਤ੍ਤਸਤਤਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸਚੇ ਸਮਾਧਿਨੋ ਸੁਖਂ ਹੇਤੁ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਯਂ ਹੇਤੁ ਅਯਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਸਮਾਰੋਪਨਾ? ਯਸ੍ਸੇਵਂ ਭਾਵਿਤਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮਾਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਾ। ਕਾਯੋ ਸੀਲਂ ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵਿਤਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਨਭਿਰਤਂ ਅਨਪਣਤਂ ਅਨੇਕਂ ਅਨੁਤਂ ਅਨਾਪਜਜ੍ਜਾਸਤ੍ਤੁਂ ਅਯਂ ਸਮਦ੍ਵਾਯਤਨਾ ਨ ਤਸ੍ਸ ਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਸਬ੍ਬੇ ਅਸੇਕ੍ਖਾ ਦਸ ਅਰਹਨ੍ਤੁਧਮ੍ਮਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ।

੯੬. ਯਸ੍ਸ ਨੂਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਕਾਯਗਤਾਸਤਿ ਅਭਾਵਿਤਾ, ਅਯਂ ਸੋ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰਿਂ [ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀਨਂ (ਕ॰)] ਆਸਜ੍ਜ ਸਮਾਪਜ੍ਜ ਅਪ੍ਪਟਿਨਿਸਜ੍ਜ ਜਨਪਦਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮੇਯ੍ਯ, ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਵਿਪ੍ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ ਦ੍ਵੇ ਪਜਾਨਿ ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾਯਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਹਾਨਂ, ਕਾਯਭਾਵਨਾਯਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਕਾਯਭਾਵਨਾਯਞ੍ਚ ਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨਂ, ਯਂ ਪਠਮਂ ਉਪਮਂ ਕਰੋਤਿ। ਅਸੁਚਿਨਾਪਿ ਸੁਚਿਨਾਪਿ ਪਥਵੀ ਨੇਵ ਅਟ੍ਟਿਯਤਿ ਨ ਜਿਗੁਚ੍ਛਤਿ ਨ ਪੀਤਿਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਹਿ ਪਥਵੀਸਮੇਨ ਸੋ ਚੇਤਸਾ ਅਨ੍ਵਯੇਨ ਅਪ੍ਪਕੇਨ ਅਵੇਰੇਨ ਅਬਜਾਪਜ੍ਜੇਨ ਵਿਹਰਾਮੀਤਿ। ਇਤਿ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਕਿਂ ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ, ਕਾਯਭਾਵਨਾਯ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਹਾਨਂ ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ, ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾਯ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਹਾਨਂ ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ। ਕਾਯਿਕਾ ਵੇਦਨਾ ਰਾਗਾਨੁਸਯਮਨੁਗਤਾਨਂ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਪਤਿ। ਨ ਹਿ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਯਾ ਚੇਤਸਿਕਾ ਸੁਖਵੇਦਨਾ ਤਤ੍ਥ ਅਯਂ ਪਟਿਲਾਭਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਸੁਖਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ। ਸੋਤਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਪਤਿ, ਨ ਹਿ ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਂ ਵੇਦਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਚਤੂਸੁ ਮਹਾਭੂਤੇਸੁ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਅਨੁਸਯਪਟਿਘਪਹਾਨਂ ਭਣਤਿ। ਕਾਮੇ ਰੂਪਞ੍ਚ ਤਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਯਂ। ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰਞ੍ਚ। ਬਲੇਨ ਚ ਉਸ੍ਸਾਹੇਨ ਚ ਸਬ੍ਬਂ ਮਨਸਿ ਕਤਤ੍ਤਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਮੇਦਂ ਕਤਾਲਿਕਾਯ ਚ ਪੁਰਿਸੇਨ ਚ ਮਣ੍ਡਨਕਜਾਤਿਕੇਨ ਚ, ਏਤੇਹਿ ਇਮਸ੍ਸ ਮਾਤਾਪਿਤੁਸਮ੍ਭੂਤਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਂ, ਸੋ ਕਾਯੇਨ ਚ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਚ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮੇ ਧਾਰੇਤਿ। ਕਾਯਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁਂ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਚ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੇ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸੁਭਾਵਿਤੇਨ ਸਤ੍ਤੁਨ੍ਨਂ ਚ ਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨਂ ਵਿਹਰਿਤੁਂ ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ।

ਗਹਪਤਿਪੁਤ੍ਤੋਪਮਤਾਯ ਚ ਯਥਾ ਗਹਪਤਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਾਨਾਰਙ੍ਗਾਨਂ ਵਤ੍ਥਕਰਣ੍ਡਕੋ ਪੂਣ੍ਣੋ ਭਵੇਯ੍ਯ, ਸੋ ਯਂ ਯਦੇਵ ਵਤ੍ਥਯੁਗਂ ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਸਮਯੇ ਆਕਙ੍ਖਤਿ, ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਸਮਯੇ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਤਿ, ਏਵਂ ਮਜ੍ਝਨ੍ਹਿਕਸਮਯੇ, ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯੇ, ਏਵਮੇਵ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੁਭਾਵਿਤਤ੍ਤਾ ਯਥਾਰੂਪੇਨ ਵਿਹਾਰੇਨ ਆਕਙ੍ਖਤਿ ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਸਮਯਂ ਵਿਹਰਿਤੁਂ, ਤਥਾਰੂਪੇਨ [ਯਥਾਰੂਪੇਨ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਸਮਯਂ ਵਿਹਰਤਿ, ਮਜ੍ਝਨ੍ਹਿਕਸਮਯੇ, ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯੇ। ਤੇਨ ਵੇਸ ਆਯਸ੍ਮਤਾ ਉਪਮਾਯ ਮੇ ਆਸਿਤਾਯ ਪਥਵੀ ਵਾ ਅਨੁਤ੍ਤਰਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭਾਵਨਾ ਭਾਵਿਤਚਿਤ੍ਤੇਨ। ਤੇਨ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਇਦਂ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ ਭਾਵਨਂ ਪਟਿਜਾਨਾਤਿ ਚਤੂਸੁ ਮਹਾਭੂਤੇਸੁ, ਕਾਯਭਾਵਨਂ ਉਪਕਚਣ੍ਡਾਲਂ ਪੁਰਿਸਮੇਤਕਂ ਭਵਤਲਾਕਾਸੁ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਂ, ਇਮਾਹਿ ਭਾਵਨਾਹਿ ਤਾਯ ਭਾਵਨਾਯ ਚ ਸਮਥਾ ਪਾਰਿਪੂਰਿਮਨ੍ਤੇਹਿ। ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਞ੍ਞਾਪਾਰਿਪੂਰਿਮਨ੍ਤੇਹਿ।

੯੭. ਕਥਂ ਉਪਕਚਣ੍ਡਾਲਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਕਾਯੋ ਪਕਤਿਯਾ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਂ ਕਾਯੇ ਉਦ੍ਧੁਮਾਤਕਸਞ੍ਞਾ ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ ਨਵ ਸਞ੍ਞਾ ਇਮੇ ਪਟਿਕੂਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਚੇਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਪਟਿਕੂਲਤੋ ਅਜਿਗੁਚ੍ਛਿਤੋ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿਯਾ ਭਾਵਨਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਹਰਤਿ, ਨ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਜਿਗੁਚ੍ਛਪ੍ਪਹਾਯ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਟਿਕੂਲਤਿ।

ਕਥਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤੀਤਿ? ਕਾਯੋ ਸਬ੍ਬਲੋਕਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੋ ਤਂ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾਯ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤੀਤਿ ਅਪਿ ਸਬ੍ਬੋਯਂ ਲੋਕਸ੍ਸ ਯਮਿਦਂ ਮੁਣ੍ਡੋ ਪਤ੍ਤਪਾਣੀ ਕੁਲੇਸੁ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਵਿਚਰਤਿ, ਤੇਨ ਚ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਸੁਵਣ੍ਣਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੇਨ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਚ ਕਾਯੇਨ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਸਹਗਤੇਨ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ, ਏਵਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸੁਭਸਞ੍ਞਿਨੋ ਇਟ੍ਠਰੂਪੇ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਜਿਗੁਚ੍ਛਿਨੋ ਵਿਨੀਲਕਵਿਪੁਬ੍ਬਕੇ ਤਤ੍ਥ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਪਟਿਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਚ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਚ? ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸੁਭਸਵ੍ਵਿਨੋ ਇਟ੍ਠਿਰੂਪੇ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਜਿਗੁਚ੍ਛਿਨੋ ਵਿਨੀਲਕਵਿਪੁਬ੍ਬਕੇ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ 'ਨੇਤਂ ਮਮ' 'ਨੇਸੋਹਮਸ੍ਮਿ' 'ਨੇਸੋ ਮੇ' ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵਂ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਤੇਧਾਤੁਕੋ ਲੋਕਸਨ੍ਨਿਵਾਸੋ ਸਬ੍ਬਬਾਲਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਾ। ਤਤ੍ਥ ਚ ਆਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਿਨੋ ਸਬ੍ਬਸੇਕ੍ਖਾ ਇਧ ਕਾ ਤੇਧਾਤੁਕੇ ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਭੂਮਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿਫਲੇ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ ? ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਨ ਹਿ ਤਂ ਅਤ੍ਥਿ ਯਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਉਪ੍ਪਾਦੇਯ੍ਯ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਤੇਧਾਤੁਕੇ ਲੋਕਸਨ੍ਨਿਵਾਸੇ ਯਾਵ ਕਾਮਲੋਕਭੂਮਤਾ ਹਿ ਰਾਗਾਨਂ ਵੀਤਰਾਗਾਨਂ ਪਟਿਕੂਲਸਮਤਾ ਰੂਪਾਰੂਪਧਾਤੁਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਮਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਚ ਆਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਰਤੋ ਦੁਰੁਤ੍ਤਾਨਂ ਦੁਰਾਗਤਾਨਂ ਵਚਨਪਥਾਨਂ ਤਂ ਵਚਨਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਂ ਯਾਵਤਾ ਵਾਚਸੋ ਅਪ੍ਪਤਿਰੂਪਾ ਤਥਾ ਜਨਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਾ। ਤਤ੍ਥ ਆਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਅਭਿਵ੍ਵਾਯ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ, ਏਵਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ।

੯੮. ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਚ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਚ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ? ਯਞ੍ਚ ਨੇਸਂ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਾ। ਤਤ੍ਥ ਆਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਇਤਿ ਪਟਿਸਞ੍ਚਿਕ੍ਖਤਿ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਿਟ੍ਠਵਿਪਾਕਾ। ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸੁਚਰਿਤਾ, ਤੇ ਆਚਯਗਾਮਿਨੋ। ਸੋ ਚ ਸੁਚਰਿਤਂ ਆਚਯਗਾਮਿਨਿਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਅਨਿਟ੍ਠਵਿਪਾਕਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ।

ਅਥ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਤਣ੍ਹਾ ਪਟਿਕੂਲਧਮ੍ਮਾ ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਤਣ੍ਹਾਵਸੇਨ ਹਿ ਸਤ੍ਤਾ ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਤ੍ਤਾ, ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ ਰਸਤਣ੍ਹਾਯ ਸਤ੍ਤਾ, ਫਸ੍ਸੇ ਸੁਖਸਵ੍ਵਾਯ ਸਤ੍ਤਾ। ਤਤ੍ਥਾਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਚ ਆਹਾਰੇ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ, ਫਸ੍ਸੇ ਚ ਦੁਕ੍ਖਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਤਣ੍ਹਾਕ੍ਖਯਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਤਥਾ ਬਾਲਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨਂ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਾ ਪਹਤਸਵ੍ਵਾ ਚ। ਤਤ੍ਥਾਯਸ੍ਮਤੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਾ ਅਬਜਾਪਾਦਸਵ੍ਵਾ ਚ ਸਾਮਂ ਪਵ੍ਵਾਯ ਪਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾ ਏਵਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੇਸੁ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਤਤਿਯੇ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਿਨੋ ਯਸੇਨ ਚ ਕਿਤ੍ਤਿਨਿ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵਿਨੋ। ਤਤ੍ਥਾਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਾਪਵ੍ਵਾਯ ਪਟਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਪਟਿਕੂਲਞ੍ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਂ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਸਵ੍ਵੀ ਵਿਹਰਤਿ।

ਕਥਂ ਪਟਿਕੂਲਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਂ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ? ਸਤੋ ਚ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਚ, ਯਞ੍ਚ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਅਨੁਨਯੋ ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਟਿਘੋ ਚ ਪਟਿਕੂਲੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਤਞ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋ ਅਨੁਨਯਸ੍ਸ ਪਟਿਘਪ੍ਪਹੀਨਤ੍ਤਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਚ। ਯਞ੍ਚੁਸ੍ਸ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਅਯਂ ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ ਅਨੁਤ੍ਤਰਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭਾਵਨਾ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

੯੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਕਿਂ ਦੇਸਿਤਬ੍ਬਂ? ਤਤ੍ਥ ਵੁਚ੍ਚਤੇ, ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਤਥਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾ ਚ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸਿਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ਯੇ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਨੁਨਯਪ੍ਪਟਿਘੇਨ ਨ ਵਿਹਰਤਿ ਅਨੁਨਯਪ੍ਪਟਿਘੇਨ ਚਾਭਿਰਮਮਾਨਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮਗ੍ਗਤਂ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਭਾਵਨਾਯ ਬਲਮੇਤਂ, ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ? ਕਾਯਭਾਵਨਾਯ ਚ ਚਿਤ੍ਤਭਾਵਨਾਯ ਚ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਅਤਿਮਞ੍ਞਿਸ੍ਸਤੀਤਿ। ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ਕਾਯਭਾਵਨਾਯ ਪਠਮਸ੍ਸ ਸਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਾ ਪਥਵੀਸਮਚਿਤ੍ਤਤਾ, ਸਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਯਂ ਪਥਵੀਸਮੇਨ ਚੇਤਸਾ ਵਿਹਰਤਿ ਅਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਪਥਵੀਸਮੇਨ ਗਿਹੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਕੋ ਅਤ੍ਥੋ ਪਥਵੀਸਮੇਨਾਤਿ? ਯਥਾ ਯੇ ਚ ਸੇਲੋਪਮਤਾਯ ਅਕਮ੍ਮਯੁਤ੍ਤਾ ਏਵਮੇਵ ਪਥਵੀਸਮੋ ਅਯਂ ਹਿਰਿਯਤਾਯ। ਅਯਂ ਲਕ੍ਖਣੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਬ੍ਯਾਕਰਣੇ ਕੋ ਤਸ੍ਸ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਕੇਚਿ ਅਰਹਨ੍ਤਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭਾਵਨਂ ਆਕਙ੍ਖਿਯਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਪਥਵੀਸਮਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ। ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋਤਿ? ਨਤ੍ਥਿ ਆਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਭੂਮਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ? ਯੋ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਤਿ, ਸੋ ਪਥਵੀਸਮਚਿਤ੍ਤਤਂ ਪਟਿਲਭਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਏਕਂਸੇਨ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਯੇ ਖਣ੍ਡਕਾਦਿਛਿਨ੍ਨਕਾਦਿਨੋ, ਨ ਤੇ ਪਥਵੀਸਮਚਿਤ੍ਤਤਂ ਪਟਿਲਭਨ੍ਤਿ। ਸਬ੍ਬਾ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿ ਸੇਕ੍ਖਭਾਵਨਾਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਫਲਂ, ਅਯਂ ਵਿਭਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ? ਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂਯੇਵ ਕਾਯਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ ਆਸਵਾ ਵਿਘਾਤਪਰਿਲ਼ਾਹਾ, ਅਯਂ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ [ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਚ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ (ਪੀ॰)] ਅਵਿਤਿਣ੍ਣਾ [ਅਵਤਿਣ੍ਣਾ (ਪੀ॰)] ਬਾਵੀਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਤਥਾ ਯਂ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਤਂ ਮਨੋਧਾਤੁ ਮਨਾਯਤਨਞ੍ਚ। ਯਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਤਂ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਞ੍ਚ। ਅਯਂ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਯੇ ਚ ਮਨਸਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ, ਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਭਾਵਿਤਾ ਯਂ ਤਂ ਮਨੇਨ ਪਹੀਨੇ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਤਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਏਤਸ੍ਸ ਚ ਅਤ੍ਥਾਯ ਆਰਮ੍ਭੋ, ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਸੁਦ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ? ਅਯਂ ਸਮਾਧਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ, ਛ ਕਾਯਾ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪੀਨਿ ਰੂਪਕਾਯੋ। ਛ ਵੇਦਨਾਕਾਯਾ ਵੇਦਨਾਕਾਯੋ। ਛ ਸਞ੍ਞਾਕਾਯਾ ਸਞ੍ਞਾਕਾਯੋ। ਛ ਚੇਤਨਾਕਾਯਾ ਚੇਤਨਾਕਾਯੋ। ਛ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯੋ।

ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਕਾਯੋਤਿਯੇਵ ਸਙ੍ਖੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਯੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕੋਸਲ੍ਲਞ੍ਚ ਵੀਥਿਕੋਸਲ੍ਲਞ੍ਚ [ਧੀਤਿਕੋਸਲ੍ਲਞ੍ਚ (ਪੀ॰)] ਹੇਤੁ। ਯਞ੍ਚ ਗੋਚਰਕੋਸਲ੍ਲੰ ਯਞ੍ਚ ਕਲ੍ਲੰ ਤੰ ਕੋਸਲ੍ਲੰ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਵੋਦਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ ਹੇਤੁ, ਕਲ੍ਲੰ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸੁਖੰ ਹੇਤੁ, ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜੰ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਯੰ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋਤਿ? ਯਥਾ ਪਥਵੀ ਸੁਚਿਮ੍ਪਿ ਨਿਕ੍ਖੀਪਨ੍ਤੇ ਅਸੁਚਿਮ੍ਪਿ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇ ਤਾਦਿਸੇਯੇਵ ਏਵੰ ਕਾਯੋ ਮਨਾਪਿਕੇਹਿਪਿ ਫਸ੍ਸੇਹਿ ਅਮਨਾਪਿਕੇਹਿਪਿ ਫਸ੍ਸੇਹਿ ਤਾਦਿਸੋਯੇਵ ਪਟਿਘਸਮ੍ਫਸ੍ਸੇਨ ਵਾ ਸੁਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਤਾਦਿਸੰ ਯੋ ਚਿਤ੍ਤੰ। ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਵਿਭਤ੍ਤੰ ਸਓਪਮ੍ਮੰ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਾਰੋਪਨਾਯ ਅਵਕਾਸੋ ਨਤ੍ਥਿ।

੧੦੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ? ਯਤੋ ਚ ਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਨ ਵਿਰੋਧਤਿ, ਨ ਵਡ੍ਢਤਿ, ਇਮੰ ਆਦੀਨਵੰ ਭਗਵਾ ਦੇਸੇਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨੰ ਵਿਵਰੇਯ੍ਯ, ਵਿਵਟੰ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤਿ, ਤਤੋ ਆਦੀਨਵਤੋ ਵਿਵਰੇਯ੍ਯਾਤਿ ਤੰ ਤੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਨਾਭਿਧੰਸਿਤਾਤਿ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾਯ ਰਾਗੇਨ ਨਾਭਿਧੰਸਿਯਤਿ। ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਦੋਸੇਨ ਨਾਭਿਧੰਸਿਯਤਿ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਮੋਹੇਨ ਨਾਭਿਧੰਸਿਯਤਿ। ਏਵਞ੍ਚਸ੍ਸ ਯੋ ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਤਮ੍ਹਿ ਤਮ੍ਹਿ ਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਪੂਰਿਸ੍ਸਤਿ। ਯੋ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ, ਤੇਨ ਨਾਧਿਵਾਸਿਯਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਯੇ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤ੍ਤਨਾ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨੰ, ਤੇ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ। ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਤੇਹਿ ਵਿਤਕ੍ਕੰ ਯੇਨ ਚ ਸਕ੍ਕਾ ਪੁਨ ਦੇਸਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਭਾਵੇਤੁੰ ਪਰਿਯੋਦਾਪੇਤੁੰ ਵਿਵੇਕਨਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਿਵੇਕਪੋਣਸ੍ਸ ਵਿਵੇਕਪਬ੍ਭਾਰਸ੍ਸ ਵੁਦ੍ਧਿੰ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿੰ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤੰ ਆਪਜ੍ਜਤਿ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਲੰ ਵਾ ਕੁਮੁਦੰ ਵਾ ਪਦੁਮੰ ਵਾ ਉਦਕੇ ਸੁਕ੍ਕਪਕ੍ਖੇ ਚਨ੍ਦੋ ਯਾਵਰਤ੍ਤਿ ਯਾਵਦਿਵਸੋ ਆਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਵੁਦ੍ਧਿਯੇਵ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ, ਨ ਪਰਿਹਾਨਿ, ਏਵੰਵਿਧੰ ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਾਭਿਧੰਸਿਯਤਿ। ਅਪਰੋਪੇਤ੍ਥ ਯੋ ਅਕੂਟੋ ਅਸਠੋ ਅਮਾਯਾਵੀ ਉਜੁ ਪੁਰਿਸੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਆਵਿਕਰੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਛਾਦੇਤਿ ਤਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਨੁਧਾਵਨ੍ਤਿ। ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੋ ਪਨ ਹੋਤਿ ਅਸਠੋ ਅਕੂਟੋ ਅਮਾਯਾਵੀ ਉਜੁ ਪੁਰਿਸੋ ਯਥਾਭੂਤੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਆਵਿਕਰੋਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਨ ਵਿਦ੍ਧੰਸਿਯਤਿ, ਅਯੰ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

੧੦੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਇਧ ਦੇਸਿਤਾ ਦਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ ਅਧਿਵਸ੍ਸਨਤਾਯ ਦਸ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ ਅਨਧਿਵਸ੍ਸਨਤਾਯ ਅਕੁਸਲੇਹਿ ਨ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ। ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤੰ ਭਗਵਤਾ ''ਚਿਤ੍ਤਸੰਕਿਲੇਸਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸੰਕਿਲਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ਯਸ੍ਸੇਵੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਧਿਵਾਸਿਯਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਬੁਜ੍ਝਿਤਸ੍ਸ ਯੰ ਭਵੇਯ੍ਯ ਕੂਟੇਯ੍ਯ, ਤੰ ਆਨਨ੍ਤਰਿਯੇਨਪਿ ਸਤ੍ਥਰਿ ਵਾ ਗੁਣਾਨੁਕਮ੍ਪਨਤਾਯ, ਅਯੰ ਵਿਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਯੁਤ੍ਤੀਤਿ? ਏਵੰ ਅਨਧਿਵਸਿਯਨ੍ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਵੁਟ੍ਠਿਤੰ ਪਤਿਟ੍ਠਹਤਿ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੂਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਛਨ੍ਨੰ ਅਸੰਵਰਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਵਿਵਟੰ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਛਨ੍ਨੰ ਸੰਵਰਣਾਨੰ। ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨੰ ਵਿਵਰੇਯ੍ਯ ਵਿਵਟੰ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਦੇਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ।

ਲਕ੍ਖਣੋਤਿ ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੇ ਕੇਚਿ ਵਿਚਿਤ੍ਤੇਨ ਛਨ੍ਨੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ਅਵਿਦ੍ਧੰਸਿਯਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨੰ ਵਿਵਰੇਯ੍ਯ। ਵਿਵਟੰ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੇ ਕੇਚਿ ਤੇਨ ਅਚ੍ਛਨ੍ਨੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇਸੰ ਕੇਸਞ੍ਚਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਧਿਪਟਿਦੇਸਿਤਾ ਤੇ ਯਥਾਧਮ੍ਮੰ ਪਟਿਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯੰ ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਯੰ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ।

ਆਵਟ੍ਟੋਤਿ ਯਂ ਛਨ੍ਨਂ ਤਂ ਦੁਵਿਧਂ ਕਮ੍ਪਮਾਨਂ ਸਮੁਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬੋ। ਆਨਨ੍ਤਰਿਯਸਮਾਧੀਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਞ੍ਚ ਮਾਨੇ ਆਸਵੇ ਵਡ੍ਢੇਤਿ, ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੇਨ ਚ ਪਮਾਦਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਪਮਾਦੇਨ ਓਨਮਤਿ, ਉਨ੍ਨਲਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਂ ਚੇਤਂ ਭਗਵਤਾ ''ਉਨ੍ਨਲਾਨਂ ਪਮਤ੍ਤਾਨਂ ਤੇਸਂ ਵਡ੍ਢਨ੍ਤਿ ਆਸਵਾ''ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਤਾਨਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਯਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਤੇ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ। ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਰੇਯਜਾਤਿ ਯੇਨ ਹੇਤੁਨਾ, ਤੇ ਆਸਵਾ ਵਡ੍ਢਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਪਹੀਨਤ੍ਤਾ ਆਸਵਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਮਾਦੇਨ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਂ ਪਹੀਯਤਿ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਪ੍ਪਹਾਨੇਨ ਓਲਾਰਿਕਤਾ ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਸਮਥੋ ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਯੋ ਤੇਸਂ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ, ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ? ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਏਕਂਸੋ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਯਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾ ਨਿਵਤ੍ਤਨਾ ਯਥਾਪਿ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ। ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ –

> ''ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਸੇਕ੍ਖੋ ਪਕਰੇਯਜ ਪਾਪਂ, ਕਾਯੇਨ ਵਾਚਾਯ ਉਦ ਚੇਤਸਾ ਵਾ।
> ਅਭਬ੍ਬੋ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਗੁਹਨਾਯ, ਅਭਬ੍ਬਤਾ ਦਿਟ੍ਠਪਦਸ੍ਸ ਹੋਤੀ''ਤਿ॥

ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਅਪਿ ਤੁ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਮਾਯੇ ਚ ਤੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਯਂ ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ। ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯਸ੍ਸ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਂ ਅਨਵਿਵਟਂ ਅਤਿਵਸ੍ਸਿਯਤਿ, ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤਿ, ਅਵਗੁਣ੍ਠਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤਿ। ਅਯਂ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ। ਛਨ੍ਨਨ੍ਤਿ ਆਵੁਤਂ ਨਿਵੁਤਂ ਪਿਹਿਤਂ ਪਟਿਕੁਜ੍ਜਿਤਂ ਸਞ੍ਛਨ੍ਨਂ ਪਰੋਧਂ, ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯਸ੍ਸ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਿਤਾ ਵਿਨੋਦਂ ਨਾਧਿਵਸ੍ਸਿਤਾ ਵਨ੍ਤਿਕਤਾਤਿ, ਅਯਂ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ। ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਸਧਮ੍ਮਕਿਚ੍ਚਂ ਯਂ ਪਟਿਪਦਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਹਿ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਰੇਯਜਾਤਿ ਅਨੁਸਾਸਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ, ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨਿਦ੍ਧਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ? ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਤਯੋ ਕਿਲੇਸਾ ਰਾਗੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋ, ਤੇ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ...ਪੇ॰... ਤੇ ਪੁਰਾ ਯਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨੇਸੁ, ਅਯਂ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ਯੇਨਾਰਮ੍ਭੇਨ ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਭਾਸਤਿ ਸੋ ਆਰਮ੍ਭੋ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਤਿ ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ। ਕਿਂਕਾਰਣਂ? ਇਦਂ ਹਿ ਅਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਇਮਸ੍ਸ ਚ ਅਤਿਵਸ੍ਸਤਿ ਏਵਞ੍ਚ ਅਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਯਾ ਸੁਣਸਾਧਾਰਣੇਹਿ ਲਕ੍ਖਣੇਹਿ ਪਞ੍ਞਾਪਿਯਤਿ, ਸਾ ਏਕਤ੍ਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਯਞ੍ਚ ਤਂ ਅਤਿਵਸ੍ਸਿਯਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਹੇਤੂ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਕੁਸਲਪਸੁਤੇਵ ਵਾਚਕਤ੍ਤਾਭਿਰਤਿ ਚ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੋਪਸਗ੍ਗਾ ਚ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀਤਿ ਵੇਮਤਿ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਛਨ੍ਨਂ ਯਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਯਂ ਅਦੇਸਿਤਂ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸੁਤਂ ਯਂ ਕਥਂਕਥਾ ਵਿਭੂਤੇਨ ਅਕੁਸਲਮੂਲੇਨ ਯਂ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਤੇ ਵਡ੍ਢਤਿ ਦੋਸਾਤਿ ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਰਵਾ ਤੇ ਅਪ੍ਪਸਕ੍ਖਯੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ

ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੇ । ਯਂ ਪੁਨ ਤਥਾ ਦੇਸਨਾ, ਤਸ੍ਸੇਵ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਮਾਪਜ੍ਜਤਿ ਤਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੋਧਾ, ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੇ।

੧੦੨. ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੮੫] ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋਤਿ...ਪੇ॰... ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਤਮੋ ਨਾਮ? ਯੋ ਤਮੋ ਅਨ੍ਧਕਾਰੋ, ਯਥਾ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ ''ਯਥਾ ਅਨ੍ਧਕਾਰੇ ਤਸ੍ਮਿਂ ਭਯਾਨਕੇ ਸਕਮ੍ਪਿਧਾਤੁਪੁਰਿਸੋ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਅਞ੍ਞਾਣਤੋ ਤਮੋਪਨਨ੍ਧਕਾਰੋ ਪਾਪਕਸਕਮ੍ਮਸਵਿਪਾਕਂ ਨ ਸਦ੍ਧੋ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਏਵਂ ਲਕ੍ਖਣਤਾ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਤਮੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਮੋਹੋ, ਯੇਨ ਸਤ੍ਤਾ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ, ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤਮੋਤਿ। ਸੋ ਤਿਣ੍ਣਂ ਚਕ੍ਖੂਨਂ ਤਮੋ ਮਂਸਚਕ੍ਖੁਨੋ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨੋ ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁਨੋ, ਇਮੇਸਂ ਚਕ੍ਖੂਨਂ ਇਧ ਤਮੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਯਤਿ ਅਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਅਦਸ੍ਸਨਂ? ਅਥ ਨਿਸ੍ਸਯੇ ਯਂ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਅਪਰਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯਮ੍ਹਿ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਾਣਿਨੋ ਸਮਾਧਿਭੂਤਸ੍ਸ ਏਸੋ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਤੋ। ਯਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ ਇਦਂ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਂ ਇਦਂ ਨ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਤੇਨ ਤਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਯਤਿ ਤਮੋਪਿ ਯਥਾ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਮੂਲ੍ਹੋਤਿ ਏਵਂ ਚੇਤਨਾ। ਤੇਨ ਤਮੇਨ ਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਮੋਤਿ ਸੋ ਤੇਨ ਤਮੇਨ ਅਸਮੂਹਤੇਨ ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇਨ ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਭਵਤਿ ਤਪ੍ਪਰਾਯਨੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋਤਿ। ਪਰਾਯਨੋਯੇਵ ਧਮ੍ਮੋ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬੋ ਸੋ ਤਮੋ ਦਹਤਿ ਅਞ੍ਞਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ। ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਜ੍ਝਾਨਕ੍ਖਮਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਸੁਤਮਯਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ? ਸੋ ਤੇਨ ਪਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ਇਰਿਯਤਿ ਏਵਂ ਤਸ੍ਸੇਵ ਇਰਿਯਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਰਾਯਨੋ ਭਵਤਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ [ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ (ਪੀ॰)]? ਤਤ੍ਥ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਜੋਤਿ ਨਾਮ ਯਂ ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਤਮਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਯੇ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਅਨੁਮਸੋ ਞਾਣਾਲੋਕੋ, ਸੋ ਸੁਣਧਮ੍ਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ, ਤਤ੍ਥ ਵੁਚ੍ਚਤੇ, ਯੋਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ, ਸੋ ਯਦਿ ਤਥਾਰੂਪਂ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਂ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਯੋ ਨਂ ਅਕੁਸਲਤੋ ਚ ਨਿਵਾਰੇਤਿ ਭਾਵਿਤਕੁਸਲਤਾਵ ਭਾਵੀ ਨਿਯੋਜੇਤੀਤਿ । ਏਵਞ੍ਚ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਕੁਸਲਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਵਜ੍ਜਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਵਜ੍ਜਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਜਿਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਭਜਿਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾਤਿ। ਪਚ੍ਚਤੇ ਸਞ੍ਞਾਯ ਯਥਾ ਸਞ੍ਞਾਯਤਿ ਸਤਿਨ੍ਹਿਯਾਨਿ, ਸੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਕੁਸਲਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਵਜ੍ਜਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਵਜ੍ਜਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾਤਿ। ਸੋ ਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਸੂਯਤਿ, ਸੋਤਂ ਓਦਹਤਿ, ਅਞ੍ਞਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤਿ, ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਜ੍ਝਾਨਕ੍ਖਮਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਸੁਤਮਯਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਸੋ ਤੇਨ ਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਇਰਿਯਤਿ ਏਵਂ ਤਸ੍ਸੇਵ ਇਰਿਯਨ੍ਤਿ ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਭਵਤਿ ਤਪ੍ਪਰਾਯਨੋ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਤਮਪਰਾਯਨੋ? ਜੋਤਿ ਨਾਮ ਯਾ ਤਸ੍ਸੇਵ ਤਮਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨੁਮਸੋ ਞਾਣਾਲੋਕੋ, ਸੋ ਪੁਨ ਧਮ੍ਮੋ। ਕਤਮਾ ਉਚ੍ਚਤੇ? ਪਞ੍ਞਾਯਤੋ ਪਣ੍ਡਿਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੇ, ਸੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਕੁਸਲਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਵਜ੍ਜਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਵਜ੍ਜਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਿਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਭਾਵਿਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਾ। ਇਧ ਪਨ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤਸਂਸੇਵਨੋ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤਵਸਾਨੁਗੋ ਅਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਅਭਿਵਡ੍ਢੇਤਿ, ਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਜਹਤਿ। ਸੋ ਤੇਨ ਪਮਾਦੇਨ ਪਚ੍ਚਯਸਞ੍ਞਾ ਅਮਨਸਿਕਤ੍ਵਾ ਅਸ੍ਸਤਿਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਂ ਆਸੇਵਤਿ। ਤਯਾ ਯੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਤਮੋ, ਸੋ ਪਵਡ੍ਢੇਤਿ। ਸੋ ਤਮਾਭਿਭੂਤੋ ਪਰਾਯਨੋ ਤਮਪਰਮੋ ਚੇਵ ਭਵਤਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਤਮਪਰਾਯਨੋ।

੧੦੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ? ਤਤ੍ਥ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਸੋਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤੁਸ੍ਸ ਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤੋ ਭਵਤਿ ਸਕ੍ਕਾ ਸਂਯੋਗੀ ਕੁਸਲਂ ਗਵੇਸੀ, ਸੋ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤੇ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਪਰਿਪਞ੍ਹਯਤਿ? ਕਿਂ ਕੁਸਲਂ, ਕਿਂ ਅਕੁਸਲਂ? ਕਿਂ ਸਾਵਜ੍ਜਂ, ਕਿਂ ਅਨਵਜ੍ਜਂ? ਕਿਂ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਂ, ਕਿਂ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਂ? ਕਿਂ ਭਾਵਿਤਬ੍ਬਂ, ਕਿਂ ਨ ਭਾਵਿਤਬ੍ਬਂ? ਕਿਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਂ, ਕਿਂ ਨ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬਂ? ਕਿਂ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ, ਕਿਂ ਨ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ? ਕਥਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਹੋਤਿ, ਕਥਂ ਵੋਦਾਨਂ ਹੋਤਿ? ਕਥਂ ਪਵਤ੍ਤਿ ਹੋਤਿ, ਕਥਂ ਨਿਵਤ੍ਤਿ ਹੋਤਿ? ਕਥਂ ਬਨ੍ਧੋ ਹੋਤਿ, ਕਥਂ ਮੋਕ੍ਖੋ ਹੋਤਿ? ਕਥਂ ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ, ਕਥਂ ਸਕ੍ਕਾਯਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤਿ? ਸੋ ਏਤ੍ਥ ਦੇਸਿਤਂ ਯਥਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤਂ ਤਥਾ ਸਮ੍ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਸੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਕੁਸਲਾ। ਏਵਂ...ਪੇ॰... ਯਾਵ ਕਥਂ ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ, ਕਥਂ ਸਕ੍ਕਾਯਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਸੋ ਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਅਧਿਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾਤਿ ਏਵਂ ਲਕ੍ਖਣਂ ਞਾਣਂ ਵਿਜ੍ਜਾ ਆਲੋਕਂ ਵਡ੍ਢੇਤਿ। ਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਭਵਤਿ ਤਪ੍ਪਰਾਯਨੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋ? ਯੋ ਅਕੁਸਲਂ ਧਮ੍ਮਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਤਂ ਭਾਵਨਾਯ ਹੀਨਾਸੁ ਗਤੀਸੁ ਉਪਪਤ੍ਤਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਭਵਤਿ ਤਪ੍ਪਰਾਯਨੋ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ? ਸੋ ਤਮੇਨ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਮੇਤਿ ਯਂ ਚਕ੍ਖੁ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤੁਸ੍ਸ ਯੇਨ ਅਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਜਹਤਿ, ਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਅਭਿਵਡ੍ਢਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪਣੀਤਾਸੁ ਗਤੀਸੁ ਉਪਪਤ੍ਤਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਤਮਪਰਾਯਨੋ? ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਯਂ ਚਕ੍ਖੁ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤੁਸਂਸਗ੍ਗੇਨ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤੂਪਸੇਵੇਨ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤੁਵਸਾਨੁਗੋ ਅਕੁਸਲਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਵਡ੍ਢਤਿ, ਤਂ ਭਾਵਨਾਯ ਹੀਨਾਸੁ ਗਤੀਸੁ ਉਪਪਤ੍ਤਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਜੋਤਿ ਤਮਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ ਸੋ ਜੋਤਿਤਾ ਪਭਾਤਾ [ਜੋਤਿਤਭਾਵਤਾਯ (ਪੀ॰)] ਯਾਵ ਪਣੀਤਾਸੁ ਗਤੀਸੁ ਉਪਪਤ੍ਤਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਪ੍ਪਰਮੋ ਤੇਨਾਹ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੋ।

ਜੋਤਿਤਮਪਰਾਯਨੇਨ ਦਸ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਕਮ੍ਮਾਨਂ ਉਦਯਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਮੇਨ ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਕਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਪਾਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਨ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਪਾਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਮੇਨ ਅਟ੍ਠ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਜੋਤਿਨਾ ਅਟ੍ਠ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਾਨਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਜੋਤਿਨਾ ਤਮਪਰਾਯਨੇਨ ਦਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥੇ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਜੋਤਿਨਾ ਪਣੀਤਤ੍ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਮੇਨ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੇਨ ਅਤਪਨੀਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਜੋਤਿਨਾ ਤਮਪਰਾਯਨੇਨ ਤਪਨੀਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

੧੦੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਕਿਂ ਦੇਸਿਤਂ? ਤਤ੍ਥ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਦੇਸਿਤਾ। ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਪਾਕੋ ਦੇਸਿਤੋ। ਹੀਨਪ੍ਪਣੀਤਾਨਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਗਤਿ ਨਾਨਾਕਾਰਣਂ ਦੇਸਿਤਂ। ਅਯਂ ਦੇਸਨਾ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ? ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋ ਵਿਪਾਕਂ ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਠਿਤੋ ਅਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦਿਯਤਿ ਵਿਚਯਨ੍ਤਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋ ਵਿਪਾਕਂ ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਠਿਤੋ ਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦਿਯਤਿ ਵਿਚਯਨ੍ਤਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ ਯੁਤ੍ਤਿ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ, ਸੋ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ, ਸੋ ਤਮਾਦਿਨ੍ਨਂ ਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਮੇਨ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੇਨ ਅਪ੍ਪਮਾਦਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤਮੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ

ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਜੋਤਿਨਾ ਤਮਪਰਾਯਨੇਨ ਪਮਾਦਸ੍ਸ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ? ਤਮੇਨ ਤਮਪਰਾਯਨੇਨ ਤਮੋਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਯ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਮੇਨ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੇਨ ਜੋਤਿਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਯ ਸਬ੍ਬੇ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਜੋਤਿਤਮਪਰਾਯਨੇਨ ਪਮਾਦੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ। ਤਮੇਨ ਜੋਤਿਪਰਾਯਨੇਨ ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਸਤ੍ਤਾ ਨੀਚਕੁਲਿਨੋ, ਨ ਤੇ ਇਮਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਸਮਾਦਾਯ ਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਸਤ੍ਤਾ ਉਚ੍ਚਾਕੁਲਿਨੋ, ਤੇ ਇਮਂ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਭਿਯ੍ਯੋਸੋ ਮਤ੍ਤਾਯ ਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਸਮਾਦਾਯ ਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ। ਅਯਂ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ। ਭੂਮਿਯਂ ਉਪਦੇਸੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ? ਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਤੋ ਪਭੁਤਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੋ ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਜੋਤਿ ਯੇਨ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਪਞ੍ਞਾਪਿਯਤਿ, ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤੇਨ ਅਮੋਹੇਨ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਗ੍ਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵਿਭਤ੍ਤਿ? ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਨੋਤਿ ਨ ਏਕਂਸੇਨ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਂ? ਅਤ੍ਥਿ ਤਮੋ ਚ ਭਵੇ ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯੇਨ ਚ ਕੁਸਲੇਨ ਜੋਤਿਨਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਸਹੋਪਤ੍ਤਿਭਾਵੇ। ਅਤ੍ਥਿ ਜੋਤਿ ਚ ਭਵੇ ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯੇਨ ਚ ਅਕੁਸਲੇਨ ਤਮੇਨ ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਸਹੋਪਤ੍ਤਿਭਾਵੇ ਪਰਿਵਤ੍ਤੁਨਾ ਤਮੇਸੁ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋਤਿ ਜੋਤਿਨਾ ਤਮਪਰਾਯਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ? ਯੋ ਤਮੋ, ਸੋ ਏਵਂ ਅਤ੍ਤਬ੍ਯਾਪਾਦਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ, ਸੋ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਾਯ ਬਾਲੋ ਅਕੁਸਲੋ ਅਬ੍ਯਤ੍ਤੋ ਅਨਾਦੀਨਵਦਸ੍ਸੀ। ਯੋ ਜੋਤਿ, ਸੋ ਅਤ੍ਤਹਿਤਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਕੁਸਲੋ ਬ੍ਯਤ੍ਤੋ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸੀ। ਅਯਂ ਵੇਵਚਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਵਿਪਾਕਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਪਿਯਤਿ, ਅਕੁਸਲੇ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਤਾ ਪਞ੍ਞਾਪਿਯਤਿ। ਜੋਤਿਕੁਸਲਧਮ੍ਮੁਪਪਤ੍ਤਿਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਪਿਯਤਿ ਕੁਸਲਧਮ੍ਮਵਿਪਾਕਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਚਾਤਿ।

ਓਤਰਣੋਤਿ ਯੇ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਯਞ੍ਚ ਜਰਾਮਰਣਂ ਯਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਤਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨ ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ ਯੋ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਨਿਰੋਧੋ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ। ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਞ੍ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨ ਧਾਤੂਸੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ? ਇਮਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਦੇਸਿਤਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਭੋ। ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋਤਿ ਤਮੋਤਿ ਭਗਵਾ ਬ੍ਰਵੀਤਿ, ਨ ਏਕਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਦੇਸੇਤਿ। ਯਾਵਤਾ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਗਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਧਮ੍ਮੇਨ ਉਪਪਨ੍ਨਾ, ਤੇ ਬਹੁਲਾਧਿਵਚਨੇਨ ਤਮੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਯਾ ਜੋਤਿ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇਸੁ ਕੁਸਲਧਮ੍ਮੋਪਪਤ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਜੋਤੀਤਿ ਅਭਿਲਪਤਿ ਅਯਮੇਕਤਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਮਹਾਭੂਤਾਨਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤਤਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁ। ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਤਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਸਮਾਰੋਪਨਾਤਿ? ਇਧੇਕਚ੍ਚੋ ਨੀਚੇ ਕੁਲੇ ਪਚ੍ਚਾਜਾਤੋ ਹੋਤੀਤਿ ਨੀਚੇ ਕੁਲੇ ਪਚ੍ਚਾਜਾਤੋ ਰੂਪੇਸੁ ਸਦ੍ਦੇਸੁ ਗਨ੍ਧੇਸੁ ਰਸੇਸੁ ਫਸ੍ਸੇਸੁ, ਸੋ ਉਪਪਨ੍ਨੋ ਸਬ੍ਬਮ੍ਹਿ ਮਾਨੁਸ੍ਸਕੇ ਉਪਭੋਗਪਰਿਭੋਗੇ। ਜੋਤਿ ਪਣੀਤੇਸੁ ਕੁਸਲੇਸੁ ਉਪਪਨ੍ਨੋ ਸਬ੍ਬਮ੍ਹਿ ਮਾਨੁਸ੍ਸਕੇ ਉਪਭੋਗਪਰਿਭੋਗੇ ਉਪਪਨ੍ਨੋਤਿ।

੧੦੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ? ਨ ਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾਤਿ ਗਾਥਾ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਤਂ ਬਨ੍ਧਨਂ ਦਲ੍ਹਂ? ਚਤੂਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਇਸ੍ਸਰਿਯੇਨ ਸਕ੍ਕਾ ਮੋਚੇਤੁਂ ਧਨੇਨ ਵਾ ਅਵ੍ਹੇਨ ਵਾ ਯਾਚਨਾਯ ਵਾ ਪਰਾਯਨੇਨ ਵਾ। ਯੇਸੁ ਚ ਅਯਂ ਰਾਗੋ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ ਪੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਾਰੇਸੁ ਚ ਯਾ ਅਪੇਕ੍ਖਾ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਚੇਤਸਿਕਬਨ੍ਧਨਂ। ਤਂ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਇਸ੍ਸਰਿਯੇਨ ਵਾ ਧਨੇਨ ਵਾ ਅਵ੍ਹੇਨ ਵਾ ਯਾਚਨਾਯ ਵਾ ਪਰਾਯਨੇਨ ਵਾ ਮੋਚੇਤੁਂ। ਨ ਚ ਤਤ੍ਥ ਕੋਚਿ ਅਤ੍ਥਿ ਪਾਟਿਭੋਗੋ। ਇਮਿਨਾ ਬਨ੍ਧਨਤੋ ਮੋਚਯਿਤ੍ਥਾਤਿ ਦੇਵੋ ਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸੋ ਵਾ ਤਦਿਦਂ ਬਨ੍ਧਨਂ ਰਾਗਾਨੁਸਯੇਨ ਚ ਛਸੁ ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਚ ਆਯਤਨੇਸੁ ਬਨ੍ਧਤਿ। ਰੂਪੇਸੁ ਰੂਪਤਣ੍ਹਾ ਬਨ੍ਧਤਿ, ਯਾਵ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮਤਣ੍ਹਾ। ਯੋ ਇਧ ਲੋਕੇ ਬਨ੍ਧੋ ਪਰਲੋਕਸ੍ਮਿਂ ਬਨ੍ਧੋ ਨੀਯਤਿ। ਸੋ ਬਨ੍ਧੋ ਜਾਯਤਿ, ਬਨ੍ਧੋ ਮੀਯਤਿ। ਬਨ੍ਧੋ ਅਸ੍ਮਾ ਲੋਕਾ ਪਰਂ ਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਮੋਚੇਤੁਂ ਅਵ੍ਹਵਤ੍ਰ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੇਨ ਇਮਞ੍ਚ ਬਨ੍ਧਨਂ। ਮਰਣਭਾਵਞ੍ਚ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਾਵਞ੍ਚ ਭਯਤੋ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਛਨ੍ਦਰਾਗਂ ਪਜਹਤਿ। ਸੋ ਇਮਂ ਛਨ੍ਦਰਾਗਂ ਪਜਹਿਤ੍ਵਾ ਅਤਿਕ੍ਕਮਤਿ। ਅਯਞ੍ਚ ਲੋਕੋ ਇਤੋ ਪਰਂ ਦੁਤਿਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਬਨ੍ਧਨਾਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਉਭਯੇਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਵੀਰਿਯਂ, ਗਨ੍ਧਪਰਿਵਾਤੋ [ਗਨ੍ਥਪਰਿਵਸੋ (ਪੀ॰) ਗਨ੍ਥਪਰਿਵੁਤੋ (ਕ॰)] ਸੁਮੁਨਿ ਨੋਪਲਿਮ੍ਪਤਿ। ਤਥੇਵ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਸੁ ਪੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਾਰੇਸੁ ਚ ਅਵੂਲ੍ਹੋ ਸਲ੍ਲੋਤਿ ਤਸ੍ਸੇਵ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਯਂ ਤਣ੍ਹਾਮੂਲਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾ ਵਰੇ [ਅਹਨਾਵਰੇ (ਪੀ॰), ਅਹਨਾਵਰੋ (ਕ॰)] ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋਤਿ ਕਾਮੋ ਪਮਾਦਵਤ੍ਤੁਤਿ ਪਹਾਨਾਯ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਾਭਿਰਤੋ ਅਪ੍ਪਮਾਦਵਿਹਾਰੀ ਭਵਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਆਸਯਂ ਪਹਾਨਾਯ ਨੇਵ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਆਸੀਸਤਿ ਨ ਪਰਲੋਕਂ। ਨ ਇਧਲੋਕਂ ਨਿਸ੍ਸਿਤਂ, ਪਿਯਰੂਪਂ ਸਾਤਰੂਪਂ ਆਕਙ੍ਖਤਿ। ਨਾਪਿ ਪਰਲੋਕਂ ਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਪਿਯਰੂਪਂ ਸਾਤਰੂਪਂ ਆਕਙ੍ਖਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ''ਨਾਸੀਸਤੇ ਲੋਕਮਿਮਂ ਪਰਂ ਲੋਕਞ੍ਚਾ''ਤਿ। ਯਂ ਤਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਤਂ ਛੇਦਨਂ ਅਟ੍ਠਕਵਗ੍ਗਿਯੇਸੁ ਮੁਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਸੋ ਇਧ ਵਿਰੋਧੋ ਅਟ੍ਠਕਵਗ੍ਗਿਯੇਸੁ ਨਾਸੀਸਨਂ ਇਧ ਅਨਾਥਾ। ਤਥਾਯਂ ਤਣ੍ਹਾਯ ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਗ੍ਗਹਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਕਾਮਸ੍ਸ ਏਕਗਾਥਾਯ ਏਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਕਾਮਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ। ਤੇਨ ਭਗਵਾ ਦੇਸੇਤਿ ''ਏਤਮ੍ਪਿ ਛੇਤ੍ਵਾਨ ਪਰਿਬ੍ਬਜਨ੍ਤਿ ਅਨਪੇਕ੍ਖਿਨੋ ਸਬ੍ਬਕਾਮੇ ਪਹਾਯਾ''ਤਿ। ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਗਾਥਾਯ ਦ੍ਵਿਧਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਸਂਸਨ੍ਦਨਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਚ ਸਮਯਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਚ, ਯਥਾ ਅਯਂ ਗਾਥਾ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ, ਏਵਂ ਤਾਯ ਗਾਥਾਯ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ। ਏਵਂ ਗਾਥਾ ਸਬ੍ਬਗਾਥਾਸੁ ਬਜਾਕਰਣੇਸੁ ਵਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਇਮਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਕੇਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨ ਦੇਸਿਤਂ। ਯੇ ਰਾਗਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਕਾਮੇ ਪਜਹਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਂ ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ਯਸ੍ਸ ਦਸਵਤ੍ਥੁਕਾ ਕਿਲੇਸਾ ਉਤ੍ਤਿਣ੍ਣਾ ਵਨ੍ਤਾ ਵਿਦਿਤਾ। ਕਤਮੇ ਦਸਵਿਧਾਤਿ , ਕਿਲੇਸਕਾਮਾ ਚ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਾ ਚ ਸਂਯੋਜਨਾ ਦਸਵਤ੍ਥੁਕਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ, ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਯੁਤ੍ਤਿ? ਯੇ ਸਾਰਤ੍ਤਾ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹਬਨ੍ਧਨੇਨ ਬਨ੍ਧਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ? ਸਾਰਤ੍ਤੋ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ ਮਮਂਕਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਪੇਕ੍ਖਾਤਿ ਅਤੀਤਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ ਸਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਏਤਮ੍ਪਿ ਛੇਤ੍ਵਾਤਿ ਭਾਵਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਸਾਰਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੋ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ ਯੋ ਅਹਂਕਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਤੋ ਮਮਂਕਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਤੋ, ਯੋ ਪੁਤ੍ਤਦਾਰੇ ਸਾਰਤ੍ਤੋ। ਖੇਤ੍ਤਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਸਾਰਤ੍ਤੋ। ਅਯਂ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਯੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇਨ ਛਨ੍ਦਿਕਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਪੁਤ੍ਤਦਾਰੇ ਤਣ੍ਹਂ ਪਜਹਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ? ਯਾ ਪੁਤ੍ਤਦਾਰੇ ਤਣ੍ਹਾ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੇ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਤੇ ਯੇ ਚ ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਰੂਪੇਸੁ ਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹੋ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਯਂ ਤਤ੍ਥ ਛੇਦਨੀਯਂ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਯੇਨ ਭਿਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ ਨਤ੍ਥਿ ਵਿਭਤ੍ਤਿਯਾ ਭੂਮਿ, ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ? ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਵੇਵਚਨੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਅਤ੍ਥਿ ਤਣ੍ਹਾ ਏਕੋ ਸਤ੍ਤੋ ਓਤਿਣ੍ਣੋ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਂ। ਯਾ ਤਤ੍ਥ ਵੇਦਨਾ, ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਨਿਰੋਧੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ? ਸੁਦ੍ਧੋ ਗਾਥਾਯ ਆਰਮ੍ਭੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ? ਨ ਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਨ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਰਾਗਾ ਕਾਮਰਾਗੋ ਰੂਪਰਾਗੋ ਭਵਰਾਗੋ ਦਿਟ੍ਠਿਰਾਗੋ ਚਾਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਯੇਸਂ ਰਾਗੋ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ ਤਸ੍ਸ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਹੇਤੁ, ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਸੋ ਚ ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹਿਤਾ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਾਯ ਤੇ ਛਿਨ੍ਨਾਨਿ ਤਸ੍ਸ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਹੇਤੁ, ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਹਣਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਹਣਵਿਨੋਦਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ਸਾਰਤ੍ਤੋ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ ਸਮ੍ਮੂਲ੍ਹਵਿਯੋ ਦੁਟ੍ਠਾਤਿਪਿ ਏਤਮ੍ਪਿ [ਏਵਮ੍ਪਿ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਛੇਤ੍ਵਾਨ ਪਰਿਬ੍ਬਜਨ੍ਤੀਤਿ ਤਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਤ੍ਥਂ ਪਰਿਵਜ੍ਜਿਤਤ੍ਥਂ ਪਜਹਿਤਾ, ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੋ।

੧੦੭. ਯਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਯਂ ਪਕਪ੍ਪਿਤਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਯਂ ਵਾ ਚੇਤਸਿਕਂ ਕਾਯਿਕਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਕਮ੍ਮਂ। ਕਿਂਕਾਰਣਾ? ਚੇਤਸਿਕਾ ਹਿ ਚੇਤਨਾ ਮਨੋਕਮ੍ਮਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੇ, ਸਾ ਚੇਤਨਾਕਮ੍ਮਂ, ਯਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਇਮਂ ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਵਾਚਸਿਕਞ੍ਚ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ। ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ ਵਚੀਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਤਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਪਿਯਂ ਕਾਯੇਨ ਚ ਵਾਚਾਯ ਚ ਆਰਭਤਿ ਪਰਾਮਸਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ। ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਾ ਤੇ ਤਿਵਿਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪੁਞ੍ਞਮਯਾ ਅਪੁਞ੍ਞਮਯਾ ਆਨੇਞ੍ਜਮਯਾ, ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤੇ ਆਰਮ੍ਮਣਮੇਤਂ ਹੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ। ਯਾ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਚ। ਇਦਂ ਚੇਤਸਿਕਂ। ਯਂ ਰੂਪੂਪਗਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਂ ਰੂਪਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਤਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਯਂ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਾ, ਇਤਿ ਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ ਠਿਤਂ ਪਠਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਚੇਤਸਿਕਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਰੂਪਸ੍ਸ ਯਾ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ, ਇਦਮ੍ਪਿ ਸਕਮ੍ਪਿਤਂ ਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਰੂਪੇਸੁ ਪਿਯਰੂਪਸਾਤਰੂਪੇਸੁ ਆਭੋਗੋ, ਇਦਂ ਚੇਤਸਿਕਂ। ਯਂ ਚੇਤੇਤਿ ਸਤ੍ਤੇਸੁ [ਸਤ੍ਤੁਸੁ (ਪੀ॰)] ਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਪਟਿਘਾਨੁਸਯੇਸੁ ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਸਬ੍ਬੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਗਨ੍ਥਾ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਪਠਮਾਭਿਨਿਪਾਤੋ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਯਾ ਚੇਤਨਾ ਯਸ੍ਸ ਤਤ੍ਥ ਅਸ੍ਸਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਸ੍ਸ ਅਨੇਕਾ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਰੂਪਵਤਿਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਰਾਗਾਨੁਬਨ੍ਧਿਭੂਤੋ ਤੇਹਿ ਕਿਲੇਸਕਾਮੇਹਿ ਯਥਾ ਕਾਮਕਰਣੀਯੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਕਾਮੇਸੁ ਪਕਪ੍ਪਨਾ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਓਘਾ। ਯਂ ਤੇਹਿ ਕਾਮੇਹਿ ਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਹਰਤਿ ਭਾਵਿਤੋ ਅਜ੍ਝੋਸਨ੍ਨੋ, ਅਯਂ ਚੇਤਨਾ। ਯਸ੍ਸ ਤਥਾਯਂ ਅਵੀਤਰਾਗਸ੍ਸ ਅਧਿਗਤਪੇਮਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਰਿਣਾਮਞ੍ਞਥਾਭਾਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ ਸਰਿਤਸ੍ਸ ਵਯਧਮ੍ਮਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਕਪ੍ਪਿਤਨ੍ਤਿ।

ਏਕਮੇਕਸ੍ਸ ਚੇਤੇਤਿ ਚ ਪਕਪ੍ਪੇਤਿ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿ ਯਾ ਹੋਤਿ, ਸਾ ਚ ਠਿਤਿ ਦ੍ਵਿਧਾ ਆਰਮ੍ਮਣਟ੍ਠਿਤਿ ਚ ਆਹਾਰਟ੍ਠਿਤਿ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਆਰਮ੍ਮਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਅਯਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ । ਯਾ ਆਹਾਰਟ੍ਠਿਤਿ ਯਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਕਾ ਠਿਤਿ ਯਾ ਚ ਪੋਨੋਭਵਿਕਾ ਠਿਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਂ। ਤਂ ਹੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ ਤਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਂ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਞ੍ਚ ਚੇਤੇਤਿ, ਅਥ ਚ ਪੁਨ ਪਤ੍ਥਯਤੇ ਯਤੋ ਨ ਪੋਨੋਭਵਿਕਾ ਅਨਾਗਤਵਤ੍ਥੁਮ੍ਹਿ, ਅਯਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਨ ਚੇਤੇਤਿ ਨ ਪਤ੍ਥਯਤਿ ਅਥ ਚ ਦੂਸੇਤੀਤਿ ਦੁਵਿਧੋ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਅਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇ ਹੋਤਿ ਤਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਤਂ ਪਕਪ੍ਪਿਤਂ ਅਸਮੂਹਤਂ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ, ਅਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿ ਹੋਤਿ।

੧੦੮. ਅਥ ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਸਯਾ ਆਵਿਭਵਨ੍ਤਿ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਤਸ੍ਸ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਨਂ ਸਂਕਿਯਤੇ ਅਪ੍ਪੇਤੁ ਆਗਾਰੇ ਵਾ, ਸੁਖੁਮਾ ਵਾ ਸਨ੍ਤਿ ਵਾ ਨ ਸਂਕਿਯਤੇ ਕਾਮੇ ਤਂ ਏਵਂ ਨਿਚ੍ਚੇਸੁਪਿ ਆਗਾਰੇਸੁ ਜਾਤੋ ਹੋਤਿ। ਤਂ ਨਯਤਿ ਯਂ ਨੋ ਕਪ੍ਪੇਤੁਂ ਏਵਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਚੇਤਿਤਾ ਪਕਪ੍ਪਿਤਾ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਯਾ ਚ ਚੇਤਨਾ ਯਾ ਚ ਪਕਪ੍ਪਨਾ ਯਞ੍ਚ ਵਤ੍ਥੁ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੁਂ, ਉਭੋਪਿ ਏਤੇ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਤਥਾ ਚੇਤਨਾਯ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਾਯ ਚ ਪਤ੍ਥਨਾਯ ਚ ਭੂਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਚੇਤੇਤਿ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਤਿ ਚ। ਯਂ ਗਵੇਸਨਾ ਨ ਚ ਚੇਤੇਤਿ ਨ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਤਿ। ਕਤਮੇ ਚ ਸਤ੍ਤਾ ਭੂਤਾ? ਯੇ ਚ ਤਨੁਜਾਤਅਣ੍ਡਜਾਪਿ ਅਣ੍ਡਕਾ ਅਨੁਭਿਨ੍ਨਾ ਸਂਸੇਦਜਾ ਨ ਚ ਸਮ੍ਭਿਨ੍ਨਾ ਇਮੇ ਭੂਤਾ। ਕਤਮੇ ਸਮ੍ਭਵੇਸਿਨੋ ਗਬ੍ਭਗਤਾ ਅਣ੍ਡਗਤਾ ਸਂਸਰਨ੍ਤੋ ਇਮੇ ਨ ਚੇਤੇਤਿ ਨ ਪਤ੍ਥੇਤਿ ਨ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਤਿ। ਅਨੁਸਯੇ ਨ ਚ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੀਤਿ? ਯੇ ਭੂਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਯੇ ਸਮ੍ਭਵੇਸਿਨੋ, ਤੇ ਥਾਵਰਾ। ਯੇ ਵਾ ਸਤੋ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ ਪਤ੍ਥੇਨ੍ਤਿ ਚ ਯੇ ਥਾਵਰਾ। ਤੇ ਨ ਚ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਪਤ੍ਥੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਸਯੇਨ ਚ ਸਂਸਰਨ੍ਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਯੇ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸੇਕ੍ਖਾ, ਤਤ੍ਥ ਤੇ ਨ ਚ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਸਯੇਨ ਪੁਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਸੁਖੁਮਾ ਪਾਣਾ ਭੂਮਿਗਤਾ ਉਦਕਗਤਾ ਚਕ੍ਖੁਨੋ ਆਪਾਥਂ ਨਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਨ ਚ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਸਯੇਨ ਚ ਸਂਸਰਨ੍ਤਿ।

ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਬਾਹਿਕਾ ਸਬ੍ਬੇ ਭਿਕ੍ਖੂ ਅਭਿਮਾਨਿਕਾ, ਤੇ ਨ ਚ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਸਯੇਨ ਚ ਸਂਸਰਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਚੇਤੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਅਨੁਸੇਨ੍ਤਿ। ਆਰਮ੍ਮਣਮ੍ਪੇਤਂ ਨ ਹੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ।

ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਨ ਚ ਅਨੁਸੇਤੀਤਿ ਅਨੁਸਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ । ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਨ ਚ ਅਨੁਸੇਤੀਤਿ ਸੁਖੁਮਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਯੇਨ ਭੂਮਿ ਚ ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਨ੍ਤੀਤਿ ਸਕਦਾਗਾਮੀ ਅਨਾਗਾਮੀ, ਨ ਚ ਅਨੁਸੇਤੀਤਿ ਅਰਹਂ, ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਤੀਤਿ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨ ਚ ਅਨੁਸਯਤੀਤਿ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਅਪੁਞ੍ਞਮਯਾਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਤੀਤਿ ਪੁਞ੍ਞਮਯਾਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨ ਚ ਅਨੁਸੇਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਮਯਾਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਤੀਤਿ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਨ ਚ ਅਨੁਸਯਤੀਤਿ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਮੁਦੁਕਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭਾਵਨਾ, ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਤੀਤਿ ਮਜ੍ਝਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭਾਵਨਾ, ਨ ਚ ਅਨੁਸੇਤੀਤਿ ਅਧਿਮਤ੍ਤਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭਾਵਨਾ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

੧੦੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ। ਯਞ੍ਚ ਚੇਤਯਿਤਂ ਯਞ੍ਚ ਪਕਪ੍ਪਿਤਂ ਅਤ੍ਥਿ ਏਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਤਿਟ੍ਠਤਿ ਵਿਚਿਨਤਿ [ਵਿਚਿਨਯਤਿ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਨ ਚ ਚੇਤੇਤੀਤਿ ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਏਵਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਅਨੁਸਯੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਮਿਤਿ ਵਿਚਿਨਿਯਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਨ ਚ ਚੇਤੇਤਿ ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਤਿ। ਅਨੁਸਯਪ੍ਪਹਾਨਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਂ ਨ ਗਵੇਸਨ੍ਤਿ, ਵਿਚਿਯਨ੍ਤੁਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿਵਿਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ? ਚੇਤਨਾ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਚੇਤਨਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਂ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਨੁਸਯੋ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤੇਸਂ ਛਨ੍ਦਰਾਗਵਿਨਾਸਾਯ ਭਾਵਨਾ ਭਵਰਾਗਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਯਂ ਚੇਤਸਿਕਨ੍ਤਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਪਕਪ੍ਪਿਤਂ ਉਗ੍ਗਹਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਤਂ ਤਬ੍ਬਿਞ੍ਞਾਣਂ ਆਰਮ੍ਮਣਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋਪਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ? ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ ਨ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਨ ਚੇਤਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਨ ਚ ਪਤ੍ਥਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ, ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

ਆਵਟ੍ਟੋਤਿ ਯਾ ਚ ਚੇਤਨਾ ਪਕਪ੍ਪਨਾ ਚ ਅਨੁਸਯੋ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਪਹਾਨਾ ਚ, ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ ਨਤ੍ਥਿ ਵਿਭਤ੍ਤਿਯਾ ਭੂਮਿ। ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾ ਪਨ ਪਟਿਪਕ੍ਖਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ? ਚੇਤਨਾ ਰੂਪਸਞ੍ਚੇਤਨਾ ਯਾਵਧਮ੍ਮਸਞ੍ਚੇਤਨਾ। ਯੋ ਅਨੁਸਯੋ, ਤੇ ਸਤ੍ਤ ਅਨੁਸਯਾ।

ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਚੇਤਨਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਂ ਉਪਾਦਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ। ਅਨੁਸਯੋ ਹੇਤੁਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਉਪਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਚੇਤਨਾ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਾ ਅਨੁਸਯੋ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦੋ ਛਨ੍ਦਰਾਗਵਿਨਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ। ਪਠਮੇ ਕੇਚਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਕੇਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਮਜ੍ਝਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਓਤਰਣੋਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਕੇਹਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਮਜ੍ਝਿਮਕੇਹਿ ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਨਿਰੋਧੋ ਚ। ਸੋਧਨੋਤਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਭੋ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋਤਿ ਯਞ੍ਚੇਤਯਿਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਏਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ। ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਿਤਨ੍ਤਿ ਉਪਾਦਾਨੇਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਏਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਸੁਭਞ੍ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚੇਤਨਾ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਤਿਟ੍ਠਾਨੇ ਧਮ੍ਮੇ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਤਸ੍ਸ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਞ੍ਞਿਤਂ ਤਤ੍ਥ ਚੇਤੇਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਇਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਂ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੋ। ਆਰਮ੍ਮਣਮੇਤਂ ਨ ਹੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧਾ ਨਾਮਰੂਪਨਿਰੋਧੋ, ਨਾਮਰੂਪਨਿਰੋਧਾ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਨਿਰੋਧੋ।

੧੧੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ? ਅਯਂ ਲੋਕੋ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੦ ਉਦਾਨੇ] ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋ ਯਾਵ ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਮੋਕ੍ਖਮਾਹਂਸੁ। ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਉਪਧਿਂ ਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਸਮ੍ਭੋਤਿ, ਯਾ ਤਾ ਪਨ ਤਣ੍ਹਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਭਵਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤੀਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ [ਨਿਚ੍ਚੁਤਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਨੁਪਾਦਾਯ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਨ ਹੋਤਿ। ਉਪਚ੍ਚਗਾ ਸਬ੍ਬਭਵਾਨਿ ਤਾਦੀਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ।

ਤਤ੍ਥ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋਤਿ ਰਾਗਜੋ ਸਨ੍ਤਾਪੋ ਦੋਸਜੋ ਮੋਹਜੋਤਿ। ਤੇਸਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਠਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ । ਲੋਕੋ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋਤਿ ਫਸ੍ਸੋ ਤਿਵਿਧੋ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੋ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ ਰਾਗਸਨ੍ਤਾਪੋ, ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੋ ਦੋਸਸਨ੍ਤਾਪੋ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਮੋਹਸਨ੍ਤਾਪੋ। ਯਥਾ ਚ ਭਗਵਾ ਆਹ ਪਠਮਕਸ੍ਸ ਵਲਾਹਕਸ੍ਸ ਗੋਮਗ੍ਗੇ [ਕੋਮਗ੍ਗੇ (ਪੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੫] ਯੇਹਿ ਗਹਪਤਿਪੁਤ੍ਤ ਰਾਗਜੇਹਿ ਦੋਸਜੇਹਿ ਮੋਹਜੇਹਿ ਸਨ੍ਤਾਪੇਹਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸੁਪਤਿ, ਤੇ ਮਮ ਸਨ੍ਤਾਪਾ ਨ ਸਨ੍ਤਿ।

ਰੋਗਂ ਵਦਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋਤਿ ਤੇਹਿ ਸਨ੍ਤਾਪੇਹਿ ਸਨ੍ਤਾਪਿਤੋ ਤਿਵਿਧਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਟਿਲਭਤਿ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ। ਤਤ੍ਥ ਅਸੁਭੇ ਸੁਭਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ।

ਯਥਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਸਞ੍ਞਾਦਿਟ੍ਠਿਤੇ ਤਿਵਿਧਾ ਵਿਤਕ੍ਕਾ – ਚਿਤ੍ਤਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਸਞ੍ਞਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋਪਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਗੋਚਰਾ ਗਤਿਪਤੇਯ੍ਯਭੂਮਿ, ਯਥਾ ਹਿ ਤਂ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ ਯਥਾ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਯਥਾ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ ਚ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਚ। ਯਥਾ ਖਨ੍ਤਿ ਚੇਤੇਤਿ ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਸਤ੍ਤਾ ਯੇਹਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੁਂ ਰੋਗਭੂਤਂ ਗਣ੍ਡਭੂਤਂ ‘‘ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਰੋਗਂ ਵਦਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋਤਿ ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ। ਯੇਨ ਯੇਨ ਹਿ ਮਞ੍ਞਤਿ ਤਤੋ

ਤੰ ਹੋਤਿ ਅਞ੍ਞਥਾਤਿ ਸੁਭਨ੍ਤਿ ਮਞ੍ਞਤਿ ਨ ਤਥਾ ਹੋਤਿ। ਏਵੰ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਨਿਚ੍ਚਂ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਸੋ ਅਞ੍ਞਥਾ ਭਵਮੇਵ ਸਨ੍ਤੰ ਅਨਾਗਤੰ ਭਵੰ ਪਤ੍ਥਯਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਭਵਰਾਗੋ''ਤਿ। ਭਵਮੇਵਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਯਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਯਤਿ। ਯਞ੍ਚ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਂ ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਭਾਵੇਸ੍ਸਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਸੰਕਿਲੇਸੋ ਹੋਤਿ। ਪਹਾਨਤ੍ਥਂ ਖੋ ਪਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ। ਤਿਣ੍ਣਂ ਸਨ੍ਤਾਪਾਨਂ ਛਨ੍ਦਰਾਗਵਿਨਯੋ ਹੋਤਿ।

ਉਪਧਿਂ ਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਭਵਤੀਤਿ ਯੇ ਭਵਮੇਵਾਭਿਨਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਯਸ੍ਸ ਭਾਵੇਸ੍ਸਤਿ, ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਂ ਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਹਾਨਮਾਹ। ਸਬ੍ਬਸੋ ਉਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਯਂ ਨਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਯਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਉਪਾਦਾਨਮਾਹ। ਤਸ੍ਸ ਪਠਮੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ, ਦੁਤਿਯਂ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ, ਤਤਿਯਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ, ਤੇਸਂ ਯੋ ਖਯੋ ਨਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ ਉਪਧਿ ਨਿਦਾਨਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਮਾਹ। ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੋ ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾ ਨ ਹੋਤਿ। ਵਿਭਵਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਂ ਮਨੇਤਿ ਸਬ੍ਬਸੋ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ ਕਥੇਤਿ ਰਾਗਵਿਰਾਗਞ੍ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਞ੍ਚ। ਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋਤਿ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ ਮਨੇਤਿ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

੧੧੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ? ਯਸ੍ਸ ਯਤ੍ਥ ਪਰਿਲ਼ਾਹੇਤਿ ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਡਯ੍ਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਤ੍ਥਿ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਚ, ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ ਚ ਯੁਤ੍ਤਿ ਚ। ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ ਰਾਗਜੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਦੋਸਜੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਮੋਹਜੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ? ਫਸ੍ਸਪਰੇਤੋ ਵੇਦਨਾਪਰੇਤੋ ਸਞ੍ਞਾਪਰੇਤੋਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰੇਤੋਪਿ ਯੇਨ ਯੇਨ ਮਞ੍ਞਤਿ ਯਦਿ ਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਯਦਿ ਸੁਖਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਯਦਿ ਨਿਚ੍ਚਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਯਦਿ ਅਤ੍ਤਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਅਸੁਭੇ ਸੁਭਨ੍ਤਿ ਮਞ੍ਞਤਿ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ ਰਾਗਜੇ ਪਰਿਲ਼ਾਹੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਰਾਗਜੋ ਦੋਸਜੋ ਮੋਹਜੋ ਦਿਟ੍ਠਿਜੋ ਚ ਰਾਗਂ ਵਦਾਮੀਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋ ਵਦਤਿ। ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਪਨ੍ਨਰਸ ਪਦਾਨਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ? ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਪਰਿਲ਼ਾਹੇਨ ਨ ਅਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਤੇ ਭਵਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਭਵਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ? ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇਨ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯਞ੍ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੇਨ ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਨਿਰੋਧਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵਿਭਤ੍ਤਿ? ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋ ਰੋਗਜਾਤੋ ਰੋਗਂ ਵਦਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋ ਤਂ ਨ ਏਕਂਸੇਨ ਹੋਤਿ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋ ਖੋ ਨ ਚ ਰੋਗਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਵਦਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ? ਪਕ੍ਖਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਭੂਮਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾਯ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ? ਰੋਗਞ੍ਚ ਅਤ੍ਤਤੋ ਵਦਤਿ ਸਲ੍ਲਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਵਦਤਿ। ਪਨ੍ਨਰਸ ਪਦਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ? ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋਤਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਬ੍ਬੇ ਵਚਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਰੋਗਂ ਵਦਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਸੰਕਿਲੇਸਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਯਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਤੇ ਅਕਤਸਤ੍ਤਾ ਲੋਕਾ ਮਜ੍ਝੇਨ ਵੋਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ? ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋਤਿ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਧਾਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਆਯਤਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ? ਸੁਦ੍ਧੋ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਭੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ਪਰਿਲ਼ਾਹੋਤਿ ਯੇ ਸਤ੍ਤਾ ਲੋਕਾ ਏਕਤ੍ਤੁਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿਯਾ ਪਵ੍ਵਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਅਕਤਸਤ੍ਤਾ ਲੋਕਾ ਮਜ੍ਝੇਨ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਵ੍ਵਤ੍ਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋਤਿ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁ, ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਵ੍ਹ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਤ੍ਤਾ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਾ ਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਉਭਯਾਨਿ ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਰੀਤੇਨ ਪਰਾਮਸਤੋ। ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ, ਚੇਤਸਿਕੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਤ੍ਤਸਵ੍ਵਾ ਅਨਤ੍ਤਸਵ੍ਵਾ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੇਤਿ। ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ। ਅਨਿਚ੍ਚਸਵ੍ਵਾ ਚੇਤਸਿਕੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਨ ਤੁ ਅਤ੍ਤਸਵ੍ਵਾ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵਾ ਮਨੋਤਿ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵਾ ਇਦਂ ਦੀਘਰਤ੍ਤਂ ਅਬ੍ਭੁਗ੍ਗਤਂ ਏਤਂ ਮਮ, ਏਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਏਸੋ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਏਸਾਪਿ ਧਮ੍ਮਸਵ੍ਵਾ। ਤਸ੍ਸ ਕੋ ਹੇਤੁ, ਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ? ਅਹਂਕਾਰੋ ਹੇਤੁ, ਮਮਂਕਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ? ਅਯਂ ਲੋਕੋ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋਤਿ ਅਕੁਸਲਂ ਮਨ੍ਤੇਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੋ।

੧੧੨. ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ, ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਂ ਪਹਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਨਿਰੋਧੋ, ਅਯਂ ਸਮਾਰੋਪਨੋ।

ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੫] – ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ ਠਿਤਤ੍ਤੋ, ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ ਅਯਂ ਕਾਮੇ ਸੇਵਤਿ। ਪਾਪਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ ਯਾਵ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ । ਇਦਂ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ, ਸੋ ਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾ, ਸੋ ਤੇਹਿ ਕਾਮੇਹਿ ਵੁਯ੍ਹਤਿ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਾਹਿ ਗਮਿਤੋ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ ਕਾਯੇਨ ਚ ਵਾਚਾਯ ਚ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਾਪਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤੀਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਸੋਤਾਨਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ। ਇਮੇਹਿ ਤੀਹਿ ਸੋਤੇਹਿ ਤਿਵਿਧਧਾਤੁਯਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਧਾਤੁਯਂ ਰੂਪਧਾਤੁਯਂ ਅਰੂਪਧਾਤੁਯਂ। ਤੇਨ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਯੋ ਕਾਮੇ ਨ ਪਟਿਸੇਵਤਿ। ਯੋ ਸੀਲਵਤਂ ਨ ਪਰਾਮਸਤਿ। ਯੋ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠੀਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਕਾਮੇਸੁ ਯਥਾਭੂਤਂ ਆਦੀਨਵਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਯੇਨ ਚ ਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ। ਯਞ੍ਚ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋਤਿ ਅਰਹਂ ਕਿਰ। ਤਤ੍ਥ ਅਰਹਂ ਤਸ੍ਸ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਹੋਤਿ, ਪਾਰਙ੍ਗਤਸ੍ਸ ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਅਨੁਸੋਤਗਾਮਿਨੀਤਿ ਦਸ੍ਸਨਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਅਪ੍ਪਹਾਨਮਾਹ। ਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨੀਤਿ ਫਲੇ ਦਿਟ੍ਠੇਕਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਮਾਹ, ਠਿਤਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੰਨਂ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਪਹਾਨਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਮਗ੍ਗਰੂਪਿਮਾਹ। ਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਠਿਤਤ੍ਤੇਨ ਚ ਮਗ੍ਗਮਿਤਿਮਾਹ। ਪਾਰਙ੍ਗਤੇਨ ਸਾਵਕਾ ਅਸੇਕ੍ਖਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾ ਚ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਅਨੁਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯਗਾਮਿਨਿਂ ਪਟਿਪਦਮਾਹ। ਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਠਿਤਤ੍ਤੇਨ ਸਕ੍ਕਾਯਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਂ ਪਟਿਪਦਮਾਹ। ਪਾਰਙ੍ਗਤੇਨ ਦਸ ਅਸੇਕ੍ਖਾ ਅਰਹਨ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

੧੧੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ। ਤੇਧਾਤੁਕਲੋਕਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ? ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ ਪਾਪਂ [ਪਾਪਕਂ (ਪੀ॰)] ਕਰੇਯ੍ਯਜਾਤਿ ਯੋ ਚ ਕਾਮੇ ਨ ਪਟਿਸੇਵਤਿ ਸੋ ਪਾਪਕਮ੍ਮਂ ਨ ਕਰੇਯ੍ਯਜਾਤਿ ਯੋ ਚ ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਭੂਮੀਹਿ ਉਤ੍ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋਤਿ ਯਾ ਵੀਮਂਸਾ ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ।

ਯੁਤ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ, ਨਾਯੁਜ੍ਜਤੀਤਿ ਯਾ ਵੀਮਂਸਾਯ, ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿ। ਪਦਟ੍ਠਾਨੇਤਿ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਸਤ੍ਤੰਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਿਰਿਯਾ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਮੂਲਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਯਥਾਭੂਤਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਠਿਤਤ੍ਤੇਨ ਅਸਂਹਾਰਿਯਾਯ [ਅਸਹਾਰਿਯਾਯ (ਪੀ॰)] ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਾਰਙ੍ਗਤੋਤਿ ਕਦਾਚਿ ਭੂਮਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ? ਯੋ ਅਨੁਸੋਤੰ ਗਚ੍ਛਤਿ ਤਣ੍ਹਾਵਸੇਨ। ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪਿ ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਵਸੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਯੋ ਪਟਿਸੋਤੰ ਵਾਯਮਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਯ ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪਿ ਸੋ ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਵਾਯਮਤਿ ਪਟਿਸੋਤੰ। ਯੋ ਅਤ੍ਤਨਾ ਠਿਤੋ ਕਾਯੇਨਪਿ ਸੋ ਠਿਤੋ ਵਾਚਾਚਿਤ੍ਤੇਨਪਿ ਸੋ ਠਿਤੋ। ਅਯੰ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ? ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਨਾਭਿਰਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਪਟਿਸੋਤੰ ਵਾਯਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਯਾਵ ਕਦਾਚਿ ਭੂਮਿਯੰ, ਅਯੰ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਆਵਟ੍ਟੋਤਿ ਇਧ ਸੁਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ? ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ ਪਾਪਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ। ਸੋ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀਤਿ ਨ ਏਕੰਸੇਨ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋਪਿ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ। ਤੰ ਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਪਾਪਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਸੇਕ੍ਖੋਪਿ ਕਰੇਯ੍ਯ ਪਾਪੰ ਯਥਾ ਸੁਤ੍ਤੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਨ ਚ ਸੋ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ, ਇਦੰ ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੰ। ਨ ਚ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ ਨ ਚ ਪਾਪਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ ਨ ਚ ਏਕੰਸੇਨ ਸਬ੍ਬੇ ਬਾਹਿਰਕੋ ਕਾਮੇਸੁ ਵੀਤਰਾਗੋ ਨ ਚ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ, ਤੇਨ ਚ ਪਾਪਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ, ਅਯੰ ਵਿਭਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ? ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ। ਵੇਵਚਨੋਤਿ ਕਾਮੇਸੁ ਵਤ੍ਥੁਕਾਮਾਪਿ ਕਿਲੇਸਕਾਮਾਪਿ ਰੂਪਸਦ੍ਦਗਨ੍ਧਰਸਫਸ੍ਸਪੁਤ੍ਤਦਾਰਦਾਸਕਮ੍ਮਕਰਪੋਰਿਸਞ੍ਚ ਪਰਿਗ੍ਗਹਾ।

ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਸਬ੍ਬੇ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ ਏਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀਤਿ ਕਿਲੇਸਸਮੁਦਾਚਾਰਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਯੇ ਪਨ ਸੇਕ੍ਖਾ ਪੁਗ੍ਗਲਾ, ਤੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ [ਨਿਟ੍ਠਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ (ਕ॰)] ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਯੇ ਪਨ ਅਨਾਗਾਮੀ, ਤੇ ਅਸੰਹਾਰਿਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਅਯੰ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਓਤਰਣੋਤਿ ਯੋ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ, ਸੋ ਦੁਕ੍ਖੰ। ਯੇ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੰ ਰੂਪੰ, ਅਯੰ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਏਵੰ ਪਞ੍ਚਪਿ ਖਨ੍ਧਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ, ਤੇ ਕਿਲੇਸਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨੰ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਚ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਸੋਧਨੋਤਿ ਯੇਨਾਰਮ੍ਭੇਨ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦੇਸਿਤੰ, ਸੋ ਆਰਮ੍ਭੋ ਸਬ੍ਬੋ ਸੁਦ੍ਧੋ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਤਿ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨਾ ਸਬ੍ਬੇ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾ ਏਕਤ੍ਤੇਨ ਵਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਰਾਗਾਨੁਸਯਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨੋ ਸੇਕ੍ਖਾਵ ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਸੇਕ੍ਖੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਠਿਤਤ੍ਤੋਤਿ।

ਵੀਤਰਾਗੋ ਏਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ। ਪਾਰਙ੍ਗਤੋਤਿ ਸਬ੍ਬੇ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਸਬ੍ਬੇ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾ ਚ ਏਕਤ੍ਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮਿਨੋ ਪਾਪਮਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੋ ਕਾਮਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੰ ਹੇਤੁ। ਪਟਿਸੋਤਗਾਮਿਨੋ ਦ੍ਵੇ ਹੇਤੂ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਚਯਾ ਚ ਯਾਵ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯਦਿਟ੍ਠਿ [ਉਪਾਦਾਯਦਿਟ੍ਠਿ (ਪੀ॰)], ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਲਦ੍ਧਮਗ੍ਗੋ ਹੇਤੁ ਆਰਮ੍ਭੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਕਾਯਿਕੋ ਚੇਤਸਿਕਸ੍ਸ ਕੋਟ੍ਠਾਸੋ ਚ। ਸਮਾਰੋਪਨੋਤਿ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਨਤ੍ਥਿ ਸਮਾਰੋਪਨਾਯ ਭੂਮਿ।

੧੧੪. ਪਞ੍ਚਾਨਿਸੰਸਾ ਸੋਤਾਨੁਗਤਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੯੧] ਯਾਵ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਨੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬੰ। ਯੁਞ੍ਜਤੋ ਘਟੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਵਾਯਮਤੋ ਗਿਲਾਨੋ ਮਰਣਕਾਲੇ ਦੇਵਭੂਤੋ ਪਚ੍ਚੇਕਬੋਧਿੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਸੋਤਾਨੁਗਤਾਤਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨੇਨ ਕਤੰ ਹੋਤਿ। ਨ ਚ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੰ ਤਸਿਤੰ ਹੋਤਿ, ਨ ਚ ਅਨਿਬ੍ਬਿਦ੍ਧਤ੍ਤੰ, ਇਦੰ ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਦੇਸਿਤੰ, ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ। ਯੋ ਪਨ ਮੋਹਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ ਯੁਞ੍ਜਿਤੁੰ ਘਟਿਤੁੰ ਵਾਯਮਿਤੁੰ ਯਥਾਭੂਤੰ ਯਥਾਸਮਾਧਿਕਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਤੰ ਖਣੰ ਤੰ ਲਯੰ ਤੰ ਮੁਹੁਤ੍ਤੰ ਫਲੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਸਾਧੁ ਪਰਿਹਾਯਤਿ ਪਰੋ ਤੰ ਦੁਯ੍ਹਤਿ, ਨੋ ਤੁ ਸੁਖਅਵਿਪਾਕਿਨੀ ਭਵਤਿ । ਤਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠੇ ਯੇਵ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਪਜ੍ਜਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯੰ। ਤਤ੍ਥ

ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਤਸ੍ਸ ਯਦਿ ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸੋ ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਯੋ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਸੋ ਗਿਲਾਨੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਯੋ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਸੋ ਮਰਣਕਾਲਸਮਯੇ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਯੋ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ, ਸੋ ਦੇਵਭੂਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਯਦਾ ਦੇਵਭੂਤੋ ਨ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਨ ਸੋ ਤੇਨੇਵ ਧਮ੍ਮਰਾਗੇਨ ਤਾਯ ਧਮ੍ਮਨਨ੍ਦਿਯਾ ਪਚ੍ਚੇਕਬੋਧਿੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਯੋ ਸੋਤਾਨੁਗਤੇਸੁ ਯੁਞ੍ਜਤਿ ਘਟੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ, ਸੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਨ੍ਨੇਨ ਵਿਸੇਸੰ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ, ਸਞ੍ਜਾਨਨ੍ਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਸਚੇ ਪਨ ਗਿਲਾਨਸ੍ਸ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੋਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਮਰਣਕਾਲੇ ਸੰਵਿਗ੍ਗੋ ਹੋਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਸਚੇ ਪਨ ਨ ਕਤ੍ਥਚਿ [ਕਤ੍ਥ (ਪੀ॰ ਕ॰), ਤਤ੍ਥ (ਕ॰)] ਸੰਵੇਗੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦੇਵਭੂਤਸ੍ਸ ਸੁਖਿਨੋ ਧਮ੍ਮਭੂਤਾ ਪਾਦਾ ਏਵੰ ਅਵਿਲਪਤਿ। ਸੋ ਏਵੰ ਜਾਨਾਤਿ ''ਅਯੰ ਸੋ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੋ ਯਤ੍ਥ ਮਯੰ ਪੁਬ੍ਬੇ ਮਨੁਸ੍ਸਭੂਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੰ ਚਰਿਮ੍ਹਾ''ਤਿ। ਅਥ ਦੇਵਭੂਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਦਿਬ੍ਬੇਸੁ ਵਾ ਪਞ੍ਚਸੁ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਅਜ੍ਝੋਸਿਤੋ ਹੋਤਿ ਪਮਾਦਵਿਹਾਰੀ, ਸੋ ਤੇਨ ਕੁਸਲਮੂਲੇਨ ਪਚ੍ਚੇਕਬੋਧਿੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ।

ਯਾ ਪਰਤੋਘੋਸੇਨ ਵਚਸਾ ਸੁਪਰਿਚਿਤਾ, ਅਯੰ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਯੇ ਪਨ ਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾ, ਅਯੰ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਯੰ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ, ਅਯੰ ਭਾਵਨਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ । ਯੰ ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠੇ ਯੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਅਯੰ ਅਰਹੰ ਪੁਗ੍ਗਲੋ। ਯੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ ਦੇਵਭੂਤੋ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਚ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ, ਅਯੰ ਅਨਾਗਾਮੀ। ਯੋ ਤੇਨ ਕੁਸਲਮੂਲੇਨ ਪਚ੍ਚੇਕਬੋਧਿੰ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਅਯੰ ਪੁਬ੍ਬਯੋਗਸਮ੍ਭਾਰਸਮ੍ਭੂਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ।

ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਪਠਮੰ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨੰ, ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤਾਤਿ ਦੁਤਿਯੰ ਤਤਿਯਞ੍ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨੰ, ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨੰ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਤਿ ਪਞ੍ਚਮੰ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਯਤਨੰ।

ਸੋਤਾਨੁਗਤਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਵਚਸਾ ਯਾ ਵਾਚਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸੋਤੇਨ ਸੁਤ੍ਵਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬੰ। ਇਦੰ ਪਠਮੰ ਸਦ੍ਧਾਪਦਾਨੰ ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਬਹੁਲੋ ਵਿਹਰਤਿ, ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬੰ। ਇਦੰ ਦੁਤਿਯੰ ਸਦ੍ਧਾਪਦਾਨੰ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਤਿ ਅਨਾਸਵਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਨਾਪਰੰ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾਤਿ ਪਜਾਨਾਤੀਤਿ। ਇਦੰ ਤਤਿਯੰ ਸਦ੍ਧਾਪਦਾਨੰ।

ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸੇਕ੍ਖੰ ਸਤ੍ਥਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਅਰਹਤ੍ਤੰ ਸਤ੍ਥਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਤਿ ਤਥਾਗਤੰ ਅਰਹਨ੍ਤੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਤ੍ਥਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਕਾਮਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਰੂਪਧਾਤੁਯਾ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਤਿ ਤੇਧਾਤੁਕਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਯੰ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।

੧੧੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਤਯੋ ਏਸਨਾ ਦੇਸਿਤਾ ਸੋਤਾਨੁਗਤੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤੇਹਿ ਕਾਮੇਸਨਾਯ ਸਮਥਮਗ੍ਗੋ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧੇਹਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨਾਯ ਸਮਥਮਗ੍ਗੋ।

ਵਿਚਯੋਤਿ ਯਥਾ ਸੁਤ੍ਤੰ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਵਿਚਿਨਨ੍ਤੋ ਸੁਤਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਸੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੀਤਿ ਯਥਾ ਸੁਤਧਮ੍ਮਾ ਤਦਾ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਯਥਾ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ ਤਦਾ ਭਾਵਨਾਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਅਯੰ ਵਿਚਯੋ।

ਸੁਤੇਨ ਸੁਤਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਚਿਨ੍ਤਾਯ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਭਾਵਨਾਯ ਭਾਵਨਾਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਪਦਟ੍ਠਾਨੇਤਿ ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤਾਤਿ ਯੁਞ੍ਜਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਪਞ੍ਞਾਯਪਿ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾਪਿ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾ।

ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋਤਿ ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਇਮਾਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਞ੍ਞਾਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਤੇਹਿ...।

ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਮਗ੍ਗਫਲਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ ਮਨ੍ਤੇਤਿ, ਦਾਨੇਨ ਓਲਾਰਿਕਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਮਨ੍ਤੇਤਿ। ਸੀਲੇਨ ਮਜ੍ਝਿਮਾਨਂ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਸੁਖੁਮਕਿਲੇਸਾਨਂ ਮਨ੍ਤੇਤਿ, ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਕਤਾ ਚ ਭੂਮਿ।

ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤਿ।
ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗੋ ਵੁਤ੍ਤੋ।
ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਮਗ੍ਗਫਲਮਾਹ॥

ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋਤਿ ਤੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਲੋਕਿਕਂ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਮਿਂ ਮਨ੍ਤੇਤਿ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਂ ਮਨ੍ਤੇਤਿ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਮਗ੍ਗਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਸੇਕ੍ਖਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਵਿਮੁਤ੍ਤਿ।

ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਦਾਨਕਥਂ ਸੀਲਕਥਂ ਮਗ੍ਗਕਥਂ ਲੋਕਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਦੇਸਨਮਾਹ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਲੋਕੇ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਸਾਮੁਕ੍ਕਂਸਿਕਾਯ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯਪਿ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ।

ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਪਾਣਾਨਂ ਅਭਯਦਾਨੇਨ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਵੇਰਮਣਿਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਭਯਂ ਦੇਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦਾਨਿ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਂਯਮੇਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਸਂਯਮਤੋ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਦ੍ਵੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ। ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

੧੧੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੇਸਨਾ? ਇਮਮ੍ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਕਿਂ ਦੇਸਿਤਂ? ਦ੍ਵੇ ਸੁਗਤਿਯੋ ਦੇਵਾ ਚ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਚ, ਦਿਬ੍ਬਾ ਚ ਪਞ੍ਚਕਾਮਗੁਣਾ, ਮਾਨੁਸ੍ਸਕਾ ਚ। ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤਿ, ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗੋ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਦ੍ਵੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯੋ ਦੇਸਿਤਾ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ। ਅਯਂ ਦੇਸਨਾ।

ਵਿਚਯੋਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਠਮੇਨ ਪਦੇਨ ਦਾਨਮਯਿਕਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਆਨਨ੍ਤਰਿਯਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ। ਦੁਤਿਯੇਨ ਪਦੇਨ... ਯਨ੍ਤਿ, ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਂ ਸਾਸਨਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਸ੍ਸਵਨੇਨ ਚ ਅਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧੇਨ ਚ ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸਵਨੇਨ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਚ ਪਟਿਵੇਧੇਨ ਚ ਸਕ੍ਕਾਯਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਅਯਂ ਆਵਟ੍ਟੋ।

ਵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ ਏਕੰਸਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯੋ। ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਵਿਭਤ੍ਤਿਯਾ ਭੂਮਿ। ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾਤਿ ਯੇ ਪਞ੍ਚਾਨਿਸੰਸਾ, ਤੇ ਪਞ੍ਚਾਦਿਨਾ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਤੇਨੇਵ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਤੰ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ।

ਵੇਵਚਨਨ੍ਤਿ ਸੋਤਾਨੁਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਯਂ ਸੁਤੁਂ ਦਿਟ੍ਠਮ੍ਪਿ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਮ੍ਪਿ ਵਿਭਾਵਿਤਮ੍ਪਿ।

ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਸੋਤਾਨੁਗਤਾਧਮ੍ਮਾਤਿ ਦੇਸਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ। ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਾਮੋਜ੍ਜਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ, ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਾਪਿ ਆਨਿਸੰਸਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਓਤਰਣੋਤਿ ਤਿਸ੍ਸੋ ਪਞ੍ਞਾ ਵਚਸਾ ਪਰਿਚਿਤੇਸੁ ਸੁਤਮਯੀਪਞ੍ਞਾ ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤੇਸੁ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀਪਞ੍ਞਾ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਸੁ ਭਾਵਨਾਮਯੀਪਞ੍ਞਾ। ਇਮਾਨਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਤੀਣਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਆਯਤਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਧਾਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਤਿ। ਸੋਧਨੋਤਿ ਯੋ ਆਰਮ੍ਭੋ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਵੇਸੋ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋਤਿ ਪਞ੍ਚਾਨਿਸੰਸਾਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਆਨਿਸੰਸਾ ਸੋਤਾ ਅਨੁਗਤਾਤਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਅਰਿਯਵੋਹਾਰੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੋ, ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਸਵਨਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਂ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਸ੍ਸ ਪਯਿਰੁਪਾਸਨਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਦ੍ਧਾ ਹੇਤੁ। ਮਨਸਾ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਿਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਟਿਸੰਵੇਦਿਤਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਧਮ੍ਮਪ੍ਪਟਿਸੰਵੇਦਿਤਾ ਹੇਤੁ, ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾਤਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸੁਤਮਯੀ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਹੇਤੁ। ਸਮਾਰੋਪਨੋਤਿ ਵਿਭਤ੍ਤਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਅਪਰੋ ਪਰਿਯਾਯੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਬਲੇ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਾਰੋਪਨਾਯ ਭੂਮਿ।

੧੧੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ? ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਗਾਥਾ। ਦਦਤੋਤਿ ਦਾਨਮਯਿਕਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਸੀਲਮਯਿਕਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਲੋਭਸ੍ਸ ਚ ਮੋਹਸ੍ਸ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦਸ੍ਸ ਚ ਪਹਾਨਮਾਹ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਲੋਭਸ੍ਸ ਚ ਮੋਹਸ੍ਸ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦਸ੍ਸ ਚ ਛਨ੍ਦਰਾਗਵਿਨਯਮਾਹਾਤਿ। ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਗਾਥਾ ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਭਵਤਿ। ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲਂ ਭਵਤਿ। ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਅਵੇਰਾ ਅਸਪਤ੍ਤਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਤਾਯ ਸਦਾ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਞਾਣੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧੋ। ਚਤੁਤ੍ਥਪਦੇਨ ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯੇਨ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਮੋਹਕ੍ਖਯੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ।

ਯੁਤ੍ਤੀਤਿ ਦਾਨੇ ਠਿਤੋ ਉਭਯਂ ਹਿ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਮਚ੍ਛਰਿਯਞ੍ਚ ਪਜਹਤਿ। ਪੁਞ੍ਞਞ੍ਚ ਪਵਡ੍ਢਤਿ। ਅਤ੍ਥਿ ਏਸਾ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ? ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪਵਡ੍ਢਤਿ ਸਂਯਮਤੋ ਵੇਰਂ ਨ ਚੀਯਤਿ। ਦਦਤੋਪਿ ਵੇਰਂ ਨ ਕਰਿਯਾਤਿ ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਂ ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋ ਰੂਪਕ੍ਖਯਾਪਿ ਵੇਦਨਕ੍ਖਯਾਪਿ, ਯੇਨ ਰੂਪੇਨ ਦਿਟ੍ਠਂ, ਤੇਨ ਤਥਾਗਤੋ ਪਞ੍ਞਪੇਨ੍ਤੋ ਪਞ੍ਞਪੇਯ੍ਯ ਰੂਪਸ੍ਸ ਖਯਾ ਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧਾਤਿ ਏਵਂ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ।

ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਇਧ ਭਗੵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਮਹਾਭੋਗਾਨੰ ਪਤ੍ਥਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ? ਤੇ ਦਾਨੰ ਦਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਪਰਿਸ੍ਸਯਪਹਾਨਾਯ, ਯੇ ਅੵੇਰਾਭਿਛਨ੍ਦਕਾ, ਤੇ ਪਞ੍ਚ ੵੇਰਾਨਿ ਪਜਹਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਯੇ ਕੁਸਲਾਭਿਛਨ੍ਦਕਾ, ਤੇ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੰ ਮਗ੍ਗੰ ਭਾੵੇਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨੰ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨੰ ਪਹਾਨਾਯ। ਯੇ ਨਿਬ੍ਬਾਯਿਤੁਕਾਮਾ, ਤੇ ਰਾਗਦੋਸਮੋਹੰ ਪਜਹਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯੰ ਭਗੵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

ਆੵਟ੍ਟੋਤਿ ਯਞ੍ਚ ਅਦਦਤੋ ਮਚ੍ਛਰਿਯੰ ਯਞ੍ਚ ਅਸੰਯਮਤੋ ੵੇਰੰ ਯਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਪਾਪਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਹਾਨੰ, ਅਯੰ ਦੁਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨ ਸਮੁਦਯੋ। ਅਲੋਭੇਨ ਚ ਅਦੋਸੇਨ ਚ ਅਮੋਹੇਨ ਚ ਕੁਸਲੇਨ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ। ਤੇਸੰ ਪਚ੍ਚਯੋ ਅਟ੍ਠ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਾਨਿ, ਅਯੰ ਮਗ੍ਗੋ। ਤੇਸੰ ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਾਨੰ ਖਯਾ, ਅਯੰ ਨਿਰੋਧੋ।

ੵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪੵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਨ ਏਕੰਸੇਨ ਯੋ ਰਾਜਦਣ੍ਡਭਯੇਨ ਦੇਤਿ, ਯੋ ਚ ਅਕਪ੍ਪਿਯਸ੍ਸ ਪਰਿਭੋਗੇਨ ਸੀਲੵਨ੍ਤੇਸੁ ਦੇਤਿ, ਨ ਤਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪੵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਸੋ ਚੇਤੰ ਦਾਨੰ ਅਕੁਸਲੇਨ ਦੇਤਿ, ਦਣ੍ਡਦਾਨੰ ਸਤ੍ਥਦਾਨੰ ਅਪੁਞ੍ਞਮਯੰ ਪੵਡ੍ਢਤਿ, ਨ ਪੁਞ੍ਞੰ। ਸੰਯਮਤੋ ੵੇਰੰ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਨ ਏਕੰਸੇਨ ਕਿੰ ਕਾਰਣੰ ਯਞ੍ਚ ਯੋ ਪਦੰ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਿਕੰ ਪਸ੍ਸਤਿ ਯਦਿ ਮਮ ਰਾਜਾਨੋ ਗਹੇਤ੍ੵਾ ਹਤ੍ਥੰ ੵਾ ਛਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯੁਜ...ਪੇ॰... ਨ ਤੇਨ ਸੰਯਮੇਨ ੵੇਰੰ ਨ ਕਰੋਤਿ। ਯੋ ਤੁ ਏੵੰ ਸਮਾਦਿਯਤਿ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਸ੍ਸ ਪਾਪਕੋ ੵਿਪਾਕੋਤਿ, ਦਿਟ੍ਠੇ ਯੇੵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਭਿਸਮ੍ਪਰਾਯੇ ਚ ਏੵੰ ਸਬ੍ਬਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਹੇਤੁਤੋ ਆਰਤਿ। ਇਮਿਨਾ ਸੰਯਮੇਨ ੵੇਰੰ ਨ ਚੀਯਤਿ।

ਪਰਿੵਤ੍ਤਨਾਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪੵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਅਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਨ ਪੵਡ੍ਢਤਿ। ਯੰ ਦਾਨਮਯੰ, ਤੰ ਸੰਯਮਤੋ ੵੇਰੰ ਨ ਚੀਯਤਿ, ਅਸੰਯਮਤੋ ੵੇਰੰ ਕਰੀਯਤਿ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕੰ ਅਕੁਸਲੋ ਨ ਜਹਾਤਿ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਦੂਤੰ ਪੇਸੇਤ੍ੵਾ ਪਣੀਤੰ ਪੇਸੇਤ੍ੵਾਪਿ ਨ ਪਕ੍ਕੋਸਾਮਿ, ਸੋ ਸਯਮੇੵ ਪਨ ਮਹਾਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਪਰਿੵਾਰੋ ਅਮ੍ਹਾਕੰ ੵਸਨਟ੍ਠਾਨੰ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤੋ ਅਮ੍ਹੇਹਿ ਚ ਸਨ੍ਥਾਗਾਰਸਾਲਾ [ਸਨ੍ਧਾਗਾਰਸਾਲਾ (ਕ॰)] ਕਾਰਿਤਾ, ਏਤ੍ਥ ਮਯੰ ਦਸਬਲੰ ਆਨੇਤ੍ੵਾ ਮਙ੍ਗਲੰ ਭਣਾਪੇਮਾਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ੵਾ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿੰਸੁ। ਯੇਨ ਸਨ੍ਥਾਗਾਰੰ ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿੰਸੂਤਿ ਤੰ ਦਿੵਸੰ ਕਿਰ ਸਨ੍ਥਾਗਾਰੇ ਚਿਤ੍ਤਕਮ੍ਮੰ ਨਿਟ੍ਠਾਪੇਤ੍ੵਾ ਅਟ੍ਟਕਾ ਮੁਤ੍ਤਮਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਬੁਦ੍ਧਾ ਨਾਮ ਅਰਞ੍ਞਜਜ੍ਝਾਸਯਾ ਅਰਞ੍ਞਾਰਾਮਾ ਅਨ੍ਤੋਗਾਮੇ ੵਸੇਯ੍ਯੁੰ ੵਾ ਨੋ ੵਾਤਿ ਤਸ੍ਮਾ ਭਗੵਤੋ ਮਨੰ ਜਾਨਿਤ੍ੵਾੵ ਪਟਿਜਗ੍ਗਿਸ੍ਸਾਮਾਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ੵਾ ਤੇ ਭਗੵਨ੍ਤੰ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿੰਸੁ। ਇਦਾਨਿ ਪਨ ਮਨੰ ਲਭਿਤ੍ੵਾ ਪਟਿਜਗ੍ਗਿਤੁਕਾਮਾ ਯੇਨ ਸਨ੍ਥਾਗਾਰੰ, ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿੰਸੁ। ਸਬ੍ਬਸਨ੍ਥਰਿਨ੍ਤਿ ਯਥਾ ਸਬ੍ਬੰ ਸਨ੍ਥਤੰ ਹੋਤਿ ਏੵੰ ਯੇਨ ਭਗੵਾ ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿੰਸੂਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਤੇ ਮਲ੍ਲਰਾਜਾਨੋ ਸਨ੍ਥਾਗਾਰੰ ਪਟਿਜਗ੍ਗਿਤ੍ੵਾ ਨਗਰੵੀਥਿਯੋਪਿ ਸਮ੍ਮਜ੍ਜਾਪੇਤ੍ੵਾ ਧਜੇ ਉਸ੍ਸਾਪੇਤ੍ੵਾ ਸੁੵਣ੍ਣਘਟਿਕਦਲਿਯੋ ਚ ਠਪਾਪੇਤ੍ੵਾ ਸਕਲਨਗਰੰ ਦੀਪਮਾਲਾਹਿ ੵਿਪ੍ਪਕਿਣ੍ਣਤਾਰਕੰ ੵਿਯ ਕਤ੍ੵਾ ਖੀਰਪਕੇ [ਖੀਰੁਪਕੇ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਦਾਰਕੇ ਖੀਰੰ ਪਾਯੇਥ, ਦਹਰੇ ਕੁਮਾਰੇ ਲਹੁੰ ਲਹੁੰ ਭੋਜਾਪੇਤ੍ੵਾ ਸਯਾਪੇਥ, ਉਚ੍ਚਾਸਦ੍ਦੰ ਮਾਕਰਿ, ਅਜ੍ਜ ਏਕਰਤ੍ਤਿੰ ਸਤ੍ਥਾ ਅਨ੍ਤੋਗਾਮੇੵ ੵਸਿਸ੍ਸਤਿ, ਬੁਦ੍ਧਾ ਨਾਮ ਅਪ੍ਪਸਦ੍ਦਕਾਮਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਭੇਰਿੰ ਚਰਾਪੇਤ੍ੵਾ ਸਯੰ ਦਣ੍ਡਕਦੀਪਿਕਾ ਆਦਾਯ ਯੇਨ ਭਗੵਾ ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿੰਸੁ। ਭਗੵਨ੍ਤੰ ਯੇੵ ਪੁਰਕ੍ਖਤ੍ੵਾਤਿ ਭਗੵਨ੍ਤੰ ਪੁਰਤੋ ਕਤ੍ੵਾ, ਤਤ੍ਥ ਭਗੵਾ ਭਿਕ੍ਖੂਨਞ੍ਚੇੵ ਉਪਾਸਕਾਨਞ੍ਚ ਮਜ੍ਝੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਅਤਿੵਿਯ ੵਿਰੋਚਤਿ। ਸਮਨ੍ਤਪਾਸਾਦਿਕੋ ਸੁੵਣ੍ਣੵਣ੍ਣੋ ਅਭਿਰੂਪੋ ਦਸ੍ਸਨੀਯੋ ਪੁਰਤ੍ਥਿਮਕਾਯਤੋ ਸੁੵਣ੍ਣੵਣ੍ਣਾ ਰਸ੍ਮਿ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ੵਾ ਗਗਨਤਲੇ ਅਸੀਤਿਹਤ੍ਥੰ ਠਾਨੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਪਚ੍ਛਿਮਕਾਯਤੋ ਦਕ੍ਖਿਣਹਤ੍ਥਤੋ ੵਾਮਹਤ੍ਥਤੋ ਸੁੵਣ੍ਣੵਣ੍ਣਾ ਹੇਟ੍ਠਾ ਪਾਦਤਲੇਹਿ ਪੵਾਲ਼ੵਣ੍ਣਰਸ੍ਮਿ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ੵਾ ਘਨਪਥੵਿਯੰ ਅਸੀਤਿਹਤ੍ਥੰ ਠਾਨੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਏੵੰ ਸਮਨ੍ਤਾ ਅਸੀਤਿਹਤ੍ਥਮਤ੍ਤੰ ਠਾਨੰ ਛਬ੍ਬਣ੍ਣਬੁਦ੍ਧਰਸ੍ਮਿਯੋ ੵਿਜ੍ਜੋਤਮਾਨਾ ੵਿਤਣ੍ਡਮਾਨਾ ੵਿਧਾੵਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਦਿਸਾਭਾਗਾ ਸੁੵਣ੍ਣਚਮ੍ਪਕਪੁਪ੍ਫੇਹਿ ੵਿਕਿਰਿਯਮਾਨਾ ੵਿਯ ਸੁੵਣ੍ਣਘਟਤੋ ਨਿਕ੍ਖਨ੍ਤਸੁੵਣ੍ਣਰਸਧਾਰਾਹਿ ਸਿਞ੍ਚਮਾਨਾ ੵਿਯ ਪਸਾਰਿਤਸੁੵਣ੍ਣਪਟਪਰਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾ ੵ੍ੵਿਯ ੵੇਰਮ੍ਭੵਾਤਸਮੁਟ੍ਠਿਤਕਿੰਸੁਕਕਿੰਸੁਕਾਰਕਣਿਕਾਰਪੁਪ੍ਫਚੁਣ੍ਣਸਮੋਕਿਣ੍ਣਾ ੵਿਯ ੵਿਪ੍ਪਕਸਨ੍ਤੰ ਅਸੀਤਿਅਨੁਬਜਞ੍ਜਨਬਜਾਮਪ੍ਪਭਾ ਦ੍ੵਤ੍ਤਿੰਸੵਰਲਕ੍ਖਣਸਮੁਜ੍ਜਲੰ ਸਰੀਰੰ ਸਮੁਗ੍ਗਤਤਾਰਕੰ ੵਿਯ ਗਗਨਤਲੰ ੵਿਕਸਿਤਮਿੵ ਪਦੁਮੵਨੰ ਸਬ੍ਬਫਾਲਿਫੁਲ੍ਲੋ ੵਿਯ ਯੋਜਨਸਤਿਕੋ ਪਾਰਿਚ੍ਛਤ੍ਤਕੋ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਠਪਿਤਾਨੰ ਦ੍ੵਤ੍ਤਿੰਸਚਨ੍ਦਾਨੰ ਦ੍ੵਤ੍ਤਿੰਸਸੂਰਿਯਾਨੰ ਦ੍ੵਤ੍ਤਿੰਸਚਕ੍ਕੵਤ੍ਤੀਨੰ ਦ੍ੵਤ੍ਤਿੰਸਦੇੵਰਾਜਾਨੰ ਦ੍ੵਤ੍ਤਿੰਸਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾਨੰ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋ ਅਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਨਤ੍ਥਿ ਨਿਬ੍ਬੁਤਿ।

ਵੇਵਚਨਨ੍ਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਅਨੁਮੋਦਤੋਪਿ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਤਿ। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮਾਦਹਤੋਪਿ ਵੇਯਜਾਵਚ੍ਚਕਿਰਿਯਾਯਪਿ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ।

ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਅਲੋਭਸ੍ਸ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਯਘਾਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਸੰਯਮਤੋ ਵੇਰੰ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ ਅਦੋਸਸ੍ਸ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਯਘਾਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਅਮੋਹਸ੍ਸ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਯਘਾਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ।

ਓਤਰਣੋਤਿ ਪਞ੍ਚਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਸੰਯਮਤੋ ਵੇਰੰ ਨ ਚੀਯਤਿ ਸੰਯਮੇਨ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਓਤਿਣ੍ਣੋ ਛਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸੰਵਰੋ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਯੰ ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕੰ, ਅਯੰ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਧਾਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਆਯਤਨੇਸੁ ਮਨਾਯਤਨੰ।

ਸੋਧਨੇਤਿ ਯੇਨਾਰਮ੍ਭੇਨ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦੇਸਿਤੰ ਸੋ ਆਰਮ੍ਭੋ ਸੁਦ੍ਧੋ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇ ਦਾਨਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਚਾਗੋ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ ਧਮ੍ਮਦਾਨੰ ਆਮਿਸਦਾਨੰ, ਅਟ੍ਠ ਦਾਨਾਨਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਨ ਚ ਦਦਤੋ ਏਕਤ੍ਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਖਨ੍ਤੀ ਅਨਵਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੰ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਰੋਧਵੀਰਿਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ [ਯੋਧ ਵੀਰਿਯਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਦਾਨਸ੍ਸ ਪਾਮੋਜ੍ਜੰ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਲੋਭੋ ਹੇਤੁ। ਸੰਯਮਤੋ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਹੇਤੁ, ਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਕੁਸਲੋ ਚ ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਦਸ੍ਸਨੰ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਞਾਣਪ੍ਪਟਿਲਾਭੋ ਹੇਤੁ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਪਰਤੋ ਚ ਘੋਸੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਞ੍ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਮਗ੍ਗੋ ਚ ਹੇਤੁ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ।

ਸਮਾਰੋਪਨੇਤਿ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਗਾਥਾ ਤਸ੍ਸ ਸੀਲਮ੍ਪਿ ਵਡ੍ਢਤਿ। ਸੰਯਮੋਪਿ ਵਡ੍ਢਤਿ। ਸੰਯਮਤੋ ਵੇਰੰ ਨ ਚੀਯਤੀਤਿ। ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਕਿਲੇਸਾ ਨ ਚੀਯਨ੍ਤਿ ਯੇਪਿਸ੍ਸ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁੰ ਆਸਵਾ ਵਿਘਾਤਾ, ਤੇਪਿਸ੍ਸ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਰਾਗਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਯਾ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਰਾਗਦੋਸਸ੍ਸਾਪਿ ਖਯਾ ਰਾਗਾਨੁਸਯਸ੍ਸਪਿ ਖਯਾ ਦੋਸਸ੍ਸ ਮੋਹਸ੍ਸਾਪਿ ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾਪਿ। ਅਯੰ ਸਮਾਰੋਪਨੋ।

ਥੇਰਸ੍ਸ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨਸ੍ਸ ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ

ਹਾਰਸ੍ਸ ਸਮ੍ਪਾਤਭੂਮਿ ਸਮਤ੍ਤਾ।

੮. ਸੁਤ੍ਤਵਿਭਙ੍ਗਿਯੰ

੧੧੮. ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਾਨੰ ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨਾਨੰ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਪੁਬ੍ਬਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਸਤ੍ਤਾ ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨਾ, ਤੇ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਬਹੁਲਾ ਮਨ੍ਤ੍ਵਿਪਸ੍ਸਕਾ। ਯੇ ਪਨ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਹੁਲਾ ਮਨ੍ਤ੍ਜ੍ਝੋਸਾਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਾ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਵਯਦਸ੍ਸਿਨੋ। ਤੇ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ''ਰੂਪਵਨ੍ਤੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਰੂਪੰ, ਰੂਪਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨ''ਨ੍ਤਿ। ਏਵੰ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਅਞ੍ਞੇਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਮਾਨਾ ਖਨ੍ਧੇ ਉਜੁੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤਕੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਯੰ ਰੂਪੰ, ਸੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਯੋ ਅਹੰ, ਤੰ ਰੂਪੰ। ਸੋ ਰੂਪਵਿਨਾਸੰ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਅਯੰ ਉਚ੍ਛੇਦਵਾਦੀ । ਇਤਿ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਖਨ੍ਧਾਨੰ ਪਠਮਾਭਿਨਿਪਾਤਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯੋ ਪਞ੍ਚ ਉਚ੍ਛੇਦੰ ਭਜਨ੍ਤਿ ''ਤੰ ਜੀਵੰ ਤੰ ਸਰੀਰ''ਨ੍ਤਿ। ਏਕਮੇਕਮ੍ਹਿ ਖਨ੍ਧੇ ਤੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਪਚ੍ਛਿਮਕੇਹਿ ਸਸ੍ਸਤੰ ਭਜਤਿ ''ਅਞ੍ਞੰ ਜੀਵੰ ਅਞ੍ਞੰ ਸਰੀਰ''ਨ੍ਤਿ। ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾਤੇ ਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਯੇ ਚ ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੇਨ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਯੇਵ ਦਿਟ੍ਠਿਸੁਖੇਨ ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਬਾਹਿਰਕੋ ਪਯੋਗੋ।

ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਯੇ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਵਿਨਯੰ ਓਤਰਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਅਰਿਯੰ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੰ ਓਤਰਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਕਾਮੇਸੁ ਦੋਸਦਿਟ੍ਠੀ, ਨ ਚ ਯੇ ਕਾਮੇਸੁ ਅਨੁਸਯਾ ਸਮੂਹਤਾ, ਤੇ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੰ ਸਤ੍ਥਾ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ। ਅਞ੍ਞੋ ਵਾ ਸਾਵਕੋ ਕਾਮੇਹਿ ਨਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਥੋਤਿ ਤੇ ਚ ਪੁਬ੍ਬੇਯੇਵ ਕਾਮੇਹਿ ਅਨਤ੍ਥਿਕਾ ਇਤਿ ਕਾਮੇ ਅਪ੍ਪਕਸਿਰੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਚੇਤਸਿਕੇਨ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਅਨਜ੍ਝੋਸਿਤਾ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ । ਯੇ ਪਨ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਕਾਮੇਸੁ ਅਜ੍ਝੋਸਿਤਾ, ਤੇਸੰ ਸਤ੍ਥਾ ਵਾ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ। ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਾਮੇਹਿ ਨਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਥੋਤਿ, ਤੇ ਪਿਯਰੂਪੰ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ। ਇਤਿ ਇਮੇ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾ ਦ੍ਵੀਸੁ ਪਟਿਪਦਾਸੁ ਸਮੋਸਰਣੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾਯਞ੍ਚ ਸੁਖਾਯਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਦ੍ਵਿਧਾ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਚ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਸੁਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਪਠਮੰ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਉਪਾਦਾਯ ਦਨ੍ਧਤਰੰ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਸੁਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਦਨ੍ਧਞ੍ਚ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਦ੍ਵਿਧਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਚ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਪਠਮੰ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਉਪਾਦਾਯ ਦਨ੍ਧਤਰੰ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਦਨ੍ਧਞ੍ਚ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ''ਤਿ। ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾਯੋ ਅਪਞ੍ਚਮਾ ਅਛਟ੍ਠਾ। ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਨਿਬ੍ਬੁਤਾ ਨਿਬ੍ਬਾਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਵਾ ਇਮਾਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ ਅਨਞ੍ਞਾਹਿ ਅਯੰ ਪਟਿਪਦਾਚਤੁਕ੍ਕੇਨ ਕਿਲੇਸੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਯਾ ਚਤੁਕ੍ਕਮਗ੍ਗੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੋ ਨਾਮ ਨਯੋ।

੧੧੯. ਤਤ੍ਰਿਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਉਪਾਦਾਨਾ ਯੋਗਾ ਗਨ੍ਥਾ ਆਸਵਾ ਓਘਾ ਸਲ੍ਲਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਅਗਤਿਗਮਨਾਤਿ, ਏਵੰ ਇਮਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਦਸ ਪਦਾਨਿ। ਅਯੰ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੰਸਨ੍ਦਨਾ।

ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ਫਸ੍ਸੋ ਆਹਾਰੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ।

ਪਠਮੋ ਆਹਾਰੋ ਪਠਮੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਦੁਤਿਯੋ ਆਹਾਰੋ ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਤਤਿਯੋ ਆਹਾਰੋ ਤਤਿਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਆਹਾਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਅਪਞ੍ਞਮਾ ਅਛਟ੍ਠਾ। ਇਦਞ੍ਞ ਪਮਾਣਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ।

ਤਤ੍ਥ ਪਠਮੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਕਾਮੇ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ। ਦੁਤਿਯੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਅਨਾਗਤਂ ਭਵਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ। ਤਤਿਯੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਵਿਪਰੀਤੋ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ। ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਖਨ੍ਧੇ ਅਤ੍ਤਤੋ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨੇ ਠਿਤੋ ਕਾਮੇ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯਤਿ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ। ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨੇ ਠਿਤੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਂ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ। ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨੇ ਠਿਤੋ ਪਰਾਮਾਸਂ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ। ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨੇ ਠਿਤੋ ਪਪਞ੍ਚਨ੍ਤੋ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ।

ਤਸ੍ਸ ਗਨ੍ਥਿਤਾ ਕਿਲੇਸਾ ਆਸਵਨ੍ਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ। ਯੇ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਾ [ਯੋ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਤੇ ਅਨੁਸਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਕਾਮਾਸਵੋ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਭਵਾਸਵੋ, ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ, ਇਦਂ ਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ।

ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਵੇਪੁਲ੍ਲਭਾਵਂ ਗਤਾ ਓਘਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ''ਓਘਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਸਵੋ ਕਾਮੋਘੋ, ਭਵਾਸਵੋ ਭਵੋਘੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ।

ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਓਘਾ ਆਸਯਮਨੁਪਵਿਟ੍ਠਾ ਅਨੁਸਯਸਹਗਤਾ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਸਲ੍ਲਾਤਿ ਹਦਯਮਾਹਚ੍ਚ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੋਘੋ ਰਾਗਸਲ੍ਲਂ, ਭਵੋਘੋ ਦੋਸਸਲ੍ਲਂ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ ਮੋਹਸਲ੍ਲਂ, ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸਲ੍ਲਂ।

ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਸਲ੍ਲੇਹਿ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਰੂਪੇ ਵੇਦਨਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ। ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨਂ ਰੂਪੂਪਗਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਦੋਸਸਲ੍ਲੇਨ ਵੇਦਨੂਪਗਂ ਮੋਹਸਲ੍ਲੇਨ ਸਞ੍ਞੂਪਗਂ ਦਿਟ੍ਠਿਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤਿਟ੍ਠਤਿ।

ਚਤੂਹਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਹਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਛਨ੍ਦਾ ਦੋਸਾ ਭਯਾ ਮੋਹਾ। ਰਾਗੇਨ ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਦੋਸੇਨ ਦੋਸਾ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਮੋਹੇਨ ਮੋਹਾ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਭਯਾ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਇਤਿ ਇਦਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਇਮੇ ਚ ਕਿਲੇਸਾ। ਅਯਂ ਸਂਸਾਰਸ੍ਸ ਹੇਤੁ।

੧੨੦. ਤਤ੍ਥਿਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਦਿਸਾ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰੋ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਕਾਮਯੋਗੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਕਾਮਾਸਵੋ ਕਾਮੋਘੋ ਰਾਗਸਲ੍ਲਂ ਰੂਪੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ। ਅਯਂ ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ।

ਫਸ੍ਸੋ ਆਹਾਰੋ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ ਭਵਯੋਗੋਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਭਵਾਸਵੋ ਭਵੋਘੋ ਦੋਸਸਲ੍ਲਂ ਵੇਦਨੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਦੋਸਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ, ਅਯਂ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੋ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨੰ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੋ ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸਲ੍ਲੰ ਸਞ੍ਞੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਭਯਾ ਅਗਤਿਗਮਨੰ। ਅਯੰ ਤਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੋ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ ਇਦੰਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ ਮੋਹਸਲ੍ਲੰ ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਮੋਹਾ ਅਗਤਿਗਮਨੰ, ਅਯੰ ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਦਿਸਾ। ਇਤਿ ਇਮੇਸੰ ਦਸਨ੍ਨੰ ਸੁਤ੍ਤਾਨੰ ਪਠਮੇਨ ਪਦੇਨ ਪਠਮਾਯ ਦਿਸਾਯ ਆਲੋਕਨੰ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਸਾਲੋਕਨਾ।

ਚਤੂਹਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਹਿ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਦਿਸਾਵਿਲੋਕਨਾ ਕਿਲੇਸੰ ਸੰਯੋਜੇਤ੍ਵਾ ਅਯੰ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਦਿਸਾਵਿਲੋਕਨਾਯ ਭੂਮਿ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਦਸਨ੍ਨੰ ਸੁਤ੍ਤਾਨੰ ਯਾਨਿ ਪਠਮਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਇਮੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਕੋ ਅਤ੍ਥੋ? ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨੰ। ਏਵੰ ਦੁਤਿਯਾ ਏਵੰ ਤਤਿਯਾ ਏਵੰ ਚਤੁਤ੍ਥੀ। ਅਯੰ ਪਠਮਾ ਸੰਸਨ੍ਦਨਾ।

ਇਮਿਨਾ ਪੇਯ੍ਯਾਲੇਨ ਸਬ੍ਬੇ ਕਿਲੇਸਾ ਚਤੂਸੁ ਪਦੇਸੁ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਹਾਰਾ ਦਿਬ੍ਬੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਅਰਿਯੋ ਆਨੇਞ੍ਜੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯਾ ਅਬ੍ਭੁਤਧਮ੍ਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮਾਧਯੋ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸੁਖਭਾਗਿਯਾ ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰ ਤਪਸਾ ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰਾ ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰ ਸਬ੍ਬਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਭਾਵਿਯਮਾਨਾ ਬਹੁਲੀਕਰਿਯਮਾਨਾ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਪਠਮੰ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ , ਪਠਮੰ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਪਠਮੰ ਵਿਹਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਪਠਮੰ ਅਚ੍ਛਰਿਯੰ ਅਬ੍ਭੁਤਧਮ੍ਮੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਠਮੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਪਠਮੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਠਮੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਪਠਮੰ ਮੇਤ੍ਤਾਅਪ੍ਪਮਾਣੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਏਵੰ ਯਾਵ ਸਬ੍ਬਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਪਠਮਾ ਚ ਪਟਿਪਦਾ ਪਠਮਞ੍ਚ ਝਾਨੰ ਪਠਮਞ੍ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਠਮੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ਪਠਮਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਪਠਮੋ ਚ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ ਚ ਮੇਤ੍ਤਾ ਚ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ। ਅਯੰ ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ।

ਦੁਕ੍ਖਾ ਚ [ਦੁਤਿਯਾ ਚ (ਕ॰)] ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਦੁਤਿਯਞ੍ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਦੁਤਿਯੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ਦੁਤਿਯਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਦੁਤਿਯੋ ਚ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਕਰੁਣਾ ਚ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ, ਅਯੰ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਸੁਖਾ ਚ [ਤਤਿਯਾ ਚ (ਕ॰)] ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਤਤਿਯਞ੍ਚ ਝਾਨੰ ਤਤਿਯਞ੍ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਤਤਿਯੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ਤਤਿਯਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਤਤਿਯੋ ਚ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਚ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਚ ਮੁਦਿਤਾ ਚ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ। ਅਯੰ ਤਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਸੁਖਾ ਚ [ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਚ (ਕ॰)] ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਚਤੁਤ੍ਥਞ੍ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਚ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿ ਚ ਸਬ੍ਬਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਚ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਅਪ੍ਪਮਾਣਞ੍ਚ। ਅਯੰ ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਦਿਸਾ। ਇਮਾਸੰ ਚਤਸ੍ਸਨ੍ਨੰ ਦਿਸਾਨੰ ਆਲੋਕਨਾ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਸਾਲੋਕਨੋ ਨਾਮ ਨਯੋ।

ਤਤ੍ਥਾਯੰ ਯੋਜਨਾ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਆਹਾਰਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਚ ਪਟਿਪਦਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਝਾਨਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਯੋਗਾ ਵਿਹਾਰਾ ਚ, ਗਣ੍ਠਾ ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਚ, ਆਸਵਾ ਚ ਅਚ੍ਛਰਿਯਾ ਅਬ੍ਭੁਤਧਮ੍ਮਾ ਚ, ਓਘਾ ਚ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਚ, ਸਲ੍ਲਾ ਚ ਸਮਾਧਯੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਸੁਖਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਨਿ ਇਤਿ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਨੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨ ਯੋਜਨਾ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਸਾਲੋਕਨੋ ਨਯੋ।

ਤਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ ਪਰਿਯੋਸਾਨੰ, ਯੋ ਚ ਧਮ੍ਮੋ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਪਠਮੋ ਦਿਸਾਨਿਦ੍ਦੇਸੋ, ਇਮਸ੍ਸ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੰ ਪਰਿਯੋਸਾਨੰ ਦੁਤਿਯੰ ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲੰ, ਤਤਿਯੰ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੰ, ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਅਰਹਤ੍ਤਫਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ ਨਯੋ? ਯੇ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ, ਯੇ ਚ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ।

ਇਮੇਸੰ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯਜਾਤਿ, ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯਜਾਤਿ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯਜਾਤਿ , ਅਯੰ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ। ਯੋ ਪਚ੍ਛਿਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਾਧਾਰਣੋ, ਅਯੰ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ। ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਨਿਯਜਾਤਿ, ਅਯੰ ਨੇਯ੍ਯੋ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਭਵਿਤ੍ਵਾ ਤੀਣਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਸਮਥਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਨੇਯ੍ਯਸ੍ਸ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੋ ਸਮਥੋ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ। ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਮੁਦੁਕਾ ਦੇਸਨਾ, ਨੇਯ੍ਯਸ੍ਸ ਤਿਕ੍ਖਾ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਤਿਕ੍ਖਮੁਦੁਕਾ ਦੇਸਨਾ।

ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾ, ਨੇਯ੍ਯਸ੍ਸ ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾ। ਇਤਿ ਇਮੇਸੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਚਤੂਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ ਨਿਯ੍ਯਾਨੰ।

ਤਤ੍ਥ ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਤਯੋ ਫਸ੍ਸਾ ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਤਯੋ ਉਪਵਿਚਾਰਾ ਤਯੋ ਸੰਕਿਲੇਸਾ ਤਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕਾ ਤਯੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹਾ ਤੀਣਿ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਤਿਸ੍ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਤਾਤਿ।

ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨੀਤਿ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ। ਤਯੋ ਫਸ੍ਸਾਤਿ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾਤਿ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ। ਤਯੋ ਉਪਵਿਚਾਰਾਤਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸੋਪਵਿਚਾਰੋ ਦੋਮਨਸ੍ਸੋਪਵਿਚਾਰੋ ਉਪੇਕ੍ਖੋਪਵਿਚਾਰੋ। ਤਯੋ ਸੰਕਿਲੇਸਾਤਿ ਰਾਗੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋ। ਤਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕਾਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਤਯੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹਾਤਿ ਰਾਗਜੋ ਦੋਸਜੋ ਮੋਹਜੋ। ਤੀਣਿ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨੀਤਿ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਠਿਤਿ ਵਯੋ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਤਾਤਿ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾ ਸਙ੍ਖਤਦੁਕ੍ਖਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਕੁਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ? ਤਿਵਿਧੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਮਨਾਪਿਕੰ ਅਮਨਾਪਿਕੰ ਉਪੇਕ੍ਖਾਠਾਨਿਯਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਮਨਾਪਿਕੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਸਮੁਟ੍ਠਹਤਿ। ਇਤਿ ਮਨਾਪਿਕਾ ਆਰਮ੍ਮਣਾ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਸੁਖਵੇਦਨੀਯੰ ਫਸ੍ਸੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਸੁਖਵੇਦਨਾ, ਸੁਖਵੇਦਨੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਸੋਮਨਸ੍ਸੂਪਵਿਚਾਰੋ, ਸੋਮਨਸ੍ਸੂਪਵਿਚਾਰੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਰਾਗੋ, ਰਾਗੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਰਾਗਜੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਰਾਗਜੰ ਪਰਿਲ਼ਾਹੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੋ, ਉਪ੍ਪਾਦੰ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾ।

ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਕੁਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ? ਅਮਨਾਪਿਕੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ। ਇਤਿ ਅਮਨਾਪਿਕਾ ਆਰਮ੍ਮਣਾ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯੰ ਫਸ੍ਸੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨਾ, ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ

ਦੋਮਨਸ੍ਸੂਪਵਿਚਾਰੋ, ਦੋਮਨਸ੍ਸੂਪਵਿਚਾਰੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਦੋਸੋ, ਦੋਸੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਬਜਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਬਜਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਦੋਸਜੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ, ਦੋਸਜੰ ਪਰਿਲ਼ਾਹੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤੰ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੰ, ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤੰ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ ਵੇਦਨਾ।

ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਕੁਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ? ਉਪੇਕ੍ਖਾਠਾਨਿਯੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ। ਇਤਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਠਾਨਿਯਾ ਆਰਮ੍ਮਣਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੀਯੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੀਯੰ ਫਸ੍ਸੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਉਪੇਕ੍ਖੂਪਵਿਚਾਰੋ, ਉਪੇਕ੍ਖੂਪਵਿਚਾਰੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਮੋਹੋ, ਮੋਹੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਮੋਹਜੋ ਪਰਿਲ਼ਾਹੋ, ਮੋਹਜੰ ਪਰਿਲ਼ਾਹੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਵਯੋ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੰ, ਵਯੰ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੇ ਸਙ੍ਖਤਦੁਕ੍ਖਤਾ, ਇਤਿ ਅਯੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤੇ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ ਨਯੋ।

ਇਤਿ ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਨ ਚਤੁਤ੍ਥਾਨਿ ਨ ਪਞ੍ਚਮਾਨਿ, ਤਯੋ ਫਸ੍ਸਾਤਿ ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ ਯਾਵ ਸਙ੍ਖਤਦੁਕ੍ਖਤਾਤਿ, ਯੋ ਕੋਚਿ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ, ਸਬ੍ਬੋ ਸੋ ਤੀਸੁ ਅਕੁਸਲਮੂਲੇਸੁ ਸਮੋਸਰਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ? ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਪਞ੍ਞਾ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵਨਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਤਯੋ ਸਮਾਧੀ ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰੋ...ਪੇ॰... ਤਿਸ੍ਸੋ ਸਿਕ੍ਖਾ ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾ...ਪੇ॰... ਸਿਕ੍ਖਾ। ਤੀਣਿ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਸਮਥਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਗ੍ਗਹਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਉਪੇਕ੍ਖਾਨਿਮਿਤ੍ਤੰ। ਤਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ...ਪੇ॰... ਅਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਤੀਣਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ। ਤਯੋ ਉਪਵਿਚਾਰਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੂਪਵਿਚਾਰੋ ਅਬਜਾਪਾਦੂਪਵਿਚਾਰੋ ਅਵਿਹਿੰਸੂਪਵਿਚਾਰੋ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਏਸਨਾ ਕਾਮੇਸਨਾ ਭਵੇਸਨਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨਾ। ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਤੰ ਸੁਤਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਸਵਿਤਕ੍ਕੰ ਸਵਿਚਾਰੰ ਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਸਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਸਮਥਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਸਮਥਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੂਪਵਿਚਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੂਪਵਿਚਾਰੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਕਾਮੇਸਨੰ ਪਜਹਤਿ, ਕਾਮੇਸਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਅਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੰ ਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ । ਅਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਅਬਜਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਬਜਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਅਬਜਾਪਾਦੂਪਵਿਚਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਬਜਾਪਾਦੂਪਵਿਚਾਰੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਭਵੇਸਨੰ ਪਜਹਤਿ, ਭਵੇਸਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ ਭਾਵਨਾਮਯਿਪਞ੍ਞੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਭਾਵਨਾਮਯੀਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਅਵਿਤਕ੍ਕਅਵਿਚਾਰੰ ਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਪਗ੍ਗਹਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਗ੍ਗਹਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਅਵਿਹਿੰਸੂਪਵਿਚਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਵਿਹਿੰਸੂਪਵਿਚਾਰੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨਾ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

ਇਤਿ ਇਮੇ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖਿਕਾ ਸਬ੍ਬੇ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਤੀਹਿ ਤਿਕਨਿਦ੍ਦੇਸੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਯਨ੍ਤਿ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਠਮੇਨ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਸੁਞ੍ਞਤਂ, ਤਤਿਯੇਨ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦੁਤਿਯੋ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ ਨਾਮ ਨਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਇਮੇ ਤਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਨੇਯ੍ਯੋਤਿ। ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਯੇ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਯੇ ਚ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ , ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਤੇਨ ਵਿਸੇਸੇਨ ਦ੍ਵੇ ਭਵਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਚ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਚ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਭਵਿਤ੍ਵਾ ਤਯੋ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਯੋ ਭਵਿਤ੍ਵਾ ਦ੍ਵੇ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਇਮੇਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਚ, ਅਹਿਰਿਕਞ੍ਚ ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ, ਅਸ੍ਸਤਿ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ, ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਚ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਚ, ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਞ੍ਚ ਅਭਿਨਿਵੇਸੋ ਚ, ਅਹਂਕਾਰੋ ਚ ਮਮਂਕਾਰੋ ਚ, ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਞ੍ਚ ਦੋਵਚਸ੍ਸਞ੍ਚ, ਕੋਸਜ੍ਜਞ੍ਚ ਅਯੋਨਿਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਚ, ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ ਅਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਅਹਿਰਿਕਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਤਿ ਚ ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਚ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਞ੍ਚ ਅਹਂਕਾਰੋ ਚ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਞ੍ਚ ਕੋਸਜ੍ਜਞ੍ਚ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਚ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ, ਅਯਂ ਏਕਾ ਦਿਸਾ।

ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਚ ਅਭਿਨਿਵੇਸੋ ਚ ਮਮਂਕਾਰੋ ਚ ਦੋਵਚਸ੍ਸਤਾ ਚ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਚ ਅਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਚ, ਅਯਂ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ। ਦਸਨ੍ਨਂ ਦੁਕਾਨਂ ਦਸ ਪਦਾਨਿ ਪਠਮਾਨਿ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ ਅਤ੍ਥਂ ਞਾਪੇਨ੍ਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਕਣ੍ਹਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਦੁਕਾਨਂ ਦਸ ਪਦਾਨਿ ਦੁਤਿਯਕਾਨਿ, ਅਯਂ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਇਤਿ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੋ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯਂ ਤਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਜ੍ਝਾਵਸਤਿ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਇਤਿ ਅਯਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ, ਇਦਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਸਮੁਦਯੋ ਚ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਪਠਮਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ? ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਚਰਣਞ੍ਚ, ਸਤਿ ਚ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ, ਹਿਰੀ ਚ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ, ਅਹਂਕਾਰਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਮਮਂਕਾਰਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਚ, ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਚ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਚ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਸਤਿ ਚ ਹਿਰੀ ਚ ਅਹਂਕਾਰਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਚ ਸੋਮਨਸ੍ਸਞ੍ਚ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਾ ਦਿਸਾ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਚਰਣਞ੍ਚ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ ਮਮਂਕਾਰਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਚ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਚ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਚ, ਅਯਂ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ। ਇਤਿ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਚ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਚ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਪਨ ਨਯਸ੍ਸ ਚਤਸ੍ਸੋ ਦਿਸਾ।

ਤਾਸੁ ਯਾਨਿ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਠਮਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਕੁਸਲੇਹਿ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਾਨਿ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਦੁਤਿਯੇਹਿ ਪਦੇਹਿ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਪਹਾਨਾ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਯਾਨਿ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਦੁਤਿਯਾਨਿ ਅਕੁਸਲਪਦਾਨਿ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਾਨਿ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਠਮੇਹਿ ਪਦੇਹਿ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਪਹਾਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਨਯਾਨਂ ਪਠਮੋ ਨਯੋ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲਿਤੋ ਨਾਮ। ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਕੁਸਲਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ ਮੂਲਪਦਾਨਿ, ਅਤ੍ਥਨਯੇਨ ਦੁਤਿਯੋ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ। ਸੋ ਛਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਨੇਤਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ ਨੇਤਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚ, ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਛ ਪਦਾਨਿ ਪੁਰਿਮਕਾਨਿ ਚ ਅਟ੍ਠ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਇਮਾਨਿ ਚੁਦ੍ਦਸ ਪਦਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸਨ੍ਨਂ ਮੂਲਪਦਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਪਚ੍ਛਿਮਕੋ ਨਯੋ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੋ, ਸੋ ਚਤੂਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਨੇਤਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਸਮਥੇਨ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ, ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਤੀਸੁ ਨਯੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ, ਤਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ ਸਮੋਸਰਤਿ। ਤੇਸਞ੍ਚ ਨਵਨ੍ਨਂ ਮੂਲਾਨਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਨਯੇ ਤੀਣਿ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੇ ਦ੍ਵੇ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੇ, ਇਚ੍ਚੇਤੇ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਪਕ੍ਖਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ, ਤਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੇ ਨਯੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਤੀਣਿ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੇ ਦ੍ਵੇ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੇ ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯਾਨਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੇ ਨਯੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ, ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਸਮੋਸਰਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਕਥਂ, ਸਮਥੋ ਚ ਅਲੋਭੋ ਚ ਅਦੋਸੋ ਚ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਚ ਇਮਾਨਿ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਪਞ੍ਚ ਪਦਾਨਿ ਸਮਥਂ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਅਮੋਹੋ ਚ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਚ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਚ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਦ੍ਵੀਸੁ ਪਦੇਸੁ ਯੋਜਿਤਾਨਿ, ਤਤ੍ਥ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਨਵਨ੍ਨਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਪਦਾਨਂ ਯਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਯੋ ਚ ਲੋਭੋ ਯੋ ਚ ਦੋਸੋ ਯਾ ਚ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਯਾ ਚ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ, ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਪਦਾਨਿ ਤਣ੍ਹਂ ਭਜਨ੍ਤਿ । ਯਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਯੋ ਚ ਮੋਹੋ ਯਾ ਚ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਯਾ ਚ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਭਜਨ੍ਤਿ। ਏਤਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਸੁਸਂਖਿਤ੍ਤਾਨਿ। ਇਤਿ ਤਯੋ ਨਯਾ ਏਕਂ ਨਯਂ ਨ ਪਵਿਟ੍ਠਾ। ਏਵਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਨਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਕਥਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ, ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੇ ਨਯੇ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ? ਨਵਨ੍ਨਂ ਪਦਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਅਮੋਹੋ ਚ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਚ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ; ਅਮੋਹੋ ਚ ਸਮਥੋ ਚ ਅਲੋਭੋ ਚ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ; ਲੋਭੋ ਚ ਦੋਸੋ ਚ, ਏਵਂ ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਤੀਸੁ ਕੁਸਲੇਸੁ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਨਵਨ੍ਨਂ ਪਦਾਨਂ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਲੋਭੋ ਚ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਚ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ; ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਮੋਹੋ ਚ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਚ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਚ ਅਯਂ ਮੋਹੋ ਅਯਂ ਦੋਸੋ, ਯੇ ਚ ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਤੀਸੁ ਅਕੁਸਲੇਸੁ ਯੋਜਿਤਾਨਿ। ਏਵਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਮੂਲੇਸੁ ਚ ਯੋਜੇਤ੍ਵਾ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੇਨ ਨਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਕਥਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੇ ਨਯੇ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ? ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਅਯਂ ਪਠਮੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਲੋਭੋ ਚ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਅਯਂ ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਅਯਂ ਤਤਿਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਮੋਹੋ ਚ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਅਯਂ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਇਤਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਚਤੂਸੁ ਪਦੇਸੁ ਯੋਜਿਤਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਨਵਨ੍ਨਂ ਮੂਲਪਦਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਸਮਥੋ ਚ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਦਂ ਪਠਮਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਲੋਭੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਦਂ ਦੁਤਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਦਂ ਤਤਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਮੋਹੋ ਚ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਚ, ਇਦਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਨਯਂ ਅਨੁਪਵਿਟ੍ਠਾਨਿ। ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਨਯਾਨਂ ਯਾ ਭੂਮਿ ਚ ਯੋ ਰਾਗੋ ਚ ਯੋ ਦੋਸੋ ਚ ਏਕਂ ਨਯਂ ਪਵਿਸਤਿ। ਏਕਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਕੁਸਲੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਞ੍ਞਾਤੇ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਅਨ੍ਵੇਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਅਨ੍ਵੇਸਿਤ੍ਵਾ ਸੋ ਨਯੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਤਮ੍ਹਿ ਨਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ। ਯਥਾ ਏਕਮ੍ਹਿ ਨਯੇ ਸਬ੍ਬੇ ਨਯਾ ਪਵਿਟ੍ਠਾ ਤਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਕਮ੍ਹਿ ਚ ਨਯੇ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਪਵਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਤਮ੍ਹਿ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਞ੍ਞਾਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਨਯਾਨਂ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਨਯਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਫਲਾਨਿ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਪਠਮਾਯ ਦਿਸਾਯ ਪਠਮਂ ਫਲਂ, ਦੁਤਿਯਾਯ ਦਿਸਾਯ ਦੁਤਿਯਂ ਫਲਂ, ਤਤਿਯਾਯ ਦਿਸਾਯ ਤਤਿਯਂ ਫਲਂ, ਚਤੁਤ੍ਥਾਯ ਦਿਸਾਯ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਫਲਂ। ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਪਠਮਾਯ ਦਿਸਾਯ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ, ਦੁਤਿਯਾਯ ਦਿਸਾਯ ਸੁਞ੍ਞਤਂ, ਤਤਿਯਾਯ ਦਿਸਾਯ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ । ਪਠਮਾਯ ਦਿਸਾਯ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਦੁਤਿਯਾਯ ਦਿਸਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਇਮੇ ਤਯੋ ਨਯਾ ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਨਯਾਨਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸਨ੍ਨਂ ਮੂਲਪਦਾਨਂ ਆਲੋਕਨਾ, ਅਯਂ

ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਸਾਲੋਕਨੇ [ਦਿਸਾਲੋਚਨੇ (ਕ॰)] ਨਯੋ। ਆਲੋਕੇਤ੍ਵਾਨ ਜਾਨਾਤਿ ''ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਇਮਂ ਧਮ੍ਮਂ ਭਜਤੀ''ਤਿ ਸਮ੍ਮਾ ਯੋਜਨਾ। ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਚ ਅਯਂ ਨਯੋ ਅਙ੍ਕੁਸੋ ਨਾਮ। ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ।

ਤਤ੍ਰਿਮਾ ਉਦ੍ਦਾਨਗਾਥਾ

ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਿ ਚ, ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਤਥੇਵ ਮੋਹੋ ਚ।
ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਕਿਲੇਸਭੂਮੀ ਨਵ ਪਦਾਨਿ॥

ਯੇ ਚ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਕੁਸਲਮੂਲਾ।
ਏਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਕੁਸਲਂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭੂਮੀ ਨਵ ਪਦਾਨਿ॥

ਸਬ੍ਬਕੁਸਲਂ ਨਵਹਿ ਪਦੇਹਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਨਵਹਿ ਚੇਵ ਅਕੁਸਲਂ।
ਏਤੇ ਤੇ ਮੂਲਪਦਾ, ਉਭਤੋ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਪਦਾਨਿ॥

ਤਣ੍ਹਾ ਚੇਵ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ, ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ।
ਯੋ ਨੇਤਿ ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਯੋਗਯੁਤ੍ਤੋ, ਅਯਂ ਨਯੋ ਨਨ੍ਦ੍ਯਾਵਟ੍ਟੋ॥

ਯਂ ਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ, ਨਯਤਿ ਕੁਸਲਅਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ।
ਭੂਤਂ ਤਥਂ ਅਵਿਤਥਂ, ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਂ ਤਂ ਨਯਂ ਆਹੁ॥

ਸੋ ਨੇਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਹਿ, ਕਿਲੇਸਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਚ।
ਧਮ੍ਮੇ ਤਂ ਨਯਂ ਵਿਨਯਮਾਹੁ, ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਂ ਨਾਮ॥

ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੇ ਵੁਤ੍ਤੇ, ਕੁਸਲਤਾਹਿ ਅਕੁਸਲਤਾਹਿ ਚ।
ਤਯੋ ਆਲੋਕਯਤਿ, ਅਯਂ ਨਯੋ ਦਿਸਾਲੋਚਨੋ ਨਾਮ॥

ਓਲੋਕੇਤ੍ਵਾ ਦਿਸਾਲੋਚਨੇਨ, ਉਕ੍ਖਿਪਿਯ ਯਂ ਸਮਾਨੇਤਿ।
ਸਬ੍ਬੇ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲੇ, ਅਯਂ ਨਯੋ ਅਙ੍ਕੁਸੋ ਨਾਮ॥

ਨਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ।

ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨਸ੍ਸ ਥੇਰਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਵਿਭਙ੍ਗਸ੍ਸ

[ਵੇਭਙ੍ਗਿਸ੍ਸ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਦਸ੍ਸਨਂ ਸਮਤ੍ਤਂ।

ਯਾਨਿ ਚਤੁਕ੍ਕਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਚ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੇ ਨਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਤਿਕਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਚ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਚ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੇ ਨਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਦੁਕਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਚ ਅਕੁਸਲਾਨਿ ਚ ਨਨ੍ਦ੍ਯਾਵਟ੍ਟੇ ਨਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ। ਯੇਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ [ਵਿਸੁਦ੍ਧੀਸੁ (ਕ॰)] ਕੁਸਲੇਸੁ ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਤਿਕੇਸੁ ਵਿਭਜ੍ਜਮਾਨਸ੍ਸ ਭਵਭੂਮਿ, ਅਥ ਚ ਸਬ੍ਬੋ [ਪੁਬ੍ਬੋ (ਕ॰)] ਚ ਅਤ੍ਥੋ ਤੀਹਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਤਤ੍ਕਾਨਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯੋ ਅਤ੍ਥੋ ਚਤੂਹਿ ਪਦੇਹਿ ਅਟ੍ਠਵੀਸਤਿਭਾਗੇਹਿ ਨਤ੍ਥਿਭੂਮਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤ੍ਤਂ, ਅਵਚਰਨ੍ਤੋਵ ਚਤੂਹਿ ਪਦੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਇਤਿ ਯਂ ਯਥਾਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਅਵਿਕੋਸਨਾ ਇਦਂ ਪਮਾਣਂ। ਯਥਾ ਸਬ੍ਬੇ ਸਮਾਧਯੋ ਤੀਸੁ ਸਮਾਧੀਸੁ

ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰੇ ਅਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੇ ਅਵਿਤਕ੍ਕਅਵਿਚਾਰੇ ਇਦਂ ਪਮਾਣਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਮਾਧਿ। ਤਥਾ ਤਿਸ੍ਸੋ ਪਞ੍ਞਾ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਸੁਤਮਯੀ ਭਾਵਨਾਮਯੀ ਸਬ੍ਬਾਸੁ ਪਞ੍ਞਾਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਪਞ੍ਞਾ ਨ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਨ ਸੁਤਮਯੀ ਨ ਭਾਵਨਾਮਯੀ, ਪਞ੍ਞਾ ਨਾਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਿ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਯਾ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਨਾ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਮਾਣਨ੍ਤਿ।

ਥੇਰਸ੍ਸ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨਸ੍ਸ ਜਮ੍ਬੁਵਨਵਾਸਿਨੋ ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੋ

ਸਮਤ੍ਤੋ।

ਪੇਟਕੋਪਦੇਸਪਕਰਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।